
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN


LIBRARY
VERITAS
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN

quatuor volumina facta sunt. Quod autem summum est, accentus rhythmici ubique, uti iam pridem in Terentio Bentleiano factum, adiecti sunt, quippe quo solo adiumento effici potest, ut rectius Plautus, non tamquam prosaicus aliquis scriptor, sed tamquam verus poeta, rhythmice legatur.

Quae res tamen quoniam nihil eo magis bene procedere potest, nisi peculiaria quaedam praecepta accurate teneantur, quae antea ex totius poetae cognitione et contemplatione fuerunt colligenda, hic quoque ea, quam breviter fieri poterit, referemus, ne desint lecturis ea principia, sine quibus perfectior Plautina scansio institui nulla poterit. Ea sunt haec:

I. Hiatus ubique statuendus est, ubi, eo admisso, et lectione codicum servata, versus constabit.

II. Is autem hiatus in plerisque locis, et fortasse ubique, expletur litera *d* paragogica addita, quae et haud paucis locis in libris adiecta reperitur. Eadem litera *d* adiicienda est, ubicumque in *m* desinentia non elisionem patiuntur et producuntur. Sic Amph. prol. 54. leg. *faciamd ex tragoedia*, at ibid. vs. ult. *faceréd hist*. Sic Aul. 3, 3, 1. *quoquod* pro *quoquo*, et Stich. 4, 2, 26. *quamd efflictentur*. Cas. 3, 1, 1. *amicid*. Bacch. 1, 1, 1. *Quid sid hoc potis est?* et vs. 12. *Nam haec sid habeat* etc. atque sic innumeris locis.

III. *m* in fine saepe, ut modo diximus, non eli-

ditur, et aut nude pronunciatur ubi breve, aut addito *d* illo paragogico, ubi producitur. Sic Bacch 1, 1, 53. *fluvium;* at Aul. 4, 4, 9. *agamd*. Cf. Truc. 4, 4, 33. 34. 35. Amph. prol. 96. 114. etc.

IV. Disyllaba multa tota saepe eliduntur, uti: *meo*, *rei*, *mihi*, *eum*, *eo*, *eam*, *scio*, *sibi*, *suo*, *suum*, *ea*, *tibi*, *tuo*, etc. Sic Asin. 1, 1, 46. eliditur *meam*, et Amph. 5, 1, 14. *meo*. Amph. 2, 2, 134. *scio*. Mil. 2, 1, 58. *suo*. IV. 2, 21. *tibi*, uti et Amph. 5, 1, 39.

V. Disyllaba multa saepe tamquam monosyllaba contracte proferuntur, velut: *ille*, *illa*, *illud*, *illi*, *illos*, *illum*, *illis*, *esse*, *eius*, *huius*, *cuius*, *inde*, *forte*, *inter*, *ite*, *quasi*, *quumque*, *quodque*, *perque*, *isque*, *vosne*, *nempe*, *nullus*, *scio*, *quia*, *pedem*, *nive*, *sive*, *tibi*, *tamen*, *servus*. Cf. Amph. 3, 4, 5. Aul. 4, 4, 29. Am. prol. 148. et ib. 1, 3, 36. Aul. 3, 4, 11. Bacch. 1, 2, 45. etc.

VI. Quae mediam habent *v*, haud raro contrahuntur, ut *avos*, *avis*, *avunculus*, *navis*, *cavere*, *aviditas*. Cf. Bacch. 4, 5, 27. Asin. 2, 2, 105. Men. 5, 9, 69.

VII. Item in aliis multis polysyllabis contractio interdum obtinet, ut: *poplus*, *cubiclum*, *maniplares*, ut quae notiora. Sed et alia minus vulgata; sic *pocla* As. 4, 1, 26. *vidlus* Rud. 4, 4, 62. 86. *magistratus* Rud. 2, 5, 20. Amph. prol. 74. *modeste*, *modestus*, *immodestia*, Stich. 5, 4, 10. Men. 5, 5, 33. Amph. 1, 1, 9. *dedi*, *dedisti*, *dedisse*, Bacch. 4, 3, 50. Men. 4, 3, 15. Cist. 1, 3, 34. II,

3, 29. Amph. 2, 2, 138. etc. Imprimis tenenda sunt quaedam, quae habent quinque syllabas, quae tamquam quadrisyllaba proferuntur. Sic *pudicitia* leg. *puditia* Amph. 3, 2, 49. *amicitia* leg. *amitia* Merc. 5, 2, 5. cf. Pers. 3, 1, 25. Et sic *conquisitores* leg. *conquistores* Amph. prol. 65 et 82. et Merc. 3, 4, 80. Sic numi *Philippei*, *Philippos*, *Philippis* etc. plerumque contracte scanduntur. Cf. Mil. 4, 2, 70. 73. Trin. 4, 2, 117 et 123. Sic contrahuntur *iuventus*, *venustas*, *vetustas*, *voluntas*, v. c. Most. 1, 1, 29. Mil. 3, 1, 62. Amph. 1, 1, 2. Curc. 1, 1, 38. Sic in iis, quae mediam habent syllabam *er*, litera *e* eliditur interdum, ut *prosp're*, *alt'ra*, *imp'ra*, *consid'ra*, *temp'ri*, Mil. 4, 2, 41. Epid. 5, 1, 18. Trin. 3, 2, 39. Rud. 4, 2, 16. Amph. 1, 2, 1. cf. Pers. 2, 3, 14. Similiter *i* medium eliditur aut ut j effertur, sequente vocali, ut in *filia*, *filius*, *gratia*, *gloria*, *otium*. Trin. 4, 1, 2 et 19. Capt. 3, 5, 5. Mil. 1, 1, 69. Pers. 4, 3, 34. al.

VIII. Diaeresis fit in *coëna* et *coëpi* aliquot locis; Merc. 3, 1, 35. Capt. 1, 2, 64.

IX. In duplici *neque* alterum eorum saepe correptim tamquam *ne* pronunciandum est. Most. 2, 2, 22. Pers. 5, 2, 5. Trin. 2, 7, 22. Men. 4, 2, 11. Atque sic et simplex interdum. Simile fit in *nive*, et in duplici *sive*.

X. *Datum est* non legendum *dat' est*, sed *da'st*. Sic *Epiust* Bacch. 4, 8, 13. *satiust* Am. 22.

XI. Primae syllabae breves interdum producuntur per poeticam licentiam, ut in Homero idem saepissime fit. Sic indubitate Amph. 2, 2, 65. legendum: *rĕvortimini*, et *Tărentinas* Truc. 3, 1, 5. coll. Men. prol. 39. et *pŏlentarium* Curc. 2, 3, 16. et *dăpinato* Capt. 4, 2, 118. et *tăbernaculum* Trin. 3, 2, 100. et *Căpitonibus* Pers. 1, 2, 8. et *gŭbernator* Rud. 1, 2, 27. et *ăberravit* Men. prol. 31. et *ămarentur* Mil. 4, 6, 32. Ep. 2, 2, 32.

XII. Quaedam plane aliam, atque in serioribus, sequuntur prosodiam. Sic producuntur *Acheruns*, *suspicio*, *rubidus*, *rudens*; alia variant, ut interdum corripitur *neutiquam*, *autem*, *semi-*, *ibus*.

XIII. Nomina propria haud raro singularem habent scansionem. Cf. Most. 3, 2, 88. Bacch. 4, 8, 23. et ib. v. 5. Mil. 1, 1, 61. IV, 2, 64. IV, 7, 6. Merc. 2, 4, 20. Cas. 3, 5, 11. Rud. 3, 3, 14. Cist. 4, 2, 25.

XIV. *e* finale infinitivi haud raro omittendum, ut in *esse* centies. Sed et in aliis. Cf. Epid. 2, 2, 62. I, 1, 73. I, 2, 25. II, 2, 45. Curc. 4, 1, 9.

XV. *a* finale nominativi primae interdum producitur, et item *e* fin. ablativi et infinitivi. Cf. As. 4, 1, 17. Am. 5, 1, 2. Mil. 3, 3, 5. Men. 5, 5, 2. Poen. 1, 2, 42. Mil. 4, 8, 4. As. 2, 4, 14. 36. II, 4, 48. Pers. 1, 2, 43. Mil. 4, 8, 7. Pseud. 1, 3, 135. Amph. 2, 1, 4.

Praeterea tenenda sunt omnia ea, quae Bentleius in schediasmate suo scripsit, quod nos Terentio praefigimus.

De versuum generibus, et inprimis de *Saturniis* versibus, et de *imminutis*, (quales sunt v. c. Bacch. IV, 3, 4. 5. 7 — 11. 13. 15. 29 — 31. Pseud. V, 2, 1 — 4.) legenda erit praefatio ad alterum tomum nostrae editionis maioris, in qua de his omnibus accurate expositum est.

D. Lipsiae m. Iul. XLII.

W.

AMPHITRUO.

DRAMATIS PERSONAE.

MERCURIUS.

SOSIA, servus Amphitruonis

IUPITER.

AMPHITRUO.

BLEPHARO, navis gubernator.

ALCUMENA.

BROMIA, ancilla.

SUMMARIUM.

Bellum habuerant Thebani cum Telebois, qui et Taphii licti. Contra quos exercitum educens Amphitruo, uxorem Ilcmenam domi gravidam reliquerat. Interim dum abest adiuc Thebis Amphitruo, quamquam advectus iam cum exercitu n portum Persicum, Jupiter sub Amphitruonis forma, una cum Iercurio, qui Sosiae formam, servi Amphitruonis, induerat, uasi rediens ex bello, ad Alcmenam venit. Accedens autem x portu verus Amphitruo, Sosiam servum praemittit, indiatum suum adventum Alcmenae. Igitur Mercurius, sub ipius Sosiae forma, Sosiam verum a foribus propellit. Adveit Amphitruo, et expostulat cum Alcmena, quae eum nunc rimum ex bello ad se venisse negat. Ergo testem adventus ii adducturus, in portum redit. Ex quo denuo reversus et a lercurio sub Sosiae forma propellitur, et ludificatur a Jove, iam ipsius formam induto, tamquam Amphitruo sit suppositius. Quorum utriusque rixam dirimere nequit Blepharo, ad im rem arcessitus, quoniam, uter eorum verus sit Amphitruo, in potest dignoscere. Interim, parturiente Alcmena, tonitru : et concidit prae terrore Amphitruo. Huic Bromia ancilla, sa quoque terroris plena, narrat geminorum partum pueron. Agnoscitur Jupiter, et, gratia inter Amphitruonem et cmenam reconciliata, in coelum redit.

Res agitur Thebis.

ARGUMENTUM.

In fáciem vorsus Ámphitruonis Iúpiter,
dum béllum gereret cúm Telebois hóstibus,
Alcménam uxorem cépit usuráriam;
Mercúrius formam Sósiae serví gerit
abséntis: his Alcména decipitúr dolis.
Postquám rediere véri Amphitruo et Sósia,
utérque deludúntur in mirúm modum.
Hinc iúrgium, tumúltus, uxori ét viro,
donéc, cum tonitru vóce missa ex aéthere,
adúlterum se Iúpiter conféssus est.

Amóre captus Álcumenas Iúpiter
Mutávit sese in éius formam cóniugis,
Pro pátria Amphitruo dúm decernit cum hóstibus
Habitú Mercurius éi subservit Sósiae.
Is ádvenientis sérvum ac dominum frústra habet;
Turbás uxori cíet Amphitruo; atque ínvicem
Raptánt pro moechis; Blépharo, captus árbiter,
Utér sit, non quit, Ámphitruo, decérnere.
Omném rem noscunt: géminos illa enítitur.

PROLOGUS.

MERCURIUS.

Ut vós in vostris vóltis mercimóniis
múndis vendundísque me laetúm lucris
dfícere atque adiuváre in rebus ómnibus,
t út res rationésque vostrorum ómnium
ene éxpedire vóltis peregreque ét domi,
onóque atque amplo auctáre perpetuó lucro,
uasque íncepistis rés, quasque inceptábitis;
t utí bonis vos vóstrosque omnes núntiis
ıe adfícere voltis, ea ádferam, ea uti núntiem,
uae máxume in rem vóstram communém sient,
ıam vós quidem id iam scítis concessum ét datum
ıi esse áb dis aliis, núntiis ut praesim ét lucro);
aec út me voltis ádprobare adnítier,
ıcrum út perenne vóbis semper súppetat:
a huíc facietis fábulae siléntium,
aque aéqui et iusti hic éritis omnes árbitri.
Nunc, cúius iussu vénio et quamobrem vénerim,
icám, simulque ipse éloquar nomén meum.
ıvis iússu venio; nómen Mercurio ést mihi.
ater húc me misit ád vos oratúm meus:
ımetsí, pro imperio vóbis quod dictúm foret,

scibát facturos: quíppe qui intelléxerat,
veréri vos se et métuere, ita ut aequóm 'st Iovem;
verúm profecto hoc pétere me precário
a vóbis iussit léniter dictís bonis:
etenim ílle, cuius huc iússu venio, Iúpiter
non mínus quam vostrum quívis formidát malum.
Humána matre nátus, humanó patre,
mirári non est aéquom, sibi si praétimet;
atque égo quoque etiam, quí Iovis sum fílius,
contágione méi patris metuó malum.
Proptérea pace advénio, et [pacem] ad vos ádfero.
Iustám rem et facilem esse óratam a vobís volo:
nam iústa ab iustis iústus sum oratór datus:
nam iniústa ab iustis ímpetrari nón decet;
iusta aútem ab iniustis pétere insipiéntia est:
quippe ílli iniqui iús ignorant néque tenent.
Nunc iám huc animum ad éa, quae loquar, advórtite.
Debétis velle, quaé velimus; méruimus
et ego ét pater de vóbis et re pública.
Nam quíd ego memorem, ut álios in tragoédiis
vidí, Neptunum, Vírtutem, Victóriam,
Martém, Bellonam, cómmemorare, quaé bona
vobís fecissent? quís benefactis méus pater,
deorúm regnator, árchitectus ómnibus;
sed íllic nunquam mós fuit patrí meo,
ut éxprobraret, quód bonis facerét boni;
gratum árbitratur ésse id a vobís sibi,
meritóque vobis bóna se facere, quaé facit.
Nunc, quám rem oratum huc véni, primum pró loquar;

post árgumentum huius éloquar tragoédiae.
Quid cóntraxistis fróntem, quia tragoédiam
dixí futuram hanc? Déus sum: commutávero.
Eandem hánc, si voltis, fáciam, ex tragoédia
comoédia ut sit ómnibus isdem vérsibus.
Utrúm, sit, an non, vóltis? Sed ego stúltior:
quasi nésciam vos vélle, qui divús siem.
Teneó, quid animi vóstri super hac ré siet:
faciam, út commista sít tragicocomoédia:
nam mé perpetuo fácere ut sit comoédia,
regés quo veniant ét di, non par árbitror.
Quid ígitur? Quoniam hic sérvos quoque parteís habet,
faciam hánc, proinde ut dixí, tragicocomoédiam.
Nunc hóc me orare a vóbis iussit Iúpiter,
ut cónquistores sínguli in subséllia
eánt per totam cáveam spectatóribus:
si cuí favitores délegatos víderint,
ut hís in cavea pígnus capiantúr togae.
Sive qui ámbivissent pálmam histriónibus,
seu quoíquam artifici (seú per scriptas lítteras,
seu qui ípsi ambissent, seú per internúntium);
sive ádeo aediles pérfidiose quoí duint:
sirémpse legem iússit esse Iúpiter,
quam sí magistratum sibi álterive ambíverit.
Virtúte dixit vós victores vívere,
non ámbitione, néque perfidia: quí minus
eadem hístrioni sít lex, quae summó viro?
Virtúte ambire opórtet, non favitóribus:
sat habét favitorum sémper, qui recté facit,
si illís fides est, quíbus est ea res ín manu.
[Et] hóc quoque etiam míhi in mandatís dedit,
ut cónquistores fíerent histriónibus,

qui síbi mandassent délegati ut plaúderent,
quive quó placeret álter fecissént minus,
eis órnamenta et córium uti concíderent.
Mirári nolim vós, quapropter Iúpiter
nunc hístriones cúret. Ne mirémini:
ipse hánc acturust Iúpiter comoédiam.
Quid ádmirati éstis, quasi veró novom
nunc próferatur, Ióvem facere histrióniam?
Etiam, hístriones ánno quom in proscénio hic
Iovem ínvocarunt, vénit, auxilio éis fuit.
Praetérea certo pródit in tragoédia.
Hanc fábulam, inquam, hic Iúpiter hodie ípse aget,
et ego úna cum illo. Nunc animum advórtite,
dum húius argumentum éloquar comoédiae.
Haec úrbs est Thebae. Ín illisce habitat aédibus
Amphítruo, natus Árgis ex Argó patre,
quicum Álcumena est núpta, Electri fília.
Is núnc Amphitruo praéfectu'st legiónibus:
nam cúm Telebois béllum est Thebanó poplo.
Is priúsquam hinc abiit ípsemet in exércitum,
gravidam Álcumenam úxorem fecít suam.
Nam ego vós novisse crédo iam, ut sit páter meus;
quam líber harum rérum multarúm siet,
quantúsque amator, quóm quid complacitúm 'st semel.
Is amáre occoepit Álcumenam clám virum,
usúramque eius córporis cepít sibi,
et grávidam fecit ís eam compressú suo.
Nunc, de Álcumena ut rém teneatis réctius,
utrímque est gravida, et éx viro et ex summó Iove;

et méus pater nunc íntus hic cum illá cubat;
et haéc ob eam rem nóx est facta lóngior,
dum cum ílla, quacum vólt, voluptatém capit.
Sed ita ádsimulavit sé, quasi Amphitruó siet.
Nunc, ne húnc ornatum vós meum admirémini,
quod ego húc processi síc cum serviĺí schema:
veterem átque antiquam rém novam ad vos próferam:
proptérea ornatus ín novum incessí modum.
Nam méus pater intus núnc est, eccum, Iúpiter;
in Ámphitruonis vórtit sese imáginem,
omnésque eum esse cénsent servi, quí vident:
ita vérsipellem sé facit, quandó lubet;
ego sérvi sumpsi Sósiae mihi imáginem,
qui cum Ámphitruone abívit hinc in exércitum:
ut praéservire amánti meo possém patri,
atque út ne, qui essem, fámiliares quaérerent,
versári crebro hic quúm viderent mé domi:
nunc, quum ésse credent sérvum et conservúm suum,
haud quísquam quaeret, quí siem, aut quid vénerim.
Patér nunc intus súo animo morém gerit:
cubát complexus, cúius cupiens máxume est;
quae illi ád legionem fácta sunt, memorát pater
meus Álcumenae; át illa illunc censét virum
suum ésse; quae cum moécho est. Ibi nunc méus pater
memorát, legiones hóstium ut fugáverit;
quo pácto sit doní́s donatus plúrimis.
Ea dóna, quae illic Ámphitruoni súnt data,
abstúlimus: facile méus pater, quod vólt, facit.
Nunc hódie Amphitruo véniet huc ab exércitu

et sérvus, cuius ego hánc fero imáginem.
Nunc, ínternosse ut nós possitis fácilius,
ego hás habebo úsque in petaso pínnulas;
tum méo patri autem tórulus inerit aúreus
sub pétaso; id signum Ámphitruoni nón erit.
Ea sígna nemo hórum familiárium
vidére poterit; vérum vos vidébitis.
Sed Ámphitruonis íllic est servus Sósia;
a pórtu illic nunc cúm laterna huc ádvenit.
Abigám iam ego illunc ádvenientem ab aédibus.
Adést. — Erit operae prétium hic spectántibus
Iovem ét Mercurium fácere histrióniam.

ACTUS I. SCENA I.

SOSIA. MERCURIUS.

SO. Qui me álter est audácior homo, aút qui confidéntior,
iuventútis mores quí sciam, qui hoc nóctis solus ámbulem?
Quid fáciam, nunc si Trésviri me in cárcerem compégerint,
inde crás e promtuária cellá depromar ád flagrum,
nec caúsam liceat dícere mihi, neque in heró quidquam auxilií siet,
nec quísquam sit, quin me ómnes esse dígnum deputént; ita
quasi íncudem me míserum homines octó validi caedánt; ita

peregre ádveniens hóspitio públicitus áccipiar.
Haéc heri coégit immodéstia, mé qui hoc
nóctis a pórtu ingrátiis éxcitat.
Nónne idem hoc lúcis me míttere pótuit?
Opulénto homini hoc servitús dura est;
hoc mágis miser est divítis servos:
nóctesque diésque adsiduó satis supérque est,
quó facto aut dícto adest opús, quietus né sis.
Ipse dominus, díves operis ét laboris éxpers,
quódcunque homini áccidit libére, posse rétur;
aéquom esse putát; non reputát, laboris quíd sit;
neque, aéquom anne iníquom imperét, cogitábit.
Ergo ín servitúte expetúnt multa iníqua;
habéndum et feréndum hoc onúst cum labóre.
ME. Satiús est, me queri íllo modó servitútem
hodié. Qui fuerím liber, eum nunc potívit
patér servitútis; hic, quí verna nátust,
queritúr.
Sum véro verna vérbero! SO. Numeró mihi in
mentém fuit,
dis ádvenientem grátias pro méritis agere atque
ádloqui.
Nae illi édepol, si meritó meo reférre studeant
grátias,
aliquem hóminem adlegent, quí mihi adveniénti
os occillét probe,
quoniám bene quae in me fécerunt, ingráta ea ha-
bui atque írrita.
ME. Facit ílle, quod volgo haúd solent, ut, quíd
se sit dignúm, sciat.
SO. Quod núnquam opinatús fui, neque álius
quisquam cívium
sibi éventurum, id cóntigit, ut sálvi poteremúr domi,

victóres, victis hóstibús. Legiónes reveniúnt domum,
duéllo exstincto máxumo atque ínternectis hóstibus.
Quod múlta Thebanó poplo acérba obiecit fúnera,
id vi ét virtute mílitum victum átque expugnatum óppidum est,
império atque auspicio héri mei Amphítruonis máxume.
Praeda átque agro adóreaque adfécit popularís suos,
regíque Thebanó Creonti régnum stabilivít suum.
Me a pórtu praemisít domum: ut haec núntiem uxorí suae:
ut gésserit rem públicam ductu, ímperio, auspició suo.
Ea núnc meditabor, quó modo illi dícam, quum illo advénero.
Si díxero mendácium, soléns meo more fécero.
Nam quóm pugnabant máxume, ego túm fugiebam máxume;
verúmtamen, quasi adfúverim, simulábo atque audita éloquar.
Sed, quó modo et verbís quibus me déceat fabulárier,
prius ípse mecum etiám volo hic meditári. — Sic hoc próloquar.
  Princípio ut illo advénimus, ubi prímum terram tétigimus,
contínuo Amphitruo délegit virós primorum prínicipes;
eos légat; Teleboís iubet senténtiam ut dicánt suam:

si síne vi et sine belló velint rapta ét raptores trádere,
si, quae ásportassent, rédderent, se exéreitum extempló domum
redúcturum, abiturós agro Argívos, pacem atque ótium
dare íllis; sin alitér sient animáti, neque dent, quaé petat,
sese ígitur summa ví virisque eorum óppidum expugnássere.
Haec úbi Telebois órdine iterárunt, quos praefécerat
Amphítruo: magnanimí viri, fretí virtute et víribus,
supérbi, nimis feróciter legátos nostros íncrepant;
respóndent: bello et se èt suos tutári posse: proínde uti
properé de finibús suis exércitus dedúcerent.
Haec úbi legati pértulere, Amphítruo e castris íllico
prodúcit omnem exércitum; contrá Teleboae ex óppido
legiónes educúnt suas, nimis púlcris armis praéditas.
Póstquam utrimque éxitum est máxuma cópia,
díspartití viri, díspartiti órdines:
nós nostras móre nostro ét modo instrúximus
légiones; hóstes contrá suas ínstruunt;
deínde utrinque ímperatór in medium éxeunt
éxtra turbam órdinum, cónloquuntúr simul.
Cónvenit, vícti utri sínt eo proélio,
úrbem, agrum, arás, focos séque uti déderent.

Póstquam id actúm est, tubae utrímque contrá canunt.
Cónsonat térra; clamórem utrimque éfferunt;
ímperatór utrimque hínc et illínc Iovi
vóta suscípere, hortári exércitum;
pró se quisque íd, quod quisque ét potest ét valet,
édit, ferró ferit. Téla frangúnt; boat
coélum fremitú virum. Ex spíritu et anhélitu
nébula cónstat; cadúnt
vólneris vi ét viriúm.
Dénique, ut vóluimus, nóstra superát manus;
vícimus ví ferocís.
Hóstes crebrí cadunt; nóstri contra íngruunt:
séd fugam in sé tamen némo convórtitur;
néc recedít loco, quín statim rém gerat.
Ánimam amittúnt prius, quám loco démigrent.
Quísque, ut steterát, iacet óbtinetque órdinem.
Hóc ubi Amphítruo herus cónspicatú'st meus,
íllico equités iubet déxtera inrúere.
Équites parént citi: ab déxtera máxumo
cúm clamore ínvolant ímpetu álacri,
foédant et próterunt hóstium cópias
iúre iniustás.
ME. Nunquam étiam quidquam adhúc verborum est prólocutus pérperam:
namque égo fui illic in ré praesenti, et méus, quum pugnatúm est, pater.
SO. Perduélles penetrant se ín fugam, ubi nóstris animus ádditust.
VorténtibusTelébois telis cómplebantur córpora,
ipsúsque Amphitruo régem Pterelam súa obtruncavít manu.

Haec illic est pugnáta pugna ab úsque mane ad vésperum.
Hoc ádeo hoc commeminí magis, quia illó die impransús fui.
Sed proélium id tandém diremit nóx interventú suo.
Postrídie in castra éx urbe ad nos véniunt flentes príncipes;
velátis manibus órant, ignoscámus peccatúm suum;
dedúntque se, divína humanaque ómnia, urbem et líberos,
in dítionem atque in árbitratum cúncti Thebanó poplo.
Post ób virtutem hero Ámphitruoni pátera donata aúrea est,
qui Ptérela potitáre rex est sólitus. Haec sic dícam herae.
Nunc pérgam heri imperium éxsequi, et mé domum capéssere.
ME. Áttat, illic húc iturust: íbo ego illi óbviam,
néque ego hunc hominem hódie ad aedis hás sinam unquam accédere.
Quándo imago est húius in me, cértum est hominem elúdere.
Ét enimvero, quóniam formam cépi huius in me ét statum,
décet et facta móresque huius habére me similés item:
ítaque me malum ésse oportet, cállidum, astutum, ádmodum,
átque hunc telo súo sibi, malítia, a foribus péllere.

Séd quid illuc est? coélum adspectat: óbservabo, quám rem agat.
SO. Cérto edepol scio, si áliud quidquam est, quód credam aut certó sciam,
crédo ego hac noctú Nocturnum óbdormivisse ébrium.
Nám neque se Septémtriones quóquam in coelo cómmovent,
néque se luna quóquam mutat, státque uti exorta ést semel:
néc Iugulae, neque Vésperugo, néque Vergiliae óccidunt:
íta statim stant sígna; neque nox quóquam concedít die.
ME. Pérge, Nox, ut óccoepisti! gére patri morém meo!
óptume optumo óptumam operam dás, datam pulcré locas.
SO. Néque ego hac nocte lóngiorem mé vidisse cénseo,
nísi item unam, vérberatus quám pependi pérpetem;
éam quoque edepol étiam multo haec vícit longitúdine.
Crédo edepol equidém dormire Sólem, atque adpotúm probe.
Míra sunt, nisi ínvitavit sése in coena plúsculum.
ME. Áiin' vero, vérbero? deos ésse tui similés putas?
Égo pol te istis túis pro dictis ét malefactis, fúrcifer,
áccipiam! modo sís veni huc: invénies infortúnium!

SO. Úbi sunt isti scórtatores, quí soli invití cubant?
Haéc nox scita est éxercendo scórto conductó male.
ME. Méus pater nunc pro húius verbis récte et sapientér facit,
quí complexus cum Álcumena cúbat amans, animo óbsequens.
SO. Íbo, ut, herus quod ímperavit, Álcumenae núntiem.
Séd quis hic est homó, quem ante aedis vídeo hoc noctis? Nón placet.
ME. Núllus est hoc méticulosus aéque. SO. Quum in mentém venit:
íllic hoc homo dénuo volt pállium detéxere.
ME. Tímet homo: delúdam ego illum. SO. Périí, dentes prúriunt:
cérto advenientem híc me hospitio púgneo accepturus est.
Crédo misericórs est: nunc, proptérea quod me méus herus
fécit ut vigilárem, hic pugnis fáciet hodie, ut dórmiam.
Óppido interii! óbsecro hercle, quántus et quam válidus est:
ME. Cláre advorsum fábulabor: híc auscultet, quaé loquar:
ígitur magis modum ín maiorem in sése concipiét metum.
Ágite, pugni: iám diu est, quod véntri victum nón datis:
iámpridem vidétur factum, hére quod homines quátuor

ín soporem cóllocastis núdos. SO. Formidó male,
né ego hic nomen méum commutem, et Quíntus fiam e Sósia.
Quátuor virós sopori sé dedisse hic aútumat:
métuo, ne numerum aúgeam illunc. ME. Hém, nunc, iam ergo! Síc colo!
SO. Cíngitur: certe éxpedit se. ME. Nón feret, quin vápulet.
SO. Quís homo? ME. Quisque homo húc profecto vénerit, pugnós edet.
SO Ápage, non placét me hoc noctis ésse. Coenaví modo.
Próin tu istanc coenám largire, sí sapis, esuriéntibus.
ME. Haúd malum huic est póndus pugno. SO. Périi, pugnos pónderat!
ME. Quíd, si ego illum tráctim tangam, ut dórmiat? SO. Serváveris:
nám continuas hás tris noctes pérvigilavi. ME. Péssumum est
fácinus! nequitér ferire málam male discís, manus.
Ália forma opórtet esse, quém tu pugno légeris.
SO. Íllic homo me intérpolabit, méumque os finget dénuo.
ME. Éxossatum os ésse oportet, quém probe percússeris.
SO. Mírum, ni hic me, quási muraenam, éxossare cógitat.
Últro istunc, qui exóssat homines! périi, si me adspéxerit.
ME. Ólet homo quidám malo suo. SO. Heí, numnam ego óbolui?

ME. Átque haud longe abésse oportet; vérum longe hinc ábfuit.
SO. Íllic homo supérstitiosu'st. ME. Géstiunt pugní mihi.
SO. Si ín me exercitúrus, quaeso, in párietem ut primúm domes.
ME. Vóx mihi ad auris ádvolavit. SO. Naé ego homo infelíx fui,
quí non alas íntervelli: vólucrem vocem géstito.
ME. Íllic homo a me síbi malam rem arcéssit iumentó suo.
SO. Nón equidem ullum habeó iumentum. ME. Ónerandus est pugnís probe.
SO. Lassus sum hercle e návi, ut vectus húc sum; etiam nunc naúseo;
víx incedo inánis: ne ire pósse cum onere exístumes.
ME. Cérte enim hic nescío quis loquitur. SO. Sálvos sum: non mé videt:
Néscio quem loquí aútumat: mihi cérto nomen Sósia est.
ME. Hínc enim mihi dextéra vox auris, út videtur, vérberat.
SO. Métuo, vocis né vice hodie hic vápulem, quae hunc vérberat.
ME Óptume, eccum, incédit ad me. SO. Tímeo: totus tórpeo:
nón edepol nunc, úbi terrarum sím, scio, si quís roget,
néque miser mecómmovere póssum prae formídine.
Ílicet, mandáta heri periérunt una et Sósia.
Vérum certum est cónfidenter hóminem contra cólloqui,

Quóius nunc es? SO. Túus: nam pugnis úsufecistí tuum.
Próh fidem, Thebáni cives! ME. Étiam clamas, cárnufex?
Lóquere, quid venísti? SO. Ut esset, quóm tu pugnis caéderes.
ME. Cúius es? SO. Amphitruónis, inquam, Sósia. ME. Ergo istóc magis,
quía vaniloquus, vápulabis: égo sum, non tu, Sósia.
SO. Íta di faciant, út tu potius sís, atque ego te ut vérberem.
ME. Étiam muttis? SO. Iám tacebo. ME. Quís tibi heru'st? SO. Quem tú voles.
ME. Quíd igitur? qui núnc vocare? SO. Némo, nisi quem iússeris.
ME. Ámphitruonis te ésse aiebas Sósiam. SO. Peccáveram:
nam Ámphitruonis sócium nae med ésse volui dícere.
ME. Scíbam equidem, nullum ésse nobis, nísi me, servom Sósiam.
Fúgit te ratió. SO. Utinam istuc púgni fecissént tui!
ME. Égo sum Sosia ílle, quem tu dúdum esse aiebás mihi.
SO. Óbsecro, ut per pácem liceat te ádloqui, ut ne vápulem!
ME. Ímo induciaé parumper fíant, si quid vís loqui
SO. Nón loquar, nisi páce facta; quándo pugni plús vales.
ME. Dícito quidvis: nón nocebo. SO. Túae fidei credó? ME. Meae.

SO. Quíd, si falles? ME. Túm Mercurius Sósiae iratús siet.
SO. Ánimum advorte: núnc licet mihi líbere quidvís loqui.
Ámphitruonis égo sum servos Sósia. ME. Etiam dénuo?
SO. Pácem feci, foédus feci, véra dico. ME. Vápula.
SO. Út lubet; quod tíbi lubet, fac, quóniam pugnis plús vales.
Vérum utut es factúrus, hoc quidem hércle haud reticebó tamen.
ME. Tú me vivus hódie nunquam fácies, quin sim Sósia.
SO. Cérte edepol tu me álienabis núnquam, quin nostér siem;
néc nobis praetér med alius quísquam est servus Sósia,
quí cum Amphitruóne hinc una íveram in exércitum.
ME. Híc homo sanus nón est. SO. Quod mihi praédicas vitium, íd tibi est.
Quíd, malum? non égo sum servos Ámphitruonis Sósia?
Nónne hac noctu nóstra navis húc ex portu Pérsico
vénit, quae me advéxit? nonne me húc herus misít meus?
nónne ego nunc sto ante aédis nostras? nón mi est laterna ín manu?
nón loquor? non vígilo? nonne hic hómo me pugnis cóntudit?
Fécit hercle: nám mihi etiam mísero nu[illegible]aé dolent.

Quíd igitur ego dúbito? aut cur non íntroëo in nostrám domum?
ME. Quíd? domum nostram? SO. Íta enimvero. ME. Quín quae dixistí modo,
ómnia ementítus. Equidem Sósia Amphitruónis sum:
nám noctu hac solúta est navis nóstra e portu Pérsico;
ét, ubi Pterela réx regnavit, óppidum expugnávimus;
ét legiones Téleboarum ví pugnando cépimus:
ét ipsus Amphitruo óbtruncavit régem Pterelam in proélio.
SO. Égomet mihi non crédo, quum illaec aútumare illum aúdio:
híc quidem certe, quae íllic sunt res géstae, memorat mémoriter. —
Séd quid ais? quid Ámphitruoni á Telebois ést datum?
ME. Ptérela rex qui pótitare sólitus est, patera aúrea.
SO. Élocutus est! — Úbi ea patera núnc est? ME. Est in cístula,
Ámphitruonis óbsignata sígno. SO. Signi díc quid est?
ME. Cúm quadrigis Sól exoriens. Quíd me captas, cárnufex?
SO. Árgumentis vícit! Aliud nómen quaerundúm est mihi.
Néscio, unde haec híc spectavit. Iám ego hunc decipiám probe:
nám quod egomet sólus feci, néc quisquam alius ádfuit

ín tabernaclo, íd quidem hodie núnquam poterit dícere.
Sí tu Sosia és, legiones quóm pugnabant máxume,
quíd in tabernacló fecisti? Víctus sum, si díxeris.
ME. Cádus erat vini; índe implevi hírneam .. SO. Ingressúst viam!
ME. Éam ego, ut matre fúerat natum, víni eduxí meri.
SO. Míra sunt, nisi látuit intus íllic in illac hírnea!
Fáctum est illud, ut égo illic vini hírneam ebiberím meri.
ME. Quíd nunc? vincon' árgumentis, té non esse Sósiam?
SO. Tú negas med ésse? ME. Quid ego ní negem, qui egomét siem?
SO. Pér Iovem iuró, med esse, néque me falsum dícere.
ME. Át ego per Mercúrium iuro, tíbi Iovem non crédere.
Nam íniurato, scío, plus credet míhi, quam iurató tibi.
SO. Quís ego sum saltém, si non sum Sósia? Te intérrogo.
ME. Úbi ego Sosia ésse nolim, tu ésto sane Sósia.
Núnc, quando ego sum, vápulabis, ni hínc abis ignóbilis.
SO. Cérte edepol, quom illúnc contemplo et fórmam cognoscó meam,
quémadmodum ego sum, (saépe in speculum inspéxi,) nimis similíst mei;
ítidem habet petasum ác vestitum; tám consimilist átque ego:

verúm minori púero maior ést pater,
minór maiori. Iámne hoc scitis quíd siet?
Sed Álcumenae húius honoris gratia
patér curavit, úno ut foetu fíeret,
uno út labore exsólveret aerumnás duas,
[et ne ín suspicióne ponatúr stupri,]
et clándestina ut céletur suscéptio.
Quamquam, út iamdudum díxi, resciscét tam
Amphítruo rem omnem. Quíd igitur? nemo i probro
profécto ducet Álcumenae. Nám deum
non pár videtur fácere, delictúm suum
suámque culpam expétere in mortalem út sinat.
Orátionem cómprimam: crepuít foris.
Amphítruo subditívus, eccum, exít foras
cum Álcumena, úxore usurária.

ACTUS I. SCENA III.

IUPITER. ALCUMENA. MERCURIUS.

IU. Béne vale, Alcuména: cura rém communem quód facis;
átque imperce, quaéso: menses iám tibi es actós vides.
Míhi necesse est íre hinc: verum quód erit natu tóllito.
AL. Quíd istuc est, mi vír, negoti, quód tu ta subitó domo
ábeas? IU. Edepol haud, quod tui me, néque d mi, distaédeat;

ėd ubi summus ímperator nŏn adest ad exércitum,
ítius, quod non fácto est usus, fít, quam quod facto ést opus.
IE. Nímis hic scitust sýcophanta, quí quidem meus sít pater.
Ɔbservatoté, qüam blande múlieri palpábitur.
.L. Ecastor te expérior, quanti fácias uxorém tuam.
U. Sátin' habes, si foéminarum núlla est, quam aeque díligam?
IE. Édepol nae, illa si ístis rebus té sciat operám dare,
go faxim te Amphítruonem ésse malis, quám Iovem.
L. Éxperiri istúc mavellem mé, quam mihi memorárier.
'ríus abis, quam léctus, ubi cubuísti, concaluít locus.
Iére venisti média nocte; núnc abis: hoccíne placet?
IE. Áccedam atque hanc ádpellabo et súpparasitabór patri.
Iúnquam edepol quemquám mortalem crédo ego uxorém suam
ſc efflictim amáre, proinde ut híc te efflictim déperit.
U. Cárnufex, non égo te novi? ábin' e conspectú meo?
Įuíd tibi hanc curátio est rem, vérbero, aut muttítio?
uói pol ego iam hoc scípione . . . AL. Ah nóli . . . IU. Muttitó modo!

ME. Néquiter paene éxpetivit príma parasitátio.
IU. Vérum quod tu dícis, mea uxor, nón te mi irascí decet:
clánculum abii á legione; óperam hanc subripuí tibi,
éx me primo príma scires, rem út gessissem públicam;
éa tibi omnia énarravi. Nísi te amarem plúrimum,
nón facerem. ME. Facítne, ut dixi? tímidam palpo pércutit.
IU. Núnc, ne legio pérsentiscat, clam ílluc redeundúm est mihi,
né me uxorem praévortisse dícant prae re públicá.
AL. Lácrumantem ex abitú concinnas tú tuam uxorém. IU. Tace.
Né corrumpe oculós: redibo actútum. AL. Id actutúm diu est.
IU. Nón ego te hic lubéns relinquo néque abeo abs te. AL. Séntio:
nám qua nocte ad mé venisti, eádem abis. IU. Cur mé tenes?
Témpus est; exíre ex urbe, priúsquam luciscát, volo.
Núnc tibi hanc paterám, quae dono mi íllic ob virtutém data est,
Ptérela rex qui pótitavit, quem égo mea occidi manu,
Álcumena, tíbi condono. AL. Fácis, ut alias ré soles.
Écastor condígnum donum, quálist, qui donúm dedit!
ME. Ímo sic condígnum donum, quálist, qui donó datum est!

IU. Pérgin' autem? nónne ego possum, fúrcifer, te pérdere?
AL. Nóli amabo, Amphítruo, irasci Sósiae causá mea.
IU. Fáciam ita, ut vis. ME. Éx amore hic ádmodum quam saévos est.
IU. Númquid vis? AL. Ut, quom ábsim, me ames, mé, tuam, absentém tamen.
ME. Eámus, Amphitruó: luciscit hóc iam. IU. Abi prae, Sósia:
iam égo sequar. Numquíd vis? AL. Etiam, ut áctutum adveniás. IU. Licet.
Príus tua opínione hic ádero: bonum animum hábe modo.
Núnc te, nox, quae mé mansisti, mítto, ut cedás die,
út mortalibus ínluciscat lúce clara et cándida;
átque quanto, nóx, fuisti lóngior hac próxuma,
tánto brevior díes ut fiat, fáciam; ut aeque dísparet,
ét dies ut nócti accedat. — Íbo, et Mercuriúm sequar.

ACTUS II. SCENA I.

AMPHITRUO. SOSIA.

AM. Age, í tu secúndum! SO. Sequór, subsequór te.
AM. Sceléstissimúm te arbitrór. SO. Nam quamóbrem?

AM. Quia íd, quod neque ést neque fuít neque futúrum est,
mihí praedicás. SO. Ecceré, iam tuátim
facís, ut tuís nulla apúd te fidés sit.
AM. Quid ést? quo modó? Iam quidem hércle ego tibi ístanc
sceléstam, scelús, linguam abscíndam! SO. Tuús sum:
proinde, út commodum ést et lubét, quidque fácias:
tamén, quin loquár haec, utí facta súnt hic,
nunquam úllo modó me potés deterrére.
AM. Sceléstissume, aúdes mihí praedicáre id,
domí te esse núnc, qui hic adés? SO. Vera díco.
AM. Malúm quod tibí di dabúnt, atque ego hódie
dabo! SO. Ístuc tibi ést in manú: nam tuús sum.
AM. Tun' mé, verbero, aúdes, herúm, ludificári?
tun' íd dicere aúdes, quod némo unquam homo ántehac
vidít, nec potést fierí, tempore úno
homo ídem duóbus locís ut simúl sit?
SO. Profécto, ut loquór, res ita ést. AM. Iupitér te
perdát! SO. Quid malí sum, here, tua éx re proméritus?
AM. Rogásne, improbe, étiam qui lúdos facís me?
SO. Meritó mihi maledícas, si nón id ita fáctum est;
verum haúd mentiór, resque utí facta díco.
AM. Hómo hic ebrius ést, ut opinor.
SO. Útinam ita essem! AM. Optás, quae facta.
SO. Égone? AM. Tu istic. Úbi bibisti?
SO. Núsquam equidém bibí.

AM. Quíd hoc sit hominis? SO. Équidem decies
díxi: domi sum, inquam, — écquid audis? —
ét apud te adsum Sósia idem.
Sátin' hoc plane, sátin' diserte,
hére, nunc videor tíbi locutus?
AM. Vah, ápage téd a mé!
SO. Quid ést negótii?
AM. Pestís tenet te. SO. Nam cúr istuc
dicís? Equidem valeo ét salvos
sum récte, Ámphitruó. AM. At té
ego fáciam hodié, proinde ác meritús's,
minus út valeas et míser ut sis,
salvós domum si redíero. Iam
séquere, sis, herum quí ludificas díctis delirántibus;
quí, quoniam herus quod ímperavit, néglexisti pérsequi,
núnc venis etiam últro irrisum dóminum; quae neque fíeri
póssunt neque fando únquam accepit quísquam, profers, cárnufex;
quóius ego hodie in térgum faxo ista éxpetant mendácia.
SO. Ámphitruo, misérruma istaec míseria est servó bono,
ápud herum qui véra loquitur, si íd vi verum víncitur.
AM. Quo íd, malum, pactó potest nam (mécum argumentís puta)
fíeri, nunc utí tu hic sis ét domi? id dicí volo.
SO. Súm profecto et híc et illi. Hoc cuívis mirarí licet,
néque tibi pol ístuc mirum mágis videtur, quám mihi.

AM. Quómodo? SO. Nihilo, ínquam, mirum magis tibi istuc quám mihi;
néque, ita me di amént, credebam prímo mihi met Sósiae,
dónec Sosia, ílle egomet, fécit, sibi uti créderem.
Órdine omne, utí quidque actum est, dúm apud hostes sédimus,
édissertavít; tum formam una ábstulit cum nómine;
néque lac lacti mágis est simile, quam ílle ego similí'st mei.
Nam út dudum ante lúcem a portu mé praemisistí domum ...
AM. Quíd igitur? SO. prius múlto ante aedis stábam, quam illo advéneram.
AM. Quás, malum, nugás? satin' tu sánus es? SO. Sic sum, út vides.
AM. Huíc homini nescío quid est malí mala obiectúm manu,
póstquam a me abiit. SO. Fáteor: nam sum obtúsus pugnis péssume.
AM. Quís te verberávit? SO. Egomet mémet, qui nunc súm domi.
AM. Cáve quidquam, nisi quód rogabo té, mihi respónderis.
Ómnium primum, íste qui sit Sósia, hoc dicí volo.
SO. Túus est servus. AM. Míhi quidem uno té plus etiam est quám volo;
néque, postquam sum nátus, habui nísi te servom Sósiam.
SO. Át ego nunc, Amphítruo, dico: Sósiam servóm tuom

praéter me alterum, ínquam, adveniens fáciam ut obfendás domi,
Dávo prognatúm patre eodem, quo égo sum; forma, aetáte item,
qua égo sum. Quid opus vérbis? geminus Sósia hic factúst tibi.
AM. Nímia memoras míra. Sed vidístin' uxorém meam?
SO. Quín introire in aédis nunquam lícitum est. AM. Quis te próhibuit?
SO. Sósia ille, quém iamdudum díco, is, qui me cóntudit.
AM. Quís istic Sosia ést? SO. Ego, inquam. Quótiens dicundum ést tibi?
AM. Séd quid ais? num obdórmivisti dúdum? SO. Nusquam géntium.
AM. Íbi forte istum sí vidisses quéndam in somnis Sósiam.
SO. Nón soleo ego somnículose héri imperia pérsequi:
vígilans vidi, vígilans nunc te vídeo, vigilans fábulor:
vígilantem ille mé iamdudum vígilans pugnis cóntudit.
AM. Quís homo? SO. Sosia, ínquam, ego ille: quaéso, non me intéllegis?
AM. Quí, malum, intellégere quisquam pótis est? ita nugás blatis.
SO. Vérum actutum nósces. AM. Quem? SO. Illum nósces, servom Sósiam.
AM. Séquere hac igitur mé: nam mi istuc prímum exquisito ést opus.

Séd vide ex navi éfferantur, quae ímperavi, iam
ómnia.
SO. Ét memor sum et díligens, ut, quae ímperes,
compáreant.
Nón ego cum víno simitu ébibi imperiúm tuom.
AM. Útinam di faxínt, infecta dícta re eveniánt tua!

ACTUS II. SCENA II.

ALCUMENA. AMPHITRUO. SOSIA.

AL. Satín' parva rés est volúptatum in víta atque
in aétate agúnda, [prae quám quod moléstum est?
Ita quoíque comparátum est in aétate hóminum,
ita dís est complácitum,
volúptatem ut moéror comés consequátur,]
quin íncommodí plus malíque illico ádsit,
boní si obtigít quid?
Nam ego íd nunc expérior domo átque ipsa dé me
sció, quoi volúptas
parúmper data ést, dum virí mihi potéstas
vidéndi fuít noctem únam modo, átque is
repénte hinc abívit a méd ante lúcem.
Sola híc mihi nunc vídeor,
quia ílle hinc abést, quem ego amó praeter ómnes.
Plus aégri ex abítu virí, quam ex advéntu
volúptatis, cépi.
Sed hóc me beát saltem, quód perduélles
vicít, et domúm laudis cómpos revénit.
Id sólatio ést: dummodó laude párta

domúm recipiát se,
feram ét perferam úsque abítum eius ánimo
forti átque obfirmáto: id modó si mercédis
datúr mi, ut meús victor vír belli clúeat,
satís mi esse dúcam.
Virtús praemium ést optimúm;
virtús omnibús rebus ánteit profécto;
libértas, salús, vita, rés et paréntes
et pátria et prognáti tutántur, servántur;
virtús omnia ín se habét; omnia ádsunt
boná, quem penés'st virtús.
AM. Édepol me uxori éxoptatum crédo adventurúm domum,
quaé me amat, quam cóntra amo; praesértim re gestá bene,
víctis hostibús, quos nemo pósse superarí ratust:
éos auspicio meo átque ductu prímo coetu vícimus.
Cérte enim me illi éxpectatum optáto venturúm scio.
SO. Quíd? me expectatúm non rere amícae venturúm meae?
AL. Méus vir hic quidem est. AM. Séquere hac tu me. AL. Nám quid ille revórtitur,
dúdum qui properáre se aibat? án ille me tentát sciens?
Átque id si volt éxperiri, súum abitum ut desíderem,
écastor med haúd invita sé domum recipít suam.
SO. Ámphitruo, redíre ad navim méliust nos. AM. Qua grátia?
SO. Quía domi datúrus nemo est prándium adveniéntibus.

AM. Quí tibi istuc in méntem venit? SO. Quía enim sero advénimus.
AM. Quí? SO. Quia Alcuménam ante aedis stáre saturam intéllego.
AM. Grávidam ego illanc híc reliqui, quom ábeo. SO. Hei, perií miser!
AM. Quíd tibi est? SO. Ad aquám praebendam cómmodum advení domum
décumo post mense, út rationem té ductare intéllego.
AM. Bóno animo es! SO. Scin', quám bono animo sím? Si situlam cépero,
núnquam mihi divíni quidquam créduis post húnc diem,
ní ego illi puteó, si occepso, ánimam omnem intertráxero.
AM. Séquere hac me modo: álium ego isti rei ádlegabo; né time.
AL. Mágis nunc meum offícium facere, si húic eam advorsum, árbitror.
AM. Ámphitruo uxorém salutat laétus speratám suam,
quam ómnium Thebís vir unam esse óptumam diiúdicat,
quámque adeo civés Thebani véro rumificánt probam.
Váluistin' usque? éxspectatusne ádvenio? SO. Haud vidí magis
éxspectatum: eúm salutat mágis haud quidquam, quám canem.
AM. Ét quum gravidam et quúm te pulcre plénam adspicio, gaúdeo.
AL. Óbsecro ecastór, quid tu me déridiculi gráti

síc salutas átque adpellas, quási dudum non víderis,
quásique nunc primúm recipias té domum huc ex hóstibus,
átque me nunc proínde adpellas, quási multo post víderis?
AM. Ímo equidem te, nísi nunc, hodie núsquam vidi géntium.
AL. Cúr negas? AM. Quia véra didici dícere. AL. Haud aequóm facit,
quí, quod didicit, íd dediscit. Án periclitámini,
quíd animi habeam? Séd quid huc vos révortimini tám cito?
Án te auspicium cómmoratum est, án tempestas cóntinet,
quí non abiisti ád legiones, íta uti dudum díxeras?
AM. Dúdum? quam dudum ístuc factúm est? AL. Téntas? iamdudúm modo.
AM. Quí istuc potis est fíeri, quaeso, ut dícis, iamdudúm modo?
AL. Quíd enim censes? te út deludam cóntra, lusorém meum,
quí nunc primum te ádvenisse dícas, modo qui hinc ábieris.
AM. Haéc quidem delíramenta lóquitur. SO. Paulispér mane,
dum édormiscat únum somnum. AM. Quaéne vigilans sómniat?
AL. Équidem ecastor vígilo et vigilans íd, quod factum est, fábulor:
nám dudum ante lúcem et istunc ét te vidi. AM. Quo ín loco?

AL. Híc in aedibus, úbi tu habitas. AM. Númquam factum est. SO. Nón taces?
Quíd, si e portu návis huc nos dórmientis détulit?
AM. Hei étiam tu quoque ádsentaris húiic? SO. Quid vis fíeri?
Nón tu scis, Bacchaé bacchanti sí velis advorsárier,
éx insana insániorem fácies: feriet saépius.
Si óbsequare, uná resolvas plága. AM. At pol quin cérta res
hánc est obiurgáre, quae med hódie advenientém domum
nóluerit salútare. SO. Irritábis crabonés. AM. Tace. —
Álcumena, unúm rogare té volo. AL. Quid vís, roga.
AM. Núm tibi aut stultítia accessit, aút superat supérbia?
AL. Quí istuc in mentem ést tibi, mi vir, éx me percontárier?
AM. Quía salutare ádvenientem mé solebas ántidhac,
ádpellare itidem út pudicae súos viros, quae súnt, solent;
éo more expertém te factam advéniens offendí domum.
AL. Écastor equidém te certo heri híc advenientem íllico
ét salutavi, ét, valuissesne úsque, exquisiví simul,
mí vir, et manúm prehendi et ósculum tetulí tibi.
SO. Tún' heri hunc salútavisti? AL. Et té quoque etiam, Sósia.

SO. Ámphitruo, sperávi ego istanc tíbi paritu-ram fílium:
vérum non est púero gravida. AM. Quíd igitur? SO. Insánia.
AL. Équidem sana sum, ét deos quaeso, ut sálva pariam fílium;
vérum tu magnúm malum habebis, sí hic suum officiúm facit;
ób istuc omen, óminator, cápies, quod te cón-decet.
SO. Énimvero praegnáti oportet ét malum et malúm dari,
út, quod obrodát, sit, animo sí male esse oc-céperit.
AM. Tú me heri hic vidísti? AL. Ego, inquam, sí vis decies dícere.
AM. Ín somnis fortásse. AL. Imo vigiláns vigi-lantem. AM. Vaé mihi!
SO. Quíd tibi est? AM. Delírat uxor. SO. Átra bili pércita est:
núlla res tam délirantis hómines concinnát cito.
AM. Úbi primum tibí sensisti, múlier, implicí-scier?
AL. Équidem ecastor sána et salva súm. AM. Cur igitur praédicas,
té heri me vidísse, qui hac noctu ín portum ad-vectí sumus?
Íbi coenavi atque íbi quievi in návi noctem pér-petem,
néque meum pedem huc íntuli etiam in aédis, ut cum exércitu
hínc profectus sum ád Teleboas hóstes, eosque ut vícimus.

SO. Néque edepol ego díxi, neque istam vídi, nisi tecúm simul.
AM. Quíd hoc sit hominis? AL. Vín' proferri páteram? AM. Proferrí volo.
AL. Fíat. Heus tu, Théssala, intus páteram profertó foras,
quá hodie vir méus donavit mé. AM. Secede huc, Sósia.
Énimvero illud praéter alia míra miror máxume,
si haéc habet pateram íllam. SO. An etiam id crédis? quae in hac cístula
túo signo obsignáta fertur. AM. Sálvom signum est? SO. Ínspice.
AM. Récte: ita est, ut óbsignavi. SO. Quaéso, quin tu istánc iubes
pró cerrita círcumferri? AM. Édepol quin facto ést opus:
nam haéc quidem edepol láruarum pléna est. AL. Quid verbís opust?
Hém tibi pateram, éccam. AM. Cedo mi. AL. Age, ádspice huc sis núnc ïam
tú, qui, quae facta, ínficiare, quem égo iam hic convincám palam.
Éstne haec patera, quá donatu's íllic? AM. Summe Iúpiter,
quíd ego video? haec ea ést profecto pátera: perii, Sósia.
SO. Aút pol haec praestígiatrix múlier multo máxuma est,
aut pateram hic inésse oportet. AM. Ágedum, [eam] solve cístulam.
SO. Quíd ego istam exsolvam? Óbsignata est récte. — Res gesta ést bene:

tú peperisti Amphítruonem, ego álium peperi Sósiam;
núnc si pateram pátera peperit, ómnes congeminávimus.
AM. Cértum est aperire átque inspicere. SO. Víde sis, signi quíd siet:
né posterius ín me culpam tránsferas. AM. Aperí modo:
nam haéc quidem nos délirantis fácere dictis póstulat.
AL. Únde haec igitur ést, nisi abs te, quaé mihi donó data est?
AM. Ópus mi est istuc éxquisito. SO. Iúpiter! proh Iúpiter!
AM. Quíd tibi est? SO. Hic pátera nulla in cístula est. AM. Quid ego aúdio?
SO. Íd, quod verum est. AM. Át cum cruciatú iam, nisi adparét, tuo.
AL. Haéc quidem adparét. AM. Quis igitur tíbi dedit? AL. Qui mé rogat.
SO. Mé captas, quia túte ab navi clánculum huc aliá via
praécucurristi, átque hinc pateram túte exemisti, átque eam
huíc dedisti, pósthac rursus óbsignasti clánculum?
AM. Heí mihi, iam tú quoque huius ádiuvas insániam. —
Áin', heri nos ádvenisse huc? AL. Áio; adveniensque íllico
mé salutavísti, et ego te; et ósculum tetulí tibi.
SO. Iám illud non placét principium de ósculo. AM. Perge éxsequi.

AL. Lávisti. AM. Quid, póstquam lavi? AL. Ádcubuisti. SO. Euge! óptume!
núnc exquire! AM. Ne ínterpella. — Pérge porro dícere.
AL. Coéna adposita est! cóncoenasti mécum; ego adcubuí simul.
AM. Ín eodem lectó? AL. In eodem. SO. Hei, nón placet convívium.
AM. Síne modo arguménta dicat. — Quíd, postquam coenávimus?
AL. Té dormitare aíbas: mensa abláta est; cubitum hinc ábiimus.
AM. Úbi cubuisti? AL. In eódem lecto técum una in cubículo.
AM. Pérdidisti! SO. Quíd tibi est? AM. Haec mé modo ad mortém dedit.
AL. Quíd iam, amabo? AM. Né me adpella! SO. Quíd tibi est! AM. Perií miser,
quía pudicitiae húius vitium me híc absente est ádditum.
AL. Óbsecro ecastór, cur istuc, mí vir, ex ted aúdio!
AM. Vír ego tuus sim? Né me adpella, fálsa, falso nómine!
SO. Haéret haec res, sí quidem hic iam múlier facta est éx viro.
AL. Quíd ego feci, qua ístaec propter dícta dicantúr mihi?
AM. Túte edictas fácta tua: ex me quaéris, quid delíqueris!
AL. Quíd ego tibi delíqui, si, quoi núpta sum tecúm fui?
AM. Tún' mecum fuerís? Quid illac ímpudens audácius?

Sáltem tute, sí pudoris égeas, sumas mútuum.
AL. Ístuc facinus, quód tu insimulas, nóstro generi nón decet.
Tú si me impudícitiai cáptas, capere nón potes.
AM. Próh di immortalés, cognoscin' tú me saltem, Sósia?
SO. Própemodum. AM. Coenávin' ego heri in návi in portu Pérsico?
AL. Míhi quoque adsunt téstes, qui illud, quód ego dicam, adséntiant.
[AM. Quí testes? AL. Testés. AM. Quid testiculáre? AL. Enim unó sat est.
Néc nobis praesénte aliquis nisi sérvus Sosia áffuit.]
SO. Néscio, quid istúc negoti dícam, nisi si quíspiam est
Ámphitruo alius, quí fortasse te híc absente síc tamen
tuam rem curet, téque absente hic múnus fungatúr tuum:
námque de illo súbditivo Sósia mirúm nimis 'st;
cérto de istoc Ámphitruone iam álterum mirum ést magis.
AM. Néscio quis praestígiator hánc frustratur múlierem.
AL. Pér supremi régis regnum iúro et matrem fámilias,
Iúnonem, quam mé vereri et métuere est par máxume,
ut mi extra unum té mortalis némo corpus córpore
cóntigit, quo me ímpudicam fáceret. AM. Vera istaéc velim.

AL. Véra dico, séd nequidquam, quóniam non vis crédere.
AM. Múlier es: audácter iuras. AL. Quaé non deliquít, decet
aúdacem esse, et cónfidenter pró se et protervé loqui.
AM. Sátis audacter! AL. Út decet pudícam. AM. Tu verbís proba es.
AL. Nón ego illam míhi dotem duco ésse, quae dos dícitur;
séd pudicitiam ét pudorem, et sédatum cupídinem,
deûm metum, paréntum amorem et cógnatûm concórdiam:
tíbi morigera atque út munifica sím bonis, prosím probis.
SO. Nae ísta edepol, si haec véra loquitur, éxamussim est óptuma.
AM. Délenitus súm profecto ita, út me, qui sim, nésciam.
SO. Ámphitruo es profécto: cave sis, né tu te usu pérduis,
(íta nunc homines ímmutantur) póstquam peregre advénimus.
AM. Múlier, istanc rem ínquisitam cértum est non amíttere.
AL. Édepol me lubénte facies. AM. Quíd ais! respondé mihi.
Quíd, si adduco túum cognatum húc a navi Naúcraten,
quí mecum una véctust una návi; atque is si dénegat
fácta, quae tu fácta dicis, quíd tibi aequom est fíeri?

númquid causam dícis, quin te hoc múltem matrimónio?
AL. Sí deliqui, núlla causa est. AM. Cónvenit. Tu, Sósia,
dúc hos intro. Ego húc ab navi mécum abducam Naúcraten.
SO. Núnc quidem praetér nos nemo est: díc mihi verum sério,
écquis alius Sósia intust, quí mei similís siet?
AL. Ábin' hinc a me, dígnus domino sérvos? SO. Abeo, sí iubes.
AL. Nímis ecastor fácinus mirum est, quí illi collubitúm siet,
méo viro, med ínsimulare fálsum facinus tám malum.
Quídquid est, iam ex Naúcrate cognáto id cognoscám meo.

ACTUS III. SCENA I.

IUPITER.

Ego sum ílle Amphitruo, quoíus est servus Sósia,
idém Mercurius quí fit, quando cómmodum est,
in súperiore quí habito coenáculo,
qui intérdum fio Iúpiter, quandó lubet;
huc aútem quum extemplo ádventum adporto, íllico
Amphítruo fio et véstitum immutó meum.
Nunc húc honoris vóstri venio grátia,
ne hanc ínchoatam tránsigam comoédiam;

simul Álcumenae, quám vir insontém probri
Amphítruo accusat, véni, ut auxiliúm feram:
nam méa sit culpa, quód egomet contráxerim,
id Álcumenae si ínnocenti éxpetat.
Nunc Ámphitruonem mémet, ut occepí semel,
esse ádsimulabo, átque in horum fámiliam
frustrátionem hódie iniiciam máxumam;
post ígitur demum fáciam, res fiát palam,
atque Álcumenae in témpore auxiliúm feram,
faciámque, ut uno foétu, et quod gravida ést viro,
et mé quod gravida est, páriat sine dolóribus.
Mercúrium iussi mé continuo cónsequi,
si quíd vellem imperáre. Nunc hanc ádloquar.

ACTUS III. SCENA II.

ALCUMENA. IUPITER.

AL. Duráre nequeo in aédibus: ita mé probri,
stuprí, dedecoris á viro argutám meo!
Ea, quaé sunt facta, ínfecta esse occlámitat;
quae néque sunt facta, néque ego in me admisi, árguit;
atque íd me susque déque esse habiturám putat.
Neque édepol faciam, néque me perpetiár probri
falso ínsimulatam, quín ego illum aut déseram,
aut sátisfaciat mihi, átque adiuret ínsuper,
nolle ésse dicta, quae ín me insontem prótulit!
IU. Faciúndum est mi illud, fíeri quod illaec póstulat,

si me fllam amantem ad sése studeam récipere.
Quando, égo quod feci, id fáctum Amphitruoni óbfuit,
atque flli dudum méus amor negótium
insónti exhibuit: núnc autem insontí mihi
illíus ira in hánc et maledicta éxpetent.
AL. Et éccum video, quí me miseram árguit
stuprí, dedecoris. IU. Té volo, uxor, cólloqui.
Quo te ávortisti núnc? AL. Ita ingeniúm meum est:
inimícos semper ósa sum obtuérier.
IU. Eia aútem inimicos! AL. Síc est; vera praédico:
nisi étiam hoc falso díci insimulatúrus es.
IU. Nimis íracunda es. AL. Pótin' ut abstineás manum?
Nam cérto si sis sánus aut sapiás satis,
quam tu ímpudicam esse árbitrere et praédices,
cum ea tú sermonem néc ioco nec sério
tibi hábeas, nisi sis stúltior stultíssumo.
IU. Si díxi, nihilo mágis es, neque ego esse árbitror;
et id húc revorti, ut mé de hoc purgarém tibi:
nam núnquam quidquam méo animo fuit aégrius,
quam póstquam audivi, téd esse iratám mihi.
Cur díxisti? inquiés. Ego expediám tibi.
Non édepol, quo te esse ímpudicam créderem;
verúm periclitátus animum súm tuum,
quid fáceres, et quo pácto id ferre indúceres.
Equidém ioco illa díxeram dudúm tibi,
Ridículi causa. Vél hunc rogato Sósiam.
AL. Quin húc adducis méum cognatum Naúcraten
testém, quem dudum te ádducturum díxeras,

te huc nón venisse? IU. Sí quid dictum est pér iocum,
non aéquom est, id te sério praevórtier.
AL. Ego íllud scio quam dóluerit cordí meo.
IU. Per déxteram tuam te, Álcumena, oro, óbsecro,
da míhi hanc veniam: ignósce: irata né sies.
AL. Ego ístaec feci vérba virtute írrita:
nunc quándo factis me ímpudicis ábstines,
ab ímpudicis díctis avortí volo.
Valeás: tibi habeas rés tuas, reddás meas.
Iuben' mi íre comites? IU. Sánan' es? AL. Si nón iubes:
ibo égomet; comitem míhi pudicitiam dúxero.
IU. Mane: árbitratu túo iusiurandúm dabo,
me méam pudicam esse úxorem arbitrárier.
Id égo si fallo, túm te, summe Iúpiter,
quaeso, Ámphitruoni ut sémper iratús sies.
AL. Ah,própitius sit pótius. IU. Confidó fore:
nam iúsiurandum vérum te advorsúm dedi.
Iam núnc irata nón es? AL. Non sum. IU. Béne facis.
Nam in hóminum aetate múlta eveniunt húiusmodi:
capiúnt voluptates, cápiunt rursum míserias;
irae ínterveniunt, rédeunt rursum in grátiam;
verum írae si quae fórte eveniunt húiusmodi
intér eos: rursum sí reventum in grátiam est,
bis tánto amici súnt inter se, quám prius.
AL. Primúm cavisse opórtuit, ne díceres;
verum éadem si idem púrgas, mihi patiúnda sunt.
IU. Iube véro vasa púra adornarí mihi:
ut quae ápud legionem vóta vovi, sí domum

redíssem salvos, éa ego exsolvam ómnia.
AL. Ego istúc curabo. IU. Évocate huc Sósiam:
gubérnatorem, qui ín mea naví fuit,
Blepharónem arcessat, quí nobiscum prándeat.
Is ádeo impransus hódie ludificábitur,
quum ego Ámphitruonem cóllo hinc obstrictó traham.
AL. Mirúm, quid solus sécum secreto ílle agat.
Atque áperiuntur aédes; exit Sósia.

ACTUS III. SCENA III.

SOSIA. IUPITER. ALCUMENA.

SO. Ámphitruo, adsum: sí quid opus est, ímpera: imperium éxsequar.
IU. Óptume advenís. SO. Iam pax est ínter vos, quaesó, duos?
Nám quia vos tranquíllos video, gáudeo, et volupe ést mihi.
Átque ita servom pár videtur frúgi sese instítuere,
proínde heri ut sint, ípse item sit; vóltum e voltu cómparet;
trístis sit, si herí sint tristes; hílarus sit, si gaúdeant.
Séd age, respondé: iam vos redístis in concórdiam?
IU. Dérides, qui scís, haec dudum mé dixisse pér iocum.
SO. Án id ioco dixísti? Equidem sé[illegible] ratus.

IU. Hábui expurgátionem: fácta pax est. SO. Óptume est.
IU. Égo rem divinam íntus faciam, vóta quae sunt. SO. Céuseo.
IU. Tú gubernatórem a navi huc évoca verbís meis
Blépharonem, ut is, ré divina fácta, mecum prándeat.
SO. Iam híc ero, quum illíc censebis ésse me. IU. Actutum húc redi.
AL. Númquid vis, quin ábeam iam intro, ut ádparentur, quíbus opust?
IU. Í sane et, quantúm potest, paráta fac sint ómnia.
AL. Quín veni, quandó vis, intro. Fáxo haud quidquam sít morae,
[quándo ista omnia éxiurasti, té mi dixe pér iocum.]
IU. Récte loquere et proínde, diligéntem ut uxorém decet.
Iam hi ámbo, et servos ét hera, frustra súnt duo,
qui me Ámphitruonem réntur esse; erránt probe.
Nunc tú, divine, húc fac adsis, Sósia!
audís, quae dico, támetsi praesens nón ades.
Fac, Ámphitruonem ádvenientem ab aédibus
ut ábigas quovis pácto commentús sies!
Volo déludi illum, dúm cum hac usurária
uxóre nunc mihi mórigero. Haec curáta sint
fac sís proinde adeo, út me velle intélligis,
atque út ministres míhi, quom sacruficém mihi.

ACTUS III. SCENA IV.

MERCURIUS.

Concédite atque abscédite omnes! dé via decédite,
nec quísquam tam audax fúat homo, qui óbviam obsistát mihi!
Nam míhi quidem hercle quí minus liceát, deo, minitárier
populó, ni decedát mihi, quam sérvolo in comoédiis?
Ille návem salvam núntiat, aut írati adventúm senis;
ego súm Iovi dicto aúdiens, eius iússu nunc huc me ádfero:
quamobrém mi magis par ést via decédere et concédere.
Patér vocat me, eúm sequor, eius dícto imperio sum aúdiens:
ut fílium bonúm patri esse opórtet, itidem egó patri
amánti supparasítor, hortor, ádsto, admoneo, gaúdeo,
si quíd patri volupést, voluptas éa mihi multo máxuma est.
Amát? sapit, recté facit, animó quando obsequitúr suo;
quod ómnis homines fácere oportet, dum íd modo fiát bono.
Nunc Ámphitruonem vólt deludi méus pate-- faxó probe
iam hic déludatur, spéctatores, vóbis in-- tibus.

Capiám coronam mi ín caput; adsímulabo me esse ébrium,
atque íllue sursum escéndero: inde óptume aspellám virum
de súpero, quom huc accésserit: faciam, út sit madidus sóbrius.
Deinde ílle actutum súbferet suus sérvus poenas Sósia:
eum fécisse ille hodie árguet, quae ego fécero hic. Quid íd mea?
Meó me aéquom est morigerum ésse patri; eius stúdio servire áddecet.
Sed éccum Amphitruonem: ádvenit: iam ille híc deludetúr probe;
siquidém vos voltis aúscultando operám dare.
Ibo íntro: ornatum cápiam, qui potís decet;
dein súrsum ascendam in téctum, ut illum hinc próhibeam.

ACTUS IV. SCENA I.

AMPHITRUO.

Naúcratem quem cónvenire vólui, in navi nón erat:
néque domi neque in úrbe invenio quémquam, qui illum víderit:
nam ómnis plateas pérreptavi, gýmnasia et myropólia;
ápud emporium atque ín macello, ín palaestra atque ín foro,
ín medicinis, ín tonstrinis, ápud omnis aedís sacras

súm defessus quaéritando, núsquam iuvenio Naúcratem.
Núnc domum ibo, atque éx uxore hánc rem pergam exquírere,
quís fuerit, quem própter corpus súum stupri compléverit:
nám me, quam illam quaéstionem inquísitam hodie amíttere,
mórtuum satiúst. Sed aedis óccluserunt. Eúgepae!
hóc fit pariter, átque ut alia fácta sunt. Feriám foris.
Áperite hoc! heus écquis hic est? écquis hoc aperit óstium?

ACTUS IV. SCENA II.

MERCURIUS. AMPHITRUO.

ME. Quís ad fores est? AM. Égo sum. ME. Quid ego sum? AM. Íta loquor. ME. Tibi Iúpiter
díque omnes iráti certo súnt, qui sic frangás fores.
AM. Quó modo? ME. Eo modo, út profecto vívas aetatém miser.
AM. Sósia! ME. Ita; sum Sósia, nisi me ésse oblitum exístumas.
Quíd nunc vis? AM. Sceléste, at etiam quíd velim, id tu mé rogas?
ME. Íta rogo: paene éffregisti, fátue, foribus cárdines.
Ín fores censébas nobis públicitus pr

Quíd me adspectas, stólide? quid nunc vís tibi, aut quis tu és homo?
AM. Vérbero, etiam, quís ego sim, me rógitas, ulmorum ácheruns?
quém pol ego hodie ób istaec dicta fáciam ferventém flagris.
ME. Pródigum te fuísse oportet ólim in adulescéntia.
AM. Quídum? ME. Quia senécta aetate á me mendicás — malum.
AM. Cúm cruciatu túo istaec hodie, vérna, verba fúnditas.
ME. Sácrufico ego tibí. AM. Qui? ME. Quia enim té macto infortúnio.

. . . .

(Quae post hunc versum supposita leguntur in editionibus vulgatis, ea neque in Palatinis, neque in ullo codice scripta reperiuntur. Ista igitur omnia recentiorum commenta, praesertim quia ita comparata erant, ut et lectoribus et poësi ipsi non possent non vero detrimento esse si legerentur, abiecta dudum oportuit, quemadmodum invecta fuerant olim, sive ab Hermolao Barbaro sive alio quopiam medii aevi Pseudoplauto. In codicibus post versum 14 qui supra legitur, statim nulloque interstitio iuncta sunt, quae hic sequuntur: *Vos inter vos* etc.)

ACTUS IV. SCENA III.

BLEPHARO. AMPHITRUO. IUPITER.

BL. Vós inter vos istaéc partite: ego ábeo: mihi negótium est.

Néque ego unquam usquam tánta mira mé vidisse cénseo.
AM. Blépharo, quaeso, ut ádvocatus mi ádsis, neve abeás. BL. Vale.
Quíd opust me advocáto, qui, utri sim ádvocatus, néscio?
IU. Íntro ego hinc eo: Álcumena párturit. AM. Períí miser!
quíd ago, quem advocáti iam omnes átque amici déserunt?
Núnquam edepol me inúltus istic lúdificabit, quísquis est:
nám iam ad regem récta ducam, résque ut facta est, éloquar.
Égo pol illum ulcíscar hodie Théssalum venéficum,
quí pervorse pérturbavit fámiliae mentém meae.
Séd ubi ille est? Intro édepol abiit, crédo, ad uxorém meam.
Quí me Thebis álter vivit míserior? quid núnc agam,
quem ómnes mortalés ignorant ét ludificant, út lubet?
Cértum est, introrúmpam in aedes: úbi, quemque hominem adspéxero,
síve ancillam, síve servom, sive úxorem, sive adúlterum,
seú patrem, sive avóm videbo: óbtruncabo in aédibus.
Néque me Iupitér, neque di omnes íd prohibebunt, sí volent,
quín sic faciam, utí constitui. Pérgam in aedes núnc ïam.

ACTUS V. SCENA I.

BROMIA. AMPHITRUO.

BR. Spes átque opes vitaé meae iacént sepultae in péctore;
neque úlla est confidéntia iam in córde, quin amíserim:
ita míhi videntur ómnia, mare, térra, coelum, cónsequi,
iam ut ópprimar, ut énicer. Me míseram! quid agam, néscio:
ita tánta mira in aédibus sunt fácta. Vae miseraé mihi!
animó male est: aquám velim! corrúpta sum atque absúmta sum.
Capút dolet; neque aúdio, neque óculis prospició satis;
nec mé miserior foémina est, neque úlla videatúr magis.
Ita hérae meae hodie cóntigit: nam ubi párturit, deos sibi ínvocat:
strépitus, crepitus, sónitus, tonitru, ut súbito, ut propere, ut tónuit valide.
Ubi quísque institerat, cóncidit crepitu. Íbi nescio quis máxuma
vóce exclamat: Álcumena, ádest auxilium! né time:
ét tibi et tuís propitius coéli cultor ádvenit!
Exsúrgite, inquit, quí terrore meo óccidistis praé metu!
Ut iácui, exsurgo. Ardére censui aédis: ita tum cónfulgebant.

Íbi me inclamat Álcumena: tum éa res me horrore ádficit.
Herílis praevortít metus: adcúrro, ut sciscam, quíd velit,
atque íllam geminos fílios puerós péperisse cónspicor;
neque nóstrum quisquam sénsimus, quum péperit, neque praevídimus.
Séd quid hoc? quis hic ést senex,
qui ante aédis nostras síc iacet?
numnam húnc percussit Iúpiter?
Credo édepol: nam, proh Iúpiter!
sepúltust, quasi sit mórtuus.
Ibo ét cognoscam, quísquis est.
Amphítruo hic quidem est, hérus meus.
Amphítruo! AM. Perii! BR. Súrge. AM. Interii! BR. Cédo manum! AM. Quis mé tenet?
BR. Tua Brómia ancilla. AM. Tótus timeo: íta me increpuit Iúpiter;
nec sécus est, quam si ab Ácherunte véniam. Sed quid tú foras
egréssa es? BR. Eadem nós formido tímidas terrore ímpulit.
In aédibus, ubi tu hábitas, nimia míra vidi. Vaé mihi,
Amphítruo: ita mihi ánimus etiam núnc abest. AM. Agedum, éxpedi:
scin' mé tuum esse herum Ámphitruonem? BR. Scío. AM. Vide etiam núnc. BR. Scio.
AM. Haec sóla sanam méntem gestat meórum familiárium.
BR. Imo ómnes sani súnt profecto. AM. At me úxor insanúm facit

suis foédis factis. BR. Át ego faciam, tu ídem ut aliter praédices,
Ámphitruo: piam ét pudicam ésse tuam uxorem út scias.
De éa re signa atque árgumenta paúcis verbis éloquar.
Ómnium primum tibi Álcumena géminos peperit fílios.
AM. Áin' tu? geminos? BR. Géminos. AM. Di me sérvant. BR. Sine me dícere:
út scias, tibi tuaéque uxori déos esse omnis própitios.
AM. Lóquere. BR. Postquam párturire hodie úxor occepít tua,
úbi utero exortí dolores, út solent, puérperae:
ínvocat deos ímmortalis, út sibi auxiliúm ferant,
mánibus puris, cápite operto. Íbi continuo cóntonat
sónitu maxumo. Aédis primo rúere rebamúr tuas:
aédes totae cónfulgebant túae, quasi essent aúreae.
AM. Quaéso, absolvito hínc me extemplo, quándo satis delúseris.
Quíd fit deinde? BR. Dum haéc aguntur, ínterea uxorém tuam
néque gementem néque plorantem nóstrum quisquam audívimus:
íta profecto síne dolore péperit. AM. Iam ístuc gaúdeo,
útut erga me est mérita. BR. Istaec mitte, átque haec, quae dicam, áccipe.
Póstquam peperit púeros, lavere iússit nos. Occépimus.

Séd puer ille, quém ego lavi, ut mágnust et multúm valet!
néque eum quisquam cónligare quívit in cunábulis.
AM. Nímia mira mémoras! Si istaec véra sunt, divínitus
nón metuo quin méae uxori látae suppetiaé sient.
BR. Mágis iam faxo míra dices. Póstquam in cunas cónditust,
dévolant angués iubati deórsum in impluviúm duo
máxumi; contínuo extollunt ámbo capita. AM. Héi mihi!
BR. Né pave. Sed ángues oculis ómnis circumvísere;
póstquam pueros cónspicati, pérgunt ad cunás citi;
égo cunas recéssim rursum vórsum trahere et dúcere,
nétuens pueris, míhi formidans; tántoque angues ácrius
érsequi. Postquám conspexit ángues ille altér puer,
:ítus e cunis éxilit, facit récta in anguis ímpetum,
ilterum altera ádprehendit éos manu pernículer.
M. Míra memoras: nímis formidolósum facinus praédicas:
ám mihi horror mémbra misero pércipit dictís tuis.
uíd fit deinde pórro, loquere. BR. Púer ambo angues énicat.
um haéc aguntur, vóce clara exclámat uxorém tuam . . .

DRAMATIS PERSONAE.

LIBANUS, servus Demaeneti.
DEMAENETUS, senex.
ARGYRIPPUS, eius filius.
CLEAERETA, lena.
LEONIDA, conservus Libani.
PHILENIUM, meretrix.
DIABOLUS, miles.
PARASITUS.
ARTEMONA, uxor Demaeneti.
MERCATOR.
GREX.

ASINARIA

SUMMARIUM.

Iuvenis Argyrippus, Demaeneti filius, amat Philenium, quae est apud Cleaeretam lenam. Cleaereta autem cum milite Diabolo de Philenio pepigerat, ita tamen, ut, si Argyrippus prior afferret viginti minas, Argyrippus eam haberet. Is ergo, quaerens pecuniam, Demaenetum adit patrem, rogans ut viginti sibi minarum faciat potestatem. Demaenetus autem, qui dotatam duxerat, totus ab huius potestate pendet, et ab atriensi Saurea, quem illa dotalem adduxerat. Cupit tamen se beneficum praestare filio, et Libanum servum iubet, quoquo modo possit, vel se vel uxorem vel atriensem viginti minis fraudare. Eo ipso tempore advenit mercator, atriensi pro emptis asinis pretium soluturus. Ergo Libanus conservum suum Leonidam subornat, ut is atriensis agat personam, argentumque illud ab mercatore auferat. Idque perficiunt, mercatorque argentum, praesente Demaeneto hero, numerat. Id igitur Argyrippo traditur, ea tamen conditione, ut patiatur, Philenium unum diem cum patre Demaeneto esse. Quod ille lubens concedit. Dum autem epulae fiunt, advenit miles, Demaenetumque cum Philenio accumbentem conspicit. Qua re iratus, Artemonam adducit, quae suum virum male mulcatum, ex lustris abripit. Argyrippus autem ad Philenium introit.

Scena fortasse Athenis.

SUMMARIUM.

Iuvenis Argyrippus, Demaeneti filius, amat Philenium, quae est apud Cleaeretam lenam. Cleaereta autem cum milite Diabolo de Philenio pepigerat, ita tamen, ut, si Argyrippus prior afferret viginti minas, Argyrippus eam haberet. Is ergo, quaerens pecuniam, Demaenetum adit patrem, rogans ut viginti sibi minarum faciat potestatem. Demaenetus autem, qui dotatam duxerat, totus ab huius potestate pendet, et ab atriensi Saurea, quem illa dotalem adduxerat. Cupit tamen se beneficum praestare filio, et Libanum servum iubet, quoquo modo possit, vel se vel uxorem vel atriensem viginti minis fraudare. Eo ipso tempore advenit mercator, atriensi pro emptis asinis pretium soluturus. Ergo Libanus conservum suum Leonidam subornat, ut is atriensis agat personam, argentumque illud ab mercatore auferat. Idque perficiunt, mercatorque argentum, praesente Demaeneto hero, numerat. Id igitur Argyrippo traditur, ea tamen conditione, ut patiatur, Philenium unum diem cum patre Demaeneto esse. Quod ille lubens concedit. Dum autem epulae fiunt, advenit miles, Demaenetumque cum Philenio accumbentem conspicit. Qua re iratus, Artemonam adducit, quae suum virum male mulcatum, ex lustris abripit. Argyrippus autem ad Philenium introit.

Scena fortasse Athenis.

ARGUMENTUM.

Amánti argento fílio auxiliárier
Sub império vivens vólt senex uxório.
Itaque ób asinos relátum pretium Saúreae
Numerárier iubet sérvolo Leónidae.
Ad amícam id fertur: cédit noctem fílius.
Rivínus amens ób praereptam múlierem;
Is rem ómnem uxori pér parasitum núntiat.
Adcúrrit uxor, ác virum ex lustrís rapit.

PROLOGUS.

Hoc ágite, sultis, spéctatores, núnc ïam;
quae quídem mihi atque vóbis res vortát bene,
gregique huíc et dominis átque conductóribus.
Face iám nunc tu, praeco, ómnem auritúm poplum! —
Age, núnc reside! cáve modo, ne grátiis. —
Nunc, quíd processerim húc et quid mihi vóluerim,
dicam: út sciretis nómen huius fábulae.
Nam quód ad argumentum áttinet, sané breve est.
Nunc, quód me dixi vélle vobis dícere,
dicám: huic nomen graéce Onagos fábulae;
Demóphilus scripsit, Márcus vortit bárbare;
Asináriam volt ésse, si per vós licet.
Inést lepos ludúsque in hac comoédia;
ridícula res est: dáte benigne operám mihi:
ut vós item alias, páriter nunc, Mars ádiuvet.

ACTUS I. SCENA I.

LIBANUS. DEMAENETUS.

LI. Sicút tuum vis únicum gnatúm tuae
superésse vitae, sóspitem et supérstitem:
ita téd obtestor pér senectutém tuam,

perque íllam, quam tu métuis, uxorém tuam:
si quíd med erga tu hódie falsum díxeris,
ut tíbi superstes úxor aetatém siet,
atque ílla viva vívus ut pestem óppetas.
DE. Per deûm fidem! quae quaéris, iurató mihi
videó necesse esse éloqui, quidquíd roges:
ita me óbstinate adgréssus, ut non aúdeam
profécto, percontánti quin promam ómnia.
Proinde áctutum, istuc quíd sit, quod scire éxpetis,
elóquere. Ut ipse scíbo, te faciam út scias.
LI. Dic óbsecro, hercle, sério, quod té rogem.
Cave míhi mendacii quídquam! DE. Quin tu ergó rogas?
LI. Num me ílluc ducis, úbi lapis lapidém terit?
DE. Quid istúc est, aut ubi est ístuc terrarúm loci?
LI. Ubi flént nequam homines, quí polentam pránsitant.
DE. Quid istúc sit, aut ubi istúc sit, nequeo nóscere,
ubi flént nequam homines, quí polentam pránsitant.
LI. Apud fústitudinas férrícrepinas ínsulas,
ubi vívos homines mortui incursánt boves.
DE. Modo pól percepi, Líbane, quid istuc sít loci:
ubi fít polenta, té fortasse dícere. LI. Ah!
neque hércle ego istuc díco, neque dictúm volo;
teque óbsecro hercle, ut, quaé locutus, déspuas.
DE. Fiát; geratur mós tibi. LI. Age, age, usque éxscrea!
DE. Etiámne? LI. Age, quaeso hercle; úsque ex penitis faúcibus!

etiam ámplius! DE. Nam quoúsque? LI. Usque ad mortém volo.
DE. Cave sís malam rem! LI. Uxóris dico, nón tuam.
DE. Donó te ob istuc díctum, ut expers sís metu.
LI. Di tíbi dent, quaecunque óptes! DE. Redde operám mihi.
Cur hóc ego ex te quaéram, aut cur minitér tibi,
proptérea quod me nón scientem féceris?
aut cúr postremo fílio succénseam,
patrés ut faciunt céteri? LI. Quid istúc novi est?
Demíror, quid sit, ét, quo evadat, sum ín metu.
DE. Equidém scio iam, fílius quod amét meus
istánc meretricem e próxumo Philénium.
Estne hóc, ut dico, Líbane? LI. Rectam instás viam;
ea rés est. Sed eum mórbus invasít gravis.
DE. Quid mórbi est? LI. Quia non súppetunt dictís data.
DE. Tune és adiutor núnc amanti fílio?
LI. Sum véro, et alter nóster est Leónida.
DE. Bene hércle facis, et á me initis grátiam.
Verúm meam uxorem, Líbane, nescis, quális sit.
LI. Tu prímus sentis; nós tamen praenóscimus.
DE. Fateór, eam esse impórtunam atque incómmodam.
LI. Postérius istuc dícis, quam credó tibi.
DE. Omnés parentes, Líbane, liberís suis,
qui mi aúscultabunt, fácient obsequéntiam;
quippe quí mage amico utántur gnato et bénevolo.
Atque égo me id facere stúdeo: volo amari á meis;
volo mé patris mei símilem, qui causá mea

nauclério ípse ornátu per falláciam,
quam amábam, abduxit áb lenone múlierem,
neque púduit eum, id aetátis, sycophántias
struere, ét beneficiis me émere gnatum súum sibi.
Eos mé decretum est pérsequi morés patris.
Nam me hódie oravit Árgyrippus fílius,
uti síbi amanti eius fácerem argenti cópiam;
et id égo percupio óbsequi gnató meo:
volo amóri eius obsecútum, volo amet mé patrem;
quamquam íllum mater árcte contentéque habet.
Patrés ut consuevérunt, ego mitto ómnia haec;
praesértim, quom is me dígnum, quoi concréderet,
habuít, me habere honórem eius ingenió decet:
quom me ádiit, ut pudéntem gnatum aequóm est patrem,
cupio ésse amicae quód det argentúm suae.
LI. Cupis íd, quod cupere té nequidquam intéllego.
Dotálem servom Saúrean uxór tua
addúxit, quoi plus ín manu sit, quám tibi.
DE. Argéntum accepi: dóte imperium véndidi.
Nunc vérba in pauca cónferam, quid té velim.
Vigínti iam usust fílio argentí minis:
face id út paratum iám sit. LI. Unde géntium?
DE. Me défrudato. LI. Máxumas nugás agis:
nudó detrahere véstimenta mé iubes.
Defrúdem te ego? Age, sís, tu sine penńís vola.
Tene égo defrudem, quoi ípsi nihil est ín manu,
nisi quíd tu porro uxórem defrudáveris?
DE. Qua mé, qua uxorem, quá tu servom Saúream
potés, circumduce! aúfer! promittó tibi
non óffuturum, sí id hodie efféceris.

LI. Iubeás una opera mé piscari in áëre,
venári autem iáculo in medió mari.
DE. Tibi óptionem súmito Leónidam.
Fabricáre quidvis, quídvis comminíscere:
perfícito, argentum hódie ut habeat fílius,
amícae quod det. LI. Quíd ais tu, Demaénete?
quid áis, si forte in ínsidias devénero?
tu rédimes me, si me hóstes intercéperint?
DE. Redimám. LI. Tum tu igitur áliud cura, quíd lubet.
DE. Ego eo ád forum, nisi quíd vis. LI. I! etiamne ámbulas?
DE. Atque aúdin' etiam? LI. Ecce! DE. Si quid té volam,
ubi erís? LI. Ubicunque lúbitum erit animó meo.
Profécto nemo est, quém iam dehinc metuám mihi,
ne quíd nocere póssit, quando tú tua
orátione omnem ánimum ostendistí tuom;
quin té quoque ipsum fácio haud magni, si hóc patro.
Pergám, quo occepi, atque íbi consilia exórdiar.
DE. Audín' tu? apud Archibúlum ego ero argentárium.
LI. Nempe ín foro? DE. Ibi, si quíd opus fuerit. LI. Méminero.
DE. Non ésse servus péior hoc quisquám potest,
nec mágis versutus, néc quo ab caveas aégrius;
eidem hómini, si quid récte curatúm velis,
mandés; moriri sése misere mávolet,
quam nón perfectum réddat, quod promíserit.
Nam ego íllud argentum tám paratum fílio
scio ésse, quam me hunc scípionem cóntui.

Sed quíd ego cesso ire ád forum, quo incéperam?
Ibo, átque ibi manébo apud argentárium.

ACTUS I. SCENA II.

ARGYRIPPUS.

Síccine hoc fít? foras aédibus me éiici?
Prómerenti óptume hoccín' preti rédditur?
Béne merentí mala es, mále merentí bona es!
Át malo cúm tuo: nám iam ex hóc loco
íbo ego ad trísviros, vóstraque ibi nómina
fáxo erunt: cápitis te pérdam ego et fíliam,
pérlecebrae, pérnicies, ádulescentum éxitium!
Nám mare haud ést mare; vós mare acérrumum:
nam ín mari réperi, híc elaví bonis.
Íngrata atque írrita esse ómnia intéllego,
quaé dedi, et quód benefecí. At posthác tibi
mále, quod potero fácere, faciam, méritoque id faciám tuo.
Égo pol te redigam eódem, unde orta es, ád egestatis términos:
égo edepol te fáciam, ut, quae sis núnc, et quae fuerís, scias.
Quaé, priusquam istam adii átque amans ego ánimum meum istí dedi,
sórdido vitam óblectabas páne, in pannis, ínopia;
éa si erant, magnás habebas ómnibus dis grátias:
éadem nunc, quom est mélius, me, cuius óperá est, ignorás mala.

Réddam ego te ex ferá fame mansuétem; me spectá modo!
Nam ísti quod succénseam ipsi, níhil est; nihil quidquám meret:
túo facit iussú, tuo imperio páret: mater tu, éadem hera es:
té ego ulciscar! té ego, ut digna es, pérdam, atque ut de mé meres!
Át, scelesta, víden', ut ne id quidem mé dignum esse exístumat,
quém adeat, quem cólloquatur, quoíque irato súpplicet?
Átque, eccam, illecebra éxit tandem. Opínor, hic ante óstinm
méo loquar modo, quaé volam, quoniam íntus non licitum ést mihi.

ACTUS I. SCENA III.

CLEAERETA. ARGYRIPPUS.

CL. Únumquodque istórum verbûm númis Philippeis aúreis
nón potest auférre hinc a me, síquis emtor vénerit.
Néc recte quae tu ín nos dicis, aúrum atque argentúm merum est.
Fíxus hic apud nós est animus túus clavo Cupídinis.
Rémigio velóque, quantum póteris, festina ét fuge:
quám magis te in altúm capessis, tam aéstus te in portúm refert.

hánc tibi noctem honóris causa grátiis donó dabo.
AR. Quíd, si non est? CL. Tíbi non esse crédam; illa alio ibít tamen.
AR. Úbi illaec, quae dedi ánte? CL. Abusa: nám si ea durarént mihi,
múlier mitterétur ad te; núnquam quidquam póscerem.
Díem, aquam, solem, lúnam, noctem, haéc argento nón emo;
cétera, quaeque vólumus uti, Graéca mercamúr fide.
Quom á pistore pánem petimus, vínum ex oenopólio:
si aés habent, dant mércem. Eadem nós disciplina útimur:
sémper oculataé nostrae manús sunt: credunt, quód vident.
Vétus est „Nihili cócio est;" scis, cúius: non dico ámplius.
AR. Áliam nunc mihi órationem déspoliato praédicas,
lónge aliam, ínquam, praebes núnc, atque olim, quúm dabam,
áliam atque olim, quum ílliciebas me ád te blande ac bénedice:
túm mihi aedes quoque ádridebant, quom ád te veniebám, tuae;
me únice unum ex ómnibus te atque íllam amare, aibás mihi;
úbi quid dederam, quási columbae púlli in ore ambaé meo
úsque eratis; méo de studio stúdia erant vostra ómnia;

úsque adhaerebátis; quod ego iússeram, quod vólueram,
fáciebatis; quód nolebam ac vétueram, de indústria
fúgiebatis, néque conari id fácere audebatís prius.
Núnc neque quid velím, neque nolim, fácitis magni, péssumae.
CL. Nón tu scis? hic nóster quaestus aúcupii simíllimus'st.
Aúceps quando cóncinnavit áream, obfundít cibum:
áves adsuescunt. Necésse est facere súmtum, qui quaerít lucrum.
Saépe edunt; semél si captae súnt, rem solvunt aúcupi.
Ítidem hic apud nos: aédis nobis área est; aucéps sum ego;
ésca est meretrix; léctus illix ést; amatorés aves:
béne salutandó consuescunt, cómpellando blánditer,
ósculando, orátione vínnula, venústula.
Sí papillam pértractavit, haúd id est ab re aúcupis;
sávium si súmsit, sumere éum licet sine rétibus.
Haéccine te esse oblítum, in ludo quí fuisti tám diu?
AR. Túa ista culpa est, quaé discipulum sémidoctum abs te ámoves.
CL. Rémeato audactér, mercedem sí eris nactus; núnc abi.
AR. Máne, mane! audi! díc, quid me aequom cénses pro illa tíbi dare,
ánnum hunc ne cum quíquam alio sit? CL. Téne? viginti minas,

átque ea lege: si álius ad me príus attulerit, tú vale.
AR. Át ego: est etiam, priúsquam abis, quod vólo loqui. CL. Dic, quód lubet.
AR. Nón omnino iám perivi: est réliquom, quod pereám magis:
hábeo, unde istuc tíbi, quod poscis, dém; sed in legés meas
dábo, ut scire póssis: perpetuom ánnum hunc mihi uti sérviat,
néc quemquam interea álium admittat prórsus, quam me, ad sé virum.
CL. Quín, si tu volés, domi servi quí sunt, castrabó viros.
Póstremo, ut volés nos esse, sýngrapham facito ádferas;
út voles, ut tíbi lubebit, nóbis legem impónito:
módo tecum una argéntum adferto; fácile patiar cétera.
Pórtitorum simíllumae sunt iánuae lenóniae:
si ádfers, tum patént; si non est, quód des, aedes nón patent.
AR. Ínterii, si nón invenio ego íllas vigintí minas;
ét profecto, nísi illud perdo argéntum, pereundum ést mihi.
Núnc pergam ad forum átque experiar ópibus, omni cópia:
súpplicabo, exóbsecrabo, ut quémque amicum vídero;
dígnos, indignós, adire atque éxperiri cértum est mi:
nám si mutuás non potero, cértum est, sumam foénore.

ACTUS II. SCENA I.

LIBANUS.

Hércle vero, Líbane, nunc te méliust expergíscier!
[átque argento cómparando fíngere falláciam.]
Iám diu factum est, quóm discesti áb hero atque abiisti ád forum:
ígitur inveniúndo argento ut fíngeres falláciam,
íbi tu ad hoc diéi tempus dórmitasti in ótio.
Quín tu abs te socórdiam omnem réicis, segnitiem ámoves,
átque ad ingeniúm vetus vorsútum te recipís tuom?
Sérva herum: cave tú idem faxis, álii quod serví solent,
quí ad heri fraudátionem cállidum ingeniúm gerunt. —
Únde sumam? quem íntervortam? quo hánc celocem cónferam?
Ímpetritum, inaúguratum est; quóvis admittúnt aves;
pícus, cornix ést ab laeva, córvus, parra ab déxtera.
Cónsuadent. Certum hércle est, vostram cónsequi senténtiam.
Séd quid hoc, quod pícus ulmum túndit? Haud temerárium est.
Cérte hercle, ego quantum éx augurio aúspicii intéllego,
aút mihi in mundó sunt virgae, aut átriensi Saúreae.

Séd quid illuc, quod éxanimatus cúrrit hic Leónida?
Métuo, quod illic óbscaevavit méae falsae falláciae.

ACTUS II. SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

LE. Úbi ego nunc Líbanúm requiram aut fámiliarem fílium,
út ego illos lubéntiores fáciam, quam Lubéntia est?
Máxumam praedam ét triumphum eis ádfero adventú meo.
Quándo mecum páriter potant, páriter scortarí solent,
hánc quidem, quam náctus, praedam, páriter cum illis pártiam.
LI. Íllic homo aedis cómpilavit, móre si fecít suo.
Vaé illi, qui tam indíligenter óbservavit iánuam.
LE. Aétatem velím servire, Líbanum ut conveniám modo.
LI. Méa quidem hercle ópera liber númquam fies ócius.
LE. Étiam de tergó ducentas plágas praegnantés dabo.
LI. Lárgitur pecúlium omne: in térgo thesaurúm gerit.
LE. Nám si huic occásioni témpus subterdúxerit,
númquam edepol quadrígis albis índipiscet pósteà.

hérum in obsidióne linquet, ínimicûm animos aúxerit.
Séd si mecum occásionem opprímere hanc, quae obvenít, studet:
máxumas opímitates gaúdio effertíssumas
súis heris ille úna mecum páriet, gnatoque ét patri:
ádeo ut aetatem ámbo ambobus nóbis sint obnóxii,
nóstro devinctí beneficio. LI. Vínctos nescio quós ait.
Nón placet: metuo, ín commune né quam fraudem fraúsus sit.
LE. Périi ego oppidó, nisi Libanum invénio iam, ubiubi est géntium.
LI. Íllic homo socium ád malam rem quaérit quem adiungát sibi.
Nón placet: pro mónstro extemplo est, quándo, qui sudát, tremit.
LE. Séd quid ego hic, properáns, concesso pédibus, lingua lárgior?
Quín ego hanc iubeó tacere, quaé loquens lacerát diem?
LI. Édepol hominem ínfelicem, quí patronam cómprimat!
Nám si quid sceléste fecit, língua pro illo péierat.
LE. Ádproperabo: né post tempus praédae praesidiúm parem.
LI. Quaé illaec praeda est? Íbo advorsum atque électabo, quídquid est.
Iúbeo te salvére voce súmma, quoad virés valent.
LE. Gýmnasium flagrí, salveto. LI. Quíd agis, custos cárceris?
LE. Ó catenarúm colone! LI. O vírgarum lascívia!

LE. Quót pondo ted ésse censes núdum? LI. Non edepól scio.
LE. Scíbam ego, te nescíre; at pol ego, quí ted expendí, scio:
núdus vinctus céntum pondo es, quándo pendes pér pedes.
LI. Quo árgumento istúc? LE. Ego dicam, quo árgumento et quó modo:
ád pedes quando ádligatumst aéquom centupóndium;
úbi manus manicaé complexae súnt atque adductae ád trabem,
néc dependes, néc propendes, quín — malus nequámque sis.
LI. Vaé tibi! LE. Istoc téstamento Sérvitus legát tibi.
LI. Vérbivelitátionem fíeri compendí volo.
Quíd istuc est negóti? LE. Certum est crédere? LI. Audactér. LE. Licet,
sís, amanti súbvenire fámiliari fílio:
tántum adest boni ímproviso; vérum commistúm malo.
Ómnes de nobís carnuficum cóncelebrabuntúr dies.
Líbane, nunc audácia usust nóbis inventa ét dolis:
tántum facinus módo inveni ego, út nos dicamúr duo
ómnium dignússumi esse, quó cruciatus cónfluant.
LI. Érgo mirabár, quod dudum scápulae gestibánt mihi,
háriolari quae óccoeperunt, síbi esse in mundó malum.
Quídquid est, elóquere. LE. Magna est praéda cum magnó malo.

LI. Sí quidem omnes cóniurati crúciamenta cónferant:
hábeo, opinor, fámiliarem térgum, ne quaerám foris.
LE. Si ístanc firmitúdinem animi óbtines, salví sumus.
LI. Quín, si tergo rés solvenda est, rápere cupio públicum:
pérnegabo atque óbdurabo, périurabo dénique.
LE. Hém, ista virtus ést, quando usust, quí malum fert fórtiter.
Fórtiter malúm qui patitur, ídem post patitúr bonum.
LI. Quín rem actutum edísseris? Cupió malum nancíscier.
LE. Plácide ergo unumquídque erogita; ut ácquiescam. Nón vides,
me éx cursura anhélitum etiam dúcere? LI. Age age, mánsero
tuo árbitratu, vél adeo usque dúm peris. LE. Ubinam ést herus?
LI. Máior apud forum ést, minor hic íntus est. LE. Iam satis ést mihi.
LI. Túm igitur tu es díves factus? LE. Mítte ridiculária.
LI. Míttu igitur. Istúc, quod adfers, aúres exspectánt meae.
LE. Ánimum advorte: ut aéque mecum haéc scias. LI. Taceó. LE. Beas.
Méministin', asinós Arcadicos mércatori Pél-laeo
nóstrum vendere átriensem? LI. Mémini. Quid tum póstea?

LE. Hem érgo is argentum húc remisit, quód daretur Saúreae
pró asinis. Aduléscens venit módo, qui id argentum áttulit.
LI. Úbi is homo est? LE. Iam dévorandum cénses, si conspéxeris.
LI. Íta enimvero. Séd tamen tu némpe eos asinos praédicas,
vétulos, claudos, quíbus subtritae ad fémina iam erant úngulae?
LE. Ípsos, qui tibi súbvectabant rúre huc virgas úlmeas.
LI. Téneo: atque iidem te hínc vexerunt vínctum rus. LE. Memorás probe.
Vérum, in tonstrina út sedebam, me ínfit percontárier,
écquem filiúm Stratonis nóverim Demaénetum.
Díco me novísse extemplo, et me éius servom praédico
ésse, et aedis démonstravi nóstras. LI. Quid tum póstea?
LE. Áit, se ob asinos férre argentum átriensi Saúreae,
víginti mnas, séd eum se non nóvisse hominem, quí siet;
ípsum vero sé novisse cállide Demaénetum.
Quóniam ille elocútus haec sic ... LI. Quíd tum? LE. Ausculta ergó: scies:
éxtemplo fació facetum me átque magnificúm virum;
díco, med esse átriensem. Síc hoc respondít mihi:
égo pol Saureám non novi, néque, qua facie sít, scio:

té non aequom est súccensere. Sí herum vis Demaénetum,
quém ego novi, addúce: argentum nón morabor quín feras.
Égo me dixeram ádducturum et mé domi praestó fore;
ílle in balineás iturust; índe huc veniet póstea.
Quíd nunc consilí captandum cénses? dic. LI. Hem, istúc ago,
quómodo argento íntervortam et ádventorem et Saúream.
Iam hóc opus est exásciatum. Nám si ille argentúm prius
hóspes huc adfért, continuo nós ambo exclusí sumus.
Nám me hodie senéx seduxit sólum seorsum ab aédibus,
míhi tibique intérminatus, nós futuros úlmeos,
ní hodie Argyríppo viginti éssent argentí minae;
iússit vel nos átriensem, vél nos uxorém suam
défraudare; díxit sese óperam promissám dare.
Núnc tu abi ad forum ád herum, et narra, haec út nos acturí sumus:
te éx Leonidá futurum esse átriensem Saúream,
dum árgentum adferát mercator pró asinis. LE. Faciam, út iubes.
LI. Égo illum interea hic óblectabo, príus si forte advénerit.
LE. Quíd ais? LI. Quid vis? LE. Púgno malam sí tibi percússero,
móx quom Saureán imitabor, cavéto ne succénseas.
LI. Hércle vero tú cavebis, né me attingas, sí sapis,
né hodie maló cum auspicio nómen commutáveris.

LE. Quaéso aequo animo pátitor. LI. Patitor tú item, quom ego te réferiam.
LE Díco, ut usus fíeri. LI. Dico hercle égo quoque, ut factúrus sum.
LE. Né nega. LI. Quin prómitto, inquam, hostíre contra, ut mérueris.
LE. Égo abeo; tu, iám scio, patiére. Sed quis hic ést? Is est!
ílle est ipsus! Iam égo recurro huc: tú hunc interea híc tene:
vólo seni narráre. LI. Quin tuum offícium facis ergo, ác fugis?

ACTUS II. SCENA III.

MERCATOR. LIBANUS.

ME. Ut démonstratae súnt mihi, hasce aédis esse opórtet,
Demaénetus ubi dícitur habitáre. I, puere, púlta,
atque átriensem Saúream, si est íntus, evocáto huc.
LI. Quis nóstras sic frangít foris? Ohe, ínquam, si quid aúdis!
ME. Nemo étiam tetigit: sánun' es? LI. At cénsebam attigísse,
proptérea, huc quia habebás iter: nolo égo fores, consérvas
meas, á te verberárier: sane égo sum amicus nóstris.
ME. Pol haúd periclum est, cárdines ne fóribus effringántur,

si istóc exemplo tu ómnibus, qui quaérunt, respondébis.
LI. Ita haéc morata est iánua: extémplo ianitórem
clamát, procul si quém videt ire ád se calcitrónem.
Sed quíd venis? quid quaéritas? ME. Demaénetum volébam.
LI. Si sít domi, dicám tibi. ME. Quid? éius atriénsis?
LI. Nihiló mage intus ést. ME. Ubi est? LI. Ad tónsorem ire díxit.
ME. Quom vénisset, post nón rediit? LI. Non édepol. Quid volébas?
ME. Argénti vigintí minas, si adésset, accepísset.
LI. Qui pro ístuc? ME. Asinos véndidit Pellaéo mercatóri
Mercátu. LI. Scio. Tu id núnc refers? Iam hic crédo eum adfutúrum.
ME. Qua fácie voster Saúrea est? Si is ést, iam scire pótero.
LI. Maciléntis malis, rúfulus, aliquántum ventriósus,
truculéntis oculis, cómmoda statúra, tristi frónte.
ME. Non pótuit pictor réctius descríbere eius fórmam.
LI. Atque hércle ipsum adeo cóntuor; quassánti capite incédit.
Quisque óbviam huic occésserit iráto, vapulábit.
ME. Si quidem hércle Aeacidinís minis animísque expletus cédit,
Si méd iratus tétigerit, irátus vapulábit.

ACTUS II. SCENA IV.

LEONIDA. MERCATOR. LIBANUS.

LI. Quid hoc sít negoti? néminem meum díctum magni fácere?
Libanum ín tonstrinam ut iússeram veníre, is nullus vénit.
Nae ille édepol tergo et crúribus consúluit haud decóre!
ME. Nimis ímperiosust. LI. Vaé mihi hodié! LE. Salvere iússi
Libanúm libertum! iám manu emíssus? LI. Obsecró te.
LE. Nae tu hércle cum magnó malo mihi óbviam occessísti!
Cur nón venisti, ut iússeram, in tonstrínam? LI. Hic me morátust.
LE. Si quidem hércle nunc summúm Iovem te dícas detinuísse,
atque ís precator ádsiet, malám rem effugies núnquam.
Tu, vérbero, imperiúm meum contémsti? LI. Perii, hóspes!
ME. Quaeso hércle, noli, Saúrea, mea caúsa hunc verberáre.
LE. Utinám nunc stimulus ín manu mihi sít ... ME. Quiesce, quaéso.
LE. qui látera conterám tua, quae occálluere plágis. —
Abscéde, ac sine me hunc pérdere, qui sémper me ira incéndit,

quoi núnquam unam rem mé licet semél praecipere fúri,
quin cénties eadem ímperem atque obgánníam: itaque iam hércle
clamóre ac stomacho nón queo labóri suppeditáre.
Iussín', sceleste, ab iánua hoc stércus hinc auférri?
iussín' columnis déiici operás araneárum?
iussín' in splendorém dari bullás has foribus nóstris?
Nihil ést: tamquam si claúdus sim, cum fústi est ambulándum.
Quia tríduum hoc unúm modo foro óperam adsiduam déderim,
dum réperiam, qui quaéritet argéntum in foenus: híc vos
dormítis intereá domi, atque herus ín hara, haud aedibus, hábitat.
Hem ergo hóc tibi! LI. Hospes, te óbsecro, deféndel ME. Saurea, óro,
meá causa ut mittás. LE. Eho, ecquis pró vectura olívi
rem sólvit? LI. Solvit. LE. Quói datum est? LI. Stichó vicario ípsi
tuo. LE. Váh, delenire ádparas! Scio, míhi vicarium ésse,
neque eo ésse servom in aédibus heri, quí sit pluris, quam ílle est.
Sed vína, quae here véndidi vinário Exaerámbo,
iam pro íis satisfecít Sticho? LI. Fecísse satis opínor:
nam vídi hunc ipsum abdúcere et trapézitam Exaerámbum.

LE. Sic dédero. Prius quae crédidi, vix ánno post exégi;
nunc sátagit: abducít domum etiam últro et scribit númos.
Dromó mercedem rétulit? LI. Dimídio minus, opínor.
LE. Quid, réliqüom? LI. Aibat réddere, quam extémplo redditum ésset:
nam rétineri, ut, quod sít sibi operís locatum, effíceret.
LE. Scyphós, quos utendós dedi Philodámo, retulítne?
LI. Non étiam. LE. Hem, non? Sí velis, da, cómmoda, homini amíco!
ME. Perii hércle, iam hic me abégerit suo ódio! LI. Heus iam satís tu.
Audín', quae loquitur? LE. Aúdio et quiésco. ME. Tandem, opínor,
contícuit: nunc adeam óptumum est, priusquam íncipit tinníre.
Quam móx mi operam das? LE. Hem óptume, quamdúdum tu advenísti?
Non hércle te províderam. Quaesó, ne vitio vórtas:
ita íracundia óbstitit oculís. ME. Non mirum fáctum est.
Sed, sí domi est, Demaénetum volébam. LE. Negat esse íntus;
verum ístuc argentúm tamen mihi sí vis denumeráre,
reprómittam, istoc nómine solútam rem futúram.
ME. Sic pótius, ut Demaéneto tibi heró praesenti réddam.

LI. Herus ístunc novit, átque herum hic. ME. Hero huíc praesente réddam.
LI. Da módo meo perículo: rem sálvam ego exhibébo:
nam sí sciat nostér senex, fidém non esse huic hábitam,
succénseat, quoi ómnium rerum ípsus semper crédit.
LE. Non mágni pendo, né duit: si nón volt, sic sine ádstet.
LI. Da, inquám! Vah, formidó miser, ne hic mé tibi arbitrétur
suasísse, sibi ne créderes. Da, quaéso, ac ne formída.
Salvom hércle erit. ME. Credám fore, dum quidem ín manu ipse habébo.
Peregrínus ego sum; Saúream non nóvi. LI. At nosce sáne.
ME. Sit, nón sit, non edepól scio; si is ést, eum esse opórtet.
Ego cérte me incertó scio hoc datúrum nemini hómini.
LE. Hercle ístum di omnes pérduint! — Verbó cave supplicássis!
Feróx est, vigintí minas meás tractare sése.
Nemo áccipit: aufer té domum! abscede hínc! molestus né sis!
ME. Nimis íracunde! Nón decet supérbum esse hominem sérvom.
LI. Malo hércle iam magnó tuo nae istí nec recte dícis!
Impúre, nihili, nón vides irásci? LE. Perge pórro!

LI. Flagítium hominis, da, óbsecro, argentum huíc, ne male loquátur.
ME. Malum hércle vobis quaéritis. LE. Crura hércle diffringéntur,
ni istum ímpudicum pércies. LI. Perii hércle! LE. Age, impudíce,
sceléste! LI. Non audés mihi scelésto subvenire?
LE. Pergín' precari péssumo? ME. Quae rés? tun' libero hómini
male, sérvos, loquere? LE. Vápula! ME. Id quidém tibi hercle fíet,
ut vápules, Demaénetum simulác conspexero hódie.
In iús voco te. LE. Nón eo. ME. Non ís? — Memento. LI. Mémini.
ME. Dabitúr pol suppliciúm mihi de térgo vostro. LE. Vaé te!
Tibí quidem supplícium, carnuféx, de nobis détur!
ME. Atque étiam pro istis máledictis poenaé pendentur mi hódie.
LE. Quid, vérbero? ain' tu, fúrcifer? herum nós fugitare cénses?
I núnc iam ad herum, quó vocas iamdúdum, quo volébas.
Nunc démum! ME. Tamen nunquam hínc feres argénti numum, nísi me
dare iússerit Demaénetus. LE. Ita fácito: age ambula érgo.
Tu cóntumeliam álteri faciás, tibi non dicátur!
Tam ego hómo sum, quam tu. ME. Scílicet ita rés est. LE. Sequere hac érgo.
Praefíscini hoc nunc díxerim: nemo étiam me adcusávit

meritó meo, neque mé Athenis est álter hodie quísquam,
cui crédi recte aequé putent. ME. Fortássis; sed tamén me
nunquam hódie induces, út tibi credam hóc argentum ignóto.
Lupus ést homo homini, nón homo, quom, quális sit, non nóvit.
LE. Iam núnc secunda míhi facis? Scibam, huíc te capitulo hódie
factúrum satis pro iniúria. Quamquam égo sum sordidátus,
frugí tamen sum, néc potest pecúlium enumerári.
ME. Fortásse. LE. Etiam nunc díco: Periphanés, Rhodo mercátor
divés, absente heró, mihi solús talentum argénti
soli ánnumeravit, ét mihi credidít, neque est decéptus.
ME. Fortásse. LE. Atque etiam tú quoque ipse, si ésses percontátus
me ex áliis, scio pol, créderes nunc, quód fers. ME. Haud negássim.

ACTUS III. SCENA I.

CLEAERETA. PHILENIUM.

L. Néqueon' ego ted ínterdictis fácere mansuetám meis?
n ita tu es animáta, ut quae expers mátris imperíí sies?

PHI. Úbi piem pietátem, si istoc mórem moratám tibi
póstulem placére, mater, míhi quo pacto praecipis?
CL. Án decorum est ádvorsari méis te praeceptís? PHI. Quid est?
CL. Hóccine est pietátem colere, impérium matris mínuere?
PHI. Néque, quae recte fáciunt, culpo; néque, quae delinquúnt, amo.
CL. Sátis dicacula és amatrix. PHI. Máter, is quaestúst mihi:
língua poscit, córpus quaerit: ánimus orat, rés monet.
CL. Égo te volui cástigare: tú mi adcusatríx ades.
PHI. Néque edepol te adcúso, neque id me fácere fas exístumo;
vérum ego meas querór fortunas, quom íllo, quem amo, próhibeor.
CL. Érgo pars órationis dé die dabitúr mihi?
PHI. Et meam partém loquendi ét tuam tradó tibi.
Ád loquendum atque ád tacendum túte habeas portísculum.
Quín pol si reposívi remum sóla ego, in castéria,
úbi quiesco, omnís familiae caúsa consistít tibi.
CL. Quíd ais tu, quam ego únam vidi múlierem audacíssumam?
quótiens te vetui Árgyrippum, fílium Demaéneti,
cómpellare aut cóntrectare, cólloquive aut cóntui?
Quíd dedit? quid déportari iússit ad nos? Tú tibi
vérba blanda esse aúrum rere; dícta docta pró datis.

ACTUS III. SCENA II.

Últro amas, ultro éxpetessis, últro ad te arcessi iubes.
Íllos, qui dant, eós derides; quí deludunt, déperis.
Án te id expectáre oportet, sí quis promittát tibi,
té facturum dívitem esse, sí moritur matér sua?
Écastor nobís periclum et fámiliae porténditur,
dúm eius expectámus mortem, né nos moriamúr fame.
Núnc adeo nisi mi húc argenti ádfert vigintí minas,
naé ille ecastor hínc trudetur lárgus lacrumarúm foras.
Híc dies summús'st apud med ínopiae excusátio.
PHI. Pátiar, si cibó carere mé iubeas, matér mea.
CL. Nón veto te amáre, qui dant, quád amentur grátia.
PHI. Quíd, si hic animus óccupatust, máter, quid faciám? mone. CL. Hem!
méum caput contémples, si quidem éx re consultás tua.
PHI. Étiam opilió, qui pascit, máter, alienás oves,
áliquam habet pecúliarem, quí spem soletúr suam:
síne me amare unum Árgyrippum ánimi causa, quém volo.
CL. Íntro abi: nam té quidem edepol níhil est impudéntius.
PHI. Aúdientem dícto, mater, próduxisti fíliam.

ACTUS III. SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

LE. Perfídiae laudes grátiasque habémus merito mágnas,
quum nóstris sycophántiis dolís astutiísque,
scapulárum confidéntia, virtúte ulmorum fréti,
advórsum stimulos, láminas, crucésque, compedésque,
nervós, catenas, cárceres, numéllas, pedicas, bóias,
indúctoresque acérrumos, gnarósque nostri tergi,
[qui saépe ante in nostrás scapulas cicátrices dedérunt,]
eas núnc legiones, cópias, exércitusque, fúrum
vi púgnando, periúriis nostrís, euge! potíti.
Id vírtute huius cóllegae meáque comitáte
factúmst. LI. Qui me est vir fórtior ad súfferendas plágas?
LE. Edepól virtutes quí tuas nunc póssit collaudáre,
sicút ego possum, quaé domi duellíque male fecísti!
Nae illa édepol pro meritó tuo memorári multa póssunt:
ubi fídentem fraudáveris; ubi hero ínfidelis fúeris;
ubi vérbis conceptís sciens lubénter periuráris;
ubi párietes perfóderis; in fúrto ubi sis prehénsus;
ubi saépe causam díxeris pendéns advérsus ócto

artítos, audacés virós, valéntes virgatóres.
LI. Fateór, profecto, ut praédicas, Leónida, esse véra;
verum édepol nae etiam túa quoque malefácta iterari múlta
et véra possunt: úbi sciens fidéli infidus fúeris:
ubi prénsus in furtó sies manuféstо, et verberátus;
ubi périuraris; úbi sacro manús sis admolítus;
ubi herís damno et moléstiae et dedécori saepe fúeris;
ubi, créditum tibi quód sit, tibi datum ésse pernegáris;
ubi amícae, quam amicó tuo, fuerís magis fidélis;
ubi saépe ad languorém tua durítia dederis ócto
validós lictores úlmeis afféctos lentis vírgis.
Num mále relata est grátia? ut collégam conlaudávi?
LE. Ut méque teque máxume atque ingénio nostro décuit.
LI. Iam omítte ista, atque hoc, quód rogo, respónde. LE. Rogita, quód vis.
LI. Argénti vigintí minas habésne? LE. Harioláre.
Edepól senem Demaénetum lepidúm fuisse nóbis!
Ut ádsimulabat, Saúream med ésse, quam facéte!
Nimis aégre risu mé continui, ubi hóspitem inclamávit,
quod sé absente míhi fidem habére noluísset.
Et mémoriter me Saúream vocábat atriénsem!
LI. Manedúm! LE. Quid est? LI. Philénium estne haéc, quae intus éxit,
atque Árgyrippus? LE. Opprime os! Is ést: subauscultémus.

AR. Quid ego áliud exoptem ámplius, nisi íllud quoius inópia est,
vigínti argenti cómmodas minas, húius qui dem mátri.
LI. Dabúntur. Animo sís bono face: éxoptata obtíngent.
AR. Ut cónsuevere, hominés Salus frustrátur et Fortúna.
LE. Egó caput argentó fui huic hódie reperiúndo.
LI. Ego pés fui. AR. Quin néc caput nec pés sermonum adpáret.
Nec, quíd dicatis, néc, me cur ludátis, scire póssum.
LI. Satis iám delusum cénseo: rem, ut ést, nunc eloquámur.
Animum, Árgyrippe, advórte sis. Patér nos ferre hóc iússit
argéntum ad te. AR. Ut témpore opportúneque attulístis!
LI. Hic ínerunt vigintí minae bonaé, mala opera pártae:
has tíbi nos pactis légibus dare iússit. AR. Quid id est, quaéso?
LI. Noctem húius et coenam sibi út dares. AR. Iube ádvenire, quaéso.
Meritíssumo eius, quaé volet, faciémus, qui hosce amóres
nostrós dispulsos cómpulit. LE. Patiéris, Argyríppe,
patrem hánc amplexarí tuom? AR. Haec fáciet, facile ut pátiar,
Leónida. Curre, óbsecro: patrem húc orato ut véniat.

LI. Iamdúdum est intus. AR. Hác quidem non vénit. LI. Angipórto
illác per hortum círcuit clam: né quis se vidéret
huc íre familiárium: ne uxór resciscat, métuit.
De argénto si matér tua sciat út sit factum ....
AR. Heía,
benedícito! Ite intró cito! Valéte. LE. Et vos amáte!

ACTUS IV. SCENA I.

DIABOLUS. PARASITUS.

DI. Agedum, ístum ostende, quém conscripsti, sýngraphum
intér me et amicam et lénam; et leges pérlege:
nam tú poëta es prórsus ad eam rem únicus.
PA. Horréscet faxo léna, leges quom aúdiet.
DI. Age, quaéso, mi hercle tránslege. PA. Audin'? DI. Aúdio.
PA. Diábolus, Glauci fílius, Cleaéretae
lenaé dedit dono argénti vigintí minas,
Philénium ut secum ésset noctis ét dies
hunc ánnum totum. DI. Néque cum quiquam alió quidem.
PA. Addóne? DI. Adde; et scríbas, vide, plane ét probe!
PA. Aliénum hominem íntromittat néminem.
Quod illa aút amicum aút patronum nóminet,
aut quód illa amicae súae amatorem praédicet:
forés occlusae ómnibus sient, nísi tibi.
In fóribus scribat: Óccupatam ésse se.
Aut quód illa dicat, péregre allatam epístolam:

PA. Néque divini néque mi humani pósthac quidquam accréduas,
Ártemona, si húius rei med ésse mendacem invéneris.
ART. Át scelesta ego praéter alios méum virum fuví rata
síccum, frugi, cóntinentem, amántem uxoris máxume.
PA. Át nunc dehinc scito, íllum ante omnis mínimi mortalés preti,
mádidum, nihili, incóntinentem atque ósorem uxorís suae.
ART. Pól ni vera ista éssent, nunquam fáceret ea, quae núnc facit.
PA. Égo quoque hercle illum ántehac hominem sémper sum frugí ratus;
vérum hoc facto sése ostendit, quí quidem cum fílio
pótet una, atque úna amicam dúctet, decrepitús senex.
ART. Hóc ecastor ést, quod ille it ád coenam cotídie.
Áit sese ire ad Árchidemum, Chaéream, Chaeréstratum,
Clíniam, Chremém, Cratinum, Díniam, Demósthenem:
ís apud scortum córruptelae et líberis lustrís studet.
PA. Quín tu illum iubés ancillas rápere sublimém domum?
ART. Táce modo. Nae illúm mecastor míserum habebo! PA. Ego istúc scio
íta fore illi, dúm quidem cum illo núpta eris. ART. Ego cénseo
éum etiam hominem aut ín senatu dáre operam aut cliéntibus;

íbi labore délassatum nóctem totam stértere:
ílle opere forís faciundo lássus noctud ádvenit;
fúndum alienum arát, incultum fámiliarem déserit.
Ís etiam, corrúptus, porro súom corrumpit fílium.
PA. Séquere hac me modó: iam faxo ipsum hóminem manufesto ópprimas.
ART. Níhil ecastor ést, quod facere mávelim.
PA. Manedúm. ART. Quid est?
PA. Póssis, si forte ádcubantem túom virum conspéxeris,
cúm corona, ampléxum amicam, sí videas, cognóscere?
ART. Póssum ecastor. PA. Hém tibi hominem!
ART. Périi! PA. Paulispér mane:
aúcupemus éx insidiis clánculum, quam rém gerant.
ARG. Quíd modi, pater, ámplexando fácies? DE. Fateor, gnáte mi . . .
AR. Quíd fatere? DE. me éx amore húius corruptum óppido.
PA. Aúdin', quid ait? ART. Aúdio. DE. Egon' ut nón domo uxorí meae
súbripiam in delíciis pallam quam hábet, atque ad te déferam?
nón edepol condúci possim víta uxoris ánnua.
PA. Cénsen', tu illunc hódie primum ire ádsuetum esse in gáneum?
ART. Ílle ecastor súppilabat mé, quod ancillás meas
súspicabar, átque insontes míseras cruciabám.
AR. Pater,
iúbe dari vinúm: iamdudum fáctum est, quom primúm bibi.
DE. Dá, puere, ab summo. Áge, tu interibi ab ínfumo da sávium.

DE. Múrrham olet. ART. Iam súbripuisti pállam, quam scortó dares?
PHI. Écastor quin súbrepturum pállam promisít tibi.
DE. Nón taces? AR. Ego díssuadebam, máter. ART. Bellum fílium!
Ístoscine patrem aéquom'st mores líberis largírier?
Nílne te pudét? DE. Pol, si aliud níl sit, tui me, uxór, pudet.
ART. Cáno capite té cuculum úxor ex lustrís rapit!
DE. Nón licet manére (coena cóquitur) dum coeném modo?
ART. Écastor coenábis hodie, ut dígnus es, magnúm malum.
DE. Mále cubandum est: iúdicatum me úxor adducít domum.
AR. Dícebam, patér, tibi, ne mátri consulerés male.
PHI. Dé palla meménto, amabo. DE. Iúben' hanc hinc abscédere?
PHI. Ímo intus potiús sequere hac me, mí anime! AR. Ego veró sequor.
ART. Í domum! PHI. Da sávium etiam, priúsquam abis. DE. I ín crucem!

GREX.

Híc senex si quíd clam uxorem súo animo fecít volup,
néque novom neque mírum fecit, néc secus, quam alií solent;
néc quisquam est tam ingénio duro, néque tam firmo péctore,
quín, ubi quidquam occásionis sít, sibi faciát bene.
Núnc si voltis déprecari huíc seni, ne vápulet,
rémur impetrári posse, sí plausum hic clarúm datis.

AULULARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

LAR.

EUCLIO, senex.

STAPHYLA, eius serva.

EUNOMIA, soror Megadori.

MEGADORUS, senex, patruus Lyconidis.

STROBILUS GEMINUS, h. e. servus Megadori et Lyconidis.

ANTHRAX, coquus

CONGRIO, coquus.

PYTHODICUS, servus Megadori.

LYCONIDES, Megadori nepos.

PHAEDRA, Euclionis filia.

SUMMARIUM.

Senex est avarus Euclio, qui habet filiam, quam Cereris vigiliis compresserat adolescens Lyconides, ignaram non ignarus, cuia esset. Is Lyconides habet avunculum Megadorum, qui omnium ignarus, prolis procreandae causa illam ipsam Euclionis filiam in matrimonium ducere decrevit. Repererat autem Euclio thesaurum domi suae, eumque anxie custodit. Impetrat Megadorus filiam; dumque nuptiae apparantur, Euclio thesaurum inter turbas alio atque alio loco condit. Speculatur eam rem Strobilus, Lyconidis servus, thesaurumque furatur. Lamentantem ea de re Euclionem Lyconides convenit, confessurus de filia, (dum Euclio credit de rapto thesauro confessurum), et repudium remissum ab avunculo nuncians. Ergo aperiuntur omnia; Strobilum adigit Lyconides, ut thesaurum reddat; ipse vero filiam Euclionis in matrimonium ducit. Egregia prorsus fabula nomen habet ex aula i. e. olla, in qua reconditum gestat Euclio thesaurum.

Scena Athenis.

fecí, thesaurum ut híc reperiret Eúclio,
quo illám facilius núptam, si vellét, daret.
Nam cómpressit eam dé summo adulescéns loco.
Is scít adulescens, quaé sit, quam cómprésserit;
illa íllum nescit, néque compressam autém pater.
Eam ego hódie faciam ut híc senex de próxumo
sibi uxórem poscat: íd ea faciam grátia,
quo ille éam facilius dúcat, qui comprésserat
Et híc, qui poscet éam sibi uxorém senex,
is ádulescentis íllius est avónculus,
qui illánc stupravit nóctu, Cereris vígiliis.
Sed híc senex iam clámat intus, út solet;
anúm foras extrúdit, ne sit cónscia.
Credo, aúrum inspicere vólt, ne subreptúm siet.

ACTUS I. SCENA I.

EUCLIO. STAPHYLA.

EU. Exi, ínquam! age, exi! exeúndum hercle tibi hinc ést foras,
circúmspectatrix cum óculis emissítiis!
STA. Nam cúr me miseram vérberas? EU. Ut mísera sis,
atque út te dignam mála malam aetatem éxigas.
STA. Nam quá me nunc causa éxtrusisti ex aédibus?
EU. Tibi egó rationem réddam, stimulorúm seges!
Illúc regredere ab óstio! illuc, sís. Vide, ut
incédit! At scin', quómodo tibi rés se habet?
Si hodie hércle fustem cépero aut stimulum ín manum,

testúdineum istum tíbi ego grandibó gradum.
STA. Utinám me divi adáxint ad suspéndium
potiús quidem, quam hoc pácto apud te sérviam!
EU. At út scelesta sóla secum múrmurat!
Oculós hercle ego istos, ímproba, effodiám tibi,
ne me óbservare póssis, quid rerúm geram.
Abscéde! etiam nunc! étiam nunc! etiám! ohe,
istíc adstato! Si hércle tu ex istóc loco
digitúm transvorsum aut únguem latum excésseris,
aut sí respexis, dónicum ego te iússero:
contínuo hercle ego te dédam discipulám cruci.
Sceléstiorem me hác anu certé scio
vidísse nunquam, nímisque ego hanc metuó male,
ne mi éx insidiis vérba imprudentí duit,
neu pérsentiscat, aúrum ubi est abscónditum;
quae in óccipitio quóque habet oculos, péssuma.
Nunc íbo, ut visam, éstne ita aurum, ut cóndidi,
quod mé sollicitat plúrimis miserúm modis.

ACTUS I. SCENA II.

STAPHYLA.

Nec núnc mecastor, quíd hero ego dicám meo
malaé rei evenísse, quamve insániam,
queo cómminisci: íta me miseram adhúncmodum
deciés die uno saépe extrudit aédibus.
Nesció pol, quae illunc hóminem intemperiaé tenent:
pervígilat noctis tótas; tum autem intérdius

quasi claúdus sutor dómi sedet totós dies.
Neque iám, quo pacto célem herilis fíliae
probrúm, propinqua pártitudo quoi áppetit,
queo cómminisci; néque quidquam meliús est mihi,
ut opínor, quàm ex me ut únam faciam lítteram
longám, meum laqueo cóllum quando obstrínxero.

ACTUS I. SCENA III.

EUCLIO. STAPHYLA.

EU. Nunc défaecato démum animo egrediór domo,
postquám perspexi, sálva esse intus ómnia.
Redi núnc iam intro atque íntus serva. STA. Quíppini!
ego íntus servem? An, né quis aedis aúferat?
Nam hic ápud nos nihil est áliud quaesti furibus:
ita inániis sunt óppletae, atque aráneis.
EU. Mirúm, quin tua me caúsa faciat Iúpiter
Philíppum regem aut Dárium, trivenéfica!
Aráneas mihi ego íllas servarí volo.
Paupér sum, fateor: pátior. Quod di dánt, fero.
Abi íntro! occlude iánuam! Iam ego híc ero.
Cave quémquam alienum in aédis intromíseris.
Quod quíspiam ignem quaérat: extinguí volo,
ne caúsae quid sit, quód te quisquam quaéritet.
Nam si ígnis vivet, tu éxstinguére extémpulo.
Tum aquam aúfugisse dícito, si quís petet.

Cultrúm, securim, pístillum, mortárium,
quae uténda vasa sémper viciní rogant,
furés venisse, atque ábstulisse dícito.
Profécto in aedis méas me absente néminem
volo íntromitti; atque étiam hoc praedicó tibi:
si Bóna Fortuna véniat, ne intromíseris.
STA. Pol ea ípsa, credo, ne íntromittatúr, cavet:
nam ad aédis nostras núsquam adit, quanquám prope est.
EU. Tace átque abi intro. STA. Táceo atque abeo. EU. Occlúde, sis,
forés ambobus péssulis. Iam ego híc ero. —
Discrúcior animi, quia áb domo abeundúm est mihi.
Nimis hércle invitus ábeo; sed, quid agám, scio:
nam nóster nostrae qui ést magister cúriae,
divídere argenti díxit numos ín viros;
id sí relinquo ac nón peto, omnes íllico
me súspicentur, crédo, habere aurúm domi:
nam nón est verisímile, hominem paúperem
pauxíllum parvi fácere, quin numúm petat.
Nam núnc, quom celo sédulo omnis, né sciant,
omnés videntur scíre, et me benígnius
omnés salutant, quám salutabánt prius;
adeúnt, consistunt, cópulantur déxteras;
rogitánt me, ut valeam, quíd agam, quid rerúm geram.
Nunc, quó profectus sum, íbo; postideá domum
me rúrsum, quantum pótero, tantum récipiam.

ACTUS II. SCENA I.

EUNOMIA. MEGADORUS.

EUN. Velím, te arbitrári, med haéc verba, fráter,
meái fidéi tuáique réii
causá facere, ut aéquom est germánam sorórem.
Quamquam haúd falsa súm, nos odiósas habéri.
Nam múltum loquáces merito ómnes habémur:
nec mútam profécto repértam ullam ésse
hodié mulierém dicunt úllo in saéclo.
Verum hóc, frater, únum tamén cogitáto,
tibí proximám me, mihíque esse itém te:
ita aéquum est, quod ín rem esse utríque arbitrémur,
et míhi te, et tibí me consúlere et monére;
neque óccultum id habéri, neque pér metum mussári,
quín participém te paritér, et tu me ut fácias.
Eó nunc ego sécreto te húc foras sedúxi,
út tuam rem ego técum hic loquerér familiárem.
[ME. Da mihi, optuma femina, manum. EUN. Ubi ea est? quis ea est nam optuma?
ME. Tu. EUN. Tune ais? ME. Si negas, nego. EUN. Decet equidem vera proloqui.
Nam optima nulla potest eligi; alia alia peior, frater, est.
ME. Idem ego arbitror, nec tibi adversari
certum est de istac re umquam, soror.
EUN. Da mihi operam, amabo.
ME. Tua est. Utere, atque impera, si quid vis.
EUN. Id quod in rem tuam optumum esse arbitror,

te id admonitum advento.
ME. Soror, more tuo facis. EUN. Facta volo.]
ME. Quid ést id, sorór? EUN. Quod tibí sempitérnum
salútare sít liberís procreándis.
ME. Ita dí faxint! EUN. Volo te úxorem
domum dúcere. ME. Hei, occidís! EUN. Quid ita?
ME. Quia mí misero cerebrum éxcutiunt
tua dícta, soror; lapidés loqueris.
EUN. Heia, hóc face, quod te iússit soror.
ME. Si lúbeat, faciam. EUN. In rém tuam hoc est.
[ME. Ut quidem emoriar, priusquam ducam.
Sed his legibus si quam dare vis, ducam,
quae cras veniat, perendie foras feratur.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.]
EUN. Quám maxima póssum tibi, fráter, dare dóte:
séd es grandior nátu, media ést mulieris aétas.
Eám si iubes, fráter, tibi mé poscere, póscam.
ME. Númnam vis me intérrogare te? EUN. Ímo si quid vís, roga.
ME. Póst mediam aetatém qui mediam dúcit uxorém domum,
si éam senex anúm praegnantem fórtuitu fécerit,
quíd dubitas, quin sít paratum nómen puero Póstumus?
Núnc ego istum, sóror, laborem démam et deminuám tibi.
Égo virtute deûm ét maiorum nóstrûm dives súm satis:
ístas magnas fáctiones, ánimos, dotes dápsiles,
clámores, impéria, eburata vehícla, pallas, púrpuram,

níl moror, quae in sérvitutem súmtibus redigúnt viros.
EUN. Díc mihi, quaeso, quís ea est, quam vis dúcere uxorem? ME. Éloquar.
Nóvisti hunc senem Eúclionem ex próxumo paupérculum?
EUN. Nóvi, hominem haud malúm mecastor. ME. Éius cupio fíliam
vírginem mihi désponderi. Vérba ne faciás, soror.
Scío, quid dictura és: hanc esse paúperem. Haec paupér placet.
EUN. Dí bene vortant! ME. Ídem ego spero. EUN. Quíd? me num quid vís? ME. Vale.
EUN. Ét tu, frater. ME. Égo conveniam Eúclionem, sí domi est.
Séd eccum; nescio únde sese núnc homo recipít domum.

ACTUS II. SCENA II.

EUCLIO. MEGADORUS.

EU. Praésagibat mi ánimus, frustra me íre, quom exibám domo:
ítaque abibam invítus: nam neque quísquam curiálium
vénit, neque magíster, quem divídere argentum opórtuit.
Núnc domum properáre propero: nam égomet sum hic, animús domi est.
ME. Sálvos atque fórtunatus, Eúclio, sempér sies.

EU. Dí te ament, Megadóre. ME. Quid tu? récten' atque, ut vís, vales?
EU. Nón temerarium ést, ubi dives blándc adpellat paúperem:
iam íllic homo aurum scít me habere: eo mé salutat blándius.
ME. Aín' tu, te valére? EU. Pol ego haud pérbene a pecúnia.
ME. Pól si est animus aéquos, satis habés, qui bene vitám colas.
EU. Ánus hercle huic indícium fecit de aúro; perspicué palam est;
quói ego iam linguám praecidam atque óculos effodiám domi.
ME. Quíd tu solus técum loquere? EU. Méam pauperiem cónqueror:
vírginem habeo grándem, dote cássam atque inlocábilem;
néque eam queo locáre quoiquam. ME. Táce; bonum habe animum, Eúclio:
dábitur: adiuvábere a me. Díc, si quid opust; ímpera.
EU. Núnc petit, quom póllicetur; ínhiat aurum, ut dévoret;
áltera manú fert lapidem, pánem ostentat áltera.
Némini credó, qui large blándust dives paúperi:
úbi manum iniicít benigne, ibi ónerat aliquam zámiam.
Égo istos novi pólypos, qui, sicúbi quid tetigerínt, tenent.
ME. Dá mi operam parúmper: paucis, Eúclio, est quod té volo

dé communi re áppellare mea ét tua. EU. Hei miseró mihi!
aúrum mi intus hárpagatum est: núnc hic eam rem vólt, scio,
mécum adire ad páctionem: vérum intervisám domum.
ME. Quó abis? EU. Iamiam ad té revortar: námque est, quod visám domum.
ME. Crédo edepol, ubi méntionem ego fécero de fília,
mi út despondeát, sese a me dérideri rébitur.
Néque illo quisquam est álter hodie ex paúpertate párcior.
EU. Dí me servant: sálva res est: sálvom est, si quid nón perit.
Nímis male timuí, priusquam intro rédii: exanimatús fui. —
Rédeo ad te, Megadóre, si quid mé vis. ME. Habeo grátiam.
Quaéso, quod te pércontabor, ne íd te pigeat próloqui.
EU. Dúm quidem ne quid pérconteris, quód non lubeat próloqui.
ME. Díc mihi: quali me árbitraris génere prognatúm? EU. Bono.
ME. Quíd fide? EU. Boná. ME. Quid factis? EU. Néque malis, neque ímprobis.
ME. Aétatem meam scís? EU. Scio, esse grándem, itidem ut pecúniam.
ME. Cérte edepol equidém te civem síne mala omni málitia
sémper sum arbitrátus, et nunc árbitror. EU. Aurum huíc olet.

Quíd nunc me vis? ME. Quóniam tu me et égo te, qualis sís, scio:
quaé res recte vórtat mihique tíbique tuaeque fíliae,
fíliam tuám mi uxorem pósco. Promitte hóc fore.
EU. Heía, Megadore, haúd decorum fácinus tuis factís facis,
út inopem atque innóxium abs te atque ábs tuis me irrídeas:
nám de te neque ré neque verbis mérui, ut faceres quód facis.
ME. Néque edepol ego té dèrisum vénio, neque derídeo,
Néque dignum arbitrór. EU. Cur igitur póscis meam gnatám tibi?
ME. Út propter me tíbi sit melius, míhique propter te ét tuos.
EU. Vénit hoc mihi in mentém, Megadore, téd esse hominem dívitem,
fáctiosum: mé item esse hominem paúperum paupérrumum:
núnc si filiám locassim méam tibi, in mentém venit,
té bovem esse, et me ésse asellum: ubi técum coniunctús siem,
úbi onus nequeam férre pariter, iáceam ego asinus ín luto;
tú me bos haud mágis respicias, gnátus quasi nunquám siem;
ét te utar iníquiore, et méus med ordo irrídeat;
neútrubi habeam stábile stabulum, sí quid divortí fuat:
ásini me mordícibus scindant, bóves incursent córnibus.

Hóc magnum est períclum, me ab asinís ad boves transcéndere.
ME. Quam ád probos propínquitate próxume te adiúnxeris,
tam óptumum est. Tu cónditionem hanc áccipe, auscultá mihi,
átque eam despondé mi. EU. At nihil est dótis quod dem. ME. Né duis,
dúmmodo moráta recte véniat, dotata ést satis.
EU. Eó dico, ne mé thesauros réperisse cénseas.
ME. Nóvi: ne doceás. Desponde. EU. Fíat. Sed pro Iúpiter!
nón ego disperií? ME. Quid est? EU. Quid! crépuit quasi ferrúm modo.
ME. Híc apud me hortúm confodere iússi. Sed ubi hic ést homo?
Ábiit, neque me cértiorem fécit: fastidít mei.
Quía videt me súam amicitiam vélle, more hominúm facit.
Nám si opulentus ít petitum paúperioris grátiam,
paúper metuit cóngrediri; pér metum male rém gerit;
ídem, quando illaéc occasio périit, post seró cupit.
EU. Si hércle ego te non élinguandam dédero usque ab radícibus:
ímpero, auctórque sum, ut me quóivis castrandúm loces.
ME. Vídeo hercle ego te me árbitrari, Eúclio, hominem idóneum,
quém senecta aetáte ludos fácias, haud meritó meo.
EU. Néque edepol, Megadóre, facio, néque, cupiam, cópia est.

ME. Quíd nunc? etiam míhi despondes fíliam? EU. Illis légibus,
cum ílla dote, quám tibi dixi. ME. Spónden' ergo? EU. Spóndeo.
ME. Dí bene vortant! EU. Íta di faxint! Íllud facito ut mémineris
cónvenisse, ut né quid dotis méa ad te afferret fília.
ME. Mémini. EU. At scio, quo vós soleatis pácto perplexárier:
páctum non pactum ést, non pactum páctum est, quod vobís lubet.
ME. Núlla controvérsia mihi técum erit. Sed, núptias
hódie quin faciámus, num quae caúsa? EU. Imo edepol óptume.
ME. Íbo igitur; parábo. Numquid mé vis? EU. Istuc. ME. Fiét. Vale.
Heús, Strobile, séquere propere me ád macellum strénue.
EU. Íllic hinc abiit. Di ímmortales, óbsecro, aurum quíd valet!
Crédo ego illum iam inaúdivisse, mi ésse thesaurúm domi:
íd inhiat; eá affínitatem hanc óbstinavit grátiá.

ACTUS II. SCENA III.

EUCLIO. STAPHYLA.

EU. Úbi tu es, quae déblaterasti iám vicinis ómnibus,

méae me filiaé daturum dótem? Heus, Staphyla, té voco!
Écquid audis? Váscula intus púre propera atque élue!
fíliam despóndi ego; hodie núptum huic Megadoró dabo.
STA. Dí bene vortant! Vérum ecastor nón potest: subitúm est nimis.
EU. Táce atque abi! Curáta fac sint, quom á foro redeám domum;
átque occlude aédis. Iam ego hic ádero. STA. Quid ego núnc agam?
núnc nobis prope adést exitium, mi átque herili fíliae:
nám probrum atque pártitudo própe adest ut fiát palam;
quód celatum est átque occultatum úsque adhuc, nunc nón potest.
Íbo intro, ut, herus quae ímperavit, fácta, quom veniát, sient.
Nam écastor malúm moerore métuo ne mistúm bibam.

ACTUS II. SCENA IV.

STROBILUS. ANTHRAX. CONGRIO.

STR. Postquam óbsonavit hérus et conduxit cocos
tibícinasque hasce ápud forum, edixít mihi,
ut díspartirem obsónium hic bifáriam.

CO. Me tú quidem hercle, dícam palam, non dívides.
Si quó tu totum me íre vis, operám dabo.
AN. Bellum ét pudicum véro prostibulúm popli!
Post, sí quis vellet, te haúd nevelles dívidi.
STR. Atqui égo istuc, Anthrax, áliovorsum díxeram,
non ístuc, quo tu insímulas. Sed herus núptias
meus hódie faciet. AN. Quóius ducit fíliam?
STR. Vicíni huius Eucliónis senis e próxumo.
Ei ádeo obsoni hinc dímidium iussít dari,
cocum álterum, itidemque álteram tibícinam.
AN. Nempe huíc dimidium dúcis, dimidiúm domi?
STR. Nempe, sícut dicis. CO. Quíd, hic non poterat dé suo
senex óbsonari fíliai in núptiis?
STR. Vah! CO. Quíd negoti est? STR. Quíd negoti sít, rogas?
Puméx non aeque est áridus atque hic ést senex.
CO. Ain' tándem, ita esse, ut dícis? STR. Tute exístuma.
Quin dívûm atque hominum clámat continuó fidem,
suam rém periisse, séque eradicárier,
de suó tigillo fúmus si qua exít foras.
Quín, quom ít dormitum, fóllem [sibi] obstringit ób gulam.
CO. Cur? STR. Né quid animae fórte amittat dórmiens.
CO. Etiámne obturat ínferiorem gútturem,
ne quíd animai fórte amittat dórmiens?

STR. Haec míhi ted, ut tibí med, aequom est crédere.
CO. Imo équidem credo. STR. Át scin' etiam, quómodo?
aquam hércle plorat, quóm lavat, profúndere.
CO. Censén' talentum mágnum exorarí potesse
ab istóc sene ut det, quí fiamus líberi?
STR. Famem hércle utendam, sí roges, nunquám dabit.
Quin ípsi pridem tónsor unguis démserat:
collégit omnia, ábstulit, praeségmina.
AN. Edepól mortalem párce parcum praédicas.
CO. Censén' vero, adeo esse párcum et misere vívere?
STR. Pulméntum pridem éi eripuit míluos.
Homo ád praetorem plórabundus dévenit;
infít ibi postuláre, plorans, éiulans,
ut síbi liceret míluom vadárier.
Sexcénta sunt, quae mémorem, si sit ótium.
Sed utér vostrorum est célerior, memorá mihi.
CO. Ego, ut múlto melior. STR. Cócum ego, non furém, rogo.
CO. Cocúm ego dico. STR. Quíd tu ais? AN Sic sum, út vides.
CO. Cocus ílle nundinálist: in nonúm diem
solet íre coctum. AN. Tún', trium litterárum homo,
me vítuperas? fur! étiam fur! trifúrcifer! ....

ACTUS II. SCENA V.

STROBILUS. ANTHRAX. CONGRIO.

STR. Tace núnc ïam tu, atque ágnûm horum uter est pínguior, . . .
AN. Licét. STR. Tu, Congrio, éum sume actutúm tibi,
atque íntro abi illuc, ét vos illum séquimini.
Vos céteri illuc ád nos! CO. Hercle iniúria
dispártivisti: pínguiorem agnum ísti habent.
STR. At tíbi nunc dabitur pínguior tibícina.
I sáne cum illo, Phrýgia. Tu autem, Eleúsium,
huc íntro abi ad nos. CO. Ó Strobile súbdole,
huccíne detrusti me ád senem parcíssumum,
ubi, sí quid poscam, usque ád ravim poscám prius
quam quídquam detur? STR. Stúltus et sine grátia es.
[Ibi récte facere, quándo, quod faciás, perit.]
CO. Qui véro? STR. Rogitas? Iám principio in aédibus
turba ístic nulla tíbi erit. Si qui utí voles,
domo ábs te afferto, ne óperam perdas póscere.
Hic ápud nos magna túrba ac magna fámilia est,
suppéllex, aurum, véstes, vasa argéntea:
ibi sí perierit quídpiam (quod té scio
facile ábstinere pósse, si nihil óbviam est),
dicánt: coci abstulérunt: comprehéndite,
vincíte, verberáte, in puteum cóndite!
Horúnc tibi istic níhil eveniet: quíppe qui
ibi quíd subripias, níhil est. Sequere hac mé. CO. Sequor.

ACTUS II. SCENA VI.

STROBILUS. STAPHYLA. CONGRIO.

STR. Heus, Stáphyla, prodi atque óstium aperi! STA. Quí vocat?
STR. Strobílus. STA. Quid vis? STR. Hós ut accipiás cocos
tibícinamque obsóniumque in núptias.
Megadórus iussit Eúclioni haec míttere.
STA. Cererín', Strobile, hás facturi núptias?
STR. Qui? STA. Quía temeti níhil allatum intéllego.
STR. At iam átferetur, si á foro ipsus rédierit.
STA. Ligna híc apud nos núlla sunt. CO. Sunt ásseres?
STA. Sunt pól. CO. Sunt igitur lígna: ne quaerás foris.
STA. Quid, ímpurate? quámquam Volcanó studes,
coenaéne causa aut túae mercedis grátia
nos nóstras aedis póstulas combúrere?
CO. Haud póstulo. STR. Duc ístos intro. STA. Séquimini.

ACTUS II. SCENA VII.

PYTHODICUS.

Curáte; ego intervísam, quid faciánt coci;
quos pól ut ego hodie sérvem, cura máxuma e

Nisi únum hoc faciam, ut ín puteo coenam coquant;
inde cóctam sursum súbducemus córbulis;
si autém deorsum cómedent, si quid cóxerint;
superi íncoenati súnt et coenati ínferi.
Sed vérba hic facio, quási negoti níl siet,
Rapácidarum ubi tántum siet in aédibus.

ACTUS II. SCENA VIII.

EUCLIO. CONGRIO.

EU. Volui ánimum tandem cónfirmare hodié meum,
ut béne me haberem fíliai núptiis:
venio ád macellum, rógito piscis; índicant
carós, agninam cáram, caram búbulam,
vitulínam, cetum, pórcinam, cara ómnia:
atque éo fuerunt cáriora: aes nón erat.
Abeo ílline iratus, quóniam nihil est, quí emam;
ita íllis impuris ómnibus adiví manum.
Deinde égomet mecum cógitare intér vias
occépi: festo díe si quid prodégeris,
profésto egere líceat, nisi pepérceris.
Postquam háuc rationem córdi ventrique édidi,
accéssit animus ád meam senténtiam,
quam mínumo sumtu fíliam ut nuptúm darem.
Tunc túsculum emi et hás coronas flóreas;
haec ímponentur ín foco nostró Lari,
ut fórtunatas fáciat gnatae núptias.
Sed quíd ego apertas aédis nostras cónspicor?
strépitus est intus! númnam ego compilór miser?

CO. Aulám maiorem, sí pote, ex vicínia
pete: haéc est parva; cápere non quit. EU. Heí mihi!
perii hércle! aurum rápitur: aula quaéritur.
Nimírum occidor, nisi égo intro huc propero cúrrere.
[Apóllo, quaeso, súbveni mi atque ádiuva:
confíge sagittis fúres thesaurários!
quoi ín re tali iám subvenisti ántidhac.
Sed césso prius, quam prórsus perii, cúrrere?]

ACTUS II. SCENA IX.

ANTHRAX.

Dromó, desquama píscis. Tu, Machaério,
congrúm, muraenam exdórsua, quantúm potes.
[atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.]
Ego hínc artoptam ex próxumo utendám peto
a Cóngrione. Tu ístum gallum, sí sapis,
glabriórem reddes míhi, quam volsus lúdiust.
Sed quid hóc clamoris óritur hinc ex próxumo?
Coci hércle, credo, fáciunt officiúm suom.
Fugiam íntro, ne quid túrbae hic itidém fuat.

ACTUS III. SCENA I.

CONGRIO.

Óptati civés, populares, íncolae, adcolae ádvenae omnes,

dáte viam, qua fúgere liceat: fácite totae pláteae pateant.
Néque ego unquam, nisi hódie, ad Bacchas véni in bacchanál coquinatum:
íta me miserum et méos discipulos fústibus male cóntuderunt.
Tótus doleo atque óppido perii: íta me iste habuit sénex gymnasium;
neque lígna ego usquam géntium praebéri vidi púlcrius.
Itaque ómnis exegít foras, me atque hós, onustos fústibus.
Attát, perii hercle egó miser: aperítur Bacchanál; adest,
sequitúr! Scio, quam rém geram: hoc ipsús magister mé docet.

ACTUS III. SCENA II.

EUCLIO. CONGRIO.

EU. Redi! quó fugis nunc? téne, tene! CO. Quíd, stolide, clámas?
EU. Quia ad Trísviros iam ego déferam tuóm nomen. CO. Quamóbrem?
EU. Quia cúltrum habes. CO. Cocúm decet. EU. Quía comminátu's
mihi. CO. Ístuc malefactum árbitror, quía non latus fódi.
EU. Homo núllust, te sceléstior quí vivat hódie,
neque quoi égo de industria ámpl[illegible]alí plus lubens fáxim.

CO. Pol etsí taceas, palam íd quidem est: rés ipsa téstis est:
ita fústibus sum móllior miser mágis quam ullus cinaédus.
Sed quíd tibi, mendíce homo, nós tactio est? quaé res?
EU. Etiám rogas? an, quía minus, quám aequom erat, féci?
Sine! CO. At hércle cum magnó malo tuó, si hoc caput séntit!
EU. Pol ego haúd scio, quid póst fuat: tuóm nunc caput séntit!
Sed in aédibus quid tíbi meis nám erat negóti
me absénte, nisi ego iússeram? Voló scire. CO. Tace érgo:
quia vénimus coctum ad núptias. EU. Quíd tu, malum, cúras,
ego utrúm crudum an cóctum edim, nísi tu mi es tútor?
CO. Volo scíre, sinas, an nón sinas, nós coquere hic coénam?
EU. Volo scíre item ego, meaé domi méan' salva futúra?
CO. Utinám mea mihi modo aúferam, quaé attuli, sálva!
EU. Me haud poénitet: tua ne éxpetam. CO. Sció: ne doce! nóvi.
Quíd est, quá prohibes nunc grátia nós coquere hic coénam?
quid fécimus, quid díximus tibí, secus quam vélles?
EU. Etiám rogas, sceléste homo? quí angulos ómnis

mearum aédium et conclávium mihí perviam fácitis.
Id úbi tibi erat negótium, ád focum si adésses,
non físsile haberés caput. Mérito id tibi fáctum est.
Adeo út meam senténtiam iám noscere póssis:
si ad iánuam huc accésseris, nísi iussero, própius,
ego té faciam, misérrumus mórtalis utí sis.
Scis iám meam senténtiam? CO. Quó abis? redi rúrsum!
Ita mé bene Lavérna amet, té iam, nisi réddi
mihi vása iubes, pípulo híc differam ante aédis.
Quíd ego nunc agám? Nae ego edepol véni huc auspició malo:
númo sum condúctus; plus iam médico mercedést opus.

ACTUS III. SCENA III.

EUCLIO. CONGRIO.

EU. Hóc quidem hercle, quóquod ibo, mécum erit, mecúm feram,
néque istuc in tantís periclis únquam committam út siet.
Íte sane núnc iam intro omnes ét coci, et tibícinae.
Étiam introdúce, si vis, vél gregem venálium.
Cóquite, facite, féstinate núnc ïam, quantúm lubet.
CO. Témperi: postquam ímplevisti fústi fissorúm caput.
EU. Íntro abi: opera húc conducta est vóstra, non orátio.

ME. Imo, Eúclio, est. EU. Est? ME. Ét di faciant, út siet:
plus plúsque istuc sóspitent, quod núnc habes.
EU. Illúd mihi verbum nón placet: Quod núnc habes.
Tam hic scít me habere, quam égomet: anus fecít palam.
ME. Quid tú te solus é senatu sévocas?
EU. Pol ego, út te accusem, mérito meditabár. ME. Quid est?
EU. Quid sít, me rogitas? quí mihi omnis ángulos
furum ímplevisti in aédibus miseró mihi;
qui intrómisisti in aédis quingentós cocos
cum sénis manibus, génere Geryonáceo;
quos si Árgus servet, qui óculeus totús fuit,
quem quóndam Ioni Iúno custodem áddidit,
is núnquam servet; praéterea tibícinam,
quae mi ínterbibere sóla, si vinó scatat,
Corínthiensem fóntem Pirenén potest.
Tum obsónium autem . . . ME. Pól vel legioní sat est.
Etiam ágnum misi. EU. Quó quidem agno sát scio
magis cúrionem núsquam esse ullam béluam.
ME. Volo ego éx te scire, quí sit agnus cúrio.
EU. Qui ossa átque pellis tótust: ita curá macet;
quin éxta inspicere in sóle etiam vivó licet:
ita ís pellucet, quási laterna Púnica.
ME. Caedúndum illum ego condúxi. EU. Tum tu idem óptumum est
loces éfferundum: nám iam, credo, mórtuost.
ME. Potáre ego hodie, Eúclio, tecúm volo.
EU. Non pótem ego quidem hércle. ME. At me iússero

cadum únum vini véteris a me afférrier.
EU. Nolo hércle: nam mihi bíbere decretúm est aquam.
ME. Ego te hódie reddam mádidum, si vivó, probe,
tibi quói decretum est bíbere aquam. EU. Scio, quám rem agat:
ut mé deponat víno, eam affectát viam:
post hóc, quod habeo, ut cómmutet colóniam.
Ego íd cavebo: nam álicubi abstrudám foras.
Ego fáxo et operam et vínum perdiderít simul.
ME. Ego, nísi quid me vis, éo lavatum, ut sácrufícem.
EU. Edepól nae tu, aula, múltos inimicós habes,
atque ístuc aurum, quód tibi concréditum est.
Nunc hóc mihi factu est óptumum, ut ted aúferam,
aula, ín Fidei fánum: ibi abstrudám probe.
Fidés, novisti me ét ego te: cave sís tibi,
ne in mé mutassis nómen, si hoc concréduo!
Ibo ád te, fretus túa, Fides, fidúcia.

ACTUS IV. SCENA I.

STROBILUS.

Hóc est servi fácinus frugi, fácere, quod ego pérsequor;
iéc morae moléstiaeque impérium herile habeát sibi.
Iám qui hero ex senténtia servíre servus póstulat:
r herum matura, ín se sera, cóndecet capéssere;
in dormitet, íta dormitet, sérvom sese ut cógitet.

Nám qui amanti hero sérvitutem sérvit, quasi ego sérvio,
si hérum videt superáre amorem, hoc sérvi esse officiúm reor:
rétinere ad salútem; non eum, quo íncumbat, eo impéllere.
Quási pueris, qui náre discunt, scírpea induitúr ratis,
quí laborent mínus: facilius út nent et moveánt manus:
eódem modo servóm ratem esse amánti hero aequom cénseo,
út toleret, ne péssum abeat, tanquam * * * *
héri imperium edíscat, ut, quod fróns velit, oculí sciant;
quód iubeat, citís quadrigis cítius properet pérsequi.
Qui éa curabit, ábstinebit cénsione búbula,
néque sua opera rédiget unquam ín splendorem cómpedes.
Núnc herus meus amat fíliam huius Eúclionis paúperis;
éam hero nunc renúnciatum est núptum huic Megadoró dari:
ís speculatum huc mísit me, ut, quae fíerent, fieret párticeps.
Núnc sine omni suspícione in ára hic adsidám sacra:
hínc ego et huc et ílluc potero, quíd agant, arbitrárier.

ACTUS IV. SCENA II.

EUCLIO. STROBILUS.

EU. Tú modo cave quoiquam índicassis, aúrum meum esse istíc, Fides:
nón metuo, ne quísquam inveniat: íta probe in latebrís situm est.
Édepol nae illic púlcram praedam agát, si qui illam invénerit
aúlam onustam aurí. Verum id te quaéso ut prohibessís, Fides.
Núnc lavabo, ut rém divinam fáciam; ne affiném morer,
quín, ubi arcessát, meam extemplo fíliam ducát domum.
Víde, Fides, etiam átque etiam nunc, sálvam ut aulam abs te aúferam!
túae fidei concrédidi aurum; in tuó luco et fano ést situm. —
STR. Di ímmortales, quód ego hunc hominem fácinus audio éloqui,
se aúlam onustam auri ábstrusisse hic íntus in fanó! Fides,
cáve tu illi fidélis, quaeso, pótius fueris, quám mihi!
Átque hic pater est, út ego opinor, húius, herus meús quam amat.
Ibo hinc intro: pérscrutabor fánum, si inveniam úspiam
aurum, dum hic est óccupatus. Séd si repe-
ó Fides,

múlsi congiálem plenam fáciam tibi fidéliam;
íd adeo tibi fáciam: verum ego míhi bibam, id ubi fécero.

ACTUS IV. SCENA III.

EUCLIO.

Nón temere est, quod córvos cantat míhi nunc ab laevá manu;
símul radebat pédibus terram et vóce crocibát sua.
Cóntinuo meúm cor coepit ártem facere lúdicram
átque in pectus émicare. Séd ego cesso cúrrere.

ACTUS IV. SCENA IV.

EUCLIO. STROBILUS.

EU. Fóras, foras, lumbríce, qui sub térra erepsisti modo!
Quí modo nusquam cómparebas, núnc quom compares, peris.
Égo edepol te, praéstigiator, míseris iam accipiám modis.
STR. Quaé te mala crux ágitat? quid tibi mécum est commercí, senex?
quíd me afflictas? quíd me raptas? quá me causa vérberas?
EU. Vérberabilíssume! etiam rógitas, non fur, séd trifur?

STR. Quíd tibi subripuí? EU. Redde huc, sis! STR. Quíd tibi vis reddám? EU. Rogas?
STR. Níl equidem tibi ábstuli. EU. At illud, quód tibi abstulerás, cedo!
Écquid agis? STR. Quid agám? EU. Auferre nón potes. STR. Quid vís tibi?
EU. Póne! STR. Equidem pol té datare crédo consuetúm, senex.
EU. Póne hoc, sis! aufér cavillam: nón ego nunc nugás ago.
STR. Quíd ego ponam? Quín tu eloquere, quídquid est, suo nómine.
Nón hercle equidem quídquam sumsi néc tetigi. EU. Ostende húc manus!
STR. Hém tibi! EU. Ostende. STR. Éccas! EU. Video. Age, óstende etiam tértiam.
STR. Láruae hunc atque íntemperiae insániaeque agitánt senem.
Fácin' iniuriam, án non? EU. Fateor, quía non pendes, máxumam.
Átque id quoque iam fíet, nisi fatére. STR. Quid fateár tibi?
EU. Quíd abstulisti hinc? STR. Dí me perdant, si égo tui quidquam ábstuli, —
níve adeo abstulísse vellem. EU. Ágedum, excutedum pállium . . .
STR. Tuo árbitratu. EU. ne ínter tunicas hábeas. STR. Tenta, quá lubet.
EU. Váh, scelestus quám benigne, ut ne ábstulisse intéllegam!
Nóvi sycophántias. Age, rúrsum ostende húmanum

déxteram! STR. Hem! EU. Nunc laévam ostende. STR. Quín equidem ambas prófero.
EU. Iám scrutari mítto. Redde huc! STR. Quíd reddam? EU. Ah, nugás agis.
Cérte habes. STR. Habeo égo? quid habeo? EU. Nón dico: audire éxpetis.
Íd meum quidquíd habes, redde! STR. Insánis: perscrutátus es
tuo árbitratu, néque tui me quídquam invenisti penes.
EU. Máne, mane: quis ille ést, qui hic intus álter erat tecúm simul?
Périi hercle: ille nunc íntus turbat; húnc si amitto, hic ábierit.
Póstremo hunc iam pérscrutavi; hic níhil habet. Abi, quó lubet.
Iúpiter te díque perdant! STR. Haúd agit male grátias.
EU. Íbo hinc intro atque ílli socienno tuó iam interstringám gulam.
Fúgin' hinc ab oculís? abin', an non? STR. Ábeo. EU. Cave, sis, révideam! —

ACTUS IV. SCENA V.

STROBILUS.

Emórtuom ego me mávelim letó malo,
quam nón ego illi dém hodie insidiás seni.
Nam híc iam non audébit aurum abstrúdere:
redo, éfferet iam sécum et mutabít locum.

Attát, foris crepuit! sénex eccum aurum ecfért foras!
Tantísper hic ego ab iánua concéssero.

ACTUS IV. SCENA VI.

EUCLIO. STROBILUS.

EU. Fidéi censebam máxumam multó fidem
esse: éa sublevit ós mihi peníssume.
Ni súbvenisset córvos, periissém miser.
Nimis hércle ego illum córvom, ad me veniát, velim,
qui indícium fecit: út ego illi aliquíd boni
dicám: nam quod edit, tám duim, quam pérduim.
Nunc, hóc ubi abstrudam, cógito solúm locum.
Silváni lucus éxtra murum est ávius,
crebró salicto opplétus: ibi sumám locum.
Certum ést: Silvano pótius credam, quám Fidei.
STR. Euge, eúge, di me sálvum et servatúm volunt!
Iam ego ílluc praecurram atque ínscendam aliquam in árborem:
inde óbservabo, aúrum ubi abstrudát senex.
Quamquam híc manere mé herus sese iússerat:
certum ést, malam rem pótius quaeram cúm lucro.

ACTUS IV. SCENA VII.

LYCONIDES. EUNOMIA. PHAEDRA.

Y. Dixí tibi, mater; iúxta rem mecúm tenes
sper Eúclionis fília; nunc te óbsecro

resecróque, mater, quód dudum obsecráveram:
fac méntionem cum avónculo, matér mea!
EUN. Scis túte, facta vélle me, quae tú velis.
Et istúc confido a frátre me impetrássere,
et caúsa iusta est: síquidem ita est, ut praédicas,
te eam cómpressisse vínolentum vírginem.
LY. Egone út te advorsum méntiar, matér mea?
PH. Perií, mea nutrix! óbsecro te, uterúm dolet!
Iunó Lucina, tuám fidem! LY. Hem, matér mea,
tibi rém potiorem vídeo: clamat, párturit.
EUN. I hac íntro mecum, gnáte mi, ad fratrém meum,
[ut istuc, quod tu me oras, efficiam tibi.]
ut istúc, quod me oras, ímpetratum ab eo aúferam.
LY. I; iám sequor te, máter. — Sed servóm meum
Strobílum miror, úbi sit, quem ego me iússeram
hic ópperiri. Núnc ego mecum cógito:
si míhi dat operam, me ílli irasci iniúrium est.
Ibo íntro, ubi de cápite meo sunt cómitia.

ACTUS IV. SCENA VIII.

STROBILUS.

Picés divitiis, qui aúreos montés colunt,
ego sólus supero. Nam ístos reges céteros
memoráre nolo, hóminum mendicábula:
ego sum ílle rex Philíppus! O lepidúm diem!
Nam ut dúdum hinc abii: múlto illuc adveni prior,
multóque prius me cóllocavi in árborem;
inde éxspectabam, ubi aúrum abstrudebát senex.

Ubi ille ábiit, ego me deórsum duco de árbore;
effódio aulam auri plénam. Inde ex eó loco
videó recipere sé senem; ille me nón videt:
nam ego módo declinaví paulum me extrá viam.
Attát, eccum ipsum! Íbo, ut hoc condám, domum.

ACTUS IV. SCENA IX.

EUCLIO.

Perii! ínterii! occidi! Quó curram? quo nón curram? Tene, téne! — Quem quis? —
Nescío: nil video: coécus eo, atque equidém, quo eam, aut ubi sim, aút qui sim,
nequeó cum animo certum ínvestigare. Óbsecro vos ego, míhi auxilio,
óro, obtestor, sítis et hominem démonstretis, quí eam abstulerit.
Quíd est? quid ridetís? Novi omnis: scío, fures esse híc compluris,
quí vestitu et créta occultant sése atque sedent, quási sint frugi.
Quíd ais tu? Tibi crédere certum est: nam ésse bonum, e voltú cognosco.
Hém, nemo habet horum? — Óccidisti! Díc igitur, quis éam habet! Nescis?
Heu mé miserum! miseré perii! male pérditu', pessume ornátus eo:
tantúm gemiti et malaé moestitiae híc dies mihi óbtulit,
famem ét pauperiem. Pérditus peníssume sum ego ómnium

in térra. Nam quid mihi ópus est vita, quí tantum auri pérdidi,
quod cústodivi sédulo? Egomét me defraudávi
animúmque meum geniúmque meum. Nunc meo álii laetificántur
damno ét malo! Pati néqueo.

ACTUS IV. SCENA X.

LYCONIDES. EUCLIO.

LY. Quínam homo hic ante aédis nostras éiulans conquéritur moerens?
Át hic quidem Euclio ést, ut opinor. — Óppido ego interií! palam est res!
scít peperisse iam, út ego opinor, fíliam suam. Núnc mi incertum est,
quíd agam; abeam an máneam? an adeam? an fúgiam? Quid agam, néscio.
EU. Quís homo hic loquitur? LY. Égo sum, miser. EU. Imo égo sum et misere pérditus,
quói tanta mala, moéstitudoque óbtigit. LY. Animó bono es.
EU. Quo, óbsecro, pacto ésse possum? LY. Quía istuc facinus, quód tuom
sóllicitat animum, íd ego feci et fáteor. EU. Quid ego ex te aúdio?
LY. Íd, quod verum est. EU. Quíd ego de te mérui, adulescéns, mali,
quamóbrem ita faceres, méque meosque pérditum ires líberos?

LY. Déus impulsor mihi fuit; is me ád illam illexit. EU. Quó modo?
LY. Fáteor me peccávisse et me cúlpam commeritúm scio:
Íd adeo te orátum advenio, ut ánimo aequo ignoscás mihi.
EU Cúr id ausus's fácere, ut id, quod nón tuom esset, tángeres?
LY. Quíd vis fieri? Fáctum est illud: fíeri infectum nón potest.
Déos credo voluísse: nam ni véllent, non fierét, scio.
:U. Át ego deos credó voluisse, ut ápud te me in nervo énicem.
Y. Ne ístuc dixis! EU. Quíd tibi ergo méam me invito táctio est?
Y. Quía vini vitio átque amoris féci. EU. Homo audacíssume,
ını ístacin' te orátione huc ád me adire ausum, ímpudens!
ám si istuc ius ést, ut tu istuc éxcusare póssies:
ce claro déripiamus aúrum matronís palam;
ıst id si prehénsi simus, éxcusemus, ébrios
ıs fecisse amóris causa. Nímis vile est vinum átque amor,
ébrio atque amánti impune fácere, quod lubeát, licet.
. Quín tibi ultro súpplicatum vénio ob stultitiám meam.
. Nón mihi homines placént, qui quando mále fecerunt, púrgitant.
Íllam scibas nón tuam esse: nón attactam opórtuit.

LY. Érgo quia sum tángere ausus, haúd causificor, quín eam
égo habeam potíssimum. EU. Tun' hábeas me invitó meam?
LY. Haúd te invito póstulo; sed meam ésse oportere árbitror.
Quín tu eam inveniés, inquam, meam illam ésse oportere, Eúclio.
EU. Iám quidem hercle te ád praetorem rápiam et tibi scribám dicam,
nísi refers. LY. Quid tíbi ego referam? EU. Quód subripuistí meum.
LY. Súbripui ego tuom? únde? aut quid id est! EU. Íta te amabit Iúpiter,
út tu nescis. LY. Nísi quidem tu míhi, quid quaeras, díxeris.
EU. Aúlam auri, inquam, té reposco, quám tu confessús's mihi
te ábstulisse. LY. Néque edepol ego díxi, neque fecí. EU. Negas?
LY. Pérnego imo: nám neque ego aurum, néque istaec aula quaé siet,
scío nec novi. EU. Illam, éx Silvani lúco quam abstulerás, cedo!
Í, refer! dimídiam tecum pótius partem díridam.
Támetsi fur mihi és: molestus nón ero. Fur, refer.
LY. Sánus tu non és, qui furem mé voces; ego te, Eúclio,
de ália re rescísse censuí, quod ad med áttinet.
Mágna est [res], quam ego tecum ótiose, si ótium est, cupió loqui.

EU. Díc bona fidé: tu id aurum nón subripuistí? LY. Bona.
EU. Néque scis, quis id abstúlerit? LY. Istuc quóque bona. EU. Atque id sí scies,
quí abstulerit, mihi índicabis? LY. Fáciam. EU. Neque partém tibi
áb eo, quiqui est, índe posces, néque furem excipiés? LY. Ita.
EU. Quíd, si fallis? LY. Túm me faciat, quód volt, magnus Iúpiter!
EU. Sát habeo. Age nunc, lóquere, quid vis. LY. Sí me novistí minus,
génere qui sim gnátus: hic mihi ést Megadorus avónculos;
méus fuit patér Antimachus; égo vocor Lycónides;
máter est Eunómia. EU. Novi génus: nunc, quid vis, íd volo
nóscere. LY. Ex te fíliam tu habés. EU. Imo eccillám domi.
LY. Éam tu despondísti, opinor, meo avónculo. EU. Omnem rém tenes.
LY. Ís me nunc renúntiare répudium iussít tibi.
EU. Répudium, rebús paratis, éxornatis núptiis?
Út illum di immortáles omnes deaéque, quantum est, pérduint,
quém propter hodie aúri tantum pérdidi, infelíx, miser!
LY. Bóno animo es, benedíce! Nunc, quae rés tibi et gnataé tuae
béne felicitérque vortat .... Íta di faxint, ínquito.
EU. Íta di faciant! LY. Ét mihi ita di fáciant! Audi núnc iam.

Quí homo culpam admísit in se, núllust tam parví preti,
quín pudeat, quin púrget sese: núnc te obtestor, Eúclio,
út, quod ego erga téd imprudens péccavi aut gnatám tuam,
míhi ignoscas, éamque uxorem míhi des, ut legés iubent.
Égo me iniuriám fecisse fíliae fateór tuae,
Cérecis vigiliís, per vinum atque ímpulsu adulescéntiae.
EU. Heí mihi, quod fácinus ex te ego aúdio! LY. Cur éiulas,
quém ego avom fecí iam ut esses fíliai núptiis?
Nám tua gnata péperit decumo ménse post (numerúm cape):
eá re repudiúm remisit avónculus causá mea.
Í intro: exquaere, sítne ita, ut ego praédico. EU. Perii óppido:
íta mihi ad malúm malae res plúrimae se adglútinant.
Íbo intro: ut, quid húius reii sít, sciam. LY. Iam té sequor.
Haec própemodum iam esse ín vado salútis res vidétur.
Nunc sérvom esse ubi dicám meum Strobílum, non repério;
nisi étiam hic opperiár tamen paulísper; postea íntro
hunc súbsequar: nunc ínterim spatium éi dabo exquiréndi
meum fáctum ex gnatae pédisequa nutríce anu: ea rem nóvit.

ACTUS V. SCENA I.

STROBILUS. LYCONIDES.

STR. Di ímmortales, quíbus et quantis mé donatis gaúdiis!
Quádrilibrem aulam aúro onustam ego hábeo: quis me est diúitior?
quís me Athenis núnc magis quisquam est hómo, quoi di sint própitii?
LY. Cérto enim ego vocem híc loquentis módo me audire vísus sum. STR. Hem!
hérumne adspicio méum? LY. Videon' Strobílum ego hunc, servóm meum?
STR. Ípsus est. LY. Haud álius est. STR. Congrédiar. LY. Contollám gradum.
Crédo ego illum, ut iussi, eámpse anum adiisse, húius nutricem vírginis.
STR. Quín ego illi me ínvenisse díco hanc praedam atque éloquor?
Ígitur orabo, út manu me míttat. Ibo atque éloquar.
Réperi .... LY. Quid réperisti? STR. nón, quod pueri clámitant
ín faba se réperisse. LY. Iámne autem, ut solés, deludis?
STR. Hére, mane; eloquár: iam ausculta. LY. Age érgo loquere. STR. Réperi hodie,
hére, divitias nímias. LY. Ubinam? STR. Quádrilibrem [inquam,] aulam aúri plenam.
LY. Quód ego facinus aúdio ex te? STR. Eúclioni huic séni subripui.

LY. Úbi id est aurum? STR. In árca apud me: núnc volo manú me emitti.
LY. Égone te manú emittam, scélerum cumulatíssume?
STR. Ábi, here! scio, quam rém geras: lepide hércle animum túom tentavi.
Iám, ut eriperes, ádparabas: quíd faceres, si réperissem?
LY. Nón potes probásse nugas. Í, redde aurum! STR. Réddam ego aurum?
LY. Réddas, inquam, ut huíc reddatur. STR. Ah, únde? LY. Modo quod fássus esse
és in arca. STR. Sóleo hercle ego garríre nugas: íta loquor. LY. Scin,
quómodo? STR. Vel hércule enicá me: nunquam a mé feres hinc.

. . . .

(Imperfeeta fabula.)

BACCHIDES.

SUMMARIUM.

Mnesilochus absens ab amico suo Pistoclero petierat ut sibi amicam suam Bacchidem quaereret, a milite quodam sibi ablatam. Is, ea inventa, eius sororem, alteram Bacchidem, amat; eamque ob rem a paedagogo suo Lydo acerbe castigatur. Advenit Mnesilochus et comperit ex Lydo, Pistoclerum Bacchidem aliquam amare. Ergo ille credit, eum amare suam, iratusque hanc ob rem, statuit patri exhibere argentum, quod repetitum ab aliquo mandatu patris Ephesum profectus fuerat, cuiusque partem quantam vellet ad redimendam Bacchidem ut ei liceret sumere, Chrysalus effecerat. Re autem, ut erat, comperta, poenitet eum facti; miles enim adest, abducturus Bacchidem, nisi pretium reddatur. Ergo Chrysalus alium dolum struit Nicobulo patri, efficitque ut ille, metu militis, sponte pecuniam numeret; qua accepta iuvenes unaque Lydus apud Bacchides potant. Quos evocaturi dum senes Nicobulus et Philoxenus ad aedes Bacchidum accedunt, ipsi, amore earum illecti, compelluntur, ut introeant unaque cum filiis potent.

Scena est Athenis.

DRAMATIS PERSONAE.

PISTOCLERUS, filius Philoxeni.
LYDUS, Pistocleri paedagogus.
BACCHIDES, meretrices duae.
CHRYSALUS, servus Pistocleri.
NICOBULUS, senex, pater Mnesilochi.
PHILOXENUS, pater Pistocleri.
MNESILOCHUS, Pistocleri amicus.
PARASITUS.
CLEOMACHUS, miles.
MILITIS PUER.
GREX.

ACTUS I. SCENA I.

BACCHIS. SOROR BACCHIDIS. PISTOCLERUS.

BA. Quíd, si hoc potis ést, ut taceas, égo loquar? SO. Lepidé licet.
BA. Úbi me fugiet mémoria, ibi tu fácito ut subveniás, soror.
SO. Pól magis metuo, mihi ín monendo né defuat orátio.
BA. Pól ego quoque metuó, lusciniolaé ne defuat cántio.
PI. Séquere hac. Quid agunt dúae germanae méretrices cognómines?
Quíd in concilio cónsuluistis? BA. Béne pol. PI. Haud meretrícium est.
BA. Míserius nihil ést, quam mulier. PI. Quíd esse dicis dígnius?
BA. Haéc ita me orat, síbi qui caveat, áliquem ut hominem réperiam,
áb istoc milite: út, ubi emeritum síbi sit, se revehát domum.
Íd, amabo te, huic cáveas. PI. Quid isti cáveam? BA. Ut revehatúr domum,
úbi ei dederit óperas: ne hanc ille hábeat pro ancillá sibi.
Nam haéc si habeat aúrum, quod illi rénumeret, faciát lubens.

PI. Úbi nunc is homo est? BA. Iam híc, credo, aderit. Séd hoc idem apud nos réctius
póteris agere; atque, ís dum veniat, sédens hic opperíbere.
Eádem biberis; eádem dedero tíbi, ubi biberis, sávium.
PI. Víscus merus vostra ést blanditia. BA. Quíd iam? PI. Quia enim intéllego:
dúae unum expetitís palumbem. Périi, arundo [alas] vérberat!
Nón ego istuc facinús mihi, mulier, cónducibile esse árbitror.
BA. Quí, amabo? PI. Quia, Bácchis, Bacchas métuo et Bacchanál tuum.
BA. Quíd est, quod metuis? né tibi lectus málitiam apud me suádeat?
PI. Mágis illectum túom quam lectum métuo: mala tu es béstia.
Nam huíc aetati nón conducit, múlier, latebrosús locus.
BA. Égomet, apud me sí quid stulte fácere cupias, próhibeam.
Séd ego apud me te ésse ob eam rem, míles quom veniát, volo:
quía, quom tu aderis, huíc mihique haud fáciet quisquam iniúriam:
tú prohibebis; ét eadem opera túo sodali operám dabis;
ét ille adveniens túam med esse amícam suspicábitur.
Quíd, amabo, obticuísti? PI. Quia istaec lépida sunt memorátui;

éadem in usu, atque úbi periclum fácias, aculeáta sunt;
ánimum fodicant, bóna distimulant, fácta et famam saúciant.
Ápage a me, apage! SO. Ah, nímium ferus es. PI. Míhi sum. SO. Malacissándus es.
Quíd ab hac metuis? PI. Quíd ego metuam, rógas? Homo adulescéntulus
pénetrem huiusmodi ín palaestram, ubi dámnis desudáscitur;
úbi pro disco dámnum capiam, pró cursura dédecus?
BA. Lépide memoras. PI. Úbi ego capiam pró machaera túrturem,
úbique imponat ín manum alius míhi pro cestu cántharum;
pró galea scaphiúm, pro insigni sít corolla pléctilis,
pro hásta talus; pró lorica málacum capiam pállium;
úbi mihi pro equo léctus detur, scórtum pro scuto ádcubet?
Ápage a me, apage! BA. Ah, nímium ferus es! PI. Míhi sum. BA. Malacissándus es.
Équidem tibi do hanc óperam. PI. Ah, nimium prétiosa es operária.
BA. Símulato me amáre. PI. Utrum ego istuc iócon' adsimulem, an sério?
BA. Heía, hoc agere méliust: miles quom huc adveniat, té volo
me ámplexari. PI. Quíd eo opus est? BA. Út ille te videát, volo.
Scío, quid ago. PI. Et pól ego scio, quid métuo. Sed quid aís? BA. Quid est?

PI. Quíd? si apud te eveniát desubito prándium aut potátio
fórte, aut coena, ut sólet in istis fíeri conciliábulis:
úbi ego tum adcubem? BA. Ápud me, mi anime: ut lépidus cum lepida ádcubet.
Lócus hic apud nos, quámvis subito vénias, semper líber est.
Úbi tu lepide vóles esse tibi, méa rosa, mihi dícito:
Dáto, qui bene sit; égo, ubi bene sit, tíbi locum lepidúm dabo.
PI. Rápidus fluvius ést hic: non hac témere transirí potest.
BA. Átque ecastor ápud hunc fluvium áliquid perdundúm est tibi.
Mánum da et sequere. PI. Ah, mínime! BA. Quid ita? PI. Quía istoc illecebrósius
fíeri níl potést: nox, muner, vínum, homini adulescéntulo.
BA. Áge igitur: equidém pol nihili fácio, nisi causá tua.
Ílle quidem hanc abdúcet; tu nullus ádfueris, si nón lubet.
PI. Súmne autem nihilí, qui nequeam ingénio moderarí meo?
BA. Quíd est, quod metuas? PI. Níhil est. Nunc ego, múlier, tibi me emáncupo;
túos sum: tibi dedo óperam. BA. Lepidu's. Núnc ego te facere hóc volo:
égo sorori méae coenam hodie dáre volo viáticam:
égo tibi argentúm iubebo iam íntus efferrí foras:
tú facito obsonátum nobis sít opulentum obsónium.

PI. Égo obsonabo: nam íd flagitium méum sit, mea te grátia et
óperam dare mihi, ét ad eam operam fácere sumtum dé tuo.
BA. Át ego nolo dáre te quidquam. PI. Síne. BA. Sino equidem, sí lubet.
Propera, amabo! PI. Príus hic adero, quám te amare désinam.
SO. Béne med accipis ádvenientem, méa soror. BA. Quid ita, óbsecro?
SO. Quía piscatus méo quidem animo hic tíbi hodie evenít bonus.
BA. Méus ille quidem est; tíbi nunc operam dábo de Mnesilochó, soror,
út hic accipias pótius aurum, quam hínc eas cum mílite.
SO. Cúpio. BA. Dabitur ópera. — Aqua calet. Eámus hinc intro, út laves:
nám ut in navi vécta es, crédo, tímida es. SO. Aliquantúm, soror.
Símul hinc nesció qui turbat, qui húc it. Decedámus nos.
BA. Séquere hac igitur me íntro in lectum, ut sédes lassitúdinem.

ACTUS I. SCENA II.

LYDUS. PISTOCLERUS.

LY. Iamdúdum, Pistoclére, tacitus té sequor,
spectáns, quas tute rés hoc ornatú geras:

nam íta me di ament, út Lycurgus míhi quidem
vidétur posse hic ád nequitiam addúcier.
Quo núnc capessis téd hinc advorsá via
cum tánta pompa? PI. Húc. LY. Quid huc? quis istíc habet?
PI. Amór, voluptas, Vénus, venustas, gaúdium,
iocus, lúdus, sermo, suávis suaviátio.
LY. Quid tíbi commerci est cúm dis damnosíssumis?
PI. Malí sunt homines, quí bonis dicúnt male.
Tu dís nec recte dícis: non aequóm facis.
LY. An déus est ullus suávis suaviátio?
PI. An nón putasti esse únquam? O Lyde, es bárbarus,
quem ego sápere nimio cénsui plus quám Thalem.
I! stúltior es bárbaro Potítio,
qui, tántus natu, deórum nescis nómina.
LY. Non híc placet mi ornátus. PI. Nemo ergó tibi
hoc ádparavit; míhi paratum'st, quoí placet.
LY. Etiám me advorsus éxordire argútias,
qui sí decem habeas línguas, mutum esse áddecet!
PI. Non ómnis aetas, Lýde, ludo cónvenit.
Magis únum in mente est míhi nunc, satis ut cómmode
pro dígnitate obsóni haec concurét cocus.
LY. Iam pérdidisti te átque me atque operám meam,
qui tíbi nequidquam saépe mònstraví bene.
PI. Ibidem égo meam operam pérdidi, ubi tu tuam:
tua dísciplina néc mihi prodest néc tibi.
LY. O praéligatum péctus! PI. Odiosús mihi es.

Tace átque sequere, Ly[illegible]
vide:
non paédagogum [illegible]
PI. Non pár [illegible]
quom hérus [illegible]
quomque [illegible]
praesénte [illegible]
LY. An hóc [illegible]
PI. Sperát [illegible]
LY. Tu [illegible]
LY. Immó [illegible]
PI. Omítte, Ly[illegible]
PI. Iam [illegible]
LY. O [illegible]
Videó [illegible]
vixísse [illegible]
Magístros [illegible]
Nihil [illegible]
valéns [illegible]
PI. Fiam, [illegible]
LY. Pol [illegible]
neque [illegible]
PI. Satis [illegible]
compén[illegible]
císti, [illegible]
ccísum [illegible]

patrém tibi esse? PI. Tíbi ego, aut tu mihi sér-
vos es?
LY. Peiór magister te ístaec docuit, nón ego.
Nimio és tu ad istas rés discipulus dócilior,
quam ad ílla, quae te dócui, ubi operam pérdidi.
PI. Istáctenus tibi, Lýde, libertás data est.
Orátionis sátis est. Sequere hac me, ác tace.
LY. Edepól fecisti fúrtum in aetatém malum,
quom istaéc flagitia mé celavisti ét patrem.

ACTUS II. SCENA I.

CHRYSALUS.

Herílis patria, sálve, quam ego biénnio,
postquam hínc in Ephesum ábii, conspició lubens.
Salúto te, vicíne Apollo, qui aédibus
propínquus nostris ádcolis, venerórque te,
ne Nícobulum mé sinas, nostrúm senem,
prius cónvenire, quám sodalem víderim
Mnesílochi Pistoclérum, quem ad epístolam
Mnesílochus misit súper amica Bácchide.

ACTUS II. SCENA II.

PISTOCLERUS. CHRYSALUS.

PI. Mirum ést, me, ut redeam, te ópere tanto
quaésere,
qui abíre hinc nullo pácto possim, sí velim:

Ita mé vadatum amóre vinctumque áttines.
CH. Proh di ímmortales, Pístoclerum cónspicor!
O Pístoclere, sálve! PI. Salve, Chrýsale!
CH. Compéndii verba múlta iam faciám tibi.
Veníre tu me gaúdes: ego credó tibi;
hospítium et coenam póllicere, ut cónvenit,
peregre ádvenienti: ego aútem venturum ádnuo.
Salútem tibi ab sodáli solidam núntio.
Rogábis me, ubi sit. PI. Vívit? nempe recté valet?
CH. Istúc volebam ego éx te percontárier.
PI. Qui scíre possum? CH. Núllus plus. PI. Quemnam ád modum?
CH. Quia si ílla inventa est, quám amat, vivit ét valet;
si nón inventa est, mínus valet, moribúndus est.
Anima ést amica amánti; si abest, núllus est;
si adést, res nulla est, ípsus est nequam ét miser.
Sed tú quid factitásti mandatís super?
PI. Egón' ut, quod ab illo áttigisset núntius,
non ímpetratum id ádvenienti ei rédderem?
Regiónes colere mávellem Acherúnticas.
CH. Eho, an ínvenisti Bácchidem? PI. Samiám quidem.
CH. Vide, quaéso, ne quis tráctet illam indíligens:
scis tu, út confringi vás cito Samiúm solet.
PI. Iamne, út soles? CH. Dic, úbi ea nunc est, óbsecro!
PI. Hic, éxeuntem me únde adspexistí modo.
CH. Ut istúc est lepidum: próxumae vicíniae
habitát! Ecquidnam méminit Mnesilochí? PI. Rogas?
Imo único unum plúrimi pendít. CH. Papae!
PI. Imo út eam credis? mísere amans desíderat.

CH. Scitum ístuc! PI. Imo, Chrýsale .... CH. Hem! PI. Non tántulum
unquam íntermittit témpus, quin eum nóminet.
CH. Tanto hércle melior Bácchis. PI. Imo ... CH. Imo ábiero
potiús. PI. Num invitus rém bene gestam audís heri?
CH. Non rés, sed actor míhi cor odio saúciat.
Etiam Épidicum, quam ego fábulam aeque ac me ípsum amo,
nullam aéque invitus spécto, si agit Péllio.
Sed Bácchis etiam fórtis tibi visa ést? PI. Rogas?
Ni náctus Venerem essem, hánc Iunonem dícerem.
CH. Edepól, Mnesiloche, ut rem hánc natam esse intéllego,
quod amés, paratum est: quód des, invento ést opus.
Nam istíc fortasse auro ópus est. PI. Philippeó quidem.
CH. Atque éo fortasse iám opust? PI. Imo etiám prius:
nam iam húc adveniet míles, CH. Et milés quidem!
PI. qui de ámittunda Bácchide aurum hic éxigit.
CH. Veniát, quando volt, átque ita, ne mihi sít morae!
domi ést: non metuo néc cuiquam súpplico,
dum quidem hóc valebit péctus perfidiá meum.
Abi íntro: ego hic curábo; tu intus dícito,
Mnesílochum adesse, Bácchidi. PI. Faciam, út iubes.
CH. Negótium hoc ad me áttinet aurárium.
Mille ét ducentos Philíppos attulimus aúreos
Ephesó, quos hospes débuit nostró seni:

inde égo hodie aliquam máchinabor máchinam,
unde aúrum efficiam amánti herili fílio.
Sed fóris concrepuit nóstra: quinam exít foras?

ACTUS II. SCENA III.

NICOBULUS. CHRYSALUS

NI. Ibo ín Piraeum; vísam, ecquae advénerit
in pórtum ex Epheso návis mercatória:
nam méus formidat ánimus, nostrum tám diu
ibi désidere néque redire fílium.
CH. Extéxam ego illum púlcre iam, si dí volunt.
Haud dórmitandum est: ópus est χρυσῷ, Chrýsale!
Adíbo hunc, quem quidem ego hódie faciam hic árietem
Phryxi: ítaque tondebo aúro usque ad vivám cutem.
Servós salutat Nícobulum Chrýsalus.
NI. Proh di ímmortales, Chrýsale, ubi mi est fílius?
CH. Quin tú primum salútem reddis, quám dedi?
NI. Salvé. Sed ubinam est Mnésilochus? CH. Vivít; valet.
NI. Veníte? CH. Venit. NI. Eúax, adspersísti aquam!
Benene úsque valuit? CH. Páncratice atque athlética.
NI. Quid hóc, qua causa eum hínc in Ephesum míseram?
accépitne aurum ab hóspite Archidémide?

CH. Heu, cór meum et cerebrum, Nícobule, fíuditur,
istíus hominis úbi fit quaque méntio.
Tun' hóspitem illum nóminas, hostém tuom?
NI. Quid ita, óbsecro, hercle? CH. Quía edepol certó scio,
Volcánus, Sol, Luná, Dies, dei quátuor,
sceléstiorem núllum illuxere álterum . . .
NI. Quamne Árchidemidém? CH. quam, inquam, Archidémidem.
NI. Quid fécit? CH. Quid non fécit? quin tu id mé rogas?
Primúmdum inficias íre coepit fílio;
negáre, se debére tibi trióbulum.
Contínuo antiqüom hóspitem nostrúm sibi
Mnesílochus advocávit Pelagoném senem:
eo praésente homini extémplo ostendit sýmbolum,
quem túte dederas, ád eum ut ferret, fílio.
NI. Quid, úbi ei ostendit sýmbolum? CH. Infit dícere,
adúlterinum et nón eum esse sýmbolum;
quotque ínnocenti ei díxit contumélias!
adúlterare eum aíbat rebus céteris.
NI. Habétin' aurum? id míhi primum dicí volo.
CH. Postquám quidem praetor récuperatores dedit,
damnátus demum ví coactus réddidit
mille ét ducentos Philíppum. NI. Tantum débuit.
CH. Porro étiam ausculta púgnam, quam volúit dare.
NI. Etiámne est quid porro? CH. Hem, áccipe: trina haec núnc erit.
NI. Decéptus sum: Autolyco hóspiti aurum crédidi.

CH. Quin tu aúdi. NI. Ingenium ávidi haud pernoram hóspitis.
CH. Postquam aúrum abstulimus, ín navem conscéndimus,
domúm cupientes. Fórte ut adsedi ín stega,
dum círcumspecto, átque ego lembum cónspicor.
[Longum ést, rigorem máleficum exornárier.]
NI. Perii hércle! lembus ílle mihi laedít latus!
CH. Is érat communis cum hóspite et praedónibus.
NI. Adeón' me fuisse fúngum, ut qui illi créderem,
quom mi ípsum nomen éius Archidémidis
clamáret, demturum ésse, si quid créderem!
CH. Is nóstrae navi lémbus insidiás dabat.
Occoépi ego observáre eos, quam rém gerant.
Intérea e portu nóstra navis sólvitur.
Ubi pórtu exiimus, hómines remigió sequi;
neque avés neque venti cítius. Quoniam séntio,
quae rés gereretur: návem extemplo státuimus.
Quoniám vident nos stáre, occeperúnt ratem
turbáre in portu. NI. Heu édepol mortalís malos!
Quid dénique agitis? CH. Rúrsum in portum récipimus.
NI. Sapiénter factum a vóbis! Quid illi póstea?
CH. Revórsionem ad térram faciunt vésperi.
NI. Aurum hércle auferre vóluere! CH. Ei rei operám dabant!
NI. Non mé fefellit; sénsi. Eo exanimatús fui.
CH. Quoniám videmus, aúro insidias fíeri:
capimús consilium cóntinuo: postrídie
auférimus inde aurum ómne, illis praeséntibus,
palam átque aperte, ut ílli id factum scíscerent.
NI. Scite hércle! Cedo, quid ílli? CH. Tristes íllico,

quom extémplo a portu íre nos cum auró vident,
subdúcunt lembum cápitibus quassántibus.
Nos ápud Theotimum omne aúrum deposívimus,
qui illíc sacerdos ést in Dianae Éphesiae.
NI. Qui istíc Theotimust? CH. Mégalobyzi fílius,
qui núnc in Epheso est Éphesiis caríssumus.
NI. Nae ille hércle mihi sit múlto tanto cárior,
si me ílloc auro tánto circumdúxerit!
CH. Quin ípsa in aede Díanai cónditum est;
ibidém publicitus sérvant. NI. Occidísti' me!
nimio híc privatim sérvaretur réctius.
Sed vós nilne attulístis inde aurí domum?
CH. Imo étiam. Verum, quántum attulerit, néscio.
NI. Quid? néscis? CH. Quia Mnesílochus noctu clánculum
devénit ad Theotímum, nec mihi crédere
nec quoíquam in navi vóluit: eo ego néscio,
quantíllum attulerit; vérum haud permultum áttulit.
NI. Etiám dimidium cénses? CH. Non edepól scio;
verum haúd opinor. NI. Fértne partem tértiam?
CH. Non hércle opinor; vérum verum néscio.
Profécto de auro níl scio, nisi néscio.
Nunc tíbimet illuc návi capiundum ést iter,
ut illúd reportes aúrum ab Theotimó domum.
Atque heús tu! NI. Quid vis? CH. Ánulum gnatí tui
facito út memineris férre. NI. Quid opust ánulo?
CH. Quia id sígnum est cum Theotímo: qui eum illi áfferet,
ei aúrum ut reddat. NI. Méminero, et recté monet.
Sed istíc Theotimus dívesne est? CH. Etiám rogas?
sóccis habeat aúro suppactúm solum?

NI. Cur íta fastidit? CH. Tántas divitiás habet:
nescít, quid faciat aúro. NI. Mihi dederít velim.
Sed quí praesente id aúrum Theotimó datum est?
CH. Populó praesente; núllust Ephesi, quín sciat.
NI. Istúc sapienter sáltem fecit fílius,
quom díviti homini id aúrum servandúm dedit:
ab eó licebit quámvis subito súmere.
CH. Imo hém tantisper núnquam te morábitur,
quin hábeas illud, quó die illuc véneris.
NI. Censébam, me effugísse a vita márituma,
ne návigarem tándem hoc aetatís senex;
id mi haúd, utrum velím, licere intéllego:
ita béllus hospes fécit Archidémides.
Ubi núnc est ergo méus Mnesilochus fílius?
CH. Deos átque amicos íit salutatum ád forum.
NI. At ego hínc ad illum, ut cónveniam, quantúm potest.
CH. Ille ést oneratus récte, et plus iustó vehit.
Exórsa haec tela nón male omninó mihi est,
ut amántem herilem cópem facerem fílium.
Ita féci, ut auri quántum vellet súmeret;
quantum aútem lubeat réddere, ut reddát patri.
Senéx in Ephesum hinc íbit aurum arcéssere;
hic nóstra agetur aétas in malacúm modum:
siquidem híc relinquet néque secum abducét senex
med ét Mnesilochum. Quás ego hic turbás dabo! —
Sed quíd futurum est, quom hóc senex rescíverit?
quom se éxcucurrisse íllue frustra scíverit,
nosque aúrum abusos? quíd mihi fiet póstea?
Credo hércle, adveniens nómen mutabít mihi,
faciétque extemplo Crúcisalum me ex Chrýsalo.

Aufúgero hercle, sí magis usus vénerit;
si eró reprehensus, mácto ego illum infortúnio.
Si illí sunt virgae rúri, at mihi tergúm domi est.
Nunc íbo: herili fílio hanc fabricám dabo
super aúro, amicaque éius inventa Bácchide.

ACTUS III. SCENA I.

LYDUS.

Pándite atque aperíte propere iánuam hanc Orci, óbsecro!
Nam équidem haud aliter ésse duco, quíppe quo nemo ádvenit,
nísi quem spes relíquere omnes, ésse ut frugi póssiet.
Bácchides non Bácchides, sed Bácchae sunt acérrumae.
Ápage istas a mé sorores, quae hóminum sorbent sánguinem!
Ómnis ad perníciem instructa dómus opime atque ópipare.
Quaé ut adspexi, mé continuo cóntuli protinam ín pedes.
Égone ut haec conclúsa gestem clánculum? ut celém patrem,
Pístoclere, túa flagitia, aut dámna aut desidiábula,
quíbus patrem et me téque amicosque ómnis affectás tuos
ad probrum, damnúm, flagitium adpéllere una et pérdere?

Néque mei neque té tui intus púditum est factis, quaé facis,
quíbus tuom patrém, meque una, amícos, affinís tuos,
tua infamiá fecisti gérulifigulos flágitii!
Núnc priusquam malum ístoc addis, cértum est, iam dicám pátri.
Dé me culpam hanc démolibor iam, ét seni faciám palam:
út eum éx lutulénto coeno própere hinc eliciát foras.

ACTUS III. SCENA II.

MNESILOCHUS.

Múltimodis meditátus egomet mécum sum, et ita esse árbitror:
hómini amico, qui ést amicus íta uti nomen póssidet,
nísi deos, ei níl praestare. Id ópera expertus sum ésse ita:
nám ut in Ephesum hinc ábii (hoc factum est férme abhinc biénnium):
éx Epheso huc ad Pístoclerum méum sodalem lítteras
mísi, amicam ut mi ínveniret Bácchidem; illum intéllego
ínvenisse, ut sérvos meus mihi núntiavit Chrýsalus.
Cóndigne is quam téchnam de auro advórsum meum fecít patrem,

út mihi amanti cópia esset! [Séd eccom video incédere.
Nám pol, meo quidem ánimo, ingrato hómine nihil impénsiust;
málefactorem amítti satius, quám relinqui béneficum.
Praéstat nimio impéndiosum té, quam ingratum dícier:
íllum laudabunt bóni; hunc etiam ípsi culpabúnt mali.
Quá me causa mágis cum cura esse átque obvigilato ést opus.
Núnc, Mnesiloche, spécimen specitur, núnc certamen cérnitur,
sísne, necne, ut ésse oportet, málus, bonus, cuiúsmodi;
iústus, iniustús; malignus, lárgus; commodus, incommodus.
Cáve, sis, te superáre servom síris faciundó bene!
Útut eris, moneo, haúd celabis.] — Séd eccos video incédere
pátrem sodalis ét magistrum. Hinc aúscultabo, quám rem agant.

ACTUS III. SCENA III.

LYDUS. PHILOXENUS. MNESILOCHUS.

LY. Núnc experiar, sítne acetum tíbi cor acre in péctore.
Séquere. PHI. Quo sequár? quo ducis núnc me! LY. Ad illam, quaé tuum

pérdidit, pessúmdedit tibi fílium uni únicum.
PHI. Héia, Lyde, léniter qui saéviunt, sapiúnt magis.
Mínus mirandum est, íllaec aetas sí quid illorúm facit,
quám si non faciát. Feci ego istaec ítidem in adulescéntia.
LY. Heí mihi, hei mihi, ístaec illum pérdidit adsentátio!
Nam ábsque te esset, égo illum haberem réctum ad ingeniúm bonum;
núnc propter te tuámque pravos fáctus est fidúciam
Pistoclerus. MNE. Di ímmortales, méum sodalem hic nóminat!
Quíd hoc negoti est, Pístoclerum Lýdus quod herum tám ciet?
PHI. Paúlisper, Lyde, ést lubido hómini suo animo óbsequi;
iam áderit tempus, quóm sese etiam ipse óderit. Morém geras.
Dúm caveatur, praéter aequom né quid delinquát: sine.
LY. Nón sino, neque équidem illunc me vívo corrumpí sinam.
Séd tu, qui tam pró corrupto dícis causam fílio,
eademne erat haec dísciplina tíbi, quom tu adulescéns eras?
ego, tibi hoc anníś viginti fuísse primis cópiae,
ígitum longe a paédagogo pédem ut efferres aédibus.
quoi obtigerat, hóc etiam ad malùm árcessebatúr malum:
discipulus ét magister pérhibebantur ímprobi.

Ánte solem éxorientem ni ín palaestram véneras,
gýmnasii praefécto haud mediócres poenas pénderes.
Íbi cursu, luctándo, hasta, dísco, pugilatú, pila,
sáliendo, sese éxercebant mágis, quam scorto aut sáviis;
íbi suam aetatem éxtendebant, nón in latebrosís locis.
Índe de hippodromo ét palaestra úbi revenissés domum:
cíncticulo praecíuctus in sella ápud magistrum adsíderes;
túm librum legerés. Si unam péccavisses sýllabam,
fíeret corium tám maculosum, quam ést nutricis pállium.
MNE. Própter me haec nunc méo sodali díci, discruciór miser:
ínnocens suspícionem hanc sústinet causá mea.
PHI. Álii, Lyde, núnc sunt mores. LY. Íd equidem certó scio:
nam ólim populi príus honorem cápiebat suffrágio,
quám magistri désinebat ésse dicto obédiens;
át nunc priusquam séptuennis ést, si attingas éum manu:
éxtemplo puer paédagogo tábula dirumpít caput.
Quóm patrem adeas póstulatum, púero sic dicit pater:
„nóster esto, dúm te poteris défensare iniúria."
Próvocatur paédagogus: „Ého, senex minimí preti,
ne áttigas puerum ístac causa, quándo fecit strénue."
t magister, quási lucerna, úncto expletus línteo;

ítur illinc iúre dicto. Hóccine hic pactó potest
ínhibere imperiúm magister, si ípsus primus vápulet?
MNE. Ácris postulátio haec est, quom húius dicta intéllego.
Míra sunt, ni Pístoclerus Lýdum pugnis cóntudit.
PHI. Séd quis hic est, quem adstántem video ante óstium? LY. O Philóxene . . .
MNE. Déos propitios mé videre quam íllunc mavellém mihi.
PHI. Quís illic est? LY. Mnesílochus, gnati túi sodalis Pístocleri,
haúd consimili ingénio atque ille est, qui ín lupanari ádcubat.
Fórtunatum Nícobulum, qui íllunc produxít sibi!
PHI. Sálvos sis, Mnesíloche; salvom te ádvenire, gaúdeo.
MNE. Dí te ament, Philóxene. LY. Hic enim ríte productúst patri:
ín mare it; rem fámiliarem cúrat; custodít domum;
óbsequens obédiensque est móri atque imperiís patris.
Híc sodalis Pístoclero iám puer pueró fuit;
tríduom non ínterest aetátis, uter maiór siet:
vérum ingenium plús triginta ánnis maiust, quam álteri.
PHI. Cáve malo, et compésce in illum dícere iniusté! LY. Tace:
stúltus es, qui illí male aegre pátere dici, quí facit.
Nám illum meum malúm promtare málim, quam pecúlium.
PHI. Quídum? LY. Quia, malúm si promtet, índies faciát minus.

MNE. Quíd sodalem méum castigas, Lýde, discipulúm tuom?
LY. Périit tibi sodális! MNE. Ne di sírint! LY. Sic est, út loquor.
Quín ego, quom perîbat, vidi; nón ex audito árguo.
MNE. Quíd factum est? LY. Meretrícem indigne déperit . . . MNE. Non tú taces?
LY. Át quae acerrume, aéstuose absórbet, ubi quemque áttigit.
MNE. Úbi ea mulier hábitat? LY. Hic. MNE. Unde éam esse aiunt? LY. Éx Samo.
MNE. Quaé vocatur? LY. Bácchis. MNE. Erras, Lýde. Ego omnem rém scio,
quémadmodum est; tu Pístoclerum fálso atque insontem árguis:
nám ille amico et bénevolenti súo sodali sédulo
rém mandatam exséquitur; ipsus néque amat, nec tu créduas.
LY. Ítane oportet rém mandatam gérere amici sédulo,
út ipsus in gremio ósculantem múlierem teneát sedens?
Núllon' pacto rés mandata pótest agi, nisi idéntidem
ád papillas mánus ferat, labra áb labris nusquam aúferat?
Nám alia memoráre, quae illum fácere vidi, dispudet:
quóm manum sub véstimenta ad córpus tetulit Bácchidi
mé praesente, néque pudere quídquam. Quid verbís opust?
Míhi discipulus, tíbi sodalis périit, huiic fílius

nám ego illunc periísse duco, quoí quidem perít pudor.
Quíd opust verbis? si ópperiri véllem paulispér modo,
út opino, illius ínspectandi mi ésset maior cópia:
plús vidissem, quám deceret, quám me atque illo aequóm foret.
MNE. Pérdidisti mé, sodalis! Égone illanc múlierem
cápitis non perdám? Perire mé malis malím modis!
Sátin' ut, quem tu habeás fidelem tibi, aút quoi credas, néscias?
LY. Víden', ut aegre pátitur, gnatum ésse corruptúm tuom,
súom sodalem? ut ípsus sese crúciat aegritúdine?
PHI. Mnésiloche, hoc tecum óro, ut illius ánimum atque ingeniúm regas:
sérva tibi sodálem et mihi fílium! MNE. Factúm volo.
PHI. Ín te ergo hoc onus ómne impono. Lýde, sequere hac mé. LY. Sequor.
Mélius esset, mé quoque una sí cum illoc relínqueres.
PHI. Ádfatim est. Mnesíloche, cura et cóncastiga hominém probe,
quí dedecorat té, me, amicos, álios flagitiís suis.

ACTUS III. SCENA IV.

MNESILOCHUS.

Amíciorem núnc utrum credám magis,
sodálemne esse, an Bácchidem, incertum ádmodum est.
Illum éxoptavit pótius? hábeat! óptume est!
Nae illa íllud hercle cúm malo fecít — meo:
nam míhi divini núnquam quisquam créduat,
ni ego íllam exemplis plúrimis planéque — amo!
Ego fáxo haud dicet náctam, quem derídeat:
nam iám domum ibo atque — áliquid subripiám patri;
id istí dabo. Ego istanc múltis ulciscár modis
adeo égo illam cogam usque, út — mendicet méus pater.
Sed sátin' ego animum ménte sincerá gero,
qui ad húnc modum haec hic, quaé futura, fábulor?
Amo hércle, opino, utpóte quod pro certó sciam;
verúm quam illa unquam dé mea pecúnia
raménta fiat plúmea propénsior,
mendícum malim méndicando víncere.
Nunquam édepol viva me írridebit: nám mihi
decrétum est, renumeráre iam omne aurúm patri.
Igitúr mi inani atque ínopi subblandíbitur
tum, quóm mea illud níhilo pluris réferet,
quam si ád sepulcrum mórtuo dicát iocum.
[Sed antequam illa unquam meis opulentiis
ramenta fiat gravior aut propensior,
mori me mavelim excruciatum inopia.]
Proféctu stabile est, mé patri aurum réd-

Eådem éxorabo, Chrýsalo causá mea
patér ne noceat, neú quid ei suscénseat,
mea caúsa de auro quód eum ludificátus est:
nam illi aéquom est me consúlere, qui causá mea
mendácium dixít. Nunc vos me séquimini.

ACTUS III. SCENA V.

PISTOCLERUS.

Rébus aliis ántevortar, Bácchis, quae mandás mihi:
Mnésilochum ut requíram, atque ut eum mécum ad te adducám simul.
Nám illud animus méus miratur, si á me tetigit núntius,
quíd remoratur. Íbo et visam huc ád eum, si forte ést domi.

ACTUS III. SCENA VI.

MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

MNE. Réddidi patríd omne aurum. Núnc ego illam mé velim
cónvenire, póstquam inanis súm, contemtricém meam.
Séd veniam mihi quám gravate páter dedit de Chrýsalo!
Vérum postremo ímpetravi, ut né quid ei suscénseat.

PHI. Éstne hic meus sodális? MNE. Estne hic hóstis, quem adspició, meus?
PI. Cérte is est. MNE. Is ést. PI. Adibo cóntra, et contollám gradum.
Sálvos sis, Mnesíloche. MNE. Salve. PI. Sálvos quom peregre ádvenis,
coéna detur. MNE. Nón placet mihi coéna, quae bilém movet.
PI. Núm quae advenienti aégritudo obiécta est? MNE. Atque acérruma.
PI. Únde? MNE. Ab homine, quém mihi amicum esse árbitratus sum ántidhac.
PI. Múlti more isto átque exemplo vívunt, quos quom cénseas
ésse amicos, réperiuntur fálsi falsimóniis,
língua factiósi, inertes ópera, sublestá fide.
Núllus est, qui nón invideat rém secundam obtíngere;
síbi ne invideátur, ipsi ígnavi recté cavent.
MNE. Édepol nae tu illórum mores pérquam meditaté tenes.
Séd etiam unum hoc éx ingenio málo malum inveniúnt suo:
núlli amici súnt, inimicos ípsi in sese omnés habent;
átque ii se quum frústrant, frustrare álios stolidi exístumant:
sícut est hic, quem ésse amicum rátus sum, atque ipsus súm mihi:
ílle, quod in se fúit, adcuratum hábuit, quod possét mali
fácere, et in me incónciliare cópias omnés m
PI. Ímprobum istunc ésse oportet hóminem. E. Ego ita esse árbitror.

PI. Óbsecro hercle, lóquere, quis is est. MNE. Bénevolens vivít tibi:
nám ni ita esset, técum orarem, út ei, quod possés mali
fácere, faceres. PI. Díc modo hominem, quí sit. Si non fécero
éi male aliquo pácto, me esse dícito ignavíssumum.
MNE. Néquam homo est; verum hércle amicus ést tibi. PI. Tantó magis
díc quis est: nequám hominis ego párvi pendo grátiam.
MNE. Vídeo, non potésse, quin tibi éius nomen éloquar:
Pístoclere, pérdidisti mé sodalem fúnditus!
PI. Quíd istuc est? MNE. Quid ést? Misine ego ád te ex Epheso epístolam
súper amica, ut mi ínvenires? PI. Fáteor factum, et réperi.
MNE. Quíd? tibi non erát meretricum aliárum Athenis cópia,
quíbuscum haberes rém, nisi cum illa, quám ego mandassém tibi,
ócciperes tu amáre, et me íres consultúm mále?
PI. Sánun' es? MNE. Rem réperi omnem ex túo magistro: né nega.
Pérdidisti me! PI. Étiamne ultro túis me prolectás probris?
MNE. Quíd? amas Bacchidém? PI. Duas ergo hic íntus eccas Bácchides . . .
MNE. Quíd duae? PI. atque ambás sorores. MNE. Lóqueris nunc nugás sciens.
PI. Póstremo, parúm si pergis míhi fidem arbitrárier,

tóllam ego ted in cóllum atque intro hinc aúferam. MNE. Imo ibó: mane.
PI. Nón maneo, neque tú me habebis fálso suspectúm. MNE. Sequor.

ACTUS IV. SCENA I.

PARASITUS. PUER. PISTOCLERUS.

PA. Parasítus ego sum hóminis nequam atque ímprobi,
milítis, qui amicam sécum avexit éx Samo.
Nunc me íre iussit ád eam et percontárier,
utrum aúrum reddat, ánne eat secúm simul.
Tu púer, qui dudum cum íllac usque istí simul,
quae harúm sunt aedes, púlta! adi actutum ád fores! —
Recéde hinc dierecte! Én ut pultat própudium!
Comésse panem trís pedes latúm potes,
forés pultare néscis! Ecquis in aédibust?
heus, écquis hic est? écquis hoc aperit óstium?
ecquis éxit? PI. Quid istuc? quae ístaec est pultátio?
quae té mala crux ágitat, ad istunc quí modum
aliéno vires túas extentes óstio?
Forés paene effregísti! Quid nunc vís tibi?
PA. Aduléscens, salve. PI. Sálve. Sed ... m quaéritas?
PA. Bacchídem. PI. Utram ergo? PA. Níhi' ... o, nisi Bácchidem.
Paucís me misit míles ad eam Cléomach...

vel út ducentos Philíppos reddat aúreos,
vel ut hínc in Elatiam hódie eat secúm simul.
PI. Non ít; negat esse itúram. Abi et renúntia!
Alium ílla amat, non íllum. Duc te ab aédibus!
PA. Nimis íracunde! PI. At scín', quam iracundús siem?
Nae tibi hércle haud longe est ós ab infortúnio:
ita déntifrangibula haéc meis manibus géstiunt!
PA. Quom ego húius verba intérpretor, mihi cautio est,
ne núcifrangibula excússit ex malís meis. —
Tuo ego ístaec igitur dícam illi perículo.
PI. Quid áis tu? PA. Ego istuc ílli dicam. PI. Díc mihi,
quis tu és? PA. Illius sum íntegumentum córporis.
PI. Nequam ésse oportet, quoí tu integumentum ímprobus es.
PA. Sufflátus ille huc véniet. PI. Dirnptúm velim!
PA. Numquíd vis? PI. Abeas céleriter, facto ést opus.
PA. Vale, déntifrangibule. PI. Ét tu, integumentúm, vale.
In eum haéc revenit rés locum, ut, quid cónsilii
dem méo sodali súper amica, nésciam,
qui irátus renumerávít omne aurúm patri,
neque númus ullust, quí reddatur míliti.
Sed húc concedam: nám concrepuerúnt fores:
Mneslochus eccum moéstus pro editúr foras.

ACTUS IV. SCENA II.

MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

MNE. Pétulans, protervo, íracundo ánimo, indomito, incógitato,
síne modo et modéstia sum, síne bŏno iure átque honore;
íncredibilis, ímpos animi, ínamabilis, illépidus vivo,
málevolente íngénio natus. Póstremo id mihi est, quód nolo aliis.
Credíbile hoc est? Nequíor nemo est,
neque indígnior, quoi di bénefaciant,
neque quem hómo quisquam aut amet aút adeat.
Inimícos quam amícos aequúm'st med habére;
malós, quam bonós, par magís me iuváre.
Ómnibus próbris,
quae ímprobis víris
dígna sunt, dígnior núllus'st homo, quí patri
réddidi omne aúrum amans, quód fuit praé manu.
Naé ego, hómo miser, pérdidi me átque operam
Chrýsali!
PI. Cónsolandus hic mi ést. Ibo ad eum.
Mnésiloche, quid fít? MNE. Perii!
PI. Dí melius faciánt! MNE. Perii!
PI. Nón taces, insipiéns? MNE. Taceam?
PI. Sánus satis non és. MNE. Perii!
Múlta mala mi in péctore nunc
ácria atque acerba éveniunt.
Críminin' me habuísse fidem?
mérito tibi iratús fui.

PI. Heía, bonum habe animum! MNE. Únde habeam?
Mórtuus plurís preti est,
quam égo sum. PI. Militis párasitus
modo vénerat aurum pétere hinc;
eum égo meis dictís malis
his fóribus atque hac répuli,
reiéci hominem. MNE. Quid mi íd prodest?
Quid fáciam? Nil habeó miser.
Illé quidem hanc abducét, scio.
PI. Si míhi sit, non pol póllicear.
MNE. Scio, déderis, novi; séd ni ames,
non hábeam tibi fidém tantam.
Nunc ágitas sat tu tuárum rerum.
Egóne ut opem mihi férre putem
pósse inopem té? PI. Tace: deus réspiciet nós aliquis.
MNE. Núgae. PI. Mane. MNE. Quid ést? PI. Tuam copiam éccam video Chrýsalum.

ACTUS IV. SCENA III.

CHRYSALUS. MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

CH Húnc hominem decet aúro expendi, huíc decet statuam státui ex auro:
nám duplex hodie fácinus feci, dúplicibus spoliís sum affectus:
hérum maiorem méum ut ego hodie lúsi lepide!
ut lúdificatust!

Cállidum sénem
cállidis dólis
cómpuli et pérpuli, mi ómnia ut créderet.
Núnc amanti héro,
fílio sénis,
quícum ego bíbo,
quícum edo et ámo,
régias cópias aúreasque óbtuli,
út domo súmeret, neú foris quaéreret.
Nón mihi plácent
Pármenonés, Syri, quí duas aut trís minas
aúferunt héris.
Nequíus nihil est, quam cónsilii egens
servós, ni habet multipoténs pectus.
Ubicúnque usus siet, éxpromat.
Nullús frugi esse potést homo,
nisi qui ét bene et male facére tenet.
Ímprobis cum ímprobus
hárpaget fúribus,
fúretur, quód queat.
Vórsipellem cónvenit ess' frugi hóminem, pectus quoí sapit.
Bonus sít bonis, malus sít malis;
utcúnque res 'st, ìta ánimum habeat.
Séd lubet scíre, quantum aúrum herus síbi
démsit, et quíd suo réddidit pátri.
Frúgi si est, Hérculem fécit ex pátre:
décumam partem eí dedit, síbi novem abstúlit.
Séd, quem quaero, óptime ecce óbviam míhi est.
Núm qui numi éxciderunt, hére, tibi, quod térram sic
ábtuere? Quíd vos moestos tám tristesque cónspicor?

Nón placet, nec témere est etiam: Quín respondetís mihi?
MNE. Chrýsale, occidí! CH. Fortassis tu aúri demsistí parum.
MNE. Quí, malum, parum? Ímo vero nímio minus multó parum.
CH. Quíd tu igitur, stúlte, quoniam occásio ad eam rém fuit
méa virtute párta, ut, quantum vélles, tantum súmeres,
síc hoc digitulís duobus súmebas primóribus?
Án nescibas, quam éiusmodi homini ráro tempus sé daret?
MNE. Érras. CH. At quidem túte errasti, quóm parum immersti ámpliter.
MNE. Pól tu, quam nunc, méd accuses mágis, si magis rem nóveris.
Óccidi! CH. Animus iam ístoc dicto plús praesagitúr mali.
MNE. Périi! CH. Quid ita? MNE. Quía patri omne cúm ramento réddidi.
CH. Réddidisti? MNE. Réddidi. CH. Omnene? MNE. Óppido. CH. Occisí sumus!
Qui ín mentem venít tibi, istuc fácinus facere tám malum?
MNE. Bácchidem atque hunc súspicabar própter crimen, Chrýsale,
mé male consúluísse: ob eam rem omne aúrum iratus réddidi
méo patri. CH. Quid, úbi reddebas aúrum, dixistí patri?
MNE. Mé id aurum accepísse extemplo ab hóspite Archidémide. CH. Hem!

ístoc dicto dedísti hodie ín cruciatum Chrýsalum:
nam úbi me adspiciet, ád carnificem rápiet continuó senex.
MNE. Égo patrem exorávi. CH. Nempe ergo hóc ut faceret, quód loquor?
MNE. Ímo tibi ne nóceat, neu quid ób eam rem suscénseat;
átque aegre impetrávi. Nunc hoc tíbi curandum est, Chrýsale . . .
CH. Quíd vis curem? MNE. Ut ád senem etiam álteram faciás viam.
Cómpara, fabricáre, finge, quód lubet, conglútina:
út senem hodie dóctum docte fállas, aurumque aúferas.
CH. Víx videtur fíeri posse. MNE. Pérge, ac facile ecféceris.
CH. Quám, malum, facile, quém mendacii préndit manufestó modo?
quém si orem, ut míhi nihil credat, íd non ausit crédere?
MNE. Ímo si audiás, quae dicta díxit me advorsúm tibi!
CH. Quíd dixit? MNE. Si tu íllum solem síbi solem esse díxeris,
se íllum lunam crédere esse, et nóctem, qui nunc ést dies.
CH. Émungam hercle hominém probe hodie: ne íd nequidquam díxerit.
MNE. Núnc quid nos vis fácere? CH. Enim , nísi ut ametis, ímpero.
céterum quantúm lubet me póscitote aurum: dabo.

Quíd mihi refert Chrýsalo esse nómen, nisi factís probo?
Séd nunc quantillum úsust auri tíbi, Mnesiloche? díc mihi.
MNE. Míliti numís ducentis iam úsus est pro Bácchide.
CH. Égo dabo. PI. Tum nóbis opus est súmtu ... CH. Ah, placidé volo
únumquidque agámus! Hoc ubi égero, tum istúc agam.
Dé ducentis númis primum inténdam balistam ín senem;
eá balista sí pervortam túrrim et propugnácula,
récta porta invádam extemplo in óppidum antiquom ét vetus;
si íd capso, geritóte amicis vóstris aurum córbibus,
si íd quoi animus spérat. PI. Apud te est ánimus noster, Chrýsale.
CH. Núnc tu abi intro, Pístoclere, ad Bácchidem, atque effér cito ...
PI. Quíd? CH. stilum, cerám, tabellas, línum. PI. Iam faxo híc erunt.
MNE. Quíd nunc es factúrus? id mihi díce. CH. Coctum prándium;
vós duo eritis átque amica túa erit tecum tértia.
MNE. Sícut dicis. CH. Pístoclero núlla amica est? MNE. Ímo adest:
álteram ille amát sororem, ego álteram, ambas Bácchides.
CH. Quíd tu loquere? MNE. Hoc, út futuri súmus. CH. Ubi est biclínium
vóbis stratum? MNE. Quíd id exquiris? CH. Rés ita est: dicí volo.

PI. Númquid aliud? CH. Hóc; atque etiam, úbi erit adcubitúm semel,
né quoquam exsurgátis, donec á me erit signúm datum.j
PI. O ímperatorém probum! CH. Iam bís bibisse opórtuit.
MNE. Fúgiamus! CH. Vostrúm curate offícium; egó efficiám meum. —

ACTUS IV. SCENA IV.

CHRYSALUS.

Insánum magnum mólior negótium,
metuóque, ut hodie póssiem emolírier.
Sed núnc truculento mi átque saevo usús sene est:
nam nón conducit húiic sycophántiae,
seném tranquillum ésse, ubi med adspéxerit.
Vorsábo ego illunc hódie, si vivó, probe!
tam fríctum ego illum réddam, quam frictum ést cicer!
Adámbulabo ad óstium: ut, quando éxeat,
extémplo advenienti eí tabellas dem ín manum.

ACTUS IV. SCENA V.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

NI. Nimio íllaec res est mágnae dividiaé mi
ubtérfugisse síc mihi hodie Chrýsalum.

CH. Salvós sum: iratus ést senex. Nunc ést mihi
adeúndi ad hominem témpus. NI. Quis loquitúr prope?
Atque híc quidem, opinor, Chrýsalust. CH. Accéssero.
NI. Bone sérve, salve. Quíd fit? quam mox návigo
in Éphesum, ut aurum répetam ab Theotimó domum? —
Tacés? Per omnis déos adiuro, ut, ní meum
gnatúm tam amem atque ei fácta cupiam, quae ís velit,
ut túa iam virgis látera lacerentúr probe,
ferrátusque in pistríno aetatem cónteras.
Omnía rescivi scélera ex Mnesilochó tua.
CH. Men' críminatust? Óptume est! ego súm malus!
ego súm sacer, sceléstus! Specta rém modo.
Ego véro verbum fáciam? NI. Etiam, cárnufex,
minitáre? CH. Nosces tu íllum actutum, quális sit.
Nunc hásce tabellas férre me iussít tibi;
orábat, ut, quod istíc est scriptum, fíeret.
NI. Cedo. CH. Nósce signum. NI. Nóvi. Ubi ipse est? CH. Néscio.
Nil iám me oportet scíre; oblitus sum ómnia;
scio, me ésse servom: néscio etiam id, quód scio. —
Nunc áb transenna hic túrdus lumbricúm petit.
Pendébit hodie púlcre: ita intendí tenus.
NI. Manedúm parumper: iam éxeo ad te, Chrýsale.
CH. Ut vérba mihi dat! út nescio, quam rém gerat

CH. Frustra és. NI. Quis igitur, óbsecro, est? CH. Invéneris:
ex mé quidem hodie núnquam fies cértior.

ACTUS IV. SCENA VII.

CLEOMACHUS. NICOBULUS. CHRYSALUS.

CLE. Meamne hı́c Mnesilochus, Nícobuli fílius,
per vim út retineat múlierem? quae haec fáctio est?
NI. Quis ille ést? CH. Per tempus hı́c venit milés mihi.
CLE. Non me árbitratur mílitem, sed múlierem,
qui mé meosque nón queam defendere.
Nam néque Bellona mihi únquam neque Mars créduat,
ni illum éxanimalem fáxo, si convénero,
nive éxheredem fécero vitaé suae.
NI. Chrysále, quis ille est, quí minitatur fílio?
CH. Vir hic ést illius múlieris, quacum ádcubat.
NI. Quid? vír? CH. Vir, inquam. NI. Núpta est illan', óbsecro?
CH. Scies haúd multo post. NI. Óppido interií miser!
CH. Quid? núnc scelestus tíbi videtur Chrysalus?
Age núnc, vincito me! aúscultato fílio!
Dixín' tibi égo illum invénturum te, quális sit
NI. Quid núnc ego faciam? CH. Iúbe, sis, ie exsolví cito:
-am nísi ego exsolvor, iám manufesto hom m ópprimet.

CLE. Nihil ést lucri, quod me hódie facere mávelim,
quam illúm cubantem cum ílla opprimere, ambo út necem.
CH. Audín' quae loquitur? Quín tu me exsolví iubes?
NI. Exsólvite istum! — Périi, pertimuí miser!
CLE. Tum illánc, quae corpus públicat volgó suom,
faxó se haud dicat náctam, quem derídeat!
CH. Pacísci cum illo paúlula pecúnia
potés. NI. Pacisce ergo, óbsecro, quid tíbi lubet:
dum né manufesto hominem ópprimat, neve énicet.
CLE. Nunc nísi ducenti Philíppi redduntúr mihi,
iam illórum ego animam ambórum exsorbebo óppido!
NI. Hem, illóc pacisce, sí potes! perge óbsecro!
pacísce quidvís! CH. Íbo et faciam sédulo. —
Quid clámas? CLE. Ubi herus túus est? CH. Nusquam; néscio.
Vis tíbi ducentos númos iam promíttier,
ut né clamorem hic fácias neu convícium?
CLE. Nihil ést, quod malim. CH. Atque út tibi mala multa íngeram?
CLE. Tuo árbitratu. NI. Ut súbblanditur cárnufex!
CH. Pater híc Mnesilochi est: séquere: is promíttét tibi;
tu aurúm rogato. Céterum verbúm sat est. —
NI. Quid fít? CH. Ducentis Philíppis rem pepigi. NI. Váh, salus
mea, sérvavisti mé! Quam mox dicó: Dabo?

Non Pelídes termentó fuit, praeut égo herum expugnabó meum.
Sine clásse, sineque exércitu et tánto numero mílitum
cepi, éxpugnavi amánti herili fílio aurum ab suó patre.
Nunc priúsquam huc senéx venit, lubet lámentari, dum éxeat.
O Tróia! o patria! o Pérgamum! o Príame, periistí, senex,
qui mísere male mulcábere quadringéntis Philippis aúreis!
Nam, ego hás tabellas óbsignatas, cónsignatas quás fero,
non súnt tabellae, séd equus, quem misére Achivi lígneum;
Epíus est Pistoclérus; ab eo haec súmta: Mnesilochús Sinon
relíctus. Ellum, nón in busto Achílli, sed in lecto ádcubat.
Bacchídem habet secum. Ille ólim habuit ígnem, qui signúm daret;
haec ípsum exurit. Égo sum Ulixes, quóius consilio haéc gerunt.
Tum quae híc sunt scriptae lítterae, hoc ín equo insunt mílites
armáti atque animatí probe: ita rés successit mi úsque adhuc.
Atque híc equus non in árcem, verum in árca faciet ímpetum:
...dium, exitium, exlécebra fiet híc equus h... auró senis.

Nostró seni huic stolido, eí profecto nómen facio ego Ílio;
milés Menelaust; égo Agamemnon, ídem Ulixes Lártius;
Mnesílochus est Alexánder, qui erit exítium rei patriaé suae:
is Hélenam abduxit, quóia causa núnc facio obsidium Ílio.
Nam illic ítidem audivi Ulíxem, ut ego sum, fuísse et audacem ét malum.
Dolis égo deprensus sum; ílle mendicans péne inventus ínterit,
dum ibi éxquirit fata Íliorum. Adsímiliter mi hodie óbtigit.
Vinctús sum, sed dolis me exemi; item se ílle servavít dolis.
Ílio tria fuísse audivi fáta, quae illi fórent exitio;
sígnum ex arce sí perisset; álterum etiam est Tróili mors;
tértium, quom pórtae Scaeae límen superum scínderetur.
Pária item tria eís tribus sunt fáta nostro huic Ílio:
nam dúdum primo ut díxeram nostró seni mendácium
et de hóspite et de auro ét de lembo: ibi sígnum ex arce iam ábstuli.
Iam dúo restabant fáta tum; nec mágis id ceperam óppidum.
Post úbi tabellas ád senem detuli: íbi occidi Tróilum.
Quom cénsuit Mnesílochum cum uxore ésse dudum mílitis:

ibi víx me exsolvi; atque íd periclum adsímulo, Ulixem ut praédicant
cógnitum ab Helena ésse proditum Hécubae. Sed ut olim ílle se
blánditiis exémit et persuásit, se ut amítteret:
item égo dolis me illo éxpuli períclo et decepí senem.
Postílla cum magnífico milite, úrbes verbis quí capit,
conflíxi atque hominem répuli. Dein púgnam conseruí seni;
eum ego ádeo uno mendácio devíci, uno ictu extémpulo
cépi spolia. Is núnc ducentos númos Philippos míliti,
quos dáre se promisít, dabit.
Nunc álteris etiám ducentis úsus est, qui díspensentur
Ílio capto, út sit mulsum, quí triumphent mílites.
Sed Príamus hic multo ílli praestat: nón quinquagintá modo,
quadringéntos filiós habet; atque equidem ómnis lectos síne probro.
Eos égo hodie omnis cóntruncabo duóbus solis ictibus.
Nunc Príamo nostro si ést quis emtor: coémtionalém senem
vendam égo, venalem quem hábeo, extemplo, ubi óppidum expugnávero.
Sed Príamum adstantem eccum ánte port[illegible]deo: adibo atque ádloquar.
Cúianam vox prope mé sonat? CH. Ni-cobule! NI. Quíd fit?

ACTUS IV. SCENA VIII.

Quid? quód te misi, ecquid égisti? CH. Rogas!
Cóngredere. NI. Congrédior.
CH. Óptumus sum orátor: ad lacrumás coegi ho-
minem cástigando
máleque dictis, quaé quidem quivi comminisci.
NI. Quíd ait? CH. Verbum
núllum fecít; lácrumans tacitus auscultabat, quae
égo loquebar;
tácitus conscripsít tabellas; óbsignatas mi hás
dedit;
tíbi me iussit dáre. Sed metuo, né idem cantent,
quód priores.
Nósce signum. Estne éius? NI. Novi. Lúbet
perlegere has. CH. Pérlege.
— Nunc súperum limen scínditur! nunc ádest
exitium ílio!
turbát equus lepide lígneus. NI. Chrysále, ades,
dum ego has pérlego.
CH. Quid me tibi adesse opus est? NI. Volo,
ut, quod iubebo, facias:
ut scias, quae hic scripta sient. CH. Nihil moror,
neque scire volo.
NI. Tamen ades. CH. Quid opus est? NI. Taceas.
Quod iubeo, id facias! CH. Adero.
NI. Euge, litteras minutas! CH. Qui quidem vi-
deat parum;
Verum qui satis videat, grandes satis sunt. NI.
Animum advortito igitur.
C. Nolo, inquam. N. At volo, inquam. C. Quid opust!
NI. At enim id, quod te iubeo, facias.
CH. Iustum est, tuus tibi servus tuo arbitratu
serviat.

NI. Hoc age, sis, iam nunc. CH. Ubi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
NI. Cerae quidem haud parsit neque stilo; sed, quidquid est, perlegere certum est.]
„Patér, ducentos Philíppos, quaeso, Chrýsalo
„Da, si ésse salvom vís me aut vitalém tibi.“
CH. Malúm quidem hercle mágnum! tibi, dicó. NI. Quid est?
CH. Non príus salutem scrípsit? NI. Nusquam séntio.
CH. Inde á principio iam ímpudens epístola est!
Non dábis, si sapies; vérum si das máxume,
nae ille álium gerulum quaérat, si sapiét, sibi:
nam ego nón laturus súm, si iubeas máxume:
sat síc suspectus súm, quum careo nóxia.
NI. Auscúlta porro, dum hóc, quod scriptum est, pérlego.
„Pudét prodire me ád te in conspectúm, pater:
„tantúm flagitium té scire audiví meum,
„quod cúm peregrini cúbui uxore mílitis.“
Pol haúd derides: nám ducentis aúreis
Philippís redemi vítam ex flagitió tuam.
CH. Nihil ést illorum, quín ego illi díxerim.
NI. „Stulté fecisse fáteor; sed quaesó, pater,
„ne me, ín stultitia sí deliqui, déseras.
„ego ánimo cupido atque óculis indomitís fui:
„persuásum est facere, quóius nunc me factí pudet.“
Prius té cavisse ergo, quám pudere, aequóm fuit.
CH. Eadem ístaec verba dúdum illi dixi ómnia.
NI. „Quaeso, út sat habeas íd, pater, quod Chrýsalus
„Chiurgavit plúrimis verbís malis,

„et mé meliorem fécit praeceptís suis,
„ut te éi habere grátiam aequom sít bonam.“
CH. Estne ístuc istic scríptum? NI. Hem, specta: túm scies.
CH. Ut, quí deliquit, súpplex est ultro ómnibus!
NI. „Nunc, sí me fas est óbsecrare abs té, pater,
„da míhi ducentos núm̥os Philippos, te óbsecro!“
CH. Ne unúm quidem hercle, sí sapis. NI. Sine pérlegam.
„Ego iúsiurandum vérbis conceptís dedi,
„datúrum id me hodie múlieri ante vésperum,
„priusquam á me abiret: núnc, pater, ne péierem,
„cura átque abduce me hínc ab hac, quantúm potest,
„quam própter tantum dámni feci et flágitii.
„Cave tíbi ducenti númi dividiaé fuant:
„sexcénta tanta réddam, sí vivó, tibi.
„Vale átque haec cura.“ Quíd nunc censes, Chrýsale?
CH. Nihil égo tibi hodie cónsili quidquám dabo,
neque ego haúd committam, ut, sí quid peccatúm siet,
fecísse dicas dé mea senténtia;
verum út ego opinor, sí ego in istoc sím loco,
dem pótius aurum, quam illum corrumpí sinam.
Duae cónditiones súnt; utram tu accipiás, vide:
vel ut aúrum perdas, vél ut amator péieret.
Ego néque te iubeo, néque veto, neque suádeo.
NI. Miserét me illius. CH. Túus est: non mirúm facis.
Si plús perdundum sít, periisse suáviust,
quam illúd flagitium vólgo dispaléscere.
NI. Nae ille édepol Ephesi múlto mavellém foret,

dum sálvos esset, quám revenissét domum! —
Quin égo, istic quod perdúndum est, properem pérdere.
Binós ducentos Philíppos iam intus éfferam,
et míliti quos dúdum promisí miser,
et ístos. Mane istic: iam éxeo ad te, Chrýsale. —
CH. Fit vásta Troia! scíndunt proceres Pérgamum!
Scivi égo iamdudum, fóre me exitium Pérgamo.
Edepól qui me esse dícat cruciatú malo
dignúm, nae ego cum illo pígnus haud ausím dare:
tantás turbelas fácio. Sed crepuít foris:
effértur praeda ex Tróia. Taceam núnc ïam.
NI. Cape hóc tibi aurum, Chrýsale: i, fer fílio.
Ego ád forum autem hinc íbo, ut solvam míliti.
CH. Non équidem accipiam: proín tu quaeras, quí ferat.
Nolo égo mihi credi. NI. Cápe vero: odiosé facis.
CH. Non équidem capiam. NI. At quaéso. CH. Dico, ut rés se habet.
NI. Moráre. CH. Nolo, inquam, aúrum concredí mihi.
Vel da áliquem, qui me sérvet. NI. Ohe odiosé facis.
CH. Cedo, sí necesse est! NI. Cúra hoc. Iam ego huc revénero. —
CH. Curátum est, te esse senem ómnium misérrumum.
Hoc ést incepta effícere pulcre, véluti mihi
evénit, ut ovans praéda onustus incéderem.
Salúte nostra atque úrbe capta pér dolum
domúm reduco íntegrum omnem exércitum.
Sed, spéctatores, vós nunc ne miréminí,
ón triumpho: pérvolgatum est, níhil mor

verúmtamen accipiéntur mulso milites.
Nunc hánc praedam omnem iam ád quaestorem déferam.

ACTUS IV. SCENA IX.

PHILOXENUS.

Quám magis in pectóre meo foveo, quás meus filius túrbas turbet,
quám se ad vitam et quós ad mores praécipitem inscitús capessat:
mágis curae est, magisque áfformido, ne ís pereat neu córrumpatur.
[Néc placitant morés, quibus video vólgo gnatis ésse parentes.]
Scío, ego fui illa aetáte, et feci illa ómnia; sed móre modesto:
dúxi, habui scortúm, potavi, dédi, donavi; séd enim id raro.
Ergo dare me lúdum meo gnato ínstitivi, ut áni-mo obsequium
súmere possit: aéquum esse puto; séd nimis noló desidiae
eí dare ludum. Núnc autem ad Mnesílochum, quod mandávi, viso,
écquid eum ad virtútem aut ad frúgem opera súa compulerit,
sícut eum, si cónvenit, scio fécisse: eo est ingé-nio natus.

ACTUS V. SCENA I.

NICOBULUS. PHILOXENUS.

NI. Quícunque ubique súnt, qui fuere, quíque futuri súnt posthac
stúlti, stolidi, fátui, fungi, bárdi, blenni, búccones,
sólus ego omnis lónge antideo stúltitia et moríbus indoctis.
Périi, pudet! hoccíne me aetatis lúdos bis factum ésse indigne?
Mágis quam id reputo: tám magis uror, quaé meus filiús turbavit.
Pérditus atque etiam éradicatús sum: omnibus exémplis crucior:
Ómnia me mala cónsectántur: ómnibus exitiís interii!
Chrýsalus me hodié laceravit, Chrýsalus me miserúm spoliavit!
Ís me scelus auro úsque attondit dólis doctis indóctum, ut lubitum est:
íta miles memorávit: meretricem ésse, quam ille uxorem ésse aiebat;
ómniaque, ut quidque áctum est, memoravít: eam sibi hunc annúm conductam:
réliquom id auri fáctum, quod ego éi stultissumus hómo promissem.
Hóc, hoc est, quod mé peracescit; hóc est demum, quód percrucior,
me hóc aetatis lúdificari; ímo edepol sic lúdos factum,
cáno capite atque álba barba, míserum med au ésse emunctum!
Périi, hoc servom méum non nauci fácere e: ausum. Átque ego, si alibi

plús perdiderim, mínus aegre habeam, mínus quoque id mihi dámno ducam.
PHI. Cérto hic prope me míhi nescio quis lóquier visus est. Séd quem video?
híc quidem pater Mnesílochi. NI. Euge, sócium aerumnae et meí mali video!
Phíloxene, salve. PHI. Ét tu. Unde agis? NI. Unde hómo miser atque infórtunatus.
PHI. Át pol ego ibi sum, ésse ubi miserum hominém decet atque infórtunatum.
NI. Ígitur pari fortúna, aetate út sumus, utimur. PHI. Síc est; sed tu,
quíd tibi est? NI. Pól mihi pár idem est, quód tibi.
PHI. Númquidnam ad fílium haec aégritudo áttinet?
NI. Ádmodum. PHI. Idém mihi mórbus in péctore est.
NI. Át mihi Chrýsalus, óptumus hómo,
pérdidit fílium, me átque rem omném meam.
PHI. Quíd tibi ex fílio nam, óbsecro, aegre ést? NI. Scies.
Ís perit cúm tuo; ambo aéque amicás habent.
PHI. Qui scís? NI. Vidi. PHI. Hei mihi, dísperii!
NI. Quíd dubitamus púltare atque huc évocare ambós foras?
PHI. Haúd moror. NI. Heus, heus, Bácchis, iube, sis, áctutum aperirí foris,
nisi mavoltis fóres et postes cómminui secúribus!

ACTUS V. SCENA II.

BACCHIDES SORORES. NICOBULUS. PHILOXEN…

BA. Quís sonitu ác tumú…
tánto, nómine nóminat…

me, átque púltat aédis?
NI. Ego átque hic. BA. Quid hóc est negóti nam, amábo?
quis hás oves adégit?
NI. Ovés nos vocánt pessumaé. SO. Pastor hárum
Dormít, quom haec eúnt a pecú palitántes.
BA. At haé pol nitént; sordidae ámbae haud vidéntur.
SO. Attónsae hae quidem ámbae usque súnt. NI. Ut vidéntur
derídere nós! PHI. Sine suo úsque arbitrátu.
BA. Rerín', ter in ánno tu hás tonsitári?
SO. Pol hódie alterá iam bis détonsa cérto est.
Vetulaé sunt thymiámae. BA. At bonás fuisse crédo.
SO. Vidén', limulís, obsecró, ut intuéntur?
BA. Ecástor sine ómni arbitrór malitia ésse.
NI. Merito hóc nobis fít, qui quidem húc venerímus.
BA. Cogántur quidem íntro. SO. Haud sció, quid eo opús sit,
quae néc lacte néc lanam habént. Sic sine ádstent.
Exóluere, quánti fuére. Omnis frúctus
iam illís decidít. Non vidés, ut palántes
grasséntur? Quin aétate crédo esse mútas:
ne bálant quidém, quom a pecú cetero ábsunt.
BA. Stultae, haúd malae vidéntur. SO. Revórtamur íntro,
sorór. NI. Illico ámbae manéte: hae oves volúnt vos.
BA. Pródigium hoc quidem ést: humana nós vo appellánt oves.
PHI. Haé oves vobís malam rem mágnam, qua debént, dabunt.

BA. Sí quam debes, té condono; tíbi habe: nunquam abs té petam.
Séd quid est, quaprópter nobis vós malum minitámini?
PHI. Quía nostros agnós conclusos ístic esse aiúnt duos.
NI. Ét praeter eos ágnos meus est ístic clam mordáx canis;
quí nisi nobis próducuntur iam átque emittuntúr foras,
árietes trucés nos erimus: ín vos incursábimus.
BA. Sóror, est, quod te vólo secreto. SO. Ého, amabo! NI. Quó illaec abeunt?
BA. Sénem illum tibi dedo últeriorem, sóror, lepide ut lenítum reddas;
égo ad hunc irátum adgrediar. Póssumus nos hos íntro inlicere huc.
SO. Méum pensum ego lepide ádcurabo, quámquam odiosum est mórtem amplecti.
BA. Fácito, ut facias. SO. Táceas. Tu tuum fácito; ego, quod dixi, haúd mutabo.
NI. Quid íllaec illic in cónsilio duae sécreto consúltant?
PHI. Quid aís tu, homo? NI. Quid tú me vis? PHI. Pudet dícere me tibi quíddam.
NI. Quid est, quód pudeat? PHI. Sed amíco homini tibi quód volo credere, cértum est:
nihilí sum! NI. Istuc iamprídem scio. Sed, quíd nihili sis, mémora.
PHI. Tactús sum vehementér visco.
Cor stímulo foditur. NI. Pól tibi
to aéquius est coxéndicem.
... istuc est? etsí iam ego ipse, quid sít,
...e scire putó me;

verum aúdire etiam ex té studeo. PHI. Viden' hánc? NI. Video. PH. Haud mala múlier!
NI. Pol véro ista mala, et tú nihili. PHI. Quid múlta? ego amo. NI. An amas? PHI. Ναὶ γάρ.
NI. Tun', hómo putide, amatór istac fieri aétate audes? PHI. Quí non?
NI. Quia flágitium est. PHI. Quid opúst verbis? Meo fílio non sum irátus;
neque té tuo est aequum esse íratum; si amánt, sapienter fáciunt.
BA. Sequere hác. NI. Eccas tandém! Probri perlécebrae et persuastríces,
quid núnc? etiam reddítis nobis et fílios et servom? PHI. Ábin' hinc?
Non hómo tu quidem es, qui istóc pacto tam lépidam illepide appélles.
BA. Senex óptume, quantum est ín terra, sine hoc, óbsecro, exorare ábs te:
ut istúc delictum désistas tantópere ire oppugnátum.
NI. Ni abeás, quamquam tu béllia es, malum tibi mágnum dabo iam. BA. Pátiar.
Non métuo, ne quid míhi doleat, quod férias. PHI. Ut blandíloqua est!
BA. Hei míhi metuo. SO. Hic magis tránquillust.
BA. I hac mécum intro, atque ibi, sí quid vis, filiúm concastigáto.
NI. Abin' á me, scelus? BA. Sine, méa pietas, exórem. NI. Exores tú me?
SO. Ego quídem ab hoc certe exórabo. PHI. Imo ego te óro, ut me intro abdúcas.
SO. Lepidúm te! PHI. At scin, quo pácto me ad te intro ábducas? SO. Mecum út sis.

PHI. Omnía, quae cupio, cómmemoras. NI. Vidi égo nequam homines, vérum
te déteriorem néminem.
BA. I hac mécum intro, ubi tibi sít lepide victíbus, vino, atque unguéntis.
NI. Satis iám, satis vostri est cónvivii: nihil poénitet, ut sum accéptus.
Quadringéntis Philippis fílius me et Chrysálus circumduxérunt;
quem quídem ego ut non excrúciem, alterum tántum auri non méream.
BA. Quid tándem, si dimídium auri reddítur, isne tu hac mecum íntro?
NI. Minimé! nolo! nihil móror! sine sic! malo íllos ulcisci ámbo.
PHI. Etiám tu, homo nihili, quód di dant boni, cáve culpa tua amíssis!
Dimídium auri datur: áccipias, potésque et scortum accúmbas!
NI. Egon', úbi filius corrúmpatur meus, íbi potem? PH. Poténdum est.
NI. Age iám si id, útut est, étsi est dedecórum, facere indúcam
animum: égone, quum haec cum illo áccumbet, inspéctem? BA. Imo equidem técum
accúmbam, te amabo ét te amplexabór. NI. Caput prurit! périi!
Vix négito. BA. Non venit ín mentem tibi, amábo, si, dum vívas,
tibi béne facias, tamen iám pol id quidem ésse haud perlongínquum,
neque, sí hoc hodie amíssis, post id éventurum esse únquam?

NI. Quid agó? PHI. Quid agas, rogitás etiam? NI. Libet ét metuo. BA. Quid métuis?
NI. Ne obnóxius filio sim ét servo. BA. Mel méum amabo, istaec fíunt.
Tuus 'st. Únde illum censes súmere, nisi quód tute illi déderis?
Hanc véniam illi sine te éxorem. NI. Ut terebrát! Satin', offirmátum
quod mi érat, id me exorát? Tua sum opera ét propter te impróbior.
BA. Nusquám me a te avellés. Satin' ego istúc habeo offirmátum?
NI. Quod sémel dixi, haud mútabo. BA. It díes: ite intro accúbitum.
Filií vos exspectánt intus. NI. Quam nós quidem actutum emórimur?
BA. Vespér hic est: sequiminí. PHI. Ducite nos, quó lubet, tamquam addíctos.
BA. Lepide ípsi hi sunt captí, suis qui filiís fecere insídias. [Ite.]

GREX.

Hí senes nisi fuíssent nihili iam índe ab adulescéntia:
nón hodie hoc tantúm flagitium fácerent canis cápitibus;
néque adeo haec facerémus, ni antehac vídissemus fíeri,
út apud lenonés rivales fíliis fierént patres.
Spéctatores, vós valere et vólumus clare applaúdere.

C A P T E I V E I.

DRAMATIS PERSONAE.

ERGASILUS, parasitus.
HEGIO, senex.
LORARIUS.
PHILOCRATES, nobilis captivus Alius.
TYNDARUS, eius servus.
ARISTOPHONTES, captivus Alius.
PUER HEGIONIS.
PHILOPOLEMUS, filius Hegionis.
STALAGMUS, servus fugitivus.
GREX

SUMMARIUM.

Bellum habebant Aetoli cum Eliensibus, (qui Plauto Alii vocantur). Hegio autem Aetolus duos habet filios, quorum alter (Philopolemus) in bello captus est ab Eliensibus emtusque de praeda a medico quodam Menarcho; alter (Tyndarus) olim quadrimulus ab servo fugitivo ablatus ad eosdem Elienses venditusque Theodoromedi cuidam, et ab hoc tamquam peculiaris filiofamilias eius (Philocrati) datus. Hi uterque (Philocrates et Tyndarus servus) in eodem bello ab Aetolis sunt capti. Hegio, ut captivum filium suum Philopolemum recuperet, consilium capit coemendi captivos Elienses, quibus illum mutet, et inter hos emit ipsos Philocratem et Tyndarum, quem suum filium esse nescit. Hi duo astute personas inter se commutant, quo facilius Philocrates tamquam servus liberetur. Eum ergo Hegio Elidem ablegat (Tyndarum esse ratus), ut is inde suum filium Philopolemum liberatum apportet. Quo iam profecto, comperit ex alio quodam captivo, se deceptum, et pro Philocrate Tyndarum servum retentum. Iratus igitur Tyndarum in lapicidinas mittit. Mox redit Philocrates cum Philopolemo, adducens simul et servum Stalagmum, qui quadrimum illum filium abstulerat. Per quem demum Hegio comperit, Tyndarum suum esse filium. Hunc ergo accersit, Philocratem ad suos remittit; Stalagmum punit. — Per omnia haec Gelasimus parasitus apposite suas partes agit.

Scena est in Aetolia.

ARGUMENTUM.

Captúst in pugna Hégionis filius;
Aliúm quadrimum fúgiens servus véndidit.
Patér captivos cómmercatur Álios,
Tantúm studens, ut gnátum recuperét suum,
Et ín ibus emit ólim amissum filium.
Is, suó cum domino véste vorsa ac nómine,
Vt ámittatur fécit; ipsus pléctitur;
Et is reduxit cáptum et fugitivúm simul,
Indício cuius álium agnoscit filium.

PROLOGUS.

Hos quós videtis stáre hic captivós duos,
illí qui astant, hí stant ambo, nón sedent.
Vos, vós mihi testes éstis me verúm loqui.
Senéx qui hic habitat, Hégio, est huiús pater.
Sed ís quo pacto sérviat suo síbi patri,
id ego híc apud vos próloquar, si operám datis.
Seni huíc fuerúnt fílii natí duo;
aliúm quadrimum púerum servos súrripit,
eumque hínc profugiens véndidit in Álide
patríd huiusce. Iam hóc tenetis? — Óptumum est! —
Negat hércle ille últimus. — Accédito! —
Si nón, ubi sedeas, lócus est, est, ubi ámbules:
quando hístrionem cógis mendicárier.
Ego mé tua causa, ne érres, non ruptúrus sum.
Vos, quí potestis ópe vostra censérier,
accípite reliqüom: álieno uti níhil moror.
Fugitívus ille, ut díxeram ante, huiús patri,
domo quém profugiens dóminum abstulerat, véndidit.
Hic póstquam hunc emit, dédit eum huic gnató suo
pecúliarem, quía quasi una aetás erat.
Hic núnc domi servit súo patri, nec scít pater.
Enimvéro di nos quási pilas hominés habent
Ratiónem habetis, quómodo unum amíser

Postquám belligerant Aétoli cum Áliis:
ut fít in bello, cápitur alter fílius.
Medicús Menarchus émit ibidem in Álide.
Coepít captivos cómmercari hic Álios,
si quém reperire pósset, qui mutét suom
illúm captivom; hunc súum esse nescit, quí domi est.
Et quóniam heri inde audívit de summó loco
summóque genere cáptum esse equitem Álium,
nihil prétio parsit, fílio dum párceret:
recónciliare ut fácilius possét domum,
emit hósce de praeda ámbo de quaestóribus.
Hice aútem inter sese húnc confinxerunt dolum,
quo pácto hic servos súum herum hinc amittát domum.
Itaque ínter se commútant vestem et nómina;
illíc vocatur Phílocrates, hic Týndarus:
huius íllic, hic illius hódie fert imáginem.
Et hic hódie expediet hánc docte falláciam
et súum herum faciet líbertatis cómpotem,
eodémque pacto frátrem servabít suom,
reducémque faciet líberum in patriam ád patrem
imprúdens, itidem ut saépe iam in multís locis
plus ínsciens quis fécit, quam prudéns, boni.
Sed ínscientes súa sibi fallácia
ita cómpararunt ét confinxerúnt dolum,
itaque hí commenti dé sua senténtia,
ut in sérvitute hic ád suum maneát patrem.
Ita núnc ignorans súo sibi servít patri.
Homúnculi quantí sunt, quum recógito!
Haec rés agetur nóbis, vobis fábula.
Sed étiam est, paucis vós quod monitos vóluerim.
Profécto expediet, fábulae huic operám dare.

Non pértractate fácta est, neque item ut céterae;
neque spúrcidici insunt vérsus immemorábiles:
hic néque periurus léno est, nec meretríx mala,
neque míles gloriósus. Ne vereámini,
quia béllum Aetolis ésse dixi cum Áliis:
foris íllic extra scénam fient proélia:
nam hoc péne iniquom est cómico chorágio,
conári desubito ágere nos tragoédiam.
Proin, sí quis pugnam exspéctat, litis cóntrahat:
valéntiorem náctus advorsárium
si erít, ego faciam, ut púgnam inspectet nón bonam,
adeo út spectare póstea omneis óderit.
Abeó. Valete, iúdices iustíssumi
domí, bellique duéllatores óptumi.

ACTUS I. SCENA I.

ERGASILUS.

Iuvéntus nomen índidit scortó mihi,
eo quia ínvocatus sóleo esse in convívio.
Scio, absúrde dictum hoc dérisores dícere;
at ego áio, recte: nam ín convivió sibi
amátor, talos quóm iacit, scortum ínvocat:
estne ínvocatum, an nón est? Est planíssume.
Verum hércle: verum nós parasiti plánius,
quos núnquam quisquam néque vocat neque ínvocat;
quasi múres semper édimus alienúm cibum.
Ubi rés prolatae súnt, quom rus hominés eunt

simúl prolatae rés sunt nostris déntibus
Quasi, quúm caletur, cóchleae in occultó latent,
suó sibi succo vívunt, ros si nón cadit:
itém parasiti rébus prolatís latent
in occúlto, miseri víctitant succó suo,
dum rúri rurant hómines, quos ligúrriant.
Prolátis rebus párasiti venátici
sumus; quándo rure rédierunt, Molóssici
odiósicique et múltum incommodístici.
Et híc quidem, hercle, nísi qui colaphos pérpeti
potís parasitus, frángique aulas ín caput,
vel ire éxtra portam Trígeminam ad saccúm licet.
Quod míhi ne eveniat, nónnullum perículum est.
Nam póstquam meus rex ést potitus hóstium, —
ita núnc belligerant Aétoli cum Áliis:
nam Aetólia haec est: íllic captus 'st in Álide
Philopólemus, huius Hégionis fílius,
senís, qui hic habitat; quae aédes lamentáriae
mihi súnt, quas quotienscúnque conspició, fleo.
Nunc híc occoepit quaéstum hunc filii grátia
inhonéstum et maxume álienum ingenió suo:
hominés captivos cómmercatur, sí queat
aliquem ínvenire, súom qui mutet fílium.
Quod égo quidem nimís quam cupio ut ímpetret.
Nam ni íllum recipit, níhil est, quo me récipiam.
Nullá iuventutis ést spes: sese omnés amant.
Ille démum antiquis ést adulescens móribus,
quoius núnquam voltum tránquillavi grátiis.
Condígne est pater éius moratus móribus.
Nunc ád eum pergam. Séd aperitur óstium,
unde sáturitate saépe ego exii ébrius.

ACTUS I. SCENA II.

HEGIO. LORARIUS. ERGASILUS.

HE. Advórte animum, sis, tu. Ístos captivós duos,
herí quos emi dé praeda a quaestóribus,
his índito caténas singulárias;
istás maiores, quíbus sunt vincti, démito.
Sinito ámbulare, sí foris, si intús volent;
sed uti ádserventur mágna diligéntia.
Libér captivos ávis ferae consímilis est:
semél fugiendi sí data est occásio,
satis ést; nunquam postílla possis préndere.
LO. Omnés profecto líberi lubéntius
sumus, quám servimus. HE. Nón videre ita tú quidem.
LO Si nón est, quod dem, méne vis dem ipse ín pedes?
HE. Si déderis: erit extémplo mihi, quod dém tibi.
LO. Avis mé ferae consímilem faciam, ut praédicas.
HE. Ita ut dícis: nam si fáxis, te in caveám dabo.
Sed sátis verborum est. Cúra, quae iússi, átque abi.
Ego íbo ad fratrem ad álios captivós meos;
visám, ne nocte hac quídpiam turbáverint;
inde mé continuo récipiam rursús domum.
ER. Aegre ést mi, hunc facere quaestum carcerárium
proptér sui gnati míseriam miserúm senem;
sed si úllo pacto ille húc conciliarí potest,
vel cárnificinam hunc fácere possum pérpeti.
HE. Quis hic lóquitur? ER Ego, qui tuó moerore máceror,

macésco, consenésco, et tabescó miser.
Ossa átque pellis súm miser macritúdine,
neque únquam quidquam méiuvat, quod edó domi;
foris áliquantillum étiam, quod gusto, íd beat.
HE. Ergásile, salve. ER. Dí te bene ament, Hégio.
HE. Ne fle. ER. Égon' illum non fléam? egone non défleam
talem ádulescentem? HE. Sémper sensi fílio
meo te ésse amicum, et íllum intellexí tibi.
ER. Tum dénique homines nóstra intellegimús bona,
quum, quae ín potestate hábuimus, ea amísimus.
Ego, póstquam gnatus túus potitust hóstium,
expértus, quanti fúerit, nunc desídero.
HE. Aliénus quom eius incómmodum tam aegré feras:
quid mé patrem par fácere est, quoi ille est únicus?
ER. Aliénus ego? aliénus illi? Ah, Hégio,
nunquam ístuc dixis, néque animum induxís tuom!
Tibi ille únicust; mi etiam único magis únicus.
HE. Laudó, malum quom ámici tuum ducís malum.
Nunc hábe bonum animum. ER. Éheu! HE. Huic illúd dolet,
quia núnc remissus ést edundi exércitus.
Nullúmne interea náctus, qui possét tibi
remíssum, quem duxti, ímperare exércitum?
ER. Quid crédis? Fugitant ómnes hanc províncíam,
posteáquam captus ést Philopolemús tuos.
HE. Non pól mirandum est, fúgitare hanc províncíam:
multís et multigéneribus opus ést tibi
milítibus. Primumdum ópus est pistoriénsibus
eorúm sunt aliquot génera pistoriénsium;

opús paniceis; ópus placentinís quoque;
opus túrdetanis; ópus est ficeduléensibus;
iam máritumi omnes mílites opus súnt tibi.
ER. Ut saépe summa ingénia in occultó latent!
hic quális imperátor nunc privátus est!
HE. Habe módo bonum animum: nam íllum confidó domum
in hís diebus mé reconciliássere:
nam eccum híc captivom ádulescentem Álium,
prognátum genere súmmo et summis diúitiis:
hoc íllum me mutáre confidó fore.
ER. Ita dí deaeque fáxint! HE. Sed num quó foras
vocátus ad cöénam? ER. Nusquam, quód sciam.
Sed quíd tu id quaeris? HE. Quía mi est natalís dies:
proptérea te vocári ad coenám volo.
ER. Facéte dictum! HE. Séd si pauxillúm potes
conténtus esse. ER. Né perpauxillúm modo:
nam istóc me adsiduo víctu delectó domi.
Age, sís, roga! HE. Emtum? ER. Nísi qui meliorem ásferet,
quae mi átque amicis pláceat conditió magis,
quasi fúndum vendam, méis me addicam légibus.
HE. Profúndum vendis tú quidem, haud fundúm, mihi.
Sed sí venturus, témpori. ER. Hem vel iam ótium est.
HE. I módo, venare léporem; nunc erím tenes:
nam méus scruposam víctus commeát viam.
ER. Nunquam ístocvinces me, Hégio: ne póstules;
cum cálceatis déntibus veniám tamen.
HE. Aspér meus victus sáne est. ER. Sentisr ésitas?

HE. Terréstris coena est . . . ER. Sús terrestris béstia est.
HE. Multis oleribus . . . . ER. Cúrato aegrotós domi.
Numquíd vis? HE. Venias témpori. ER. Memorém mones.
HE. Ibo íntro atque intus súbducam ratiúnculam,
quantíllum argenti mihi ápud trapezitám siet.
Ad frátrem, quo ire díxeram, mox ívero.

ACTUS II. SCENA I.

LORARII. PHILOCRATES. TYNDARUS.

LO. Si di ímmortales íd voluere, vós hanc aerumnam éxsequi,
decet íd pati animo aéquo. Si id faciétis, levior lábos erit.
Domi fuístis, credo, líberi;
nunc sérvitus si evénit, ei vos mórigerari mós bonust,
eámque herili império ingeniis vóstris lenem réddere.
Indígna digna habénda sunt, herus quaé facit.
PH. Oh, oh, oh!
LO. Éiulatióne haud opus est. Óculis multam míseriae
ádicitis. In ré mala animo sí bono utare, ádiuv
TY. At nós pudet, quia cúm catenis súmus. I At pigeat póstea
nóstrum herum, si éximat, aút solutós sina

quós argento émerit.
TY. Quíd ille a nobis métuit? Scimus nós, nostrum officiúm quod est,
sí solutós sinat.
LO. Át fugam fíngitis: séntio, quam rém agitis.
TY. Nós fugiamus? quó fugiamus? LO. Ín patriam. TY. Apage! haud nós id deceat,
fúgitivos imitári. LO. Imo edepol, si érit occasio, haúd dehortor.
TY. Únum exoráre vos sínite nos. LO. Quídnam id est?
TY. Út sine hisce árbitris
átque vobís, nobis
détis loquendí locum.
LO. Fíat. Abscédite hinc! nós concedámus huc.
Séd brevem orátionem íncipesse. TY. Hém, mi istuc
cértum erat. — Cóncede huc! LO. Ábite istim. PH. Obnóxii
ámbo vobís sumus própter hanc rém, quom, quam
vólumus nos cópiam esse, fácitis nos cómpotes.
Sécede huc núnc ïam, sí videtúr, procul,
ne árbitri dícta nostra árbitrarí queant,
neú permanét palam haec nóstra fallácia:
nám doli nón doli súnt, nisi astú colas,
séd malum máximum, si íd palam próvenit.
Nám si herus tú mihi es, átque ego mé tuom
sérvom esse adsímulo:
tamen víso opust, cauto ést opus,
ut hoc sóbrie sineque árbitris
adcúrate agátur docte ét diligénter:
tanta íncepta rés est; haud sómniculóse hoc

agéndum est. TY. Ero, út me volés esse. PH. Spéro.
TY. Nam tú nunc vidés, pro tuó caro cápite
carum ófferre meúm me capút vilitáti.
PH. Scío. TY. At scire túm memento, quándo id, quod volés, habebis.
Nám fere máxuma párs
mórem hunc hominés habent: quód volunt, dum ímpetrant,
súnt boni; séd id ubi iám penes sése habent,
éx bonis péssumi et fraúdulentíssumi
súnt. Nunc, ut té mihi ésse volo, esse aútumo.
Quód tibi suádeo, suádeam meó patri.
PH. Pól ego te, si aúdeam, meúm patrem nóminem:
nám secundúm patrem tu és pater próxumus.
TY. Aúdio. PH. Et proptérea saepiús te moneo, ut mémineris:
nón ego herus tibí, sed servos súm. Nunc te hoc unum óbsecro.
Quóniam nobis di ímmortales ánimum ostenderúnt suom,
út qui herum me tíbi fuisse atque ésse nunc conservóm velint,
quód antehac pro iure ímperitabam méo, nunc te oro pér precem,
pér fortunam incértam et per mei te érga bonitatém patris,
pér conservitiúm commune, quód hostica evenít manu:
né me secus honóre honestes, quam égo, quom servibás mihi,
átque ut, qui fuerís et qui nunc sís, meminisse ut mémineris.

TY. Scío quidem, me te ésse nunc et te ésse me. PH. Hem, istuc sí potes
mémoriter meminísse, inest spes nóbis ín hac astútia.

ACTUS II. SCENA II.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

HE. Iam égo revortar íntro, si ex his, quaé volo, exquisívero.
Úbi sunt isti, quós ante aedis iússi huc producí foras?
PH. Édepol tibi ne quaéstioni essémus, cautum intéllego:
íta vinclis custódiisque círcummoenití sumus.
HE. Quí cavet, ne décipiatur, víx cavet, quom etiám cavet:
étiam quom cavísse ratus est, saépe is cautor cáptus est.
Án vero non iústa causa est, út vos servem sédulo,
quós tam grandi sím mercatus praésenti pecúnia?
PH. Néque pol tibi nos, quía nos servas, aéquom est vitio vórtere,
néque te nobis, sí abeamus hínc, si fuat occásio.
HE. Út vos hic, itidem íllic apud vos méus servatur fílius.
PH. Cáptus est? HE. Ita. PH. Nón igitur nos sóli ignavi fúvimus.
HE. Sécede huc: nam súnt, ex te quac sólo · tarí volo,

quárum rerum té falsiloquum mi ésse nolo. PH. Nón ero,
quód sciam; si quíd nescivi, id néscium tradám tibi.
TY. Núnc senex est ín tonstrina! núnc iam cultros áttinet!
Ne íd quidem, involúcre iniicere, vóluit, vestem ut ne ínquinet.
Séd utrum strictimne áttonsurum dícam esse, an per péctinem,
néscio; verúm si frugi est, úsque admutilabít probe.
HE. Quíd tu? servosne ésse an liber mávelis? memorá mihi.
PH. Próxumum quod sít bono, quodque á malo longíssume,
íd volo; quamquám non multum fúit molesta sérvitus,
néc mihi secus erát, quam si essem fámiliaris fílius.
TY. Eúge, pol Thalém talento nón emam Milésium:
nam ád sapientiam húius ille nímius nugatór fuit.
Út facete orátionem ad sérvitutem cóntulit!
HE. Quó de genere nátust illic Phílocrates? PH. Polyplúsio,
quód genus illic únum est pollens átque honoratíssumum.
HE. Quíd ipsus hic? quo honóre est illic? PH. Súmmo atque ab summís viris.
HE. Tum ígitur, ei quom in Ális tanta grátia est, ut praédicas,
quíd divitiae? súntne opimae? PH. Unde éxcoquat sevóm senex.

HE. Quíd pater? vivítne? PH. Vivom, quom índe abiimus, líquimus;
núnc vivatne, néc ne, id Orcum scíre oportet scílicet.
TY. Sálva res est: phílosophatur quóque iam, non mendáx modo est.
HE. Quód erat ei nomén? PH. Thesaurochrýsonicochrýsides.
HE. Vídelicet proptér divitias índitum id nomén quasi est.
PH. Ímo edepol proptér avaritiam ipsíus ac tenáciam.
[Nam ílle quidem Theodóromedes fúit germano nómine.]
HE. Quíd tu ais? tenáxne pater est éius? PH. Imo edepol pértenax.
Quín etiam, ut magis nóscas, Genio súo ubi quando sácruficat,
ád rem divinám quibus est opus, Samiis vasis útitur,
ne ípse Genius súbripiat. Proinde, áliis ut credát, vide.
HE. Séquere hac me igitur: éadem ego ex hoc, quaé volo, exquaesívero.
Phílocrates, hic fécit, hominem frúgi ut facere opórtuit:
Nám ego ex hoc, quo génere gnatus sis, scio: hic fassust mihi.
Haéc tu eadem si cónfiteri vis, tua e re féceris:
quaé tamen scio scíre me ex hoc. TY. Fécit officium hic suom,
quóm tibi est confessus verum: quámquam v-sédulo

méam nobilitatem ócultare et génus et divitiás meas,
Hégio; nunc, quándo patriam et líbertatem pérdidi,
nón ego istunc me pótius quam te métuere, aequom cénseo:
vís hostilis cum ístoc fecit méas opes aequábilis.
Mémini, quom dicto haúd audebat, fácto nunc laedát licet.
Séd viden'? Fortúna humana fíngit artatque, út lubet:
mé, qui liber fúeram, servom fécit, e summo ínfumum;
qui ímperare insuéram, nunc altérius imperio óbsequor;
ét quidem si proínde, ut ipse fui ímperator fámiliae,
hábeam dominum, haud vérear, ne iniúste aut graviter mi ímperet.
Hégio, hoc te mónitum, nisi forte ípse non vis, vólueram.
HE. Lóquere audacter. TY. Tam égo fui ante líber, quam gnatús tuos;
tám mihi, quam illi, líbertatem hostílis eripuít manus;
tám ille apud nos sérvit, quam ego nunc híc apud te sérvio.
Ést profecto déus, qui, quae nos gérimus, auditque ét videt;
ís, uti tu med híc habueris, proínde illum illic curáverit:
béne merenti béne profuerit, mále merenti pár erit.

Quám tu filiúm tuom, tam páter me meus desíderat.
HE. Mémini ego istoc. Séd faterin' éadem, quae hic fassúst mihi?
TY. Égo patri meo ésse fateor súmmas divitiás domi,
méque summo génere gnatum; séd te obtestor, Hégio,
né tuom animum aváriorem fáxint divitiaé meae:
né, patri tametsi únicus sum, decére videatúr magis,
mé saturum servíre apud te súmtu et vestitú tuo
pótius, quam illic, ubi mínume honestum est, méndicantem vívere.
HE. Égo virtute deum ét maiorum nóstrum dives súm satis:
nón ego omninó lucrum omne esse útile homini exístumo.
Scío ego: multos iám lucrum luculéntos homines réddidit;
ést etiam, ubi profécto damnum praéstet facere, quám lucrum.
Ódi ego aurum: múlta multis saépe suasit pérperam.
Núnc hoc animum advórte: ut ea, quae séntio, paritér scias.
Fílius meus íllic apud vos sérvit captus Álide;
éum si reddis míhi, praeterea únum numum né duis,
ét te et hunc amíttam hinc. Alio pácto abire nón potes.
TY. Óptumum atque aequíssumum oras, óptumusque hominum és homo.
Séd is privatam sérvitutem sérvit illi, an públicam?

HE. Prívatam medicí Menarchi. PH. Pól hic quidem huius ést cliens.
Tam hóc quidem tibi ín proclivi, quam ímber est, quandó pluit.
HE. Fác, is homo ut redimátur. TY. Faciam. Séd te id oro, Hégio. . . .
HE. Quíd vis, dum ab re né quid ores, fáciam. TY. Auscultadúm: scies.
Égo me amitti, dónicum ille huc rédierit, non póstulo;
vérum quaeso, ut aéstumatum hunc míhi des, quem mittam ád patrem:
út is homo redimátur illi. HE. Imo álium potius mísero
hínc, ubi erunt indúciae, illuc, tuóm qui conveniát patrem:
quí tua, quae tu míseris, mandáta, ita, ut velis, pérferat.
TY. Át nihil est, ignótum ad illum míttere: operam lúseris;
húnc mitte: hic reddét transactum ómne, si illuc vénerit;
néc quemquam fidéliorem, néque quoi plus credát, potes
míttere ad eum, néc qui magis sit sérvos ex senténtia,
néque adeo, quoi túom concredat fílium hodie audácius.
Né vereare: méo periculo húius ego experiár fidem,
frétus ingenio éius, quod me esse scít erga se bénevolum.
HE. Míttam equidem istunc aéstumatum tuá fide, si vís. TY. Volo;

quám citissumé potest, tam hoc cédere ad factúm volo.
HE. Núm quae causa est, quín, si ille huc non rédeat, vigintí minas
míhi des pro illoc? TY. Óptume imo. HE. Sólvite istum núnc ïam,
átque utrumque. TY. Dí tibi omnes ómnia optata áfferant,
quóm me tanto honóre honestas, quómque ex vinclis éximis.
Hóc quidem haud moléstum est, iam quod cóllus collarí caret.
HE. Quód bonis benefít beneficium, grátia ea gravida ést bonis.
Núnc tu, illunc si illo és missurus, díce, monstra, praécipe,
quae ád patrem vis núntiari. Vín vocem huc ad té? TY. Voca.

ACTUS II. SCENA III.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

HE. Quae rés bene vortat míhi, meoque fílio,
vobísque: vult te nóvus herus operám dare
tuo véteri domino, quód is velit, fidéliter.
Nam ego te aéstumatum huíc dedi vigintí minis;
hic aútem te ait míttere hinc velle ád patrem;
meum ut íllic redimat fílium: mutátio
ïntér me atque illum ut nóstris fiat fíliis.
PH. Utróquevorsum réctum est ingeniúm

ad te átque ad illum; pró rota uti mé licet:
vel ego húc vel illuc vórtar, quo imperábitis.
HE. Tuté tibi eá tuopte ingénio prodes plúrimum,
quom sérvitutem íta fers, ut ferrí decet.
Sequere. — Hém tibi hominem! TY. Grátiam habeó tibi,
quom cópiam istam mi ét potestatém facis,
ut ego ád parentes húnc remittam núntium,
qui mé quid rerum hic ágitem et quid fierí velim,
patrí meo ordine ómnem rem illuc pérferat.
Nunc íta convenit ínter me atque hunc, Týndare,
ut te aéstumatum in Álidem mittam ád patrem:
si nón rebitas húc, ut vigintí minas
dem pró te. PH. Recte cónvenisse séntio:
nam páter expectat aút me, aut aliquem núntium,
qui hinc ád se veniat. TY. Ergo animum advortás volo,
quae núntiare hinc té volo in patriam ád patrem.
PH. Phílocrates, ut adhúc locorum féci, faciam sédulo,
út potissumúm, quod in rem récte conducát tuam,
íd petam, id pérsequarque córde atque animo et víribus.
TY. Fácis ita, ut te fácere oportet. Núnc animum advortás volo.
Ómnium primúm salutem dícito matri ét patri,
Ét cognatis, ét si quem alium bénevolentem víderis:
me híc valere et sérvitutem sérvire huic homini óptumo,
quí me honore honéstiorem sémper fecit ét facit.
PH. Ístuc ne praecípias, facili mémoria meminí tamen.

TY. Nam équidem, nisi quod cústodem habeo, líberum me esse árbitror.
Dícito patrí, quo pacto míhi cum hoc convénerit
de húius filió . . . PH. Quae memini, móra mera est monérier.
TY. út eum redimat ét remittat nóstrum huc amborúm vicem.
PH. Méminero. HE. At quamprímum poterit, tam ín rem utrique est máxume.
PH. Nón tuom tu mágis videre, quam ílle suom gnatúm cupit.
HE. Méus mihi, suos quoíque est carus. PH. Númquid aliud vís patri
núntiari? TY. Me híc valere; et túte audacter dícito,
Týndare, inter nós fuisse ingénio haud discordábili:
néque te commeruísse culpam, néque me advorsatúm tibi;
béneque hero gessísse morem, in tántis aerumnís tamen;
néque med unquam déseruisse té neque factis néque fide
rébus in dubiís, egenis. Haéc pater quandó sciet,
Týndare, ut fuerís animatus érga suom gnatum átque se:
núnquam erit tam avárus, quin te grátís emittát manu.
Ét mea opera, si hínc rebito, fáciam ut faciat fácilius:
nám tua opera et cómitate et vírtute et sapiéntia
fécisti, ut redíre liceat ád parentes dénuo;

quóm apud hunc conféssus es et génus et divitiás meas:
quó pacto exemísti e vinclis túom herum tua sapiéntia.
PH. Féci ego ita, ut commémoras, et; te meminisse id, gratum ést mihi.
Mérito tibi ea évenerunt á me: nam nunc, Phílocrates,
si égo item memorem, quaé med erga múlta fecistí bene,
nóx diem adimat: nám servos meus si ésses, nihilo sécius
óbsequiosus míhi fuisti sémper. HE. Di, vostrám fidem,
hóminum ingenium líberale! ut lácrumas excutiúnt mihi!
Vídeas, corde amáre inter se: quántis suum herum laúdibus
sérvos collaudávit. PH. Me pol ístic haud centésimam
pártem laudat, quam ípse meritust út laudetur laúdibus.
HE. Érgo quom optumé fecisti, núnc adest occásio
bénefacta cumuláre: ut erga hunc rém geras fidéliter.
PH. Máge non factum póssum velle, quam ópera experiar pérsequi.
Íd ut scias: Iovém supremum téstem laudo, Hégio,
me ínfidelem nón futurum Phílocrati . . . HE. Probus és homo.
PH. néc me secus unquam éi facturum quídquam, quam memét mihi.

TY. Ístaec dicta te éxperiri et óperis et factís volo;
ét quod minus dixí, quam volui, dé te, animum advortás volo.
Átque horunc verbórum causa cavéto, mihi iratús fuas;
séd, te quaeso, cógitato, hinc méa fide mittí domum
te aéstumatum et méam esse vitam hic pró te positam pígnori:
né tu me ignorés, quom extemplo meo é conspectu abscésseris,
quóm me servom in sérvitute pró ted hic relíqueris;
túque te pro líbero esse dúcas, pignus déseras,
néque des operam, pró me ut huius réducem facias fílium.
Scíto, te hinc minís viginti aéstumatum míttier.
Fác fidelis sís fideli: cáve fidem fluxám geras.
Nám pater, scio, fáciet, quae illum fácere oportet, ómnia.
Sérva tibi in perpétuom amicum me, átque hunc inventum ínveni.
Haéc per dexterám tuam te déxtera retinéns manu
óbsecro: infidélior mihi né fuas, quam ego súm tibi.
Tú hoc age! tu míhi herus nunc es, tú patronus, tú pater:
tíbi commendo spés opesque méas. PH. Mandavistí satis.
Sátin' habes, mandáta quae sunt, fácta si referó? TY. Satis.
PH. Ét tua et tua húc ornatus réveniam ex senténtia.

Díco unum ridículum dictum dé dictis melióribus,
quíbus solebam ménstruales épulas ante adipíscier.
Némo ridet. Scívi extemplo, rém de compactó geri.
Né canem quidem írritatam vóluit quisquam imitárier,
sáltem, si non árriderent, déntis ut restríngerent.
Ábeo ab illis, póstquam video mé sic ludificárier;
pérgo ad alios; vénio ad alios, déinde ad alios: úna res;
ómnes compactó rem agunt, quasi ín Velabro oleárii.
Núnc redeo inde, quóniam me ibi vídeo ludificárier.
Ítem alii parasíti frustra obámbulabant ín foro.
Núnc barbarica lége certum est iús meum omne pérsequi:
quí concilium iniére, quo nos víctu et vita próhibeant,
hís diem dicam; írrogabo múltam, ut mihi coenás decem
meo árbitratu dént, quom cara annóna sit. Sic égero.
Núnc ibo ad portum hínc: est illic mí úna spes coenática;
si éa decollabít, redibo huc ád senem ad coenam ásperam.

ACTUS III. SCENA II.

HEGIO.

Quid est suávius, quam béne rem gerere público
bonó, sicut ego féci heri,
quom emi hósce homines? Ubi quísque vident,
eúnt obviám, gratulánturque eám rem.
Ita núnc me miserúm restitándo, retinéndo
lassúm reddidérunt:
vix éx gratulándo misér iam eminébam.
Tandem ábii ad praetórem; ibí vix requiévi;
rogó syngraphúm;
datúr mihi; illicó
dedí Tyndaró:
ílle abiit démum. Inde íllico praevórtor
domúm. Postquam id áctum est,
eo prótinus ad fratrem, álii mei ubi sunt Álii captívi;
rogó, Philocratem ex Álide ecquis hóminum novérít. Iam hic
exclámat, eum sibi ésse sodalem; díco eum esse apúd me;
hic éxtemplo orat óbsecratque, eum síbi videre ut líceat.
Iussi íllico hunc exsólvi. Nunc tu séquere me,
ut, quód me oravisti, ímpetres, eum hóminem uti convénias.

Díco unum ridículum dictum dé dictis melióribus,
quíbus solebam ménstruales épulas ante adipiscier.
Némo ridet. Scívi extemplo, rém de compactó geri.
Né canem quidem írritatam vóluit quisquam imitárier,
sáltem, si non árriderent, déntis ut restríngerent.
Ábeo ab illis, póstquam video mé sic ludificárier;
pérgo ad alios; vénio ad alios, déinde ad alios: úna res;
ómnes compactó rem agunt, quasi ín Velabro oleárii.
Núnc redeo inde, quóniam me ibi vídeo ludificárier.
Ítem alii parasíti frustra obámbulabant ín foro.
Núnc barbarica lége certum est

… spes

… senem ad coenam

ACTUS III. SCENA II.

HEGIO.

Quid est suávius, quam béne rem gerere público
bonó, sicut ego féci heri,
quom emi hósce homines? Ubi quísque vident,
eúnt obviám, gratulánturque eám rem.
Ita núnc me miserúm restitándo, retinéndo
lassúm reddidérunt:
vix éx gratulándo misér iam eminébam.
Tandem ábii ad praetórem; ibí vix requiévi;
rogó syngraphúm;
datúr mihi; illicó
dedí Tyndaró:
ille abiit démum. Inde íllico praevórtor
dom[illegible]quam id áctum est,
eo [illegible] fratrem, álii mei ubi sunt Álii
r[illegible] ex Álide ecquis hóminum no-
[illegible]m hic
e[illegible]ésse sodalem; díco eum esse
[illegible]ecratque, eum síbi videre ut
[illegible]lvi. Nunc tu séquere me,
[illegible]ti, ímpetres, eum hóminem uti
[illegible]as.

TY. Hégio, hic homó rabiosus hábitus est in Álide:
né tu, quod istic fábuletur, aúris immittás tuas:
nám istic hastis ínsectatus ést domi matrem ét patrem,
ét illic isti, quí sputatur, mórbus interdúm venit.
Proín tu ab istoc prócul recedas! HE. Últro istum a me! AR. Ain', vérbero,
mé rabiosum, atque ínsectatum esse hástis meum memorás patrem,
ét eum morbum mi ésse, ut qui me ópus sit insputárier?
HE. Né verere: múltos istic mórbus homines mácerat,
quíbus insputarí saluti fúit, atque aliis prófuit.
AR. Quíd tu autem? etiam huic crédis? HE. Quid ego crédam huic? AR. Insanum ésse me
TY. Víden' tu hunc quam inimíco voltu intuétur? Concedi óptumum est,
Hégio: fit, quód ego dixi: glíscit rabies: cáve tibi!
HE. Crédidi esse insánum extemplo, ubi te áppellavit Týndarum.
TY. Quín suom ipse intérdum ignorat nómen, neque scit, quí siet.
HE. Át etiam te suóm sodalem ésse aíbat. TY. Haud vidí magis!
Ét quidem Alcmaeon, átque Orestes, ét Lycurgus póstea
úna opera mihi súnt sodales, qua íste. AR. At etiam, fúrcifer,
mále loqui mi audés? non ego te nóvi? HE. Pol planum íd quidem est,
nón novisse, qui ístum appelles Týndarum pro Phílocrate.

Quém vides, eum ignóras; illum nóminas, quem nón vides.
AR. Ímo iste eum sese áit, qui non est, ésse; et, qui vero ést, negat.
TY. Tu énim repertus's, Phílocratem qui súperes verivérbio!
AR. Pól, ego ut rem videó, tu inventus's, véra vanitúdine
quí convincas! Séd quaeso hercle, agedum, ádspice ad me! TY. Hem! AR. Díc modo:
té negas Tyndarum ésse? TY. Nego, inquam. AR. Tún' te Philocratem ésse ais?
TY. Áio ego, inquam. AR. Túne huic credis? HE. Plús quidem, quam tibi aút mihi:
nam ílle quidem, quem tu húnc memoras esse, hódie hinc abiit Álidem
ád patrem huius. AR. Quém patrem, qui sérvos est? TY. Et tú quidem
sérvos, et libér fuisti; et égo me confidó fore,
si húius huc recónciliasso in líbertatem fílium.
AR. Quíd ais, furcifér? tun' te gnatum ésse memoras líberum?
TY. Nón equidem me Líberum, sed Phílocratem esse aió. AR. Quid est?
Út scelestus, Hégio, nunc ís te ludos híc facit!
Nám is est servos ípse, neque praetér se unquam ei servós fuit.
TY. Quía tute ipse egés in patria, néc tibi, qui vivás, domi est:
ómnis inveníri similes tíbi vis. Non mirúm facis:
ést miserorum, ut málevolentes sínt atque invideánt bonis.

AR. Hégio, vide sís, ne quid tu huic témere insistas crédere!
Átque, ut perspició, profecto iam áliquid pugnai édidit:
fílium tuom quód redimere se áit, id neutiquam míhi placet.
TY. Scío, te id nolle fíeri; efficiam támen ego id, si di ádiuvant:
íllum restituam huíc, hic autem in Álidem me meó patri.
Própterea ad patrem hínc amisi Týndarum. AR. Quin túte is es,
néque praeter te in Álide ullus sérvos istoc nómine est.
TY. Pérgin' servom me éxprobrare esse, íd, quod vi hostili óbtigit?
AR. Énim iam nequeo cóntineri! TY. Heus, aúdin', quod ait? quín fugis?
Iám illic hic nos ínsectabit lápidibus, nisi illúm iubes
cómprehendi. AR. Crúcior. TY. Ardent óculi: fune opus, Hégio!
Viden' tu, illi maculári corpus tótum maculis lúridis?
Átra bilis ágitat hominem! AR. At pól te, si hic sapiát senex,
átra pix agitet ápud carnuficem, tuóque capiti illúceat.
Iám deliraménta loquitur: lárüae stimulánt virum.
Quíd hercle, quid, si hunc cómprehendi iús serim? TY. Sapiás magis.

AR. Crúcior, lapidem nón habere mé, ut illi mastígiae
cérebrum excutiam, quí me insanum vérbis concinnát suis!
TY. Aúdin', lapidem quaéritare? AR. Sólus te solúm volo,
Hégio. HE. Istinc lóquere, si quid vís, procul tamen aúdiam.
TY. Námque edepol si adbítes propius, ós denasabít tibi
mórdicus. AR. Neque pól me insanum, Hégio, esse crédnis,
néque fuisse unquám, neque esse mórbum, quem istic aútumat;
vérum si quid métuis a me, iúbe me vincirí. Volo,
dum ístic itidem vínciatur. TY. Ímo enimvero, Hégio,
ístic, qui volt, vínciatur. AR. Táce modo! ego te, Phílocrates
fálse, faciam, ut vérus hodie réperiare Týndarus!
Quíd mi abnutas? TY. Tíbi ego abnuto? Quíd agat, si absis lóngius?
HE. Quíd ais? quid, si adeam húnc insanum? TY. Núgas! ludificábitur;
gárriet, quod néque pes unquam néque caput compáreat.
Órnamenta absúnt: Aiacem, hunc quóm vides, ipsúm vides.
HE. Níhili facio; támen adibo. TY. Núnc ego omnino óccidi!
núnc ego inter sacrúm saxumque stó, nec, quid faciám, scio!

cúrrere ad me méaque amplecti crúra, ut vos cu-
stódiam?
HE. Sátin' med illi hodié scelesti cápti ceperint
dolo?
Íllic servom se ádsimulabat, híc sese autem libe-
rum;
núculeum amisí; reliquit pígneri putámina:
íta mi stolido súrsum vorsum os súblevere offúciis.
Híc quidem me nunquam írridebit. Cólaphe, Cor-
dalió, Corax,
íte istinc atque efférte lora! LO. Núm lignatum
míttimur?

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES

HE. Iniícite actutum mánicas huic mastígiae!
TY. Quid hoc ést negoti? Quíd ego deliquí? HE.
Rogas,
satór sartorque scélerum et messor máxume?
TY. Non óccatorem dícere audebás prius?
nam sémper occant príus, quam sarriunt, rústici.
HE. At út confidentér mihi contra ádstitit!
TY. Decet ínnocentem sérvom atque innóxium
confídentem esse súom apud herum potíssumum.
HE. Adstríngite isti, súltis, vehementér manus!
TY. Tuús sum: tuas quidém vel praecidí iube.
Sed quíd negoti est, quámobrem succensés mihi?
Quia mé meamque rém, quod in te unó fuit,
scelestis fálsidicis falláciis

...ppolytúm fabrum:
...mpíngier.
...ertum Córdalum
...iet;
...rárier,
...quoi péssume est.
...salvom póstulem?
...ríeulo.
..., quod metuám,

...ctatém, tamen
...quae minitás mihi.
... dicám, meres.
...ruisti, íta vale:
... HE. Ohe, ab-
...hac rebitet Phílo-
...piam.
...spectu abdúcitis!
..., ét trahi et trudí
...in phylacam, ut
...ntúm dabo,
...pere aúdeat:
...ihi hoc fecít palam,
...tarént dolis.
...nec quidquam cré-
...Speraví miser,
...fílium;
...rdidi unum fílium

puerúm quadrimum, quém mihi servos súrpuit,
neque éum servom unquam réperi, neque fílium;
maiór potitus hóstium est. Quod hoc ést scelus?
quasi in órbitatem líberos prodúxerim!
Sequere hác; reducam te, úbi fuisti. Néminis
miseréri certum est, quía mei miseret néminem.
AR. Exaúspicavi ex vínclis; nunc intéllego
redaúspicandum esse ín catenas dénuo.

ACTUS IV. SCENA I.

ERGASILUS.

Iúpiter supréme, servas mé measque augés opes:
máxumas opímitates ópiparasque offérs mihi:
laudém, lucrum, ludúm, iocum, festívitatem, férias,
pompám, penum, potátiones, sáturitatem, gaúdium;
néc quoiquam homini súpplicare mé nunc est certúm mihi:
nam vél prodesse amíco possum, vél inimicum pérdere:
ita híc me amoenitáte amoena amoénus oneravít dies!
Síne sacris heréditatem sum áptus effertíssimam.
ursum ad seném capessam hunc Hégionem, quoí boni
áffero, quantum ípsus a diis óptat, atque etiam ámplius.

Nunc cérta res est: eódem pacto, ut cómici serví solent,
coniíciam in collum pállium: primo éx med hanc rem ut aúdiat;
speróque, me ob hunc núntium aetérnum adeptu-rúm cibum.

ACTUS IV. SCENA II.

HEGIO. ERGASILUS.

HE. Quanto ín pectore hánc rem meó magis volúto,
tantó mi aegritúdo auctiór est in ánimo,
ad íllunc modúm sublitum ós esse mi hódie;
neque íd perspicere quívi.
Quod quóm scibitúr,
per úrbem irridébor.
Quom extémplo ad forum ádvenero, ómnes loquéntur:
hic ílle est senéx ductus, quoí verba dáta sunt!
Sed Ergasilus éstne hic, procúl quem vidéo?
Collécto quidem ést pallió. Quidnam actúrust?
ER. [Move ábs te moram [ómnem] atque, Ergasile, age hánc rem!]
Mínor interminórque, ne quis míhi obstiterit óbviam,
nísi quí sat diú vixisse sése homo arbitrábitur:
nám qui obstiterit, óre sistet. HE. Híc homo pugilatum íncipit.
ER. Fácere certum est. Proínde ut omnes ítiri insistánt sua,

né quis in hac plateá negoti cónferat quidquám sui:
nám meus est balísta pugnus, cúbitus catapulta ést mihi,
húmerus aries; túm genu ut quemque ícero, ad terrám dabo;
déntilegos omnís mortalis fáciam, quemque offéndero!
HE. Quae íllaec eminátio est? nam néqueo mirarí satis.
ER. Fáciam, ut eius diéi locique meíque semper méminerit.
Quí mi in cursu obstíterit, faxo vítae is obstiterít suae.
HE. Quíd hic homo tantum íncipissit fácere cum tantís minis?
ER. Príus edico, né quis propter cúlpam capiatúr suam:
cóntinete vós domi! prohibéte a vobis vím meam!
HE. Míra edepol sunt, ni híc in ventrem súmsit confidéntiam.
Vaé misero illi, cúius cibo iste fáctust imperiósior!
ER. Túm pistores scróphipasci, quí alunt furfurí sues,
quárum odore praéterire némo pistrinúm potest,
eórum si quoiúsquam scropham in público conspéxero,
éx ipsis dominís meis pugnis éxculcabo fúrfures.
HE. Básilicas edíctiones átque imperiosás habet:
sátur homo est; habét profecto in véntre confidéntiam.
atorés, qui praebent pópulo piscis
dos,

qui ádvehuntur quádrupedanti crúcianti canthério;
quórum odos subbásilicanos ómnis abigit ín forum:
eís ego ora vérberabo sírpiculis piscáriis,
út sciant, aliéno naso quam éxhibeant moléstiam.
Túm lanii autem, quí concinnant líberis orbás oves,
quí locant caedúndos agnos, ét duplam agninám danunt,
quí petroni nómen indunt vérveci sectário;
éum ego si in viá petronem pública conspéxero,
ét petronem et dóminum reddam mórtales misérrumos.
HE. Eúgepae! edíctiones aédilitias híc quidem habet;
mírumque adeo est, ni húnc fecere síbi Aetoli agoránomum.
ER. Nón ego nunc parasítus sum, sed régum rex regálior:
tántus ventri cómmeatus méo adest in portú cibús.
Séd ego cesso hunc Hégionem oneráre laetitiá senem,
quí homine hominum adaéque nemo vívit fortunátior?
HE. Quae íllaec est laetítia, quam illic laétus largitúr mihi?
ER. Heús, ubi estis vós? [aperite!] écquis hoc aperit óstium?
HE. Híc homo ad coenam récipit se ad me. ER. Áperite hasce ambás foris,
priúsquam pultando ássulatim fóribus exitium áffero!

HE. Perlúbet hunc hominem cólloqui. Ergásile! ER. Ergasilum quí vocat?
HE. Réspice ad me. ER. Quód fortuna tíbi nec faciet, néc facit,
mé iubes. Séd quis est? HE. Hégio sum. ER. Óh mihi,
quántum est hominum óptumorum óptume, in tempore ádvenis.
HE. Néscio quem ad pórtum nactus és, ubi coenes: éo fastidis.
ER. Cédo manum! HE. Manúm? ER. Manum, inquam; cédo tuam actutúm! HE. Tene.
ER. Gaúde! HE. Quid ego gaúdeam? ER. Quia ego ímpero. Age, gaudé modo!
HE. Pól moerores mi ántevortunt gaúdiis. ER. Noli iráscier.
Iám ego ex corpore éxigam omnes máculas moerorúm tibi.
Gaúde audacter! HE. Gaúdeo, etsi níl scio, quod gaúdeam.
ER. Béne facis. Iubé . . . HE. Quid iubeam? ER. Ígnem ingentem fíeri.
HE. Ígnem ingentem? ER. Ita díco: magnus út sit. HE. Quid? me, vólturi,
túan' causa aedis íncensurum cénses? ER. Noli iráscier.
Iúben', an non iubés, adstitui aúlas? patinas élui?
tque epulás foveri fóculis fervéntibus?
praéstinatum abíre? HE. Hic vigilans sómniat.
rcinam átque agninam et púllos gal-áceos?

HE. Scís bene esse, sí sit, unde. ER. Pérnam atque ophthálmiam,
hóraeum, scombrum, ét trugonem, et cétum, et mollem cáseum?
HE. Nóminandi istórum tibi erit máge quam edundi cópia
híc apud me, Ergásile. ER. Mean' me caúsa hoc censes dícere?
HE. Néc nil hodie néc multo plus tu híc edes (ne frústra sis):
proín' tu tui quotídiani vícti ventrem ad me áfferas.
ER. Quín ita faciam, ut túte cupias fácere sumtum, etsi égo vetem.
HE. Égone? ER. Tu nae. HE. Túm tu mi igitur hérus es. ER. Imo bénevolens.
Vín' te faciam fórtunatum? HE. Málim, quam miserúm quidem.
ER. Cédo manum! HE. Hem manúm! ER. Di te omnes ádiuvant! HE. Nil séntio.
ER. Nón enim es in sénticeto: éo non sentis. Séd iube
vása tibi pura ápparari ád rem divinám cito,
átque agnum afférri proprium, pínguem. HE. Cur? ER. Ut sácrufices.
HE. Quoí deorum? ER. Mi hércle: nam ego nunc tíbi sum summus Iúpiter;
ídem ego sum Salús, Fortuna, Lúx, Laetitia, Gaúdium.
Proín tu deum hunc sáturitate fácias tranquillúm tibi.
HE. Ésurire míhi videre. ER. Míhi esurio, nón tibi.
HE. Tuo árbitratu fácile patior. ER. Crédo consuetús puer.

HE. Perlúbet hunc hominem
ER. Ergasilum qr
HE. Réspice ad me. ER. Q
faciet, néc facit,
mé iubes. Séd quis est? H
Óh mihi,
quántum est hominum ópti
tempore ádvenis.
HE. Néscio quem ad pórtu
nes: éo fastidis.
ER. Cédo manum! HE. Man
quam, cédo tuam
ER. Gaúde! HE. Quid ego
ego ímpero. Ag
HE. Pól moerores mi ántevor
iráscier.
Iám ego ex corpore éxigan
rorúm tibi.
Gaúde audacter! HE. Gaú
gaúdeam.
ER. Béne facis. Iubé . . .
ígnem ingentem
HE. Ígnem ingentem? ER.
sit. HE. Quid
túan' causa aedis íncensu
iráscier.
Iúben', an non iubés, adstitui a
élui?
méum Sláridum atque epulás foveri fóculis f
. . . sces praéstinatum abíre? H
lans sómniat.
porcinam átque agninam
náceos?

...ricas urbis iúras? ER. Qu
...n ásperae
...um aútumabas ésse. HE. V
...nac!
... míhi nil credis, quód ego di
...óius erat tunc nátionis, quo
...it?
At nunc Sículus non est: Bóiu
...iám terit:
...undorum caúsa ei, credo, uxó
...st.
... fidé tu mi istaec vérba dixistí?
...Bona.
...lcs, íterum gnatus vídeor, si vera
...mas!
...um habébis, etiam sáncte quom
...urém tibi?
...gió, si parva iúriiurando ést fides,
... HE. Fácere certum est. Tu ín-
... cura, quód opus est.
..., próme quidvis! té facio cellárium.
...rele, nisi mantíscinatus próbe ero,
...sti péctito.
...m tibi dápinato víctum, si vera aútu-
...mas!
...! HE. A me meóque gnato. ER. Spón-
...den' tu istud? HE. Spóndeo.
...o, tuom tibi ádvenisse fílium, respóndeo.
..., quam optumé potes! ER. Bene ámbula
et redámbula!

tíbique hunc reducem in líbertatem féci? HE. Fecisti, út tibi,
Phílocrates, nunquám referre grátiam possím satis,
proínde ut tu proméritus de me et fílio meo. PHILOP. Imó potes,
páter, et poteris, ét ego potero, et di éam potestatém dabunt,
út beneficium bénemerenti nóstro merito múneres,
sícut tu huic potés, pater mi, fácere merito máxume.
HE. Quíd opus verbis? língua nulla est, quá negem, quidquíd roges.
PH. Póstulo abs te, ut mi íllunc reddas sérvom, quem hic relíqueram
pígnus pro me, quí mihi melior, quám sibi, sempér fuit:
pró benefactis éius utí ei prétium possim réddere.
HE. Quód benefecistí, referetur grátia: id, quod póstulas,
ét id et aliud, quód me orabis, ímpetrabis; átque te
nólim succensére, quod ego irátus ei fecí male.
PH. Quíd fecisti? HE. In lápicidinas cómpeditum cóndidi,
úbi rescivi, míhi data esse vérba. PH. Vae miseró mihi!
própter meum capút labores hómini evenisse óptumo!
HE. At ob eam rem míhi libellam pró eo argenti né duis:
...t sit líber, a me abdúcito. PH. Edepol, Hégio,

fácis benigne! Séd quaeso, hominem ut iúbeas arcessí. HE. Licet.
Úbi estis vos? Íte actutum: Týndarum huc arcéssite.
Vós ite intro. Intéribi ego ex hac státua verbereá volo
érogitare, méo minore quíd sit factum fílio.
Vós lavate intéribi. PHILOP. Sequere hac, Phílocrates, me intró. PH. Sequor.

ACTUS V. SCENA II.

HEGIO. STALAGMUS.

HE. Áge, tu illuc procéde, bone vír, lépidum mancupiúm meum!
ST. Quíd me oportet fácere, ubi tu, tális vir, falsum aútumas?
Fúi ego bellus, lépidus, bonus vir, númquam, neque frugí bonae;
néque ero unquam. Nae tú spem ponas, mé bonae frugí fore.
HE. Própemodum, ubi locí fortunae túae sint, facile intéllegis:
[sí eris verax, rém tuam facies éx mala meliúsculam.]
Récta et vera lóquere. Sed neque tú vere neque récte adhuc
fécisti unquam. ST. Quód ego fatear, crédin' pudeat, quom aútumes?
HE. Át ego faciam ut púdeat: nam in rubórem te totúm dabo.

ST. Héia, credo ego, ímperito plágas minitarís mihi!
Tándem ista aufer. Díce, quid fers: út feras hinc, quód petis.
HE. Sátis facundus's: séd iam fieri díctis compendiúm volo.
ST. Út vis, fiat. HE. Béne morigerus fúit puer; nunc nón decet.
Hóc agamus. Iam ánimum advorte ac míhi, quae dicam, edíssere.
Sí eris verax, é tuis rebus féceris meliúsculas.
ST. Núgae istaec sunt: nón me censes scíre, qui dignús siem?
HE. Át ea subterfúgere potis es paúca, si non ómnia.
ST. Paúca effugiam, scío: nam multa evénient, et meritó meo,
quía et fugi et tíbi subripui fílium et eum véndidi.
HE. Quoí homini? ST. Theodóromedi in Álide Πολυπλουσίῳ
séx minis. HE. Proh di ímmortales, ís quidem huius ést pater
Phílocratis! ST. Quin mélius novi, quám te, et vidi saépius.
HE. Sérva, Iupitér supreme, et me ét meum gnatúm mihi!
Phílocrates, per túom te genium óbsecro, exi! té volo!

ACTUS V. SCENA III.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMUS.

PH. Hégio, adsum: sí quid me vis, ímpera. HE. Hic gnatúm meum
túo patri ait se véndidisse séx minis in Álide.
PH. Quám diu id factúm est? ST. Hic annus íncipit vicésimus.
PH. Fálsa memorat. ST. Aút ego aut tu: nám tibi quadrímulum
túus pater pecúliarem párvolum pueró dedit.
PH. Quíd erat ei nomén? si vera dícis, memoradúm mihi.
ST. Paégnium vocitátust; post vos índidistis Týndaro.
PH. Cúr ego te non nóvi? ST. Quia mos ést oblivisci hóminibus,
néque novisse, quóius nihili sít faciunda grátia.
PH. Díc mihi! isne ístic fuit, quem véndidisti meó patri,
quí mihi pecúliaris dátus est, huius fílius?
HE. Vívitne is homo? ST. Argéntum accepi; níhil curavi céterum.
HE. Quíd tu ais? PH. Quin ístic ipsust Týndarus tuos fílius,
út quidem hic arguménta loquitur: nam ís mecum a pueró puer
béne pudiceque éducatust úsque ad adulescéntiam.
HE. Ét miser sum et fórtunatus, sí vos vera dícitis:

éo miser sum, quía male illi féci, si gnatús meust.
Éheu, cur ego plús minusve féci, quam aequóm fuit!
Quód male feci, crúcior modo, si inféctum fieri póssiet.
Séd eccum incedit húc, ornatus haúd ex suis virtútibus!

ACTUS V. SCENA IV.

TYNDARUS. HEGIO. PHILOCRATES. STALAGMUS.

TY. Vídi ego multa saépe picta, quae Ácherunti fíerent
crúciamenta; vérum enimvero núlla adaeque est Ácheruns,
átque ubi ego fui in lápicidinis. Íllic ibi demum ést locus,
úbi labore lássitudo est éxigunda ex córpore.
Nam úbi illo adveni: quási patriciis púeris aut monédulae
aút anates aut cóturnices dántur, quicum lúsitent,
ítidem haec mihi advénienti upupa, quí me delectém, data est....
Séd herus eccum ante óstium, et herus álter eccum ex Álide
rédiit! HE. Salve, éxoptate gnáte mi! TY. Hem, quid? „Gnáte mi?“
Áttat, scio, cur té patrem adsimulés esse et me fílium:

quía mihi, item ut paréntes, lucis dás tuendae copiam.
PH. Sálve, Tyndare! TY. Ét tu, quoius caúsa hanc aerumnam éxigo!
PH. At nunc liber ín divitias fáxo venies: nám tibi
páter hic est; hic sérvos, qui te huic hínc quadrimum súrpuit,
véndiditque pátri meo te séx minis; is té mihi
párvolum pecúliarem párvolo pueró dedit.
Illic indicium fécit: nam hunc ex Álide huc redúcimus.
TY. Quíd? huius filium? PH. Íntus eccum frátrem germanúm tuom!
TY. Quíd tu ais? addúxtin' illunc húius captivom fílium?
PH. Quín, inquam, intus híc est. TY. Fecisti édepol et recte ét bene!
PH. Núnc tibi pater hic ést; hic fur est túos, qui parvom hinc te ábstulit.
TY. At ego nunc hunc grándis grandem [natu] ob fúrtum ad carnuficém dabo.
PH. Méritus est. TY. Ergo édepol merito méritam mercedém dabo.
Séd dic, oro: páter meus tune és? HE. Ego sum, gnáte mi.
TY. Núnc edepol demum ín memoriam régredior, quom cógito,
quási per nebulam, Hégionem pátrem meum vocárier.
HE. Égo is sum. PH. Compédibus quaeso ut tíbi sit levior fílius
átque hic gravior sérvos. HE. Certum est, príncipium id praevórtier.

Eámus intro, ut áccersatur fáber, ut istas cómpedes
tíbi adimam, huic dem. ST. Quói peculi níhil est, recte féceris.

CATERVA.

Spéctatores, ád pudicos móres facta haec fábula est:
néque in hac subagitátiones súnt neque ulla amátio,
néc pueri suppósitio neque argénti circumdúctio;
néque ubi amans aduléscens scortum líberet clam suóm patrem.
Húiusmodi paucás poëtae réperiunt comoédias,
úbi boni melióres fiant. Núnc vos, si vobís placet,
ét si placuimús neque odio fúimus, signum hoc míttite.
Quí pudicitiae ésse voltis praémium, plausúm date!

NOTAE

AD AMPHITRUONEM.

Prol. 12. *nuntiis ut.* Sic V. C. Lege igitur: *nuntís* contracte. — v. 35. *autem* correptim legendum, ut Mil. 3, 1. 83. Stich. 2, 1, 60. et al. — *petere* non elidendum, ut nec vs. 152. *facere.* — v. 38. *iam* leg. *iamd*, ut saepe *d* paragogicum addebatur. — v. 51. *huius* monosyllabum. — v. 54. *faciam* plene legendum. — v. 65. *conquistores* et hic et v. 82. et Merc. III, 4, 80. contracta forma pronunciandum pro *conquisitores*. Similiter contrahuntur interdum *amicitia*, *pudicitia*, *modestia*, *cubiculum*, al. etsi non pariter scribuntur. — v. 74. *quam si* e coni. Nam vulg. *quasi*, id quod versui non sufficit, siquidem *magistratum* ab init. contrahitur. — *sibi* totum eliditur. — v. 81. *Et* non legitur in libris, addendum versus causa ex Poen. prol. 40. — v. 84 *quive* monosyllabum. — v. 90. *Iovem* monosyllabum. — v. 102. *exercitum* prima brevi, ut 125. 140. I, 1, 248. I, 3, 6. II, 2, 109. V, 2, 7. — v. 114. Libri: *Dum illa*, quibus addidimus praepositionem. — v. 141. *fero* ne elidatur. — v. 151. *Adest.* — *Erit op.* e coni. Vulg. *Adest*, *ferit. Op.* cet. —

I, 1, 4. *inde* monosyllabum. — v. 5. *mihi* lege *mi*, et *neque* tamquam *ne.* — v. 9. *coegit* disyll. et *immodestia* ut quadrisyll. pronunciandum. — v. 12. *servitus* primis contractis. Cf. Trin. 5, 1, 6. Mil. 3, 1, 148. — v. 22. Lege *Satiust.* — v. 30. *bene.* Sic habet V. C. — v. 39. pronünciato *agrod*, uti et v. 54. — v. 57. *ordine* ne in fine elidatur, imo producatur, uti As. 2. 4, 48. Pers. 1, 1, 43. — v. 68. Sustulimus *item*, quod habet vulg. ante *hostes.* — v. 69. *imperator* in fine producendum. — v. 73. Enunciato: *actumst.* — v. 90. *inruere.* Versus est imminutus, mirum quasi, tribrachy pro cretico posito. Item v. 92. *alacri* brevis pro longa ponitur, quasi spondaeus pro cretico. — v. 96. *il'*

monosyllabum. — v. 101. *quia* totum eliditur. — v. 109. *exsequi* ne elidatur in fine. — v. 131. *esse* monosyllabum. — v. 139. *hic est*. Sic vulg. — v. 143. *pugneo* e coni. cf. Rud. 3, 4, 58. Vulg. *pugni*.

I, 2, 1. *prospere* et alibi mediam *e* in scansione omittit. Cf. Pers. 2, 3. 14. Pseud. 2, 1. 1. — v. 13. Sic vulg. atque *concordiam* trisyllabum.

I, 3, 25. in *abii* ne elidatur. — v. 52. V. C. *Et dies e nocte acc*. Nostr. e. coni. uti in fine *sequar* pro *subsequar*.

II, 2, 2. Inclusa videntur spuria. — v. 14. *abitu* et hic et v. 20. media producta legendum. — v. 17. *vicit* ultima producta, uti saepe. — v. 36. *Nam quid* i. q. Quidnam. — v. 50. *rei* totum elidas. — v. 51. *meum* plene legatur. — v. 65. *revortimini* per licentiam producta prima. — v. 94. *tibi* quasi monosyllabum, ut et *sibi* saepe. — v. 109. *pedem* quasi monosyllabum. — v. 112. ex Nonio accessit. — v. 121. *illic* monosyllabum. — v. 130. *Dedisse* contractim quasi disyllabum: *d'disse*. — v. 158. *ea* integrum eliditur. — v. 170. *nisi* lege *ni*. — v. 185. Sic vulg., addito tamen *tu* post *Ubi*. — v. 202. Versus inclusi desunt in codd. illati ex Nonio ab edd.

III, 1, 12. *innocenti* plene legatur.

III, 2, 36. *Vel* elidendum, quasi sit *ve*. Cf. Capt. 1, 1, 22. II, 3, 10. Curc. 4, 1, 22. V. 2, 13. Most. 2, 1, 62. Stich. 4, 2, 39. Poen. 4, 2, 5. Mil. 1, 1, 59. — v. 49. *pudicitiam* quasi *puditiam*, quatuor brevibus syllabis legendum, ut et Cist. 1, 1, 89. Epid. 3, 3, 24. IV, 1, 18. — v. 66. *apud* correptim, quasi monosyllabum. —

III, 3, 18. Accessit versus ex Nonio, nec legitur in libris. —

III, 4, 5. *Ille* monosyllabum. —

IV, 3, 15. Tertium *sive* quasi *seu* aut *si* legendum et elid. —

V, 1, 9. *sibi* eliditur totum. — Atque sic et v. 14. *meo*. — et v. 39. *tibi*. — v. 73. *cubilibus* quasi contractim l. *c'bilibus*.

V, 2, 1. *tibi* totum absorbetur elisione. — v. 7. *quum* plene legatur, *exercitum* autem correpta prima.

AD ASINARIAM.

3. *Gregi* quasi pyrrhichius aut monosyllabum le-
v. 10. Legito *dicamd*, addito *d* paragogico. —

I, 1, 8. Restitui vulgatam, adiecto *quae* ex vett. — v. 51. vulg. *obsequelam*; nostr. ex coni. Scaligeri. — v. 52. *Quippe* monosyllabum. — v. 86. Legito *iaculod.* — Similiter versu 89. Perficitod. —

I, 3, 16. Restitui vulg. — v. 22. Sic habet versum Pal. III. — Et v. 52. et 55. *mihi* totum eliditur. — v. 65. *Aves* contractim ut monosyllabum legito; *necesse* autem disyllabum, ut alibi *decem*, *decet*, *decere* al. — v. 88. *simillimae* ab in. contrahito.

II, 2, 7. Praetuli vulg. *observavit.* — v. 92. *argento.* Sic V. C. — v. 105. *caveto* contractum tamquam disyllabum legendum.

II, 3, 2. *puere.* Sic edd. antt. — v. 11. *videt* in fine producito. — v. 25. *cedit* ex emend. pro vulg. *incedit.* Cf. Men. 5, 7, 31. Pseud. 4, 1, 54.

II, 4, 85. Legito: *méd Athenist.*

III, 1, 13. Sic fere vulg., quae tamen addit *una* ante *pars.*

III, 3, 135. *minas*, quasi *m'nas*, monosyllabum.

IV, 1, 7. *dedit* contracte l. — v. 42. l. *c'biculo.* — v. 49. *Forte* monosyllabum, ut *nempe*, *inde*, al.

V, 1, 1. 2. Versus duo priores suppositos esse, et metrum prodit, et hoc quod in praecendentibus miles iam accumbentes oppresserat. Nimirum aperitur paries in scena, et conspiciuntur convivantes. Orditur autem scena ex abrupto a versu tertio. Qua re forte postea minus recte observata, quum in hac scena, satis quidem inepte, prodirent histriones in proscenium et ibi accumberent, adiecti sunt duo illi versus, a vero Plauto longe alieni. — v. 10 *esse* monosyllabon.

V, 2, 5. *esse* monosyllabon. — v. 57. Non dubium, inclusa esse spuria, vel ob scansionem vel ob sensum. Ceterum leguntur in omnibus edd. Quibus omissis, et sensus et versus optime constat.

AD AULULARIAM.

Prol. 5. *avoque* correptis primis tamquam disyllabum enunciandum. — v. 31. *sibi* totum eliditur.

I. 1: 16. Postremum *etiam* legito: *etiamd.*

I, 3, 27. *Quia* totum eliditur.

II, 1. Versus sunt ab in. bacchiaci, dein Sotadei. Loci inclusi, utut in omnibus libris legantur, tamen spurios se et rhythmo et sensu produnt.

II, 4, 15. *Nempe* monosyllabum, ut Pseud. 1, 3, 133. al. — v. 16. *Senex* monosyllabum, ut Epid. 1, 1, 93. Rud. prol. 35. al. — v. 36. *esse* monosyllabum.

II, 5, 9. Scripsimus *detrusti* pro vulg. *detrusisti.* — v. 11. Sic libri. At vulg. *Stultum — est* ex emendatione, quo iungatur hic vs. cum sequenti, qui sine dubio suppositius est.

II, 7, 4. *Inde* monosyllabum, ut Amph. 1, 1, 4. Capt, 1, 2, 19. al.

II, 8, 7. Vulg. *Abeo iratus illinc.* Transposuimus, ut *illinc* sit monosyllabum, uti Most. 2, 2, 36. *qui* autem ne elidatur. — Quatuor postremi huius scenae versus aperte spurii sunt. Non enim otium erat plura etiam adiiciendi post v. 23. Deinde nusquam narratur Apollo Euclioni similes suppetias tulisse. Denique duplex illud *currere* locum affictum esse aperte monstrat.

II, 9, 3. Maxima huius vs. pars deest in codicibus, suppleta a Camerario.

III, 1, 3. Verbum *coquinare* corripitur in Plauto uti et *inquino*, *deruncino* al. Cf. Pseud. 3, 2, 85. 64. ubi pariter atque hic cdd. omnes *coquinare* habent, non *coquitare*, quod editores voluere hic substituere. Quod autem *coquinus* producitur, nihil impedit.

III, 2. Versus 1 — 32. sunt Saturnii huiuscemodi: ⏑ ⏑ ⏑́ ⏑ – – ⏑́ ⏑ – | ⏑́ – ⏑ ⏑́ – Versu 10. lege *quamd* et v. 13. *namd.* — Postremi duo troch. tetr.

III, 4, 7. Vulg. *Qui erat anui.*

III, 5. Fortasse maior huius scenae pars supposita. Certe concinnior multo esset poesis, si post versum 21. statim sequeretur v. 63. omissa ista exaggeratione, quam esse serioris aetatis, genitivi illi in *ii* plene pronunciati coarguunt.

III, 6, 9. Vulg. *Imo est, et dii faciant uti siet*, imperfecto versu, quem alii aliter explent. Quae inclusimus, ab nobis addita sunt.

IV, 7, 4. *Avonculo* tamquam Creticum pronunciato.

IV, 10, 61. Vulg. habet *et* ante *benedice*, quod omisimus cum Goellero.

V, 1. Scena imperfecta est. Sed et huius, quod restat, nonnisi pauci versus videntur genuini esse. Quae in editionibus sequuntur Supposita, desunt in V. C. et omnibus bonis libris; adiecta sunt medio aevo, quum agerentur fabulae Plautinae exercitii causa a scholasticis. Vide ad Amph. IV, 2, fin.

AD BACCHIDES.

Quae in edd. ab initio leguntur supposita, in nullo reperiuntur codice, et abiicienda fuerunt, sicut illata sunt medio aevo a malis poetis. Vide quae modo supra animadvertimus ad Aulul. V, 1.

I, 1. Sed et haec scena non a Plauto profecta, sed serius adiecta videtur, quo Bacchides non in fine tantum sed et ab initio fabulae in scena comparerent. Drama enim genuinum a secunda demum scena exorsum esse videtur. — v. 1. *si*, ut centies, et ut v. 12, (Cf. et III, 3, 29.) non elidendum. Dedimus autem codicum lectionem. — v. 17. *alas* additicium videtur; quo omisso et aeque bonus sensus et melior versus apparet. — v. 31 Interloquentem feci sororem. — v. 32. Sic vulg., nisi quod: *rogitas*. — v. 64—66. Personarum nomina mutavimus.

I, 2, 13. Dedi lect. vett. et Pall. — v. 34. Vulg. et edd. *Praesentibus illis paedagogus una ut siet.* De constructione *praesente illis* v. Donat. ad Ter. Eun. IV, 3, 7. Cf. Amph. II, 2, 202. —

II, 2, 11. *nempe* monosyllabum. — v. 27. *proxumae*. Cf. Mil. 2, 3, 2. — v. 52. *Philippos* quasi una syllaba hic pronunciato.

II, 3, 21. *Luna* in fine producenda, uti haud raro nominativus primae. — v. 63. *rei* totum elidatur. — Et sic *eo* v. 64.

III, 2, 9. *Sed ecc. v. inc.* Sic edd., pro quibus Meursius e coni. *Sed aequum est, id ei reddere.* Verum locus inclusus omnis sine dubio suppositus.

III, 4, 22—24. Patet, hos versus non una cum vv. 14—16. eadem scena admitti posse, quamvis in omnibus libris legantur. Ergo seclusimus cum Bothio.

IV, 3, 50. Vulg. *Id aurum* omisso *me*, quod addidit Bothius. — v. 59. *ecfeceris* ex emend. Meurs. Nam vulg. *haec feceris.*

IV, 6, 12. Vulg. *iam* ante *tuus.*

IV, 7, 80. Restituimus vulg. *etiam.*

IV, 8, 13. *Sinon relictus. Ellum* ex vulg. Nam saepe *eccum*, *eccillum* et similia de absentibus. — v. 25. *itidem* addit vulg.: atque *illic* monosyllabum. — v. 50. *equidem* addit vulg. atque verbum sane *quadringentos*, uti V, 2, 68, in hac fabula videtur quasi trisyllabum esse pronunciandum. — v. 65—73. Hi versus etsi in omnibus legantur,

tamen et forma et sententia sese spurios produnt. — v. 107. *pater, ne peierem.* Sic vulg. et V. C. Cf. 119. —

IV, 9, 5. *more modesto* Pall.

V, 1, 1. *ubique* habet V. C.

V, 2, 36. *amplecti* ex emend. pro vulg. *amplexari.* — v. 52. Vulg. post *servum?* addit: *an ego experior tecum vim maiorem?* quae esse abiicienda et sensus et versus clamat. — v. 65. Vulg. add. PHI. *Ita sum.* — v. 67. Vulg. *me nihil poenitet.* At illo *me* facile caremus. *Poenitet* autem est: non satis habeo, non satis factum est mihi. *Nihil poenitet* ergo erit: satis mihi factum est, satis habeo, non plura cupio. Cf. Trin. 2, 2, 43. — Post v. 70. adduntur: *atque ut eis delicta ignoscas?* PHI. *Faciet.* — v. 91. *Ite* postremum abiiciendum videtur.

AD CAPTIVOS.

I, 1, 22. *Vel ire. Vel* elidendum aut ut *ve* legendum saepe venire in Plauto, supra iam animadvertimus. Cf. ad Amph. 3, 2, 36. — v. 26. *illic* monosyllabum. — v. 37. *Ille* item. — v. 39. *Condigne* ne elidatur in fine. — v. 41. *Unde* monosyllabum.

I, 2, 76. Praetuli vulg. *Nam.* Al. *Non.*

II, 1, 8. *Oculis* etc. h. e. adiicitis miseriae vestrae multam, quam infertis oculis vestris. Dativus *oculis* loco genitivi est, ut saepe pro genitivo dativus ponitur. Cf. Bacch. 4. 1, 24. et infra 2, 3, 7. al.

II, 2. 38. Versus genuinus esse nequit, ideo quia III, 4, 101. Hegio Theodoromedis nomen ignorat.

III, 2, 1. Iambicum esse senarium nunc reor versum primum, ut *quid est* correptim legantur, uti persaepe.

III, 4, 87. *Sed* producitur, uti Pseud. 2, 1, 21. IV, 1, 7.

IV, 2, 11. *Omnem* deest in libris, additum ab recc., sine quo versus non sit integer. Qui versus integer sane spurius videtur, quia videtur verisimilius, Ergasilum statim ab trochaicis ordiri. — 12. Vulg. *Eminor.* Verum illud *E* ex Ergasili nomine ortum, quod ipsum quoque argumento est, eius orationem hinc demum ordiri.

IV, 2, 100. Addidi *ne* ad *Meum.*

V, 3, 18. Legendum: *quamd aequum fuit.*

M. ACCII PLAUTI

QUAE SUPERSUNT

COMOEDIAE

CUM

FRAGMENTIS PRIORUM EDITORUM

ET NOVIS ANGELI MAII

ICTIBUS VERSUUM NOTATIS

EX RECENSIONE

C. H. WEISII.

EDITIONIS STEREOTYPAE C. TAUCHNITIANAE NOVA IMPRESSIO.

TOMUS II.

CASINA. CISTELLARIA. CURCULIO. EPIDICUS. MENAECHMI. MERCATOR.

LIPSIAE
SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.
1872.

LIPSIAE.
Impresserunt Metzger & Wittig.

CASINA.

DRAMATIS PERSONAE.

PROLOGUS.
CHALINUS.
OLYMPIO.
CLEOSTRATA.
PARDALISCA.
MURRHINA.
STALINO
ALCESIMUS.
COCUS.
ANCILLAE.
GREX.

SUMMARIUM.

Expositam olim infantem abstulerat servus et ad heram Cleostratam tulerat, quae eam tamquam suam bene pudiceque educaverat. Eam, Casinam dictam, et herus vetulus (Stalino) deperit, et filiusfamilias Euthynicus amat. Et huius quidem amori favens Cleostrata, militi cuidam Chalino eam dari vult, quo commodius illa filius fruatur. Stalino contra eam villico suo Olympioni in matrimonium dari cupit, et post factas nuptias ad vicinum suum Alcesimum abduci, quo ipse ea frui possit. Denique res redit ad sortitionem et vincit Olympio. Ergo dolum struunt Cleostrata et ancilla illis. Subornant ipsum Chalinum; eumque tamquam Casinam indutum pro nupta tradunt, quem ad vicinum Stalino et Olympio deducunt. Ubi mox re comperta, prorumpunt uterque et deridentur. Casina deinde reperta est esse filia Alcesimi olim exposita, Euthynicoque in matrimonium datur.

Scena est Athenis.

ARGUMENTUM.

Consérvam uxorem cónservi duo éxpetunt;
Aliúm senex adlégat, alium filius.
Sors ádiuvat senem; vérum decipitúr dolis:
Ita eí subiicitur pró puella sérvolus
Nequám, qui dominum múlcat atque víllicum.
Adoléscens ducit cívem Casinam cógnitam.

PROLOGUS.

Salvére iubeo spéctatores óptumos,
Fidém qui facitis máxumi, et vós Fides.
Si vérum dixi, sígnum clarum dáte mihi,
ut vós mihi aequos iam índe a principió sciam.
Qui utúntur vino vétere, sapientés puto,
et quí libenter véteres spectant fábulas.
Antíqüa opera et vérba quom vobís placent,
aequóm placere est ánte veteres fábulas:
nam, núnc novae quae prodeunt, comoédiae,
multó sunt nequióres, quam numí novi.
Nos póstquam populi rúmorem intelléximus,
studióse expetere vós Plautinas fábulas:
antíqüam eius édimus comoédiam,
quam vós probastis, qui éstis in senióribus:
nam iúniorum quí sunt, non norúnt scio;
verum út cognoscant, dábimus operam sédulo.
Haec quóm primum acta est, vícit omnes fábulas.
Ea témpestate flós poëtarúm fuit,
qui núnc abierunt hínc in communém locum.
Sed ábsentes tamén prosunt praeséntibus.
Vos ómnis opere mágno esse oratós volo,
benígne ut operam détis ad nostrúm gregem.
Eiícite ex animo cúram atque aliénum aes;
ne quís formidet flágitatorém suum.
Ludí sunt; ludus dátus est argentáriis.

Tranquíllum est: Alcedónia sunt circúm forum;
ratióne utuntur: lúdis poscunt néminem;
secúndum ludos réddunt autem némini.
Aurés vacivae sí sunt, animum advórtite:
comoédiai nómen dare vobís volo.
Clerúmenoe vocátur haec comoédia
Graecé, latine Sórtientes. Díphilus
hanc graéce scripsit, póst id rursum dénuo
latíne Plautus cúm latranti nómine.
Senex híc maritus hábitat; eii est fílius;
is úna cum patre ín illisce habítat aédibus.
Est éii quidam sérvos, qui in morbó cubat:
(imo hércle vero in lécto, ne quid méntiar);
is sérvos sed abhinc ánnos factum est sédecim
quom cónspicatust prímulo crepúsculo
puéllam exponi. Ádit extemplo ad múlierem,
quae illam éxponebat; órat, ut eam dét sibi.
Exórat; aufert; détulit rectá domum;
dat hérae suae; orat, út eam curet, éducet.
Herá facit: educávit magna indústria,
quasi si ésset ex se náta, non multó secus.
Posteáquam adolevit ád eam aetatem, utí viris
placére posset: át eam puellam híc senex
amát efflictim, ét item contra fílius.
Sibi núnc uterque cóntra legionés parat,
patérque filiúsque, clam alter álterum.
Pater ádlegavit víllicum, qui pósceret
sibi ístam uxorem: is spérat, si ei sít data,
sibi fóre paratas, clam úxorem, excubiás foris.
Filíus armigerum aútem allegavít suom,
qui síbi eam uxorem póscat: scit, si id ímpetret,
futúrum, quod amat, íntra praesepís suas.
Uxór senis sensit, vírum amori operám dare:

proptérea ea una cónsentit cum filio.
Ille aútem postquam sénsit filiúm suom
eandem íllam amare et ésse impedimentó sibi,
hinc ádulescentem péregre ablegavít pater.
Sciens éius mater dát operam absentí tamen.
Is, ne éxspectetis, hódie in hac comoédia
in úrbem non redíbit: Plautus nóluit:
pontem ínterrupit, quí erat ei in ítinere.
Sunt híc, quos credo núnc inter se dícere:
quaeso hércle, quid istuc est? serviles núptiae?
servíne uxorem dúcent aut poscént sibi?
Novum áttulerunt, quód fit nusquam géntium.
At ego áio hoc fieri in Graécia et Carthágini,
et híc in nostra térra, in terra Ápula;
maióreque opera íbi serviles núptiae
quam líberales étiam curarí solent.
Id ní fit, mecum pígnus, si quis vólt, dato
in úrnam mulsi, Poénus dum iudéx siet,
vel Graécus adeo, vél mea causa Ápulus.
Quid núnc? nil agitis? Séntio: nemó sitit.
Revórtar ad illam puéllam expositítiam,
quam sérvi summa ví sibi uxorem éxpetunt.
Ea ínvenietur ét pudica et líbera
ingénua Atheniénsis, neque quidquám stupri
faciét profecto in hác quidem comoédia:
mox hércle vero póst, transacta fábula,
argéntum si quis déderit, ut ego súspicor,
ultro íbit nuptum; nón manebit aúspices.
Tantum ést. Valete, béne rem gerite et víncite
virtúte vera, quód fecistis ántidhac!

ACTUS I.

OLYMPIO. CHALINUS.

OL. Non míhi licere méam rem me solum, út volo,
loqui átque cogitáre, sine ted árbitro?
Quid tú, malum, me séquere? CH. Quia certúm est mihi,
quasi úmbra, quoquod íbis tu, te pérsequi.
Quin édepol etiam, si ín crucem vis pérgere,
sequí decretum est. Dehínc coniicito céterum,
possísne, necne, clám me sutelís tuis
praerípere Casinam uxórem, proinde ut póstulas.
OL. Quid tíbi negoti mécum est? CH. Quid ais, ímpudens?
quid in úrbe reptas, víllice hic magní preti?
OL. Libét. CH. Quin ruri es, ín praefecturá tua?
quin pótius, quod legátum est tibi negótium,
id cúras, atque urbánis rebus te ábstines?
Huc tú venisti spónsam praereptúm meam?
Abi rús, abi dieréctus tuam in províncíam!
OL. Chalíne, non sum oblítus officiúm meum.
Praeféci rure récte qui curét tamen:
ego, húc quod veni in úrbem ubi impetrávero,
uxórem ut istanc dúcam, quam tu déperis,
bellam ét tenellam Cásinam, conservám tuam,
quando égo eam mecum rús uxorem abdúxero,
rure íncubabo usque ín praefecturá mea.
CH. Tun' íllam ducas? Hércle me suspéndio,
quam tu éius potior fías, satiust mórtuom.
OL. Mea praéda est illa: proín tu te in laqueum índuas!
CH. Ex stérquilinio effósse, tua illaec praéda sit?

OL. Scies, hóc ita esse. Vaé tibi! quot té modis,
si vívo, habebo in núptiis miserúm meis!
CH. Quid tú mihi facies? OL. Égone quid faciám tibi?
Primum ómnium huic lucébis novae nuptaé facem:
[postílla, ut semper ímprobus nihílque sis.]
post íd locorum, quándo ad villam véneris,
dabitúr tibi amphora úna, et una sémita,
fons únus, unum ahénum, et octo dólia;
quae nísi erunt semper pléna, ego te implebó flagris.
Ita te ádgerunda cúrvom aqua faciám probe,
ut póstilena póssit ex te fíeri.
Post aútem, ruri nísi tu aut ervom éderis,
aut, quási lumbricus, térram: quod te póstules
gustáre quidquam, núnquam edepol ieiúnium
ieiúnum est aeque, atque égo te ruri réddibo.
Post íd, quom lassus fúeris et famélicus,
noctu út condigne té cubes, curábitur.
CH. Quid fácies? OL. Concludére in fenestram fírmiter,
unde aúscultare póssis, quom ego illam ósculer,
quom mi ílla dicet: „Mi ánimule, mi Olýmpio,
mea víta, mea mellílla, mea festívitas,
sine túos ocellos deósculer, voluptás mea!
sine, amábo, ted amári, meus festús dies,
meus púllus passer, méa columba, mí lepus!“
Quom mi haéc dicentur dícta: tum tu, fúrcifer,
quasi mús, in medio párieti vorsábere.
Nunc, né tu te mihi réspondere póstules,
abeo íntro: taedet sérmonis tui. CH. Té sequor.
Hic quidém pol certo níhil ages sine me árbitro.

ACTUS II. SCENA I.

CLEOSTRATA. PARDALISCA.

CL. Obsígnate céllas; reférte anulum ád me.
Ego húc transeo ín proximum ád meam vicínam;
vir sí quid volét me, facite hínc me arcessátis.
PA. Prandiúm iusserát sibi senéx [hodie] parári.
CL. St! táce, atque abí! Neque paró, neque coquétur;
quando ís mihi et fílio advorsátur suó,
[sui] ánimique amórisque caúsa suí.
Flagítium illud hóminis! ego íllum fame, ego íllum [siti]
maledíctis, malefáctis, amátorem ulcíscar;
ego íllum pol probe íncommodís dictis ángam;
faciam, út, proinde ut ést dignus, vítam colát
[Acheruntis pabulum, flagitii persequentem;
stabulum nequitiae!]
Nunc hínc meas fortúnas eo quéstum ad vicínas.
Sed fóris concrepuít; atque ea ípsa eccam egréditur
forás. Non pol pér tempus itiner mi incépi.

ACTUS II. SCENA II.

MURRHINA. CLEOSTRATA.

MU. Séquimini, cómites, in próximum me húc. Heus vos!
écquis haec, quaé loquor, aúdit? ego híc ero,

vír si aut quíspiam quaéret. Iussín' colum
férri mi? Nam úbi domi sóla sum, sopór manus
cálvitur. CL. Múrrhina, sálve. MU. Salvé, mea
Cleóstrata. Séd quid tu es trístis, amábo?
CL. Íta solent ómnes, quae súnt male núptae;
dómi et foris, aégre quod sít, satis sémper est.
Nám ego ibam ad te. MU. Ét pol ego istúc ad te. Séd quid est.
quód tuo núnc animo aégre est? Nam quód tibi est
aégre, idem míhi est divídiae. CL. Credo écastor:
námvicinamnéminem amo méritomagis, quám te,
néc, quacum plúra sunt míhi, quae egó velim.
MU. Ámo te, atque ístuc scire éxpeto quíd sit.
CL. Vír me habet péssumis déspicatám modis.
MU. Hém, quid est? Díc idem hoc: nám pol haud sátis meo
córde accépi querélas tuas, óbsecro.
CL. Vír me habet péssumis déspicatám modis,
néc mihi iús meum óbtinendi óptio est.
MU. Míra sunt, véra si praédicas: nám viri
iús suum ad múlieres óbtinere haúd queunt.
CL. Quín mihi ancíllulam ingrátiis póstulat,
quaé mea est, quaé meo súmptu edúcta est,
víllico suo sé dare. Séd ipsus éam amat.
MU. Óbsecro, táce. CL. Nam hic núnc licet dícere:
nós sumus [sólae]. MU. Ita est. Únde ea [nám] tibi est?
nám peculí probam níhil habere áddecet
clám virum; ét quae habet pártum, ei haud cómmodi est,
quín viro aut súbtrahat, aút stupro invénerit.
Hóc viri cénseo esse ómne, quidquíd tuum est

CL. Tú quidem advórsum tuam amícam omniá loqueris.
MU. Táce, sis, stulta, ét mihi auscúlta. Nolí, sis, tu illi
ádvorsarí. Sine amet; síne, quod lubet, íd faciat:
quándo tibi níl domi déliquum est. CL. Sátin' sana es?
Nám tu quidem advórsus tuam ísta rem lóquere.
MU. Ínsipiens, sémper tu huic vérbo vitáto
ábs tuo viró. CL. Quoi verbo? MU. „Í foras, múlier.“ CL. St!
táce! MU. Quid est? CL. Hém! MU. Quis est, quém vides? CL. Vír eccum it:
íntro abi! ádpropera! áge, amabo! MU. Ímpetras: [abeo.]
CL. Móx, magis quum ótium ét mihi et tíbi erit,
ígitur tecúm loquar. Núnc vale. MU. Váleas.

ACTUS II. SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

ST. Omníbus rebus ego amórem credo et nitóribus nitidis ántevenire;
nec pótis quidquam commémorari, quod plús salis plusque lepóris habeat.
Cocos équidem nimis demíror, qui tot cóndimentis útuntur,
eos éo condimentó uno non útier, omnibus quód praestat.
Nam úbi amor condiméntum inerit, [id] quoívis placiturúm credo;

neque sálsum neque suave ésse potest quidquam, úbi amor non admíscetur.
Fel quód amarum est, id mél faciet; hominem éx tristi lepidum ét lenem.
Hanc égo de me coniécturam domi fácio magis, quam ex aúditis;
qui, póstquam amo Casinam, mágis initio mundítiis Munditiam ántideo;
myropólas omnes sólicito; ubicúnque unguentum est lépidum, ungor,
ut illí placeam. Et placeo, út videor. Sed uxór me excruciat, quía vivit.
Tristem ádstare adspició. Blande haec mihi mála res adpellánda est.
Uxór mea meaque amoénitas, quid tu ágis? CL. Abi! atque abstíne manum!
ST. Heiá, mea Iuno, nón decet ted ésse tam tristem tuó Iovi.
Quo núnc abis? CL. Mitte mé. ST. Mane. CL. Non maneó. ST. At pol ego té sequar.
CL. Óbsecro, sánun' es? ST. Sánus, quandó te amo.
CL. Nólo ames. ST. Nón potes ímpetrare. CL. Énicas!
ST. Véra dicás velim. CL. Crédo ego istúc tibi.
ST. Réspice, o mí lepos! CL. Némpe ita, uti tú mihi es!
Unde híc, amabo, unguénta adolent?
ST. Oh, périi! manufestó miser
teneór. Cesso caput pállio
detérgere? Uti té bonus
Mercúrius perdat, mýropola, qui haec míhi dedisti! CL. Ehó tu,

nihilí cana culex, víx teneor, quin, quaé decent te, dícam.
Senécta aetate unguéntatus per viás, ignave, incédis?
ST. Pol amíco dedi cuidam óperam, dum emit unguénta. CL. Ut cito comméntust!
Ecquid té pudet? ST. Omnia, quaé tu vis. CL. Ubi ín lustra iacuísti?
ST. Egone ín lustra? CL. Scio plús quam tu med árbitrare. ST. Quid ést, quod
tu scís? CL. Te sene omniúm senum neminem ésse ignaviórem.
Unde ís, nihili? ubi fuísti? ubi lustrátus? ubi bibísti?
Ades mécastor: vide, pállium ut rugat! ST. Dí me et te infelícitent,
si ego in ós meum hodie víni guttam índidi. CL. Imo age, út lubet:
bibe, és, disperde rem! ST. Óhe, uxor; iam sátis est: nimium tínnis.
Relínque aliquantum orátionis, crás quod mecum lítiges.
Séd quid ais? iam dómuisti animum, pótius ut, quod vír velit
fíeri, id facias, quam ádvorsere cóntra? CL. Qua de ré? ST. Rogas?
súper ancilla Cásina, ut detur núptum nostro víllico,
sérvo frugi, atque úbi illi bene sit, lígno, aqua calidá, cibo,
véstimentis, úbique educat púeros, quos pariát, bene,

pótius quam illi sérvo nequam armígero, nihili atque ímprobo,
quoí homini hodié peculi númus non est plúmbeus.
CL. Mírum ecastor, té senecta aétate officiúm tuom
nón meminisse. ST. Quíd iam? CL. Quia, si fácias recte aut cómmode,
mé sinas curáre ancillas, quaé mea est curátio.
ST. Quí, malum, homini scútigerulo dáre lubet? CL. Quia fílio
nós oportet ópitulari único. ST. At quamquam únicust:
níhilo magis unícus est ille mihi fílius, quam ego illí pater.
Illum mi aequiúst, quam me illi, quaé volo, concédere.
CL. Túte ecastor tíbi, homo, malam rem quaéris. ST. Subolet; séntio.
Égone? CL. Tu: nam quíd friguttis? quíd istuc tam cupidé cupis?
ST. Út enim frugi sérvo detur pótius, quam servo ímprobo.
CL. Quíd, si ego impetro átque exoro a víllico, causá mea
út eam illi permíttat? ST. Quid, si ego aútem ab armigero ímpetro,
éam illi permíttat? Atque me hóc credo impetrássere.
CL. Cónvenit. Vis tuís Chalinum huc évocem verbís foras?
Tú eum orato; ego aútem orabo víllicum. ST. Sané volo.

Sí sors autem décollassit, gládium faciam cúlcitam,
éamque incumbam. Séd progreditur óptume, eccum, Olýmpio.

ACTUS II. SCENA V.

OLYMPIO. STALINO.

OL. Una édepol opera in fúrnum calidum cóndito
atque íbi torreto mé pro pane rúbido,
hera, quam ístanc operam a me ímpetres, quod póstulas.
ST. Salvús sum! salva spés est, ut verba aúdio!
OL. Quid tú me vero líbertate térritas?
Quin, sí tu nolis fíliusque etiám tuus,
vobís invitis átque amborum ingrátiis
uná libella líber possum fíeri.
ST. Quid istúc est? quicum lítigas, Olýmpio?
OL. Cum eádem, qua tu sémper. ST. Cum uxorén' mea?
OL. Quam tú mi uxorem? Quási venator tú quidem es:
dies átque noctis cúm cane aetatem éxigis.
ST. Quid aít? quid loquitur técum? OL. Orat, óbsecrat,
ne Cásinam uxorem dúcam. ST. Quid tu póstea?
OL. Negávi enim ipsi mé concessurúm Iovi,
si is mécum oraret. ST. Dí te servassínt mihi!
OL. Nunc ín fermento tóta est: ita turgét mihi.
ST. Edepól ego illam médiam diruptám velim.

OL. Credo édepol esse, síquidem tu frugí bonae es.
Verum édepol tua mihi ódiosa est amátio:
inimíca est tua uxor míhi, inimicus fílius,
inimíci familiáres. ST. Quid id refért tua?
Unús tibi hic dum própitius sit Iúpiter,
tu istós minutos cáve deos flocciféceris.
OL. Nugaé sunt istae mágnae: quasi tu néscias,
repénte ut emoriántur humaní Ioves.
Sic tándem si tu Iúpiter sis emórtuus,
quom ad déos minores rédierit regnúm tuom:
quis míhi subveniet térgo aut capiti aut crúribus?
ST. Opínione mélius res tibi habét tua,
si hoc ímpetramus, út ego cum Casiná cubem.
OL. Non hércle opinor pósse: ita uxor ácriter
tua ínstat, ne mihi détur. ST. At ego síc agam:
coniíciam sortis ín sitellam et sórtiar
tibi ét Chalino. Íta rem natam intéllego:
necéssum est vorsis gládiis depugnárier.
OL. Quid, sí sors aliter, quám voles, evénerit?
ST. Benedíce! dis sum frétus; deos sperábimus.
OL. Non égo istuc verbum emíssim titivillítio:
nam omnés mortales dís sunt freti; séd tamen
vidi égo dis fretos saépe multos décipi.
ST. Sed táce parumper. OL. Quíd vis? ST. Eccum exít foras
Chalínus intus cúm sitella et sórtibus.
Nunc nós collatis sígnis depugnábimus.

ACTUS II. SCENA VI.

CLEOSTRATA. CHALINUS. STALINO. OLYMPIO.

CL. Fáce, Chaline, cértiorem mé, quid meus vir mé velit.
CH. Ílle edepol vidére ardentem te éxtra portam Métiam.
CL. Crédo ecastor vélle. CH. At pol ego haud crédo, sed certó scio.
ST. Plús artificum est míhi, quam rebar: hário-lum hunc habeó domi.
Quíd, si propius áttollamus sígna, eamusque óbviam?
Séquere. — Quid vos ágitis? CH. Adsunt, quae ímperavisti, ómnia:
úxor, sortes, sítula, atque egomet. ST. Te úno adest plus, quam égo volo.
CH. Tíbi quidem edepol íta videtur: stímulus ego nunc súm tibi:
fódico corculum: ádsultascit iam éx metu. ST. Mastígia . . . !
CL. Táce, Chaline! OL. Cómprime istum. CH. Imo ístum, qui didicít dare.
ST. Ádpone hic sitéllam. Sortis cédo mihi. Ani-mum advórtite.
Átque ego censui ábs te posse hoc me ímpetrare, uxór mea,
Cásina ut uxor míhi daretur, ét nunc etiam cénseo.
CL. Tíbi daretur ílla? ST. Mihi enim. — Ah, nón id volui dícere.

Dúm mihi volui, huic díxi; atque adeo, dúm mihi cupio, pérperam
iámdudum hercle fábulor. CL. Pol tú quidem; atque etiám facis.
ST. Huíc . . . imo hercle míhi: vah tandem rédii vix veram ín viam!
CL. Pér pol saepe péccas. ST. Ita fit, úbi quid tantopere éxpetas.
Séd te uterque túo pro iure, ego átque hic, oramús . . . CL. Quid est?
ST. Dícam enim, mea músa: de istac Cásina huic nostro víllico
grátiam faciás. CL. At pol ego néque facio, neque cénseo.
ST. Tum ígitur ego sortís utrique dívidam. CL. Quis té vetat?
ST. Óptumum atque aequíssumum istud ésse, iure iúdico.
Póstremo, si illúc, quod volumus, éveniet, gaudébimus;
sín secus, patiémur animis aéquis. Tene sortém, tene:
víde, quid scriptum est. OL. Únum. CH. Iniquom est, quía isti prius, quám mihi est.
ST. Áccipe hanc, sis! CH. Cedo! Mane: unum vénit in mentém modo:
víde, ne qua illic ínsit alia sórtis sub aqua. ST. Vérbero,
mén' te censes ésse? Nulla est: hábe quietum animúm modo.
OL. Quód bonum atque fórtunatum sít mihi, tuom magnúm malum!

CH. Tíbi quidem edepol, crédo, eveniet: nóvi pietatém tuam.
Séd manedum: num ista aút populna sórs aut abiegna ést tua?
OL. Quíd tu id curas? CH. Quía enim metuo, né in aqua summá natet.
ST. Eúge! — Cave! — Coniícite sortis núnc ïam ambo huc. — Éccere.
Úxor, aequa. OL. Nóli uxori crédere. ST. Habe animúm bonum.
OL. Crédo hercle, hodie dévotabit sórtis, si attigerít. ST. Tace.
OL. Táceo. Deos quaeso . . . CH. Út quidem tu hodié canem et furcám feras.
OL. mihi út sortitio evéniat. CH. Ut quidem, hércle, pedibus péndeas.
OL. Át, tu ut oculos émungare ex cápite per nasúm tuos.
CH. Quíd times? parátum oportet ésse iam — laqueúm tibi.
OL. Périisti! ST. Animum advórtite ambo. OL. Táceo. ST. Nunc tu, Cleóstrata,
ne á me memores málitiose de hác re factum, aut súspices:
tíbi permitto; túte sorti. OL. Pérdis me! CH. Lucrúm facit.
CL. Béne facis. CH. Deos quaéso, ut tua sors éx sitella effúgerit.
OL. Áin' tu? quia tute és fugitivus, ómnes te imitarí cupis?
Útinam tua quidem ísta, sicut Hérculéis praédicant
quóndam prognatís, in sortiéndo sors delícuerit.

CH. Tu, út liquescas ípse, actutum vírgis calefactábere.
ST. Hóc age, sis, Olýmpio! OL. Si hic lítteratus mé sinat.
ST. Quód bonum atque fórtunatum míhi sit .... OL. Ita vero; ét mihi.
CH. Nón! OL. Imo hercle! CH. Imó mihi hercle! ST. Hic víncet; tu vivés miser.
Praécide os tu ílli hodie! Age! écquid fit? CL. Ne obiexís manum!
OL. Cómpressan' palma, án porrecta, fério? ST. Age, ut vis. OL. Hém tibi!
CL. Quíd tibi istunc táctio est? OL. Quia Iúpiter iussít meus.
CL. Féri malam tu illi rúrsum. OL. Perii, púgnis caedor, Iúpiter!
ST. Quíd tibi tactio húnc fuvit? CH. Quia iússit haec Iunó mea.
ST. Pátiundum est, siquidém me vivo mea úxor imperium éxhibet.
CL. Tam húic loqui licére oportet, quam ísti. OL. Cur omén mihi
vítuperat? S. Maló, Chaline, tíbi cavendum cénseo.
CH. Témperi, postquam óppugnatum est ós! ST. Age, uxor, núnc ïam
sórti. Vos advórtite animum. Praébe tu. OL. Ubi sim, néscio.
Périi, cor tineósum, opinor, hábeo: iamdudúm salit;
dé labore péctus tundit. CL. Téneo sortem. ST. Effér foras!
CH. Iámne mortuú's? OL. Ostende! — Mea ést CH. Mala crux ea ést quidem.

CL. Víctus es, Chalíne! ST. Tum nos démum vivere, Olýmpio,
gaúdeo. OL. Pietáte factum est mea átque maiorúm meûm.
ST. Íntro abi, uxor, átque adorna núptias. CL. Faciam út iubes.
ST. Scín tu, ruri ésse ad villam lónge quo ducát? CL. Scio.
ST. Íntro abi et, quamquam hóc tibi aegre est, támen fac adcurés. CL. Licet.
ST. Eámus nos quoque íntro; hortemur, út properent. OL. Numquíd moror?
Nám praesente hoc plúra verba fíeri non desídero.

ACTUS II. SCENA VII.

CHALINUS.

Si núnc me suspendám, meam operam lúserim,
et praéter operam réstim sumtifécerim,
et méis inimicis vóluptatem creáverim.
Quid ópus est, qui sic mórtuus equidém tamen?
Sortí sum victus: Cásina nubet víllico.
Atque íd non tam aegre est iám, vicisse víllicum,
quam, id éxpetivisse ópere tam magnó senem,
ne ea míhi daretúr, átque ut illi núberet.
Ut ílle trepidabat, út festinabát miser,
ut súbsultabat, póstquam vicit víllicus!
Áttát, concedam huc: aúdio aperirí foris.
Mihi bénevolentes átque amici pródeunt.
Hinc éx insidiis híscе ego insidiás dabo.

ACTUS II. SCENA VIII.

OLYMPIO. STALINO. CHALINUS.

OL. Sine módo rus veniat: égo remittam ad té virum
cum fúrca in urbem, támquam carbonárium.
ST. Ita fíeri oportet. OL. Fáctum et curatúm dabo.
ST. Voluí Chalinum, sí domi esset, míttere
tecum óbsonatum: ut étiam in moerore ínsuper
inimíco nostro míseriam hanc adiúngerem.
CH. Recéssim dabo me ad párietem; imitabór nepam:
captándust horum cláncuhum sermó mihi:
nam illórum me alter crúciat, alter mácerat.
At cándidatus cédit hic mastígia,
stimulórum loculi. Prótollo mortém mihi:
certum ést, hunc Acherúntem praemittám prius.
OL. Ut tíbi ego inventus sum óbsequens! Quod máxume
cupiébas, eius cópiam fecí tibi:
erit hódie tecum, quód amas, clam uxorém. ST. Tace.
Ita mé di bene ament, út ego vix reprimó labra,
ob istánc rem quín te deósculer, voluptás mea!
CH. Quid? deósculer? quae rés est? quae voluptás tua?
OL. Ecquíd amas nunc me? ST. Imo édepol me quam té minus.
Licétne amplecti té? CH. Quid? amplectí? OL. Licet.
ST. Ut, quía te tango, mél mihi videor língere!

CH. Effódere hic credo vólt vesicam víllico.
OL. Ultró te, amator! ápage te a dorsó meo!
CH. Hodie hércle, opinor, hí conturbabúnt pedes.
Solet híc barbatos sáne sectarí senex.
Illúc est, illuc, quód hic hunc fecit víllicum;
et idém me pridem, quom éi advorsum véneram,
facere átriensem vóluerat sub iánua.
OL. Ut tíbi morigerus hódie, ut voluptatí fui!
ST. Ut tíbi, dum vivam, béne velim plus quám mihi!
ut ego hódie Casinam deósculabor! út mihi
bona múlta faciam clám meam uxorem! CH. Áttatae,
nunc pól ego demum in réctam redii sémitam:
hic ípsus Casinam déperit: habeó viros.
ST. Iam hercle ámplexari, iam ósculari géstio.
OL. Sine príus deduci. Quíd, malum, properás? ST. Amo.
OL. At nón opinor fíeri hoc posse hodié. ST. Potest,
si quidém cras censes pósse te mittí manu.
CH. Enimvéro huc aures máge sunt adhibendaé mihi:
iam ego úno in saltu lépide apros capiám duos.
ST. Apud húnc sodalem meum átque vicinúm mihi
locus ést paratus; éi ego amorem omném meum
concrédui; is mihi sé locum dixít dare.
OL. Quid éius uxor? úbi erit? ST. Lepide réperi:
mea uxór vocabit húc eam ad se in núptias,
ut híc sit secum, se ádiuvet, secúm cubet.
Ego iússi, et dixit sé facturam uxór mea;
illa híc cubabit, vír aberit, faxó, domo;
tu rús uxorem dúces; id rus hóc erit,

tantísper dum ego cum Cásina faciam núptias.
Hinc tu ánte lucem rús cras duces póstea.
Satin' ástute? OL. Docte! CH. Áge modo, fabricámini!
malo hércle vostro tám vorsuti vívitis!
ST. Scin', quíd nunc facias? OL. Lóquere. ST. Tene marsúpium:
abi átque obsona! própera! Sed lepidé volo:
mollículas escas, út ipsa mollicula ést. OL. Licet.
ST. Emitó sepiolas, lépadas, lolligúnculas,
hordéias. CH. Imo tríticeias, sí sapis.
ST. Soleás. CH. Qui, quaeso, pótius, quam sculpóneas,
quibus bátuatur tíbi os, senex nequíssume?
OL. Vin' língulacas? ST. Quíd opus, quando uxór domi est?
Ea língulaca est nóbis: nam nunquám tacet.
OL. In ré praesenti ex cópia piscária
consúlere, quid emam, opórtet. ST. Aequom orás: abi!
Argénto parci nólo; obsonato ámpliter.
Nam míhi vicino hoc étiam convento ést opus,
ut, quód mandavi, cúret. OL. Iamne abeó? ST. Volo.
CH. Tribus nón conduci póssim libertátibus,
quin égo illis hodie cómparem magnúm malum,
quinque hánc omnem rem méae herae iam faciám palam.
Manufésto teneo in nóxia inimicós meos.
Sed sí nunc facere vólt hera officiúm suom,
nostra ómnis lis est: púlcre praevortár viros.
Nostro ómine it diés: iam victi vícimus.
Ibo íntro, ut id, quod álius condivít cocus,

ego núnc vicissim ut álio pacto cóndiam:
quoique íd paratum est, út paratum né siet,
sitque eí paratum, quód paratum nón erat.

ACTUS III. SCENA I.

STALINO. ALCESIMUS.

ST. Núnc, amici ánne inimici sís imago, Alcésime, míhi, sciam: nunc spécimen specitur: núnc certamen cérnitur.
„Cúr autem!" exime; cástigare, id pónito ad compéndium.
„Cáno capite, aetáte aliena," coáddito ad compéndium.
„Quoí sit uxor," íd quoque illuc pónito ad compéndium.
AL. Míseriorem ego éx amore, quám te, vidi néminem.
ST. Fác vacent aedés! AL. Quin edepol sérvos, ancillás, domo
cértum est omnis míttere ad te. ST. Eho, nímium scite scítus es!
Séd facitodum tú memineris vérsus quos cantát Colax:
cúm cibo suo quíqui facito ut véniant, quasi eant Sútrium.
AL. Meminero. ST. Hem nunc énim te demum núllum scitum scítiust.
Cúra! Ego ad forúm modo ibo; iam híc ero. AL. Bene ámbula.

ST. Fác habeant linguám tuae aedes. AL. Quíd ita? ST. Quom veniám, vocent.
AL. Áttatae, caedúndus tu homo es: nímias deliciás facis.
ST. Quíd me amare réfert, nisi sim dóctus et dicáx nimis?
Séd tu cave inquisítione míhi sis. AL. Usque aderó domi.

ACTUS III. SCENA II.

CLEOSTRATA. ALCESIMUS.

CL. Út properarem arcéssere ad me hanc vícinam meam, hóc erat
écastor, quod mé tanto vir ópere orabát meus,
líberae aedes út sibi essent, Cásinam quo dedúceret.
Núnc adeo nequáquam arcessam, né qua ignavíssumis
líberi locí potestas sít vetulis vervécibus.
Séd eccum egreditúr senati cólumen, praesidiúm popli,
méus vicinus, méo viro qui líberum praebét locum.
Nón ecastor vílis emtu'st módius, qui venít, salis.
AL. Míror, huc iam nón arcessi in próxumum uxorém meam,
quaé iamdudum, si árcessatur, órnata expectát domi.
Séd eccam, opino, arcéssit! Salve, Cleóstrata. CL. Et tu, Alcésime.

Úbi tua uxor? AL. Íntus illa té, si se arcessás, manet:
nám tuos vir me orávit, ut eam ad téd adiutum míttterem.
Vín' vocem? CL. Sine: nólo, si ** óccupata est. AL. Ótium est.
CL. Níl moror; molésta ei esse nólo; post convénero.
AL. Nón ornatis ístic apud vos núptias? CL. Orno ét paro.
AL. Nón ergo opus est ádiutrice? CL. Sát domi est. Ubi núptiae
fúerint, tum istam cónvenibo; núnc vale atque istám iube. —
AL. Quíd ego nunc faciám? Flagitium máxumum fecí miser
própter operam íllius hirqui ímprobi atque edéntuli,
quí hoc mihi contráxit. Operam uxóris polliceór foras,
quási catillatúm. Flagitium hóminis, qui dixít mihi,
súam uxorem hanc arcéssituram! ea se éam negat morárier.
Átque edepol mirúm, ni subolet iam hóc huic vicinaé meae.
Vérum autem altrovórsum quom eam mécum rationém puto:
sí quid eius ésset, esset mécum postulátio.
Íbo intro, ut subdúcam navim rúrsum in pulvinárium. —
CL. Iam híc est lepide lúdificatus. Míseri ut festinánt senes!

Núnc ego illum nihilí, decrepitum, méum virum, veniát velim,
út eum ludificém vicissim, póstquam hunc delusi álterum.
Nam égo aliquid contráhere cupio lítigii inter éos duos.
Séd, eccum, incedit! át, quom adspicias trístem, frugi cénseas.

ACTUS III. SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

ST. Stultítia magna est méá quidem senténtia,
hominém amatorem ullum ád forum procédere
in eúm diem, quoi, quód amet, in mundó siet;
sicút ego feci stúltus: contriví diem,
dum adsto ádvocatus quoídam cognató meo,
quem, hercle, égo litem adeo pérdidisse gaúdeo:
ne mé nequidquam síbi hodie advocáverit.
Rogitáre oportet príus et percontárier,
adsítne animus éi, necne adsit, quem ádvocet:
si néget adesse, exánimatum amittát domum.
Sed uxórem ante aedis éccam! hei miseró mihi!
Metuó, ne non sit súrda atque haec audíverit.
CL. Audívi ecastor cúm malo magnó tuo.
ST. Accédam propius. — Quíd agis, mea festívitas?
CL. Te ecástor praestolábar. ST. Iam N[illegible] res est?
iamne hánc traduxti huc ád nos vi[illegible] tota ócci[illegible]
[illegible]iserae tr[illegible]

C

quae te ádiutaret? CL. Árcessivi, ut iússeras;
verum híc sodalis túos, amicus óptumus,
nescío quid se sufflávit uxorí suae:
negávit posse, quándo arcesso, míttere.
ST. Vitiúm tibi istuc máxumum est: blanda és parum.
CL. Non mátronarum offícium est, sed mere trícium,
virís alienis, mí vir, subblandírier.
I tu átque arcesse illam: égo intus, quod facto ést opus,
volo ádcurare, mí vir. ST. Propera ergó! CL. Licet. —
Iam pól ego huic aliquem in péctus iniiciám metum.
Misérrumum hodie ego húnc habebo amásium.

ACTUS III. SCENA IV.

ALCESIMUS. STALINO.

AL. Viso húc, amator si á foro rediít domum,
qui me átque uxorem lúdificatust lárųa.
Sed éccum ante aedis! Ád te hercle ibam cómmodum.
ST. Atque égo hercle ad te. Quíd ais, vir minumí preti?
quid tíbi mandavi? quíd tecum oraví? AL. Quid est?
ST. Ut béne vacivas aédis fecistí mihi!
ut tráduxisti huc ád nos uxorém tuam!
[illegible] péreo ego atque occásio?

AL. Quin tú suspendis té? Nempe tute díxeras,
tuam árcessituram ésse hinc uxorém meam.
ST. Ergo árcessivisse áit sese et dixísse te,
eam nón missurum. AL. Quín ea ipsa ultró mihi
negávit eius óperam se morárier.
ST. Quin ea ípsa me allegávit, qui istam arcés-
serem.
AL. Quin níhili facio. ST. Quín me perdis. AL.
Quín bene est.
Quin étiam diu morábor; quin cupió tibi,
Quin áliquid aegre fácere; quin faciám lubens.
Nunquám tibí hodie Quín erit plus, quám mihi.
Quin hércle di te pérdant postremó quidem!
ST. Quid núnc? missurusne és ad me uxorém tuam?
AL. Ducás, easque in máxumam malám crucem
cumque hác, cumque istac, cúmque amica etiám
tua!
Abi, et áliud cura: ego iám per hortum iússero
meam istúc transire uxórem ad uxorém tuam.
ST. Nunc tú mihi amicus és in germanúm modum.—
Qua ego húnc amorem mi ésse avi dicám datum,
aut, quíd ego unquam erga Vénerem inique fécerim,
quoi síc tot amanti mi óbviam eveniánt morae?
Attát!
Quid illúc clamoris, óbsecro, in nostrá domo est?

ACTUS III. SCENA V.

PARDALISCA. STALINO.

PA. Núlla sum, núlla sum! tóta, tota óccidi!
cór metu mórtuum est: mémbra miserae tremunt!

Néscio unde aúxilii, praésidi, pérfugi
mihi, aút opum cópiam cómparem aut éxpetam:
tánta factís modo míra mirís modis
íntus vidí, novem atque íntegram audáciam.
Cáve tibi, Cleóstrata: abscéde ab ista, óbsecro,
né quid in té mali fáxit ita pércita.
Éripite istí gladium, quaé suae est impós animi.
ST. Nám quid est, quod haec húc timida atque éxanimata éxsiluit [foras]?
Párdalisca! PA. Unde úsurpant aúres sonitúm meae?
ST. Réspice modo ád me. PA. Here mi! ST. Quíd tíbi est? quíd? PA. Perii.
ST. Quíd periistí? PA. Perii, et tú periistí. ST. Aperi,
quíd tibi? PA. Vaé tibi. ST. Ímo istuc tíbi siet!
PA. Né cadam, amábo, téne, tene me. ST. Quídquid est,
Éloquere míhi cito. PA. Cóntine péctus,
face véntulum, amabo, péllio.
ST. Timeo, hóc negotiúm quid est;
nisi haéc meraclo se úspiam
percússit flore Líberi.
PA. Óbtine aurés, amabo. ST. Í in malám crucem!
Péctus, aurés, caput, téque di pérduint.
Nám nisi ex té scio, quídquid hoc sít, cito:
iám tibi istúc cerebrúm
dispércutiam, éxcetra tú,
lúdibrio péssuma adhuc quaé me habuistí! PA. Here mi!
ST. Quid vís, mea ancílla?
ɪᴛ. Nimiúm saevis. ST. Numeró dicis.
Sat hóc quidquid ést, loquere; ín pauca réfer,
'us tumúlti fuít. PA. Scibis. Aúdi

malúm pessimúm, quod modo íntus apúd nos
tua áncilla hoc pácto exórdiri coépit,
quod haúd Atticám condecét disciplínam.
ST. Quid éstid? PA. Timór praepedít dicta línguae.
ST. Quid ést? Possum scíre ego ex té, quid negóti est?
PA. Dícam. Tua áncilla, quám tuo víllico
vís dare uxórem, ea intús — ST. Quid intús? Quid est?
PA. imitátur malárum malám disciplínam,
viró quae suo ínterminátur — ST. Quid érgo? PA. Ah!
ST. Quid ést? PA. Interímere ait suó velle vítam.
Gladium — ST. Hém! PA. gladium — ST. Quid eúm gladium?
PA. habet. ST. Heí misero mihi? Cúr eum habet?
PA. Inséctatur ómnes [domi] per aédes, nec quémquam
sinít ad se adíre;
ita ómnes, sub árcis, sub léctis laténtes,
metú mussitánt. ST. Occidi átque interí!
Quid ílli obiéctum est malí tam repénte?
PA. Insánit. ST. Sceléstissimúm me esse crédo.
PA. Imó, si sciás, dicta quaé dixit hódie.
ST. Istúc expetó scire, quíd dixit. PA. Aúdi.
Per ómnes deós et deás deiurávit,
occísurum eum, hác nocte quícum cubáret.
ST. Me occídet? PA. An quídquam id ad téd attinét?
ST. Vah! PA. Quíd cum ea negóti tibi ést?
ST. Peccávi: illunc dícere, víllicum, volébam.
PA. Sciéns de via ín semitám regredíre.
ST. Numquíd mi minátur? PA. Tibi ínfesta sóli est

plus quám cuiquam. ST. Quam ób rem? PA. Quia
sé des uxórem
Olýmpioní: [neque sé tuam, neque sé suam,
neque vítam viri ín crastinúm sinet protólli.]
Id húc missa súm
tibi út dicerém,
tibi ab ea út caveas. ST. Perii hércle miser!
neque ést neque fuít me senéx quisquam amátor
adaéque misér. PA. Ludon' húnc ego facéte?
Nam quaé facta díxi omnia huíc, falsa díxi.
Hera átque haec dolum éx proxumo húnc protu-
lérunt.
Ego húnc missa súm ludere. ST. Heús, Pardalísca.
PA. Quid ést? ST. Est, — PA. Quid? ST. ést, quod
volo éxquirere éx te.
PA. Moram óffers mihi. ST. Át tu mihi óffers
moerórem.
Sed étiamne habét Casina étiam nunc gládium?
PA. Habét; sed duós. ST. Quid duós? PA. Al-
teró te
occísurum aít, alteró villicum hódie.
ST. Occísissumús sum omniúm [iam], qui vívunt.
Loricam induám mihi; optimum hóc esse opínor.
Quid úxor mea? án non adiít atque adémit?
PA. Nemo aúdet prope áccedere. ST. Éxoret.
PA. Órat.
Negát ponere álio modo úllo profécto,
nisí se sciát villicó non datum íri.
ST. Atque íngratiís, quia nevúlt, nubet hódie.
Nam cúr non ego íd perpetrém, quod cöépi,
ut núbat mihi? — Íllud quidém non volébam,
séd villicó nostró.
PA. Saépiculé peccás.

ST. Timór praepedít verba. Vérum, obsecró, dic,
med úxorem órare, ut éxoret íllam,
gladium út ponat, ét me redíre intro ut líceat.
PA. Núnciabo. ST. Ét tu oráto. PA. Et ego
oràbo.
ST. At blánde, ut solés.
Sed aúdin'?
Si éffexis, sóleas
tíbi dabo, et ánulum
ín digito aúreum,
ét bona plúrima.
PA. Operám dabo. ST. Face ut ímpetres.
PA. Eo núnc ïám; nisi quídpiam
remoráre me. ST. Ábi et cúra.
PA. Redit éccum tandem obsónatu eius adiútor;
pompam dúcit.

ACTUS III. SCENA VI.

OLYMPIO. COCUS. STALINO.

OL. Vide, fúr, ut sentes súb signis
ducás. CO. Quí vero súnt sentes?
OL. Quia, quód tetigere, illicó rapiunt;
si éas ereptum, illicó scindunt;
ita, quóquo adveniunt, úbiubi sunt,
duplicí damno dominós multant.
CO. Eia! OL. Áttat, cesso mágnifice
patricéque [amiceque] ita hero meo ire ádvorsum?
ST. Bone vír, salve. OL. Fateór. ST. Quid fit?
OL. Tu amás, at ego esurio ét sitio.

ST. Lepide éxcuratus incésti. OL. Vah!
ST. Mane véro, quamquam fástidis.
OL. Heu heú, foetet tuus míhi sermo.
ST. Quae rés? OL. Haec res. ST. Etiámne adstas?
OL. Enimvéro πράγματά μοι παρέχεις.
ST. Dabo μέγα κακόν, ut opinór, nisi [iam]
restás. OL. Ὦ Ζεῦ, potin' á me abeas,
nisi mé vis vomere hodié? ST. Mane[dum].
OL. Quid est? quís hic homo est? ST. Herus súm. OL. Qui herus?
ST. Quoiús tu servos es. OL. Sérvos ego?
ST. Atqué meus. OL. Non sum egó liber?
Meménto, meménto! ST. Mane átque adsta! OL. Omítte.
ST. Servós sum tuós. OL. Optume ést. ST. Obsecró te,
Olýmpisce mí, mi patér, mi patróne, ...
OL. Hem, sápis sane. ST. Tuos équidem sum.
OL. Quid míhi servo opus est tám nequam?
ST. Quid núnc? quam mox recreás me?
OL. Coená modo si sit cócta.
ST. [Intro] érgo abeant propere. Íntroite, et
cito dépropcrate! [Ego] iam íntus ero.
Facité coënam mihi ut ébria sit
Lepidé, nitide [coenáre] volo.
Nihil iám moror, barbaricó ritu
[sane ésse.] I, sis: sed ego híc habito
[nunc quidém.] OL. Numquid est, quod sít morae?
ST. [Gladium áncilla] Casinam íntus habere
ait, quí med atque ted évitet.
OL. Scio. Síc sine habere. Nugás agunt.
Novi égo illas malás merces.

Quin tute i modo mecúm domum.
ST. At pól malum metuo. I tú modo.
Prius pérspicito, quid intús agatur.
OL. Tam míhi mea vita, quám tua,
tibi cára est. ST. Verum i iám modo.
OL. Si túte ibis, inibítur tecum.

ACTUS IV. SCENA I.

PARDALISCA.

Nec pól ego Nemeae crédo, neque ego Olýmpiae,
neque úsquam ludos tám festivos fíeri,
quam hic íntus fiunt lúdi ludificábiles
seni nóstro et nostro Olýmpioni víllico.
Omnés festinant íntus totis aédibus;
senex ín culina clámat, hortatúr cocos:
„Quin ágitis hodie? quín datis, si quíd datis?
„Properáte! coenam iam ésse coctam opórtuit!"
Villícus hic autem cúm corona, cándide
vestítus laute éxornatusque, ámbulat.
Illae aútem in cubiculo ármigerum ornant [múlieres,]
quem dént pro Casina núptum nostro [víllico;]
sed nímium lepide díssimulant [mercés malae,]
fore, húius quod futúrum est. Digne autém coci
nimis lépide ei rei dant óperam, ne coenét senex.
Aulás pervortunt, ígnem restinguónt aqua.
Illárum oratu fáciunt: illae autém senem
cupiúnt extrudere íncoënem ex aédibus,
ut ípsae solae véntres distendánt suos.

Novi íllas ambas estríces: corbitám cibi
comésse possunt. Séd aperitur óstium.

ACTUS IV. SCENA II.

STALINO. PARDALISCA.

ST. Si sápitis, uxor, vós tamen coenábitis,
coena úbi erit cocta. Égo ruri coenávero:
nam nóvom maritum ét novam nuptám volo
rus prósequi! novi hóminum mores máleficos:
ne quís eam abripiat. Fácite vostro animó volup.
Sed próperate istum atque ístam actutum emíttere:
tandem út veniamus lúci. Ego cras híc ero;
cras hábuero, uxor, égo tamen convívium.
PA. Fit, quód futurum díxi: incoenatúm senem
forás extrudunt múlieres. ST. Quid tu híc agis?
PA. Ego éo, quo me ipsa mísit. ST. Veron'?
PA. Sério.
ST. Quid híc speculare? PA. Níl equidem speculór. ST. Abi.
Tu hic cúnctas; intus álii festinánt. PA. Eo.
ST. Abi hínc, sis, ergo, péssumarum péssuma!
Iamne ábiit illaec? Dícere hic quidvís licet.
Qui amát, tamen hercle si ésurit, nullum ésurit.
Sed eccúm progreditur cúm corona et lámpade
meus sócerus, compar, cónmaritus, víllicus!

ACTUS IV. SCENA III.

OLYMPIO. STALINO.

OL. Áge, tibicen, dum íllam educunt húc novam nuptám foras:
suaví cantu concélebra omnem hanc
plateam hýmenaeo! Io hymén hymenaee!
Io hýmen! ST. Quid agis, méa salus?
OL. Esúrio hercle, atque adeo haúd parum
sitio. ST. Át ego amo. OL. At ego hércle nihil
fació tibi, amor, perículi.
Mihi inánitate iámdudum
íntestina múrmurant.
ST. Nam quíd illaec nunc tamdíu intus
remorátur, quasi ob indústriam?
Quo ego plús propero, tanto ílla minus.
OL. Quid sí etiam occentem hýmenaeum?
ST. Cénseo; et ego te ádiutabo in núptiis commúnibus.
OL. Hýmen hymenaee, ío hymen!
ST. Périi, hercle, ego misér; dirumpi cántando hymenaeúm licet:
íllo morbo, quó dirumpi cúpio, non est cópia.
OL. Édepol nae tu, sí esses equus, ésses indomábilis.
ST. Quo árgumento? OL. Nímis tenax es. ST. Núm me expertus úspiam?
OL. Dí melius faciánt. Sed crepuit óstium; exitúr foras.
ST. Di hércle me cupiúnt servatum. Iam óboluit Casína procul.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANCILLAE DUAE. OLYMPIO. STALINO.

AN. I, sénsim superattólle limen pedés, nova nupta: sóspes
iter íncipe hoc, ut víro tuo sémper sis supérstes:
ut pótior sis polléntia, victríxque sis, superétque
tuum impérium. Vir te véstiat, tú virum despólies;
noctúque et diu ut viro súbdola sies, óbsecro, meménto.
OL. Malo máximo suo hercle íllico, ubi tántulum peccássit.
ST. Tacé. OL. Non taceó. ST. Quae res? OL. Mála malae male móustrant.
ST. Faciént hanc mihí rem ex paráta imparátam.
Id quaérunt, volúnt, haec ut ínfecta fáciant.
AN. Age, [Olympio,] quándo vis, úxorem áccipe hanc a nóbis.
OL. Date érgo, datúrae si únquam estis hódie.
ST. Abíte intro. AN. Amábo, integrae átque imperítae huic
impército. ST. Futúrum est. Valéte. Ite iam. AN. Valéte.
ST. Iamne ábscessit úxor? OL. Domi ést: ne time. ST. Eúax!
Nunc pól demum ego súm liber.
Meum córculum, verculum, mélliculum!
OL. [Sed] heús tu, maló, si sapís,
cavébis: mea ést haec. ST. Sció;
sed meús fructus ést priór.
OL. Tene hánc lampadém! ST. Imo ego íllam tenébo.

Venus múltipotens, bonam vítam mihi
dedísti, huius quúm copiám mihi dedísti.
Corpúsculum mélliculúm!
OL. Mea uxórculá! ST. Quid ést?
OL. Ínstitit plántam.
ST. Quási iocábor.
Nébula haud ést
móllis, atque húius est — —
Edepól papillam béllulam! — Hei miseró mihi!
OL. Quid est? ST. Péctus mi agit haec cúbito.
OL. Quid tu érgo hanc, quaeso, tráctas tam?
At míhi, qui belle hanc trácto, non.
Vah! ST. Quíd negoti est? OL. Óbsecro, ut valéntula est!
paene éxposivit cúbito. ST. Cubitum ergo íre vult.
OL. Quin ímus ergo? ST. Bélla, béllatulá.

ACTUS V. SCENA I.

MURRHINA. PARDALISCA.

MU. Accéptae bene ét commode, éximus íntus,
ludós visere húc in viá nuptiáleis.
[Lubet Chalinum, quid agitat, scire,
nuptam novam cum novo marito.]
Nunquam écastor úllo dié risi adaéque,
neque hóc, quod relíquom est, plus rísuram opínor;
nec fállaciam ástutiórem ullus fécit
poéta, atque ut haéc est fabré facta a nóbis.
Obtúnso ore núnc pervelím progredíri
seném, quo senéx nequiór nullus vívit!

Ne íllum quidém nequiórem arbitro ésse, qui locúm praebet ílli.
Nunc práesidiúm tu esto híc, Pardalísca,
qui hínc exeát, eum ut lúdibrio hábeas.
PA. Lubéns et soléns fecero. MU. Hínc omnia íntus
spectáto, quid íntus agánt. PA. Pone, amábo.
MU. Et ílli licét libere aúdaciúsque
quaevís proloquí. PA. Tace; forís vostra crépuit.

ACTUS V. SCENA II.

OLYMPIO. MURRHINA. CLEOSTRATA. *)

OL. Neque quó fugiam, neque, ubí lateam, neque hoc dédecus quomodo célem,
scio: tántum herus atque ego flágitio superávimus nuptiis nóstris.
Ita núnc pudeo, atque ita núnc paveo, atque ita rídiculo sumus ámbo
Sed ego ínsipiens nova núnc facio: pudet, quód prius non puditum úmquam est.
Operám date, dum mea fácta itero: est óperae auribus accípere;
ita rídicula auditu, íteratu, ea sunt, quaé ego intus turbávi.

---

*) Quae in hac et in sequentibus scenis minoribus literis exscripta sunt, leguntur illa quidem hic in codicibus; sed ita sunt ametra et absque ulla arte vera composita, ut dubium non sit, esse ab hominibus medii aevi adiecta, ad explendas lacunas, quum ageretur fabula in ludis ab studiosis literarum. Itaque dedimus quidem, sed ita ut facile ab genuini textus fragmentis quae extant, distinguerentur.

[Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta: clavem
abduxi. Sed tamen tenebrae ibi erant tanquam nox.
Colloco, fulcio, mollio
ut prior quam senex nupt
Tardus esse eloco coepi, quoniam
Respecto identidem, ne senex,
Illecebram stupri, principio eam savium posco.
Repulit mihi manum, nec quietum dare sibi savium me sinit.
Enim iam magis adpropero, magis iam lubet in Casinam irruere,
Cupio illam operam seni subripere. Forem obdo, ne senex me opprimat.
MU. Agedum, tu adi hunc. CL. Ubi tua nova nupta est?
OL. Perii hercle, manufesta res est.
CL. Omnem ordine rem fateri ergo aequom est. Quid intus agitur?
Quid agit Casina? satin' morigera est? OL. Pudet dicere me. CL. Memora ordine,
ut occeperas. OL. Pudet hercle. CL. Age audacter.
Postquam decubuisti, hinc te volo memorare, quid est factum.
OL. At flagitium est. CL. Cavebunt, qui audierint, faciam.
OL. Hoc maius est. CL. Perdis. Quin tu pergis? OL. Ubi
us subtus porro
quid. OL. Babae! CL. Quid? OL. Papae!
quid est? OL. Oh, erat maxumum.
Gladium ne haberet metui: id quaerere occoepi.
Dum, gladiumne habeat, quaero, arripio capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium: nam id esset frigidius.
CL. Eloquere. OL. At pudet. CL. Num radix fuit? OL. Non fuit. CL. Num cucumis?
OL. Profecto hercle non fuit quidquam olerum;
nisi, quidquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita, quidquid erat, grande erat. MU. Quid fit deni
Edisserta.

OL. Ubi appello Casinam: „Casina," inquam, amabo, mea uxorcula,
cur virum tuom sic me spernis? Nimis tu quidem herlce immerito meo
mihi haec facis, quia te mihi expetivi." Illa haud verbum
facit et sepit veste id, quî estis. Ubi illum saltum video obseptum:
rogo, ut altero sinat ire. Ita, quidquid erat, grande erat.
Tollo ut obvortam cubitissim.
Ullum muttire
Surgo, ut ineam in
Atque illam in
MU. Perlepide narrat.
OL. Savium dum quaero
ita quasi sentis labra mihi compungit barba.
Continuo in genua adstanti pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto praeceps: subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus (praefiscini!) exeo hoc ornatu, quo vides,
ut senex hoc eodem poculo, quod ego bibi, biberet.
CL. Optume est. Sed ubi est palliolum tuom? OL. Hic intus reliqui.
CL. Quid nunc? satin' lepide adita est vobis manus? OL. Merito.
St, concrepuerunt fores. Num illa me nam sequitur?

ACTUS V. SCENA III.

STALINO. OLYMPIO.

ST. Maxumo ego ardeo flagitio, nec, quid agam meis rebus, scio.
Nec, meam ut uxorem adspiciam contra oculis: ita disperii.

Omnia palam sunt probra! omnibus modis occidi miser:
ita manufesto faucibus teneor,
nec quibus modis purgem scio me meae uxori,
qui expalliatus sum miser!
palam sunt clandestinae nuptiae
censeo, mihi optumum est.
ea dixit uxorem meam
viam.
Sed ecquis est, qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam, nescio, nisi ut improbos famulos imiter,
ac domo fugiam: nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet; vapulo ego hercle invitus tamen,
etsi malum merui. Hac dabo protinam me in fugam. OL. Heus, sta eloco, amator.
ST. Occidi! revocor. Quasi non audiam, abibo.]

ACTUS V. SCENA IV.

CHALINUS. STALINO. CLEOSTRATA. MURRHINA. OLYMPIO. ANCILLAE.

CH. Úbi tu es, qui cólere mores Mássiliensis póstulas?
Núnc tu si vis súbicitare mé, proba est occásio.
[periclum. Periisti hercle! Age, accede huc modo
Nunc ego te putam quom arbitrum extra
considеam captavero.
sic e via
Iubeo ego murmur

(ST.) Nunc ego inter sacrum saxumque sum, nec, quo fugiam, scio.
canes lupinas fuit
(CH.) Hercle opínor illuc nunc ut nova vetus]
ST. Hác ibo: canínam scaevam spéro meliorém fore.
CL. Quíd agis tu, maríte mi vir? únde ornatu hoc ádvenis?
Quíd fecisti scípione aut, quód habuisti pállium?
AN. Ín adulterio dúm moechissat Cásinam, credo, pérdidit.
ST. Óccidi! CH. Etiamne ímus cubitum? Cásina sum! ST. I in malám crucem!
CH. Nón amas me? CL. Quín responde, tuó quid factum est pállio.
[ST. Bacchae ergo hercule, uxor, Bacchae, Bacchae ... AN. Nugatur sciens:
nam ecastor nunc Bacchae nullae ludunt. ST. Oblitus fui
Sed tamen Bacchae ... CL. Quid Bacchae? Enim id fieri non potest.
AN. Ecastor times. ST. Egone? CL. Haud mentire hercle: nam palam est.]
(Hic in plerisque Mss. lacuna est versuum novem.)
ST. Nón taces? OL. Non hércle vero táceo: nam tu máxumo
me óbsecravisti ópere, Casinam ut póscerem uxorém mihi.
ST. Túi amoris caúsa ego istuc féci. CL. Imo hercle íllius.
Té quidem oppressísset. ST. Feci ego ístaec, quae vos dícitis?
CL. Rógitas etiam? ST. Sí quidem hercle féci, feci néquiter.

CL. Rédi modo huc intró: monebo, sí quid meministí minus.
ST. Hércle, opinor, pótius vobis crédam, quod vos dícitis.
Séd, uxor, da viró hanc veniam! Múrrhina, ora Cleóstratam!
Si únquam posthac aút amasso Cásinam, aut occepsó modo,
ne út eam amasso; sí ego unquam adeo pósthac tale admísero,
núlla causa est, quín pendentem me, úxor, virgis vérberes.
MU. Cénseo ecastór, hanc dandam véniam. CL. Faciam, út iubes.
Própter eam rem hanc tíbi nunc veniam minus gravate próspero,
hánc ex longa lóngiorem né faciamus fábulam.
ST. Nón irata es? CL. Nón sum irata. ST. Túae fidei credó? CL. Meae.
ST. Lépidiorem uxórem nemo quísquam, quam ego habeo. CH. Hánc habe.
CL. Áge tu, redde huic scípionem et pállium. CH. Tene, sí lubet.
Míhi quidem edepol ínsignite fácta est magna iniúria:
duóbus nupsi; neúter fecit, quód novae nuptaé solet.

GREX.

Spéctatores, quód futurum est íntus, hic memorábimus.
Haéc Casina huius réperietur fília esse e próxumo,
éaque nubet Eúthynico nóstro herili fílio.

Núnc vos aequom est mánibus meritis méritam mercedém dare.
Quí faxit, clam uxórem ducat scórtum semper, quód volet;
verum qui non mánibus clare, quántum poterit, plaúserit,
eí pro scorto súpponetur hírcus unctus naútea.

CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

SILENIUM, exposita quondam, educata a Melaenide.
GYMNASIUM, meretrix.
LENA.
AUXILIUM, deus.
MELAENIS, lena.
ALCESIMARCHUS, adolescens.
LAMPADIO, servus Phanostratae.
PHANOSTRATA, uxor Demiphonis, mater Silenii.
HALISCA, serva Melaenidis.
DEMIPHO, pater Silenii.
CATERVA.

SUMMARIUM.

Phanostratam Sicyoniam amaverat olim mercator Lemnius Demipho. Ea pepererat puellam, quam exponendam dedit servo suo Lampadisco. Sustulerat hanc puellam, inspiciente Lampadisco, lena quaedam, Melaenidique amicae dono dederat, apud quam ea sub nomine Silenii educta est. Eam puellam amat Alcesimarchus Sicyonius et habet apud se domi.

Interim Demipho, uxore mortua, ducit Phanostratam et res suas Sicyonem transfert. Ergo quaerunt filiam olim expositam. Demipho autem ex priore uxore susceperat aliam filiam, quam Alcesimarchi pater uxorem Alcesimarcho destinavit. Quare Melaenis filiolam suam ab Alcesimarcho abducit. Eo ipso tempore servus Phanostratae Lampadio invenit lenam illam, quae Silenium expositam sustulerat, ex eaque comperit, Silenium esse apud Melaenidem. Quod quum narrat herae suae, Melaenis prope stans, re comperta, consilium capit, Silenium suis parentibus sponte redhibendi. Sed dum id exsequi parat, Alcesimarchus Silenium vi domum suam abripit. Inter eam turbam ancilla Halisca amiserat in platea cistellam cum crepundiis Silenii, quibuscum illa exposita fuerat. Eam cistellam inveniunt Phanostrata et Lampadiscus. Alloquuntur Haliscam, comperiunt ex ea, ubi sit Silenium, introeunt, et filiam agnoscunt.

Scena est Sicyone.

ARGUMENTUM.

Comprímit adolescens Lémnius Sicyóniam.
Is rédit in patriam, et gnátam generat núptiis.
Sicyónia parit aéque puellam. Hanc sérvulus
Tollít, et exponit, ét ex insidiis aúcupat;
Eám sublatam méretrix alii détulit.
Lemnó post rediens ducit, quam comprésserat,
Lemníque gnatam spóndet adulescéntulo,
Amóre capto illíus proiectítiae.
Requírens servos réperit, quam proiécerat;
Itáque hanc lege et ríte civem cógnitam
Alcésimarchus, út erat nactus, póssidet.

ACTUS I. SCENA I.

SILENIUM. GYMNASIUM. LENA.

SI. Quum ántehac te amávi, et mihi amícam esse crévi,
mea Gýmnasium, et mátrem tuám; tum id mihi hódie
apéruistis, tu átque haec. Sorór si mea ésses,
qui mágis potueritis mihi honórem ire hábitum,
néscio; nisi, ut méus est animus, fíeri non posse árbitror:
íta omnibus relíctis rebus míhi frequentem operám dedistis.
Éo ego vos amo, ét eo a me mágnam inistis grátiam.
GY. Pol ístoc quidém nós pretio fácile est
frequéntare tíbi, útilesque habéri:
Ita ín prandió nós lepide atque nítide
Accépisti apúd te, ut sémper meminérimus.
SI. Lubéntique ánimo fáctum, et fiet á me,
quae vós arbitrábor vélle, ea ut éxpetam.
LE. Quod ílle dixit, quí secúndo vento véctust,
tranquíllo marí, véntum gaudeo ád te:
ita hódie hic accéptae súmus suavibus módis;
nec nísi disciplína, apúd te fuit quídquam
ibi, quín mihi placéret. SI. Quíd ita, ama? LE. Ráro

nimiúm dabat, quod bíberem, átque id [merum] infuscábat.
GY. Amábo, hiccine ístuc decét? LE. Iusque fásque est:
nemo álienus híc est. SI. Meritó vostro amó vos,
quia mé colitis ét magnificátis. LE. Decét pol,
meá Silenium, hunc ésse ordiném benevoléntes
intér se, benéque utiér amicítia,
úbi istas vídeas súmmo genere nátas
summátis matrónas, ut amícitiam cólunt,
átque ut eam iúnctam béne habent intér se.
Si idem ístuc nos fácimus, sí idem imitámur,
íta tamen vix vívimus cum ínvídia súmma.
Suárum opum nós volunt ésse indigéntis,
nostrá copiá nihil volúnt nos potésse,
suíque omniúm rerum nós indigére:
ut símus sibí supplicés. Eas si ádeas,
abitúm quam aditum mális: ita órdini nóstro
palám blandiúntur; clam, si óccasio úsquam est,
aquám frigidám súbdole subfúndunt.
Virís cum suís praedicánt nos solére;
suás pellicés aiunt ésse: eunt depréssum.
Quia nós libertinaé sumus, et ego ét tua mater, ámbae
meretríces fuimus; ílla te, et ego hánc mihi educávi
ex pátribus conventítiis. Neque hánc superbiae caúsa
ego répuli ad meretrícium quaestúm, ni, ut ne esurírem.
SI. At sátius fuerat, eám viro dare núptum potius. LE. Heía,

haec quidem écastor cotídie viro núbit, nupsitque hódie,
nubét mox noctu. Núnquam ego hanc viduám cubare sívi.
Nam si haéc non nubat, lúgubri famé familia péreat.
GY. Necésse est, quo tu mé modo voles ésse, ita esse, máter.
LE. Ecástor haud me poénitet, si, ut dícis, ita futúra es:
nam sí quidem ita eris, út volo, nunquam aétate Hecata fíes,
sempérque istanc, quam núnc habes, aetátulam obtinébis,
multísque damno et míhi lucro sine méo eris saepe súmtu.
GY. Di fáxint! LE. Sine operá tua nil di hórunc facere póssunt.
GY. Equidem hércle addam operam sédulo. Sed quíd tu inter istaec vérba,
meus óculus, mea Silénium, (nunquam égo te tristiórem
vidi ésse!) quid, cedo, te, óbsecro, tam abhórret hilaritúdo?
Neque múnda adaeque es, út soles. Hoc, sís, vide, ut petívit
suspírium alte! Et pállida es. Elóquere utrumque nóbis,
et quíd tibi est, et quíd velis nostram óperam: ut nos sciámus.
Noli, óbsecro, lacrumís tuis mihi exércitum imperáre!
SI. Méa Gymnasium, mále excrucior, mále mihi est, male máceror;

dóleo ab animo, dóleo ab oculis, dóleo ab aegritúdine.
Quíd dicam, nisí, stultitia méa me in moerorém rapit?
GY. Índidem, unde oritur, fácito ut facias stúltitiam sepelíbilem.
SI. Quíd faciam? GY. In latebrás abscondas péctore penitíssumo.
Túam stultitiam sóla facito ut scías sine aliis [arbitris]. SI. Át mihi
córdolium est. GY. Quid id? únde est tibi cordólium, commemora, óbsecro,
quód neque ego habeo, néque quisquam alia múlier, ut perhibént viri?
SI. Sí quid est, quod doleát, dolet; si autem nón est, tamen hoc híc dolet.
LE. Ámat haec mulier. GY. Ého, an amare occípere, amarum est, óbsecro?
LE. Námque ecastor ámor et melle et félle est fecundíssumus;
gústu qui dat dúlce; amarum ad sátietatem usque óggerit.
SI. Ád istam faciem est mórbus, qui me, méa Gymnasium, mácerat.
GY. Pérfidiosus ést amor. SI. Ergo in mé peculatúm facit.
GY. Bóno animo es: erit ísti morbo mélius. SI. Confidám fore,
sí medicus veniát, qui huic morbo fácere medicinám potest.
GY. Véniet. SI. Spissum istúc amanti est vérbum „Veniet,“ nísi venit.

Séd ego mea culpa ét stultitia péius misera máceror,
quía ego illum unum mi éxoptavi, quícum aetatem dégerem.
LE. Mátronae magis cónducibile est ístuc, mea Silénium,
únum amare, et cúm eo aetatem exígere, quoi nupta ést semel;
vérum enim meretrix fórtunati est óppidi simíllumа:
nón potest suam rem óbtinere sóla sine multís viris.
SI. Hóc volo agatis: qua árcessitae caúsa ad me estis, éloquar.
Nám mea mater, quía ego nolo mé meretricem dícier,
óbsecuta est; de éa re gessit mórem morigeraé mihi:
út me, quem ego amárem graviter, síneret cum eo vívere.
LE. Stúlte ecastor fécit. Sed tu en únquam cum quiquám viro
cónsuevisti? SI. Nísi quidem cum Alcésimarcho, némine,
néque pudicitiam méam mihi alius quísquam imminuit. LE. Óbsecro,
quó is homo insinuávit pacto se ád te? SI. Per Dionýsia
máter pompam mé spectatum dúxit. Dum redeó domum,
cónspicillo cónsecutust clánculum me usque ád foris;
índe in amicitiam ínsinuavit cúm matre et mecúm simul

blánditiis, munéribus, donis. LE. Mihi ístum hominem vellém dari!
út ego illunc vorsárem! SI. Quid opust vérbis? consuetúdine
coépi amare cóntra ego illum, et ílle me. LE. O mea Silénium, [SI. Quid est?
LE.] ádsimulare amáre oportet; nám si ames extémpulo,
mélius illi múlto, quem ames, cónsulas, quam réi tuae.
SI. Át ille conceptís iuravit vérbis apud matrém meam,
me úxorem ductúrum esse. Ei nunc ália ducenda ést domum,
súa cognata Lémniensis, quae hábitat hic in próxumo:
nam éum pater eius subégit. Nunc mea máter irata ést mihi,
quía non redierím domum ad se, póstquam eam rem rescíverim,
eum úxorem ductúrum esse aliam. LE. Níhil amori iniúrium est.
SI. Núnc ego ted amábo, ut hanc hoc tríduom solúm sinas
ésse hic et serváre apud me: nam ád matrem arcessíta sum.
LE. Quámquam mi istud érit molestum tríduom, et damnúm dabis:
fáciam. SI. Facis benígne et amice. Séd tu, Gymnasiúm mea,
sí me absente Alcésimarchus véniet, nolito ácriter
éum inclamare; útut erga me est méritus, mihi cordi ést tamen;

séd, amabo, tranquílle; ne quid, quód illi doleat, díxeris.
Áccipias clavés; si quid tibi ópus est promtu, prómito.
Égo volo ire. GY. Ut mi éxcivisti lácrumas! SI. Gymnasiúm mea,
béne vale. GY. Curá te, amabo. Síccine immunda, óbsecro,
íbis? SI. Immundás fortunas aéquom est squalorém sequi.
GY. Ámiculum hoc sustólle saltem. SI. Síne trahi, quom egomet trahor.
GY. Quándo ita tibi lubét, vale atque sálve. SI. Si possím, velim.
GY. Númquid me vis, máter, intro quín eam? Ecastór mihi
vísa amare. LE. Istóc ergo aures gráviter obtundó tuas,
né quem ames. Abi íntro. GY. Numquid mé vis? LE. Ut valeás. GY. Vale.

ACTUS I. SCENA II.

LENA.

Idem míhi, magnae quod párti est vitium múlierum,
quae hunc quaéstum facimus; quae, úbi saburratae sumus,
largíloquae extemplo súmus; plus loquimur, quám sat est.

Quin égo nunc, quia sum onústa mea ex senténtia,
quiaque ádeo me complévi flore Líberi,
mage líbera uti língua collibitúm est mihi;
tacére nequeo mísera, quod tacito úsus est.
Nam illánc ego olim, quae hínc flens abiit, párvolam
puellám proiectam ex ángiportu sústuli.
Aduléscens quidam hic ést apprime nóbilis:
Sicyóne summo génere ei vivít pater;
is amóre misere hanc déperit muliérculam,
quae hinc módo flens abiit; cóntra amore haec pérdita est.
Eam méae ego amicae dóno huic meretricí dedi:
quae saépe mecum méntionem fécerit,
puerum aút puellam alicúnde ut reperirém sibi,
recéns natum, eapse quód sibi suppóneret.
Ubi míhi potestas prímum evenit, íllico
feci éius eii, quód me oravit, cópiam.
Postquám puellam eam á me accepit, íllico
eandém puellam péperit, quam a me accéperat,
sine óbstetricis ópera, et sine dolóribus,
item ut áliae pariunt, quaé malum quaerúnt sibi:
nam amátorem aibat ésse peregrinúm sibi:
suppósitionem eius réii facere grátia.
Id dúae nos solae scímus, ego, quae illí dedi,
et ílla, quae a me accépit; praeter vós quidem.
Haec síc res gesta est: sí quis usus vénerit,
meminísse ego hanc rem vós volo. Ego abeó domum.

ACTUS I. SCENA III.

AUXILIUM.

Utrúmque haec, et multíloqua et multibiba, ést anus.
Satin' víx reliquit déo, quod loqueretúr, loci?
itá properavit dé puellae próloqui
suppósitione. Quódsi tacuissét, tamen
ego erám dicturus, déus, qui poteram plánius:
nam mi ést Auxilio nómen. Nunc operám date,
ut ego árgumentum hoc vóbis plane pérputem.
Fuére Sicyoní iamdiu Dionýsia;
mercátor venit húc ad ludos Lémnius,
isque híc compressit vírginem adulescéntulus
violéntus, in tenebrís, multa nocte, ín via.
Is úbi malam rem scít se meruisse: íllico
pedibús perfugium péperit; in Lemnum aúfugit,
ubi túm habitabat. Ílla, quam comprésserat,
decumó post mense exácto hic peperit fíliam.
Quoniám reum eius fácti nescit quí siet,
patérnum servom súi participat cónsili;
dat éam puellam ei sérvo exponendam ád necem.
Is éam proiecit; haéc puellam sústulit;
ille clam óbservavit sérvos, [qui eam proiécerat,]
quo aut quás in aedis haéc puellam déferat.
Ut eámpse vos audístis confitérier,
dat éam puellam méretrici Melaénidi;
eaque éducavit éam sibi pro fília
bene ác pudice. Tum íllic autem Lémnius
propínquam uxorem dúxit, cognatám suam.
Ea díem suom obiit; fácta morigera ést viro.
Postquam ílle uxori iústa fecit, íllico
huc cómmigravit; dúxit uxorem híc sibi

eándem, quam olim vírginem hic comprésserat.
Ut eám cognoscit ésse, quam comprésserat,
illa ílli dicit, éius se ex iniúria
peperísse gnatam, átque eam se servo íllico
dedísse exponendam. Ílle extemplo sérvolum
iubet íllum eundem pérsequi, si quá queat
reperíre, quae sustúlerit. Ei rei núnc suam
operam úsque assiduo sérvos dat, si póssiet
meretrícem illam inveníre, quam olim tóllere,
quom ipse éxponebat, éx insidiis víderat.
Nunc, quód reliqüom réstat, volo persólvere:
ut éxpungatur nómen, ne quid débeam.
Aduléscens hic est Sícyoni, ei vivít pater:
is amóre proiectíciam illam déperit,
quae dúdum flens hinc ábiit ad matrém suam;
et ílla hunc contra, qui ést amor suavíssumus.
Ut súnt humana, níhil est perpetuóm datum:
pater ádulescenti dáre volt uxorem. Hóc ubi
matér rescivit: iússit arcessi eám domum.
Haec rés sic gesta est. Béne valete, et víncite
virtúte vera, quód fecistis ántidhac;
serváte vostros sócios, veteres ét novos;
augéte auxilia vóstris iustis légibus;
perdíte perduelles: párite laudem et laúream:
ut vóbis victi Poéni poenas sújferant.

ACTUS II. SCENA I.

ALCESIMARCHUS. MELAENIS.

AL. Credo égo amorem primum ápud homines
carnúficinam comméntum.

Hanc égo de me coniécturam domi fácio, ne foris quaéram:
qui omnés homines supero, ántideo cruciábilitatibus ánimi:
iáctor, crucior, ágitor, stimulor, vórsor in amorís rota
miser, éxanimor,
feror, dífferor, distrahor, díripior:
ita núbilam mentem animi hábeo; ubi sum,
ibi nón sum; ubi non sum, ibi ést animus:
ita mihi ómnia nunc ingénia insunt;
quod lúbet, non lubet iam id cóntinuo:
ita me ámor lapsum animi lúdificat,
fugat, ágit, appetit et ráptat,
retinét, lactat, largítur;
quod dát, non dat; delúdit;
modo quód suasit, dissuádet;
quod díssuasit, id osténtat.
Marítumis moribús
mecum éxperitur: íta meum
frangít amantem animum; néc nisi quia
miser nón eo pessum, úlla abest
mihi pérdito perníciès: ita patér apud villam détinuit
me hos diés sex ruri cóntinuos,
neque lícitum interea est méam amicam vísere.
Estne hóc miserum memorátu?
ME. Éo facetus's, quía tibi alia est spónsa locuples Lémnia?
Hábeas! neque nos fáctione tánta, quanta tú, sumus;
néque opes nostrae tám sunt validae, quám tuae; verúm tamen

haúd metuo, ne iúsiurandum nóstrum quisquam cúlpitet;
tú iam si quid tíbi dolebit, scíes, qua doleat grátia.
AL. Dí me perdant ... ME. Quódcunque optes, vélim tibi contíngere.
AL. si íllam uxorem dúxero mihi unquám, quam despondít pater!
ME. Ét me, si unquam tíbi uxorem fíliam dederó meam.
AL. Périurare mé patiere? ME. Átque aliquanto fácilius,
quám, me meamque rém perire et lúdificari fíliam.
Abi! quaere ubi iuríiurando túo satis sit súbsidi:
híc apud nos iam, Alcésimarche, cónfregisti tésseram.
AL. Fáce semel perículum! ME. Saepe féci, quod factúm queror.
AL. Rédde mihi illam! ME. Intér novam rem vérbum usurpabó vetus:
quód dedi, datúm non vellem; quód reliqüom est, nón dabo.
AL. Nón remissura és mihi illam? ME. Pró me responsá tibi.
AL. Nón remittes? ME. Scís iamdudum omném meam senténtiam.
AL. Sátin' tibi istuc in córde certum est? ME. Quín ego commentór quidem;
nón edepol istaéc tua dicta núnc in aures récipio.
AL. Nón? hem! quid agis? ME. Ígitur animum advórte iam, ut, quid agás, scias.
AL. Át ita me di deaéque, superi atque ínferi, et medióxumi,

íttaque me Iunó regina et Ióvis supremi fília,
íttaque me Satúrnus, patruus éius . . . ME. Ecastór pater.
AL. íttaque me Ops opulénta, illius ávia . . . ME. Imo matér quidem.
AL. Iúno filia ét Saturnus pátruus, summus Iúpiter . . . .
tú me delenís; propter te haec pécco. ME. Perge dícere.
AL. Ánne, ut etiam, quíd consultura és, scias? ME. Perge éloqui.
Nón remittam: définitum est. AL. Énimvero ita me Iúpiter,
íttaque me Iuno ét Saturnus, íta, — quid dicam, néscio! —
Iám scio! Imo, múlier, audi, meam út scias senténtiam:
dí me omnes, magní minutique ét patellarií ***
fáxint, ne ego dem vívos hodie sávium Silénio,
nísi ego te tuámque filiam méque hodie obtruncávero,
póst autem cum prímo luci crás nisi ambo occídero,
ét quidem hercle nísi pedatu tértio omnis efflíxero,
nísi tu illanc remíttis ad me! Díxi, quae voluí. Vale.
ME. Ábiit intro irátus. Quid ego núnc agam? Si rédierit
ílla ad hunc, ibidém loci res érit. Ubi odium occoéperit:
íllam extrudet, quum hánc uxorem Lémniam ducét domum.
Séd tamen ibo et pérsequar: amans né quid faciat, caúto opust.

Póstremo, quando aéqua lege paúperi cum dívite
nón licet, perdam óperam potius, quám carebo fília.
Séd quis hic est, qui récta platea cúrsum huc contendít suum?
Ét illud paveo, et hóc formido: ita tóta sum misera ín metu.

ACTUS II. SCENA II.

LAMPADISCUS.

Añúm sectatus súm clamore pér vias;
misérrumam habui. Ut íllaec hodie quót modis
sibí moderatrix fúit, atque immemorábilis!
quot illí blanditias, quíd illi promisí boní!
quot ádmovi illi fábricas, quot fallácias
in quaéstione! Víx exsculpsi ut díceret,
quia éi promisi dólium viní dare.

ACTUS II. SCENA III.

PHANOSTRATA. LAMPADISCUS. MELAENIS.

PH. Audíre vocem vísa sum ante aedís mòdo
mei Lámpadisci sérvi. LA. Non surda és, hera:
recte aúdivisti. PH. Quíd agis hic? LA. Quod gaúdeas.

PH. Quid id ést? LA. Hinc ex hisce aédibus paulló prius
vidi éxeuntem múlierem. PH. Illam, quaé meam
gnatám sustulerat? LA. Rém tenes. PH. Quid póstea?
LA. Dico éi, quo pactod éam ab hippodromo víderim
herílem nostram fíliam sústóllere.
Extímuit tum illa. ME. Iam hórret corpus, cór salit:
nam míhi ab hippodromo mémini afferri párvolam
puéllam, eamque mé mihi suppónere.
PH. Age, pérge, quaeso: ánimus audire éxpetit,
ut gésta res sit. ME. Útinam audire nón queas!
LA. Pergo illa * * dictis: „illaec te anus
„fortu * * * * * * * * * * * * seras vocat.
„Nam illaéc tibi nutrix ést, ne matrem cénseas.
„Ego té reduco et vóco ad divitiás, ubi
„tu cóllocere in lúculentam fámiliam,
„unde tíbi talenta mágna vigintí pater
„det dótis. Non enim híc, ubi ex Tuscó modo
„tuté tibi indigne dótem quaeras córpore!"
PH. An, amábo, meretrix ílla est, quae illam sústulit?
LA. Imó meretrix fuit. Séd ut sit, de ea re éloquar.
Iam pérducebam illam ád me suadelá mea.
Anus éi amplexa est génua, plorans, óbsecrans,
ne déserat se: éam suam esse fíliam;
seque eám peperisse, sáncte adiurabát mihi.
„Istánc, quam quaeris," ínquit, „ego amicaé meae
„dedi, quae éducaret éam pro filiolá sua;
„et vívit," inquit. „Úbi ea est?" inquam extémpulo.

Nunc égomet potius hánc inibo grátiam
ab íllis, quam illaec índicet me. Ibó domum
atque ád parentes súos ducam Silénium.

ACTUS III.

MELAENIS. ALCESIMARCHUS. SILENIUM.

ME. Rem élocuta súm tibi omnem: séquere, mea Silénium,
út eorum, quoiam ésse oportet té, sis potius, quám mea.
Quámquam invita té carebo, ánimum ego inducám tamen
méum, ut illud, quód tuam in rem béne conducat, cónsulam.
Nam híc crepundia ínsunt, quibuscum te ílla olim ad me détulit,
quaé mihi dedít; parentes te út cognoscant fácilius.
Accipe hanc cistéllam, Halisca, atque ágedum pulta illás foris:
díc, me orare, ut áliquis intus pródeat. Propera ócius!
AL. Récipe me ad te, Mórs, amicum et bénevolum! SI. Matér mea,
Périimus miseraé! AL. Utrum hac me fériam, an ab laevá, latus?
ME. Quíd tibi est? SI. Alcésimarchum nón vides? Ferrúm tenet.
AL. Écquid agis? Remoráre. Lumen línque! SI. Amabo, adcúrrite,

né se interimat! AL. Ó salute méa salus salúbrior,
tú nunc, sive ego vólo seu nolo, sóla me, ut vivám, facis!
ME. Haú, voluisti istúc severum fácere? AL. Nil mecúm tibi:
mórtuos tibi sum; hánc, ut habeo, cértum est non amíttere:
nam hércle iam ad me adglútinandam tótam decretúm est dare.
Úbi estis, servi? Occlúdite aedis péssulis, repágulis,
úbi hanc ego tetúlero intra límen! ME. Abiit; ábstulit
múlierem. Ibo, pérsequar iam illum íntro, ut haec ex mé sciat
éadem, si possúm tranquillum fácere ex irató mihi.

ACTUS IV. SCENA I.

LAMPADISCUS. PHANOSTRATA.

LA. Núllam ego me vidísse credo mágis anum excruciábilem,
quam íllaec est: quae dúdum fassa est míhi, quaene inficiás eat?
Séd eccam heram videó! Sed quid hoc est, haéc quod cistella híc iacet
cúm crepundiís, nec quemquam cónspicor alium ín via?
Fáciundum est puerîle officium: cónquiniscam ad cístulam.

PH. Quíd agis, Lampadio? LA. Haéc cistella númnam hinc ab nobís domo est?
Nam hínc ab ostió iacentem sústuli. PH. Quid núntias
súper anu? LA. Sceléstiorem in térra nullam esse álteram.
Ómnia infitiátur ea, quae dúdum confessa ést mihi.
Nam hércle, ego illam anum írridere me út sinam, satiúst mihi
quóvis exitio ínterire. PH. Di, óbsecro vostrám fidem . . .
LA. Quíd deos obsecrás? PH. servate nós! LA. Quid est? PH. Crepúndia
haéc sunt, quibuscum tu éxtulisti nóstram filiolam ád necem.
LA. Sánane es? PH. Haec súnt profecto. LA. Pérgin'? PH. Haec sunt. LA. Sí mihi
ália mulier ístoc pacto dícat, dicam esse ébriam.
PH. Nón ecastor cássa memoro. Nam, óbsecro, unde haec géntium?
aút quis deus obiécit hanc ante óstium nostrúm? Quasi
dédita opera, in témpore ipso Spés mihi sancta súbvenit!

ACTUS IV. SCENA II.

HALISCA. LAMPADISCUS. PHANOSTRATA.

HA. Nisí quid mi opís
di dánt, disperií, neque, unde auxílium expetam, hábeo.

taqué petulantiá mea me ánimi miseram hábet,
uae in térgum meúm ne veniát, male formído,
i héra mea sciát tam socórdem esse, quám sum:
uamne ín manibus ténui atque accépi hic ante aédis
istéllam; ubi ea sít, nesció; nisi, ut opínor,
oca haéc circitér excidít mihi. Mi hómines,
mi spectatores, facite indicium,] si quís vidit, sí quis eam ábstulerit, quísve
ustúlerit, et utrum hác an illác iter instíterit.
Non súm scitiór, quae hos rogem aút quae fatígem,
ui sémper maló muliebrí sunt lubéntes.
Nunc véstigia híc si qua súnt, noscitábo:
nam sí nemo hác praeteriít, postquam intro ábii,
cistélla hic iacéret. Quid híc? Periit, opínor.
Actum ést! ilicét me infelícem et sceléstam!
Nulla ést, neque ego súm. Perdita haéc perdidít me!
Sed pérgam, ut cöépi, tamén; quaeritábo:
nam et íntus paveo, ét foris formído: ita núnc
útrobique mé metus agitat.
Íllo sunt homines mísere miseri.
Ílle nunc laétus est, quisquis [illegible]
quae neque alii últi quidquam úsui ést, mihi ésse potest.
Sed mémet morór, quom hoc agó seciús.
Hálisca, hoc age: ád terram ádspice, et díspice,
óculis invéstiga, ástute aúgura!
LA. Hera! PH. Hém, quid est? LA. Haec ést. PH. Quis? LA. Haec quoi éxcidit cistélla.
Hem! cérte eum signát locum, ubi ea éxcidit. PH. Appáret.
HA. Séd is hac iit: hác socci vídeo vestígium.

PH. Quíd agis, Lampadio? LA. Haéc cistella númnam hinc ab nobís domo est?
Nam hínc ab ostió iacentem sústuli. PH. Quid núntias
súper anu? LA. Scseléstiorem in térra nullam esse álteram.
Ómnia infitiátur ea, quae dúdum confessa ést mihi.
Nam hércle, ego illam anum írridere me út sinam, satiúst mihi
quóvis exitio ínterire. PH. Di, óbsecro vostrám fidem . . .
LA. Quíd deos obsecrás? PH. servate nós! LA. Quid est? PH. Crepúndia
haéc sunt, quibuscum tu éxtulisti nóstram filiolam ád necem.
LA. Sánane es? PH. Haec súnt profecto. LA. Pérgin'? PH. Haec sunt. LA. Sí mihi
ália mulier ístoc pacto dícat, dicam esse ébriam.
PH. Nón ecastor cássa memoro. Nam, óbsecro, unde haec géntium?
aút quis deus obiécit hanc ante óstium nostrúm? Quasi
Nam út dudum adcurrimús ad [illegible] ne suam vítam
intérimeret, tum mí puto prae timóre hic excidísse
cistéllam. LA. Haec mulier [nóstra est: quin operám d]amus, hera, parúmper.
HA. Dispérii, misera! quíd ego herae dicám, quae me opere tánto
serváre iussit, quí suos Silénium paréntes
facílius posset nóscere, quae herae meaé supposita párva est,

taqué petulantiá mea me ánimi miseram habet,
quae in térgum meúm ne veniát, male formído,
i héra mea sciát tam socórdem esse, quám sum:
quamne ín manibus ténui atque accépi hic ante
aédis
cistéllam; ubi ea sít, nesció; nisi, ut opínor,
oca haéc circitér excidít mihi. Mi hómines,
mi spectatores, facite indicium,] si quís vidit, sí
quis eam ábstulerit, quísve
sustúlerit, et utrum hác an illác iter institerit.
Non súm scitiór, quae hos rogem aút quae fatígem,
quí sémper maló muliebrí sunt lubéntes.
Nunc véstigia híc si qua súnt, noscitábo:
nam sí nemo hác praeteriít, postquam intro ábii,
cistélla híc iacéret. Quid híc? Periit, opínor.
Actum ést! ilicét me infelícem et scelestam!
Nulla ést, neque ego súm. Perdita haéc perdi-
dít me!
Sed pérgam, ut cöépi, tamén; quaeritábo: ita núnc
nam et íntus paveo, ét foris formído:
utrobique mé metus agitat.
Illo sunt homines mísere míseri.
Ille nunc laet[illegible] cástor [illegible]
Imitátur nequam béstiam [illegible] PH.
LA. Quamnam, amábo?
LA. Invólvolum, quae in pámpini folio íntorta
implicát se:
itidem haéc exorditúr sibi intórtam oratiónem. HA. Cistélla mi hic, mi adu-
léscens, evolávit.
Quid quaéritas? LA. In cávea latam opórtuit. HA. Non édepol
praeda mágna.

LA. Mirúm, quin grex venálium in cistella infuerit úna.
PH. Sine dícat. LA. Si dicát quidem. PH. Age, loquére tu, quid ibi infúerit.
HA. Crepúndia una. LA. Est quídam homo, qui illam áit se scire, ubí sit.
HA. At pól ille a quadam múliere, si eam mónstret, gratiam íneat.
LA. At síbi ille quidam vólt dari mercédem. HA. At pol illa quaédam,
quae illánc cistellam pérdidit, quoidám negat esse quód det.
LA. At enim ílle quidam argentum éxpetit. HA. At enim éxpetit nequídquam.
LA. At pól ille quidam, múlier, in nulla ópera gratuíta est.
PH. Commodá loquelam tuám: tibi nunc próderit. Confitémur
cistéllam habere. HA. At vós Salus servássit! Ubi ea núnc est?
PH. Salvam éccam! Sed ego rém meam magnám confabulári
tecúm volo: sociám mihi te adópto ad meam salútem.
HA. Quid istúc negoti est, aút quis es? PH. Egó sum illius máter,
quae haec géstitavit. HA. Híccine tu ergo hábitas? PH. Harioláre.
Sed, quaéso, ambages, múlier, mitte atque hóc age:
elóquere, unde haec sunt tíbi, cito, crepúndia.
HA. Mea haéc herilis géstitavit fília.
LA. Mentíris: nam mea géstitavit, nón tua.

PH. Ne oblóquere. LA. Taceo. PH. Múlier, perge dícere.
Ubi ea ést, quae gestitávit? HA. Hic in próxumo.
PH. Istíc quidem edepol méi viri habitát gener.
LA. Nae . , . PH. Oblóquere rursum? — Pérge porro dícere.
Quot ánnos nata dícitur? HA. Septem ét decem.
PH. Mea ést! LA. Ea est, ut númerus annorum áttulit.
HA. Quod quaéris, reperísti: iam quaeró meam.
LA. At pól [suas nactaé] sunt: quaero tértiam.
PH. Quod quaéritabam, fíliam invení meam.
HA. Aequúm 'st, tenere, pér fidem quod créditum est,
ne béne merenti sít malo benígnitas.
Nostra haéc alumna est túa profecto fília,
et rédditura hera ést tibi tuam, et ea grátia
domó profecta est. Céterum ex ipsa, óbsecro,
exquíritote: ego sérva sum. PH. Aequom póstulas.
HA. Illíus ego istanc ésse malo grátiam.
Sed istánc cistellam te óbsecro ut reddás mihi.
PH. Quid fít, Lampadio? LA. Quód tuom est, teneás tuom.
PH. At me húius miseret. LA. Síc faciundum cénseo:
da istí cistellam et íntro abi cum istác simul.
PH. Tibi aúscultabo. Téne tu cistellám tibi.
Abeámus intro. Séd quod nomen ést tuae
dominaé? HA. Melaenis. PH. Í prae; iam ego té sequar.

ACTUS V.

DEMIPHO. LAMPADISCUS.

DE. Quíd hoc negotii est, quód omnes homines fábulantur pér viam,
míhi esse filiám inventam? et Lámpadionem me ín foro
quaésivisse aiúnt. LA. Here, unde is? DE. Éx senatu. LA. Gaúdeo,
tíbi mea opera líberorum esse ámplius. DE. Enim nón placet:
níl moror, aliéna mi opera fíeri pluris líberos.
Séd quid istuc est? LA. Própera ire intro húc ad affiném tuom:
fíliam tuam iám cognosces. Íntus ibidem uxór tua est.
Ábi cito! DE. Praevórti hoc certum est rébus aliis ómnibus.

CATERVA.

Ne éxpectetis, spéctatores, dum ílli huc ad vos éxeant:
némo exibit: ómnes intus cónficient negótium:
úbi id erit factum, órnamenta pónent; postideá loci,
quí deliquit, vápulabit; quí non deliquít, bibet.
Núnc, quod ad vos, spéctatores, reliqüum relínquitur,
móre maiorúm date plausum póstrema in comoédia.

CURCULIO.

DRAMATIS PERSONAE.

PALINURUS, servus Phaedromi.
PHAEDROMUS, adolescens.
LENA.
PLANESIUM, virgo.
CAPPADOX, Leno.
COCUS.
CURCULIO, parasitus.
LYCO, trapezita.
CHORAGUS.
THERAPONTIGONUS, miles.

SUMMARIUM.

repta olim Planesium, est apud Cappadocem lenonem, urque a Phaedromo, qui ad sumendum mutuum argentum, urculionem ad aliquem amicum suum in Cariam miserat. bi Curculio militem quendam Therapontigonum convenerat, qui ipse quoque cum Cappadoce de Planesio pepigerat. Ab eo inter ludendum anulum aufert, cuius ope redux ab lenone Planesium abducit, quasi missus ad hanc rem ab milite cum anulo. Eum anulum Planesium agnoscit fuisse sui patris. Advenit Therapontigonus et agnoscitur esse frater Planesii, Planesium autem ingenua. Ergo ea despondetur Phaedromo. Cappadox autem, qui, si liberali aliquis manu Planesium assereret, argentum se redditurum spoponderat, ad numerandum cogitur.

Scena est Epidauri.

ARGUMENTUM.

Curcúlio missu Phaédromi it Cáriam,
Ut pétat argentum; íbi eludit ánulo
Rivállem. Scribit átque obsignat lítteras.
Cognóscit signum Lyco, ubi vidit, mílitis:
Ut amícam mittat, prétium lenoní dedit.
Lycónem miles ác lenonem in iús rapit;
Ipsús sororem, quám peribat, répperit,
Orátu cuius Phaédromo nuptúm locat.

ACTUS I. SCENA I.

PALINURUS. PHAEDROMUS. PUER.

PA. Quo téd hoc noctis dícam proficiscí foras
cum istóc ornatu, cúmque hac pompa, Phaédrome?
PH. Quo Vénus Cupidoque ímperat, suadétque Amor.
Si média nox est, síve est prima véspera;
si státus condictus cum hóste intercedít dies:
tamen ést eundum, quo ímperant, ingrátiis.
PA. At tándem, tandem . . . PH. Tándem es odiosús mihi.
PA. Istúc quidem nec béllum est nec memorábile:
tuté tibi puer es: laútus luces céreum.
PH. Egon' ápicularum operá congestum nón feram,
ex dúlci oriundum, mélliculo dulcí meo?
PA. Nam quó te dicam ego íre? PH. Si tu mé roges,
dicam, út scias. PA. Si rógitem, quid respóndeas?
PH. Hoc Aésculapi fánum est. PA. Plus iam annó scio.
PH. Huic próxumum illud óstium occlusíssumum.
Salvé! Valuistin', óstium occlusíssumum?
PA. Caruítne febris te hére vel nudius tértius,
et héri coenavistíne? PH. Deridésne me?
PA. Quid tu érgo, insane, rógitas, valeatne óstium?
PH. Bellíssumum hercle vídi et taciturníssumum:
nunquam úllum verbum múttit; quom aperitúr, tacet;

Anus híc solet cubitáre custos, iánitrix.
Ei est nómen lenae Múltibiba atque Mérobiba.
PA. Quasi tú lagenam dícas, ubi vinúm solet
Chium ésse. PH. Quid opust vérbis? Vinosíssuma est;
eaque, éxtemplo ubi víno has conspersí foris,
de odóre adesse mé scit: aperit éloco.
PA. Einehíc cum vino sínus fertur? PH. Nísi nevis.
PA. Nolo hércle: nam isti hunc quí fert, afflictúm velim.
Ego nóbis ferri cénsui. PH. Quin tú taces?
Si quíd super illi fúerit, id nobís sat est.
PA. Quisnam ístic fluviust, quém non recipiát mare?
PH. Sequere hác, Palinure, me ád foris! fi mi óbsequens!
PA. Ita fáciam. PH. Agite, bíbite, festivaé fores!
potáte! fite míhi volentes própitiae!
PA. Voltísne olivas aút pulmentum aut cápparim?
PH. Exsúscitate vóstram huc custodém mihi!
PA. Profúndis vinum. Quaé te res agitánt? PH. Sine.
Vide ut áperiuntur aédes festivíssumae!
Non múttit cardo: est lépidus! PA. Quin das sávium?
PH. Tace! óccultemus lúmen et vocém! PA. Licet.

ACTUS I. SCENA II.

LENA. PHAEDROMUS. PALINURUS.

LE. Flós veteris víni meis náribus obiéctus est.
Éius amos cúpidam huc me pér tenebras prólicit,

úbiubi est. Própe me est. Euax! hábeo! Salve, ánime mi!
Líberí lepós!
Út veterís, vetústi
cúpida sum!
Nam ómnium unguéntûm odor praé tuo naútea est.
Tú mihi stácte, tu cínnamum, tú rosa,
tú crocinum et cásia es, tu bdéllium.
Nám ubi tu profúsus, ibi me pérvelim sepúltam.
Séd quum adhuc náso, odos, óbsecutús 's meo,
dá vicissím meo gútturi gaúdium.
Níhil ago técum. Ubi est ípsus? Ipsum éxpeto
tángere; invérgere in mé liquorés tuos
síro ductím. Sed hac ábiit, hac pérsequar.
PH. Sitit haéc anus. PA. Quantillúm sitit? PH. Modica ést; capit quadrántal.
PA. Pol, út tu praedicás, vindemia huíc non satis est sóli. —
Canem hánc quidem esse magis pár fuit. Sagáx nasum habet. LE. Amábo
cúia vox sonát procul?
PH. Cénseo hanc áppellandam ánum. Adibó. Redi, et
réspice ad méd huc, lena! LE. Ímperatór quis est?
PH. Viní pollens, lepidús Liber,
tibi quí screanti, siccaé, semisomnae,
affért potum, et te sédatum it.
LE. Quám longe a méd abest? PH. Lúmen hoc víde!
LE. Grándiorém gradum ergó fac ad me, óbsecro.
PH. Sálve! LE. Egon' sálva sim, quaé siti sícca sum?

PH. Át iam bibés. LE. Diu fít.
PH. Hém tibi, anús lepidá.
LE. Sálve, oculíssime homó.
PA. Áge, effunde hóc cito
ín barathrúm! propere
prólue cloacám! PH. Tace!
nólo huic maledícier.
PA. Fáciam igitur mále potius.
LE. Venús, de paullo paúllulum hoc tíbi dabo, haud lubénter.
Nam tíbi amantes propínantes, vinúm danunt potántes
omnés: mihi haud saepe éveniunt talés hereditátes.
PA. Hoc víde, ut impura ingúrgitat [in se] merum aváriter faucibus plénis!
PH. Perii! hércle, huic quid primúm dicam, nescío. PA. Hem, istuc, quod míhi dixti.
PH. Quid id ést? PA. Periisse ut té dicas. PH. Male tíbi di faciant! PA. Díc isti.
LE. Áh! PA. Quid est? ecquid lúbet? LE. Lubet!
PA. Etiám mihi quoque stímulo fodere [lubet] té. PH. Tace, noli! PA. Táceo.
Ecce aútem, bibit arcús: pluet, credo, hércle, hodie. PH. Iámne
ego huíc dicam? PA. Quid díces? PH. Me periísse. PA. Age dice. PH. Anus, aúdi.
Hóc volo scíre te: pérditus súm miser.
LE. Át pol ego óppido sérvata. Séd quid est,
quód lubet pérditum dícere te ésse? PH. Quia
id, quód amo, careo. LE. Phaédrome mi, ne plóra, amabo: tú me

curáto ne sitiam; égo tibi, quod amás, iam huc addúcam.
PH. Tíbi nae ego, sí fidem sérvas mécum,
víneam pro aúrea státua státuam,
quaé tuo gútturí sít monnméntum. —
Qui me ín terra aeque fórtunatus érit, si illa ad me bítet,
Palinúre? PA. Edepol, qui amát, si eget, misera áfficitur aerúmna.
PH. Non íta res est: nam cónfido, parasítum hodie adventúrum
cum argénto ad me. PA. Magnum ínceptas, si id éxspectas, quod númquam est.
PH. Quíd, si adeam ad fores átque occentem? PA. Sí lubet, neque vetó neque iubeo,
quándo ego te video ímmutatis móribus esse, here, átque ingenio.
PH. Péssuli, heus, péssuli, vós salutó lubens,
vós amo, vós volo, vós peto atque óbsecro:
gérite amantí mihi mórem, amoeníssumi!
fíte causá mea lúdii bárbari:
súbsilite, óbsecro, et míttite istánc foras,
quaé mihi miseró amanti ébibit sánguinem.
Hóc vide, ut dórmiunt péssuli péssumi,
néc mea grátia cómmovent se ócius!
Pérspicio, níhili meam fácere vos grátiam.
St! táce, tace. PA. Taceo hércle. Quid est?
PH. Sentió sonitum. Tandem édepol mihi
morígeri pessuli fíunt.

ACTUS I. SCENA III.

ANUS. PLANESIUM. PHAEDROMUS. PALINURUS.

AN. Plácide egredere et sónitum prohibe fórium et crepitum cárdinum:
né, quod hic agimus, hérus percipiat fíeri, mea Planésium.
Máne: suffundam aquolám. PA. Viden', ut anus trémula medicinám facit?
Eápse merum condídicit bibere; fóribus dat aquam, quam bibant.
PL. Úbi tu es, qui mé vadatus 's Venériis vadimóniis?
úbi [tu es], qui me libéllo Venerió citavisti? Écce me!
sísto ego tibi me et míhi contra itidem téd ut sistas, suádeo.
PH. Ádsum: nam si absim, haúd recusem, quín mihi male sit, mél meum.
PL. Ánime mi, tam prócul amantem abésse, haud consentáneum est.
PH. Pálinure, Palinúre! PA. Eloquere, quíd est, quod Palinurúm voces?
PH. Est lepida. PA. Nimis lépida. PH. Sum deus. PA. Ímo homo haud magní preti.
PH. Quíd vidisti aut quíd videbis mágis dis aequiparábile?
PA. Mále valere té, quod mi aegre est. PH. Mále mihi morigerús! tace!
PA. Ípse se excruciat, quí homo, quod amat, vídet, nec potitur, dúm licet.

PH. Récte objurgat. Sáne haud quidquam est, mágis quod cupiam tám diu.
PL. Téne me, amplectere, érgo! PH. Hoc etiam est, quámobrem cupiam vívere.
Quía te prohibet hérus, clam [hero] potior. PL. Próhibet, nec prohibére quit,
néc prohibebit, nísi mors meum animum ábs te abalienáverit.
PA. Énimvero nequeó durare, quín ego herum accusém meum:
nám bonum est pauxíllum, amare sáne; insane, nón bonum est;
vérum totum insánum amare, hoc ést, quod meus herús facit.
PH. Síbi sua habeant régna reges, síbi divitias dívites,
síbi honores, síbi virtutes, síbi pugnas, sibi proélia!
Dúm mi abstineant ínvidere, síbi quisque habeant, quód suum est!
PA. Quíd tu? Venerin' pérvigilare té vovisti, Phaédrome?
Nam hóc quidem edepol haúd multo post lúce lucebít. PH. Tace!
PA. Quíd taceam? Quin tu ís dormitum? PH. Dórmio: ne occlámites!
PA. Tu quidem vigilas. PH. Át meo more dórmio: hic somnúst mihi.
PA. Heús tu, mulier, mále mereri de ímmerente inscítia est.
PL. Írascére, sí te édentem hic á cibo abigat? PA. Ílicet!

páriter hos períre amando vídeo; uterque insániunt.
Víden', ut misere móliuntur? Néqueunt complectí satis.
Étiam dispartímini? PL. Nulli est hómini perpetuúm bonum:
iam huíc voluptati hóc adiunctum est ódium. PA. Quid ais, própudium?
Tún' etiam cum nóctuinis óculis odium mé vocas,
ébriola, persólla, nugae? PH. Tún' meam Venerem vítuperas?
Quód quidem mihi pollúctus virgis sérvos sermoném serat:
Át nae tu hercle cúm cruciatu mágno dixisti íd tuo!
Hém tibi, maledíctis pro istis, díctis moderari út queas.
PA. Túam fidem, Venus nóctuvigila! PH. Pérgin etiam, vérbero?
PL. Nóli, amabo, vérberare lápidem, ne perdás manum.
PA. Flágitium probrúmque magnum, Phaédrome, expergéfacis:
béne monstrantem púgnis caedis; hánc amas, nugás meras.
Hóccine fieri, ut ímmodestis te híc moderere móribus?
PH. Aúro contra cédo modestum amátorem? a me aurum áccipe!
PA. Cédo mihi contra aúrichalco, quoí ego sano sérviam!
PH. Béne vale, ocule mí: nam sonitum et crépitum claustrorum aúdio,

aédituomque aperíre fanum. PL. Úsque, quaeso, ad húnc modum
ínter nos amóre utemur sémper subreptício?
PH. Mínume: nam parasítum misi núdius quartus Cáriam
pétere argentum; is hódie hic aderit. PL. Nímium consultás diu.
PH. Íta me Venus amét, ut ego te hoc tríduom nunquám sinam
ín domo esse istác, quin ego te líberalem líberem!
PL. Fácito, ut meminerís! Tene etiam, priúsquam hinc abeo, sávium!
PH. Síquidem hercle mihi régnum detur, númquam id potius pérsequar!
Quándo ego te vidébo? PL. Hem, istoc vérbo vindictám para!
Sí amas, eme! ne rógites! facito ut prétio pervincás tuo!
béne vale! PH. Iamne égo relinquor? — Púlcre, Palinure, óccidi!
PA. Égo quidem, qui et vápulando et sómno pereo. PH. Séquere me.

ACTUS II. SCENA I.

CAPPADOX. PALINURUS.

CA. Migráre certum est iám nunc e fanó foras,
quando Aésculapi ita séntio senténtiam,
ut quí me nihili fáciat, nec salvóm velit.
Valétudo decréscit, accrescít labor:

Namque íncubare sátius te fuerát Iovi,
qui tíbi auxilium in iúreiurandó fuit.
CA. Siquidem íncubare vélint, qui periuráverint,
locus nón praeberi pótis est in Capitólio.
CO. Hoc ánimum advorte: pácem ab Aesculápio
petás: ne forte tibi éveniat magnúm malum,
quod ín quiete tíbi portentum est. CA. Béne facis.
Ibo átque orabo. CO. Quaé res male vortát tibi!
PA. Proh di ímmortales, quém conspicio? quí illic est?
Estne híc parasitus, quí missus est in Cáriam?
Heus, éxi, Phaedrome, éxi, exi: exi, inquam, ócius!
PH. Qui istíc clamorem tóllis? PA. Parasitúm tuom
videó currentem, éllum usque in platea última.
Hinc aúscultemus, quíd agat. PH. Sane cénseo.

ACTUS II. SCENA III.

CURCULIO. PHAEDROMUS. PALINURUS.

CU. Dáte viam, noti átque ignoti, dúm ego hic officium meum
fácio! fugite omnés, abite, et dé via secédite,
né quem in cursu cápite aut cubitó aut péctore offendam, aút genu:
íta nunc subito, própere et celere obiéctum est mihi negótium;
néc quisquam sit tám opulentus, quí mi obsistat ín via,
néc strategus, néc tyrannus quísquam, neque agoránomus,

néc demarchus, néc comarchus, néc cum tanta glória,
quín cadat, quin cápite sistat ín via de sémita!
Tum ísti Graeci pálliati, cápite operto qui ámbulant,
qui íncedunt suffárcinati cúm libris, cum spórtulis;
cónstant, conferúnt sermones ínter sese drápetae;
óbstant, obsistúnt, incedunt cúm suis senténtiis;
quós semper videás bibentes ésse in thermopólio,
úbi quid subripuére operto cápitulo; calidúm bibunt,
trístes atque ebríoli incedunt. Eós ego si offéndero,
éx unoquoque eórum excutiam crépitum polentárium.
Tum ísti, qui ludúnt datatim sérvi scurrarum in via,
ét datores ét factores ómnes subdam súb solum.
Proínde se domí contineant, vítent infortúnio!
PH. Récte hic monstrat, si ímperare póssit. Nam ita nunc mós viget,
íta nunc servitium ést. Profecto módus haberi nón potest.
CU. Écquis est, qui míhi commonstret Phaédromum, geniúm meum?
Íta res subita est: céleriter mi hoc hómine convento ést opus.
PA. Té ille quaerit. PH. Quíd, si adeamus? Heús, Curculio, té volo!
CU. Quís vocat? quis nóminat me? PH. Quí te conventúm cupit.
CU. Haúd magis cupis, quam égo te cupio. PH. Ó mea opportúnitas,
Cúrculio exoptáte, salve! CU. Sálve! PH. Salvom gaúdeo

te ádvenire! Cédo tuam mihi déxtram! Ubi sunt spés meae?
Éloquere, obsecro, hércle! CU. Eloquere, te óbsecro, hercle, ubi súnt meae?
PH. Quíd tibi est? CU. Tenebrae óboriuntur, génua inedia súccidunt.
PH. Lássitudine hércle, credo. CU. Rétine, retine me, óbsecro!
PH. Víde, ut expalluít! datin' isti séllam, ubi adsidát, cito,
ét aqualem cum aquá? properatin' ócius? CU. Animó male est.
PH. Vín' aquam? CU. Si frústulenta est, da, óbsecro, hercle: obsórbeam.
PH. Vaé capiti tuo! CU. Óbsecro hercle, fácite, ventum ut gaúdeam.
PH. Máxume. CU. Quid fácitis, quaeso? PA. Véntum. CU. Nolo equidém mihi
fíeri ventulúm. PH. Quid igitur? CU. Ésse, ut ventum gaúdeam.
PH. Iúpiter te díque perdant! CU. Périi, prospició parum;
os amarum habeo, déntis plenos; líppiunt faucés fame;
íta cibi vacívitate vénio laxis láctibus.
PH. Iám edes aliquid. CU. Nólo hercle aliquid; cértum, quam aliquid, mávolo.
PH. Ímo si sciás, reliquiae quaé sint .... CU. Scire nímis lubet,
úbi sient: nam illís conventis sáne opus est meis déntibus.
PH. Pérnam, abdomen, súmen sueris, glándium. CU. Ain': tu ómnia haec

ín carnarió fortasse dícis. PH. Imo in láncibus,
quaé tibi sunt paráta, postquam scímus venturúm. CU. Vide,
né me ludas. PH. Íta me amabit, quám ego amo, ut ego haud méntior.
Séd quo te misí, nihilo sum cértior. CU. Nihil áttuli.
PH. Pérdidisti me! CU. Ínvenire póssim, si mi operám dabis.
Póstquam tuo iussú profectus súm, perveni in Cáriam;
vídeo tuom sodálem; argenti rógo uti faciat cópiam.
Scíres, velle grátiam tuam: nóluit frustrárier,
út decet velle hóminem amicum amíco, atque opitulárier:
réspondit mihi paúcis verbis, átque adeo fidéliter,
quód tibi est, itém sibi esse, mágnam argenti ínopiam.
PH. Pérdis me tuis díctis! CU. Imo sérvo et servatúm volo.
Póstquam mihi respónsum est, abeo ab íllo moestus ád forum,
méd illo frustra ádvenisse. Fórte adspicio mílitem;
ággredior hominém, saluto advéniens. Salve, inquít mihi,
préndit dexterám, seducit, rógat, quid veniam Cáriam.
Díco, me illo advénisse animi caúsa. Ibi me intérrogat,
écquem in Epidauró trapezitám Lyconem nóverim?
Díco, me novísse. — Quid lenónem Cappadocem? — Ádnuo,

vísitasse. Séd quid eum vis? — Quía de illo emi vírginem
tríginta minís, vestem, aurum: et pro hís decem coaccedúnt minae. —
Dédisti tu argentum? ínquam. — Imo ápud trapezitám situm est
íllum, quem dixí, Lyconem; atque éi mandavi, qui ánulo
méo tabellas óbsignatas áttulisset, út daret
óperam, ut mulierem á lenone cum aúro et veste abdúceret.
Póstquam hoc mihi narrávit, abeo ab íllo; revocat me éloco,
vócat ad coenam; réligio fuit: dénegare nólui.
Quíd, si adeamus, décumbamus? ínquit. Consiliúm placet.
Néque diem decet mé morari, néque nocti nocérier.
Ómnis res paráta est, et nos, quíbus paratum est, ádsumus.
Póstquam coenati átque adpoti, tálos poscit sibi ín manum;
próvocat me in áleam, ut ego lúdam. Pono pállium;
ílle suom anulum ópposivit, ínvocat Planésium.
PH. Méosne amores? CU. Táce parumper. Iácit volturios quátuor,
tálos arripio, ínvoco almam méam nutricem. Me Hércule,
iácto basilicúm; propino mágnum poclum; ille ébibit,
cáput deponit, cóndormiscit; égo ei subduco ánulum,
déduco pedés de lecto clám, ne miles séntiat;

rógant me servi, quó eam; me dico íre, quò saturí solent;
óstium ubi conspéxi, exinde me íllico protinám dedi.
PH. Laúdo. CU. Laudató, quando illud, quód cupis, effécero.
Eámus nunc intro, út tabellas cónsignemus. PH. Nón moror.
CU. Átque aliquid prius óbtrudamus, pérnam, sumen, glándium.
Haéc sunt ventri stábilimenta, páne et assa búbula,
Póculum grande, aúla magna: ut sátis consilia súppetant.
Tú tabellas cónsignato; híc ministrabit; égo edam:
dícam, quemadmodúm conscribas. Séquere me hac intró. PH. Sequor.

ACTUS III.

LYCO. CURCULIO. PUER. LENO.

LY. Beátus videor: súbduxi ratiúnculam,
quantum aéris mihi sit, quántumque alieni siet.
Divés sum, si non réddo eis, quibus debeo;
si réddo eis, quibus débeo, plus álieni est.
Verum hércle vero cúm belle recógito,
si mágis me instabunt, ád praetorem súfferam.
Habént hunc morem plérique argentárii,
ut álius alium póscant, reddant némini,
pugnís rem solvant, sí quis poscat dúrius.

quós tu mihi luscós libertos, quós Summanos sómnias?
Néc mihi quidem libértus ullus ést. LY. Facis sapiéntius,
quám pars latronúm, libertos quí habent et eos déserunt.
TH. Quíd fecisti? LY. Quód mandasti, [feci] túi honoris grátia,
túom qui signum ad me áttulisset, núncium ne spérnerem.
TH. Stúltior stultó fuisti, qui íis tabellis créderes.
LY. Quís res publica ét privata géritur, nonne iis créderem?
Égo abeo: tibi rés soluta est récte. Bellatór, vale.
TH. Quíd valeam? LY. At tu aegróta, si lubet, pér med aetatém quidem.
TH. Quíd ego nunc faciám? quid refert mé fecisse régibus,
út mi obedirént, si hic me hodie umbráticus deríserit?

ACTUS IV. SCENA IV.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS.

CA. Quoí homini di súnt propitii, ei nón esse iratós puto.
Póstquam rem divínam feci, vénit in mentém mihi,
né trapezita éxulatum abíerit, argentum út petam:

út ego potius cómedim, quam ille. TH. Iússeram salvére te.
CA. Thérapontigone Plátagidore, sálve. Salvos quom ádvenis
ín Epidaurum, hic hódie apud me — núnquam delingés salem.
TH. Béne vocas; verúm vocata rés est, ut male sít tibi.
Séd quid agit meum mércimonium ápud te! CA. Nihil apud mé quidem
(né facias testés), neque equidem débeo quidquám. TH. Quid est?
CA. Quód fui iurátus, feci. TH. Réddin', an non, vírginem,
priúsquam ted huic méae machaerae óbicio, mastígia?
CA. Vápulare ego té vehementer iúbeo: ne me térrites:
ílla abducta est; tu aúferere hinc á me, si pergés mihi
mále loqui, profécto, quoi ego, nísi malum, nil débeo.
TH. Míhin' malum minitáre? CA. Atque edepol nón minitabor, séd dabo,
míhi si pergis ésse molestus. TH. Léno minitatúr mihi,
méaeque pugnae proéliares plúrimae obtritaé iacent?
Át ita me machaéra et clypeus
béne iuvent pugnántem in acie: nísi mihi virgo rédditur,
iam égo te faciam ut híc formicae frústillatim dífferant!

CA. Át ita me volséllae, pecten, spéculum, calamistrúm meum
béne me amassint, méaque axicia, línteumque extérsui,
út ego tua magnífica verba, néque istas tuas magnás minas
nón pluris fació, quam ancillam méam, quae latrinám lavat.
Égo illam reddidí, qui argentum a te áttulit. TH. Quis is ést homo?
CA. Túom libertum sése aiebat ésse Summanúm. TH. Meum?
Áttat, Curculio hércle verba míhi dedit, quom cógito:
ís mihi anulúm subripuit. CA. Pérdidistin' tu ánulum?
Míles pulcre cénturiatus ést expuncto in mánipulo!
TH. Úbi nunc Curculiónem inveniam? CA. In trítico facíllume
vél quingentos cúrculiones pro úno faxo réperias.
Égo abeo. Vale átque salve. TH. Mále vale! male sít tibi!
Quíd ego faciam? máneam an abeam? Síccine mi esse os óblitum?
Cúpio dare mercédem, qui illunc, úbi sit, commonstrét mihi.

ACTUS V. SCENA I.

CURCULÍO.

Ántiquom poétam audivi scrípsisse in tragoédía,
múlieres duás peiores ésse, quam unam. Rés ita est;
vérum mulierém peiorem, quam haéc amica est Phaédromi,
nón vidi, neque audívi; neque pol díci, nec fingí potest
péior, quam haec est: quae úbi me habere hunc cónspicata est ánnulum,
rógat, unde habeam. — Quíd id tu quaeris? — Quía mihi quaesíto opust. —
Négo, me dicere. Út eum eriperet, mánum arripuít mórdicus.
Víx foras me abripui átque effugi. Ápage istanc canículam!

ACTUS V. SCENA II.

PLANESIUM. PHAEDROMUS CURCULIO. THERAPONTIGONUS.

PL. Phaédrome, properá ..... PH. Quid properem? PL. Párasitum ne amíseris!
Mágna res est! PH. Núlla est mihi: nam, quam hábui, absumsi céleriter.
PL. Téne. PH. Quid est negóti? PL. Rogita, unde ístunc habeat ánulum.

Páter istum meus géstitavit. CU. At pol mea matértera.
PL. Máter eii uténdum dederat. CU. Páter tuus rursúm mihi.
PL. Núgas garris. CU. Sóleo: nam proptér eas vivo fácilius.
Quíd nunc? PL. Obsecró, parentes né meos mihi próhibeas!
CU. Quíd? ego sub gemmán' abstrusos hábeo tuam matrem ét patrem?
PL. Líbera ego sum náta. CU. Et alii múlti, qui nunc sérviunt.
PL. Át enim irascor. CU. Díxi equidem tibi, únde ad me hic pervénerit.
Quótiens dicundum ést? Elusi mílitem, inquam, in álea.
TH. Sálvos sum: eccum, quém quaerebam. Quíd agis, bone vir? CU. Aúdio.
Sí vis, tribus bolís, vel in chlamydem. TH. Quín tu is in malám crucem
cúm bolis, cum búllis? Reddin' étiam argentum aut vírginem?
CU. Quód argentum, quas tú mihi tricas nárras? quam tu vírginem
mé reposcis? TH. Quam áb lenone abdúxti hodie, scélus viri.
CU. Núllam abduxi. TH. Cérte eccistam vídeo. PH. Virgo haec líbera est.
TH. Méan' ancilla líbera ut sit, quam égo numquam emisí manu?
PH. Quís tibi hanc dedít mancupio aut únde emisti? fác sciam.

ACTUS V. SCENA II. 117

quidem pro istác rem solvi áb trapezitá
meo.
pecuniám quadruplicem ábs te et le-
nunc aúferam.
tu mercarí furtivas átque ingenuas
virgines,
TH. Nón eo. PH. Licet ántestari?
Nón licet.
male disperdat! íntestatus vívito!
licét, te . . . . PH. Accede huc.
vom antestarí? vide!
me líberum esse! TH. Ergo
ius! hém tibi!
TH. Quíd clamas? PH. Quíd
ártio est?
est! PH. Accede huc, tu!
bi dedám; tace.
ó, serva me! PH. Tás-
nium meum.
leas, únde illum habeas
t. PL. Pér tua genua
t. Quíd istuc ad me
haer

abo.
um
is.
repro-
anu,
re.
audo. PH.
PH. Ut mihi
uxorém dare?
úpio. TH. Fiat.
ac uxorem? TH.
póndeo. TH. Lepidé
lit, thesaurúm meum.

V. SCENA III.

THERAPONTIGONUS. PHAE-
DROMUS. PLANESIUM.

tariís male credi qui áiunt, nugas praé-
dicant:
bene et male crédi dico: id ádeo ego ho-
die expértus sum:

Patér meus habuit Périphanes, Planésium.
Is, priúsquam moritur, míhi dedit, tamquám suo,
ut aéquom fuerat, fílio . . . . PL. Proh Iúpiter
TH. et istíc me heredem fécit. PL. O pietás mea,
servá me, quando ego té servavi sédulo!
Fratér mi, salve! TH. Quí credam istuc egó? Cedo,
si véra memoras, quaé fuit matér tua?
PL. Cleobúla. TH. Nutrix quaé fuit? PL. Archéstrata.
Ea mé spectatum túlerat per Dionýsia.
Postquam íllo ventum est, iam út me collocáverat,
exóritur ventus túrbo; spectacla íbi ruunt;
ego pértimesco: [tum] ibi mé, nescio quis, árripit
timidam átque pavidam, néc vivam, nec mórtuam;
nec, quó me pacto abstúlerit, possum dícere.
TH. Memini, ístanc turbam fíeri. Sed tu, díc mihi,
ubi is ést homo, qui té subripuit? PL. Néscio;
verum húnc servavi sémper mecum una ánulum.
Cum hoc ólim perii. TH. Cédo, ut inspiciam. CU. Sánan' es,
quae istí committas? PL. Síne modo. TH. Proh Iúpiter,
hic ést, quem ego tibi mísi natalí die.
Tam fácile novi, quám me. Salve, méa soror!
PL. Fratér mi, salve! PH. Déos volo bene vórtere
istánc rem vobis! CU. Ét ego nobis ómnibus:
tu ut hódie adveniens coénam des soróriam;
hic núptialem crás dabit. Promíttimus.
PH. Tace tú! CU. Non taceo, quándo res vortít bene.

Tu istánc desponde huic, míles: ego dotém dabo.
TH. Quid dótis? CU. Egone? ut sémper, dum vivát, me alat.
TH. Verum, hércle, dico: mé lubente féceris.
Et léno hic debet nóbis trigintá minas.
PH. Quamobrem ístuc? TH. Quia ille íta repromisít mihi,
si quísquam hanc liberáli adseruissét manu,
sine cóntroversia ómne argentum réddere.
PH. Nunc eámus ad lenónem. TH. Laudo. PH. Hoc príus volo,
meam rem ágere. TH. Quid id est? PH. Ut mihi hanc despóndeas.
CU. Quid céssas, miles, hánc huic uxorém dare?
TH. Si haec vólt. PL. Mi frater, cúpio. TH. Fiat. CU. Béne facis.
PH. Spondésne, miles, mi hánc uxorem? TH. Spóndeo.
CU. Et ego hóc idem unum spóndeo. TH. Lepidé facis.
Sed eccúm lenonem, incédit, thesaurúm meum.

ACTUS V. SCENA III.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS. PHAEDROMUS. PLANESIUM.

CA. Árgentariís male credi qui áiunt, nugas praédicant:
uam ét bene et male crédi dico: id ádeo ego hodie expértus sum;

ARGUMENTUM.

Emít fidicinam, fíliam credéns, senex
Persuásu servi, aliám qui conductíciam
Iterúm pro amica éi subiecit; fílio
Dat heríli argentum: éo sororem déstinat
Imprúdens iuvenis. Móx compressae ac mílitis
Cognóscit opera síbi senex os súblitum,
(Ut ílle amicam, haec quaéritabat fíliam);
Sed invéntá gnatá sérvulum emittít manu.

ACTUS I. SCENA I.

EPIDICUS. THESPRIO.

EP. Heús, adulescens! TH. Quís properantem mé prehendit pállio?
EP. Fámiliaris. TH. Fáteor: nam odio es nímium familiáriter.
EP. Réspice vero, Thésprio! TH. Oh, Épidicumne ego cónspicor?
EP. Certe óculis utere. TH. Sálve. EP. Di dent, quaé velis.
Veníre salvom gaúdeo. TH. Quid céterum? EP. Quod ádsolet:
coená tibi dabitur. TH. Spóndeo. EP. Quid? TH. Me ácceptururm, sí dabis.
EP. Quid tú? agis, ut velís? TH. Exemplum adést. EP. Intellego. Eúgepae,
córpulentiór videre atque hábitior! TH. Huic grátia.
EP. Quam quidém iamdiu te pérdidisse opórtuit.
TH. Mínus iam furtificús sum, quam antehac. EP. Quíd ita? TH. Rapio própalam.
EP. Di ímmortales te ínfelicent, út tu is gradibus grándibus!
Nam út apud portum té conspexi, cúrriculo occoepí sequi:
víx adipiscendí potestas módo fuit. TH. Scurra és. EP. Scio,

te ésse quidem hominem mílitarem. TH. Audácter quamvis dícito.
EP. Quíd ais? perpetuón' valuisti? TH. Várie. EP. Qui varié valent,
cáprigenum hominum nón placet mihi, néque pantherinúm genus.
TH. Quíd tibi vis dicám, nisi, quod est? EP. Ut ílla respondeás probe:
quid herílis noster fílius? valet? TH. Púgilice atque athlética.
EP. Voluptábilem mihi túo adventu áttulisti núncium.
Sed ubi ést is? TH. Advení simul. EP. Ubi is érgo est? nisi si in vídulo,
aút si in melina áttulisti. TH. Dí te perdant! EP. Té volo
pércontari. Óperam mihi da: ópera reddibitúr tibi.
TH. Ius dícis. EP. Me decét. TH. Iam tu autem nóbis praeturám geris?
EP. Quém me dices dígniorem esse hóminem Athenis álterum?
TH. At enim únum a praeturá tua, Epídice, abest. EP. Quidnám? TH. Scies:
lictóres duo, duo víminei fascés virgarum. EP. Vaé tibi!
Séd quid ais tu? TH. Quíd rogas? EP. Ubi árma sunt Stratíppocli?
TH. Pól illa ad hostis tránsfugerunt. EP. Ármane? TH. Atque quidém cito.
EP. Sérione dícis haec tu? TH. Sério, inquam; hostés habent.
EP. Édepol facinus ímprobum! TH. At iam ante álii fecerúnt item.

Érit illi illa rés honori. EP. Quí? TH. Quia ante aliís fuit.
EP. Múlciber, credo, árma fecit, quaé habuit Stratíppocles:
trávolaverúnt ad hostis. TH. Tum ílle prognatús Theti,
síne, perdat: alia ápportabunt éii Nerei fíliae.
EP. Id módo videndum est, út materies súppetat scutáriis,
si in síngulis stipéndiis ad hóstes exuviás dabit.
TH. Supérsede istis rébus iam. EP. Tu ipse, úbi lubet, finém face.
TH. Desíste percontárier. EP. Loquere, ípse ubi est Stratíppocles?
TH. Est caúsa, qua causá simul mecum íre veritust. EP. Quídnam id est?
TH. Patrém videre sé nevolt etiám nunc. EP. Quapróptér? TH. Scies:
quia fórma lepida et líberali cáptivam adulescéntulam
dé praeda mercátust. EP. Quid ego ex te aúdio? TH. Hoc, quod fábulor.
EP. Cúr eam emit? TH. Ánimi causa. EP. Quót illic homo animós habet?
Nam cérto, priusquam hinc ád legionem abiít domo,
ipse míhi mandavit, áb lenone ut fídicina
quam amábat, emeretúr sibi. Id ei ímpetratum réddidi.
TH. Utcúnque in alto véntust, Epidice, éxin velum vórtitur.
[EP. Vae misero mihi! male perdidit me! TH. Quid istuc? quidnam est?]

EP. Quíd? istanc, quam emit, quánti eam emit? [TH. Vili. EP. Haud istuc te rogo.
TH. Quid igitur? EP. Quot minis?] TH. Tót. EP. Quadragintá minis!
TH. Íd adeo argentum áb danista apud Thébas sumsit foénore,
ín dies minásque argenti síngulas numís. EP. Papae!
TH. Ét is danista advénit una cúm eo, qui argentúm petit.
EP. Di ímmortales, út ego interii básilice! TH. Quid iam? aút quid est,
Epídice? EP. Perdidít me! TH. Quis? EP. Quis? Íllе, qui arma pérdidit.
TH. Nam quíd ita? EP. Quia cotídie ipse ad me áb legione epístolas
mittébat .... Sed taceam, óptumum est. Plus scíre satiust, quám loqui
servom hóminem; ea sapiéntia est.
TH. Nescio édepol, quid tu tímidus es.
Trepidás, Epidice, ita vóltum tuom
videó. Videre cómmeruisse
hic me ábsente in te aliquíd mali.
EP. Potin', út molestus né sies?
TH. Abeo. EP. Ádsta! abire hinc nón sinam.
TH. Quid mé retines? EP. Amátne istanc,
quam émit de praedá? TH. Rogas?
déperit eam. EP. Détegetur córium te tergó meo!
TH. Plúsque amat, quam te únquam amavit. EP. Iúpiter te pérduit!
TH. Mítte nunc iam; nam ílle me vetuit
dómum venire; ad Chaéribulum iússit huc in próxumum:

[ibi manere iussit:]
éo venturust ípsus. EP. Quid ita? TH. Dícam: quia patrém prius
se cónvenire nevólt neque conspicárier,
quám id argentum, quód debetur pro ílla, dinumeráverit.
EP. Heú edepol res túrbulentas! TH. Mítte me, ut eam núnc ïam.
EP. Haéccine ubi scibít senex,
púppis pereunda ést probe.
TH. Quíd istuc ad med áttinet,
quó tu intereás modo?
EP. Quía perire sólus nolo; té cupio períre mecum,
bénevolens cum bénevolente. TH. Abi ín malam rem máxumam a me
cum ístac conditióne. EP. I sane, sí quid festinás magis.
TH. Núnquam hominem quemquám conveni, unde ábierim lubéntius.
EP. Íllic hinc abiit: sólus es nunc. Quo ín loco haec res sít, vides,
Épidice. Nisi quíd tibi in tete aúxili est, absúmptus es.
Tántae in te impendént ruinae: nísi suffulcis fírmiter,
nón potes subsístere, itaque in te írruunt montés mali.
Néque, nunc quomodo me éxpeditum ex ímpedito fáciam, iam
cónsilium placet. Égo miser meis pérpuli dolís senem,
út censeret, súam sese emere fíliam: is suo fílio

fídicinam emit, quam ípse amavit, quam ábiens mandavít mihi.
Is síbi nunc ab legióne adduxit álteram
ánimi causa. Córium perdidi: nám senex ubi sénserit,
síbi data esse vérba, virgis dórsum depoliét meum.
Át enim tu [prae] cave! — Níhil est istuc! pláne hoc corruptúm est caput!
Néquam homo es, Epídice. — Qui tibi ést lubido mále loqui? —
Quía tu tete déseris. — Ego quíd faciam? — Men' tú rogas?
Tú quidem antehac aliís solebas dáre consilia mútua.
Quíd? quid? aliquid réperiundum est. — Séd ego cesso ire óbviam
ádulescenti, ut, quíd negoti sít, sciam? Atque ipse íllic est.
Trístis est. Cum Chaéribulo incédit, aequalí suo.
Húc concedam, orátionem unde hórum placide pérsequar.

ACTUS I. SCENA II.

STRATIPPOCLES. CHAERIBULUS. EPIDICUS.

ST. Rém tibi sum elocútus omnem, Chaéríbule, atque ádmodum
meórum moerorum átque amorum súmmam edictaví tibi.

CH. Praéter aetatem ét virtutem stúltus es, Stratíppocles.
Ídne pudet te, quía capteivam, génere prognatám bono,
ín praeda es mercátus? Quis erit, vítio qui id vortát tibi?
ST. Qui ínvident, omnés inimicos mi ístoc facto réperi:
át pudicitiae éius nunquam néc vim nec vitium áttuli.
CH. Iám istoc probior [es] méo quidem animo, quóm in amore témperes.
ST. Níhil agit, qui díffidentem vérbis solatúr suis;
ís est amicus, qui ín re dubia ré iuvat, ubi ré est opus.
CH. Quíd tibi me vis fácere? ST. Argenti dáre quadragintá minas,
quód danistae détur, unde ego íllud sumsi foénore.
CH. Si hércle haberem, nón negarem. ST. Nám quid te igitur rétulit
béneficum esse orátione, si ád rem auxilium emórtuom est?
CH. Quín edepol egomét clamore défatigor, díffferor.
ST. Málim istiusmodí mi amicos fúrno mersos, quám foro!
Séd operam Epidicí nunc me emere prétio pretiosó velim,
quém quidem ego hominem írrigatum plágis pistorí dabo,
nísi hodie prius cómparassit míhi quadragintá minas,

lúculente habeámus. EP. Ite intro: égo de re argentária
iám senatum cónvocabo in córde consiliárium,
quói potissimum índicatur béllum, unde argentum aúferam. —
Épidice, vide, quíd agas: ita res súbito haec obiectá est tibi.
Nón enim nunc tibi dórmitandum, néque cunctandi cópia est.
Aúdendum est! Senem óppugnare cértum est consiliúm mihi.
Íbo intro, adulescénti dicam nóstro herili fílio,
ne híc foras ambulét, neve usquam véniat obviám seni.

ACTUS II. SCENA I.

APOECIDES. PERIPHANES.

AP. Plérique omnes hómines, quos, quom níhil refert, pudet; úbi pudendum est,
íbi eos deserít pudor, quom usus ést, ut pudeat. Ís adeo tu es.
Quid ést, quod pudéndum
siét, genere nátam bonó pauperém te
domúm ducere úxorem? praésertim eám, qua ex
tibí commemorés hanc, domí quae est, prognátam?
PE. Révereor fílium. AP. At pól ego te crédidi
quám tu uxorem éxtulistí pudore éxsequi;
quóius quotiéns sepulcrúm vides, sácruficas

ílico Orco hóstiis, néque adeo iniúria,
quia lícitum eam tibi est vivendo víncere. PE. Oh,
Hércules égo fui, dum ílla mecúm fuit:
neque séxta aerumna acérbior pol Hérculi
quam ílla obiecta ést mihi.
AP. Pulcra édepol dos pecúnia est. PE. Quae
quídem pol non maríta est.

ACTUS II. SCENA II.

EPIDICUS. APOECIDES. PERIPHANES.

EP. St! st!
Tacéte, habete animúm bonum: liquido éxeo auspició foras, [avi sinistra].
Acútum cultrum habeó, senis qui exénterem marsúpium.
Sed eccum ípsum ante aedes cónspicor Apoécidae,
qualís volo, vetulós duo!
Iam ego mé convortam in hirúdinem atque
eorum éxsugebo sánguinem,
senáti qui columén cluent.
PE. Contínuo uti marítus fiat. AP. Laúdo consiliúm tuum.
PE. Nam ego íllum audivi in amórem haerere apud néscio quam fídicinam.
Id égo excrucior. EP. Dí hercle omnes me ádiuvant, augént, amant:
ipsi hí quidem mihi dánt viam, quo pácto ab se argentum aúferam.

Age núnc ïam orna te, Épidice, et pallíolum in collum cóniice.
Ita ádsimulato, quási per urbem tótam hominem quaesíveris.
Áge, si quid agis!— Di ímmortales, útinam conveniám domi
Périphanem, per ómnem urbem quem súm defessus quaérere,
pér medicinas, pér tonstrinas, ín gymnasio, atque ín foro,
pér myropolia ét lanienas círcumque argentárias.
Rógitando sum raúcus factus; paéne in cursu cóncidi.
PE. Épidice! EP. Epidicúm quis est qui révocat? PE. Ego snm, Périphanes.
AP. Ét ego Apoecidés sum. EP. Et ego quidem sum Épidicus. Sed, here, óptuma
vós video opportúnitate ambo ádvenire. PE. Quid rei est?
EP. Mané, mane! sine respírem quaeso! PE. Imo ádquiesce. EP. Animó male est:
recípiam anhelitúm. AP. Clementer réquiesce. EP. Animum advórtite!
Á legione omnés remissi súnt domum Thebís. AP. Quis hoc
scít factum? EP. Ego ita ésse factum díco. PE. Scin' tu istúc? EP. Scio.
PE. Quí tu scis? EP. Quia ego íre vidi mílites plenís viis.
Árma referunt ét iumenta dúcunt. PE. Nimis factúm bene!
EP. Túm captivorúm quid ducunt sécum! pueros, vírgines,

bínos, ternos; álius quinque; fít concursus pér vias;
fílios suos quísque visunt. PE. Hércle rem gestám bene!
EP. Túm meretricum númerus tantus, quántum in urbe omní fuit,
óbviam ornatae óccurrebant súis quaeque amatóribus;
éos captabant: íd adeo, qui máxume animum advórterim:
pléraeque hae sub véstimentis sécum habebant rétia.
Quom ád portum venio, átque ego illam illic vídeo praestolárier,
ét cum ea tibícinae ibant quátuor. PE. Quicum, Épidice?
EP. Cum ílla, quam tuus gnátus annos múltos deamat, déperit,
úbi fidemque, rémque, seque, téque properat pérdere.
Éa praestolabátur illum apud pórtum. PE. Viden' venéficam!
EP. Séd vestita, auráta, ornata, ut lépide! ut concinne! út nove!
PE. Quíd erat induta? án regillam indúculam an mendículam?
EP. Ímpluviatam, ut ístae faciunt véstimentis nómina.
PE. Útin' impluvium érat induta? EP. Quíd istuc est mirábile?
Quási non fundis éxornatae múltae incedant pér vias.
Át tributus quum ímperatus ést, negant pendí potesse;

Néc tibi supplicó. Vincire vís? hem, ostendó manus!
Tú habes lora: ego te émere vidi. Quíd nunc cessas? Cólliga!
PE. Ílicet! Vadimónium ultro mi híc facit. EP Quin cólligas?
AP. Édepol mancipiúm scelestum! EP. Té profecto, Apoécides,
níl moror mihi déprecari. AP. Fácile exoras, Épidice.
EP. Écquid agis? PE. Tuon' árbitratu? EP. Meo hércle vero, atque haúd tuo,
cólligandae hae súnt tibi hodie. PE. At nón lubet: non cólligo.
AP. Trágulam in te iniícere adornat: néscio quam fabricám facit.
EP. Tíbi moram facis, quom égo solutus sto: álliga, inquam! cólliga!
PE. Át mihi magis lubét, solutum té rogitare. EP. At níhil scies.
PE. Quíd ago? AP. Quid agas? Mós geratur. EP. Frúgi es tu homo, Apoécides!
PE. Cédo manus igitúr! EP. Morantur níhil. Atque arcte cólliga!
Níl verere: obnóxiosus. Fácto opere arbitrámino!
PE. Béne hoc habet. EP. Age núnc ïam ex me exquíre: rogita, quód lubet.
PE. Quá fiducia aúsus primum, quae émta est nudiustértius,
fíliam meam dícere esse? EP. Lúbuit: eá fidúciá.
PE. Áin' tu? lubuit? EP. Áio. Vel da pígnus, ni ea sit fília.

PE. Quám negat novísse mater? EP. Ni érgo matris fília est,
ín meum numum, in túom talentum, pígnus da. PE. Enim istaec cáptio est.
Séd quis ea est muliér? EP. Tui gnati amíca, ut omnem rém scias.
PE. Dédin' tibi minás triginta ob fíliam? EP. Fateór datas,
ét eo argento illám me emisse amícam filii fídicinam
pró tua filia. Istís adeo te tétigi trigintá minis.
PE. Quómodo me ludós fecisti de ílla conductítia
Fídicina? EP. Factum hércle vero, et récte factum iúdico.
PE. Quíd postremo argénto factum est, quód dedi? EP. Dicám tibi:
néque malo homini néque benigno, túo dedi Stratíppocli.
PE. Cúr dare ausus? EP. Quía mihi lubitum est. PE. Quae haéc, malum, ferócia est?
EP. Étiam inclamitór quasi servos? PE. Quóm tu es liber, gaúdeo.
EP. Mérui, ut fierem. PE. Tú meruisti? EP. Víse intro: ego faxó scies,
hóc ita esse. PE. Quid ést negoti? EP. Iam ípsa res dicét tibi.
Ábi modo intro! PE. Hei, nón illuc temere est! — Ádserva istum, Apoécides!
AP. Quíd illuc, Epidice, ést negoti? EP. Máxuma hercle iniúria
vínctus adsto, quóius haec hodie ópera inventa est fília.

AP. Áin' tu te illius ínvenisse fíliam? EP. Inveni, ét domi est.
Séd ut acerbum est, pró benefactis quóm mali messém metas!
AP. Quámne hodie per úrbem uterque súmus defessi quaérere?
E. Égo sum defessús reperire, vós defessi quaérere.
PE. Quíd isti oratis ópere tanto? Nám meruisse intéllego,
út lubeat merito húius facere. Cédo tu, ut exsolvám manus.
EP. Ne áttigas. PE. Osténde vero! EP. Nólo. PE. Non aequóm facis.
EP. Númquam hercle hodie, nísi supplicium míhi das, me solví sinam.
PE. Óptumum atque aequíssumum oras. Sóccos, tunicam, pállium
tíbi dabo. EP. Quid deínde porro? PE. Líbertatem. EP. At póstea?
Nóvo liberto opus ést, quod pappet. PE. Dábitur: praebebó cibum.
EP. Númquam hercle hodie, nísi me orassis, sólves. PE. Oro te, Épidice,
míhi ut ignoscas, sí quid imprudens cúlpa peccaví mea.
Át ob eam rem líber esto. EP. Invítus do hanc veniám tibi,
nísi necessitáte cogar. Sólve sane, sí lubet.

GREX.

Hícis homo est, qui líbertatem málitia invenít sua.
Plaúdite, et valéte! lumbos pórgite atque extóllite!

MENAECHMEI.

DRAMATIS PERSONAE.

PENICULUS.
MENAECHMUS.
MENAECHMUS SOSICLES.
EROTIUM.
CYLINDRUS.
MULIER.
MESSENIO.
SERVOS ALIUS.
ANCILLA.
SENEX.
MEDICUS.
LORARII.

SUMMARIUM.

Moschus, Siculus mercator, duos habuit filios, forma inter se simillimos; quorum alter, Menaechmus nomine, olim quum patrem Tarentum comitatus esset, surreptus ab raptore Epidamnumque abductus erat, ubi postea locupletem duxit uxorem. Quacum quia minus bene se habet, amores sibi conciliat Erotium, ad quam et vestes et alium ornatum, uxori ablatum, clanculum deferre solet, genio suo cum illa indulgens.

Eius Menaechmi frater, Sosicles, qui fratri per omnia erat simillimus, cuique eam ob rem et propter amorem in subreptum avus idem Menaechmi nomen indiderat, consilium capit, fratrem suum per omnes terras quaerendi, in eoque itinere ipse quoque Epidamnum venit. Ibi per similitudinem fratrum inter se, multae et variae permutationes fiunt, donec servi Messenionis ope demum uterque se invicem agnoscunt, relictoque Epidamno relictaque uxore Menaechmi, et auctione instituta, in patriam revertuntur.

Scena est Epidamni.

ARGUMENTUM.

Mercátor Siculus, cuí erant gemini fílii,
Ex íllis subrepto áltero, mortem óppetit.
Nomén subreptitii índit illi, quí domi est,
Avús paternus, fácit Menaechmum Sósiclem;
Et ís germanum, póstquam adolevit, quaéritat
Circum ómnes oras; póst Epidamnum dévenit.
Hic fúerat altus ílle subreptítius:
Menaéchmum civem crédunt omnes ádvenam,
Eúmque appellant, méretrix, uxor, ét socer.
Ii sé cognoscunt frátres postremo ínvicem.

PROLOGUS.

Salútem primum iam á principio própitiam
mihi átque vobis, spéctatores, núntio.
Appórto vobis Plaútum lingua, nón manu:
quaeso, út benignis áccipiatis aúribus.
Nunc árgumentum accípite, atque animum advórtite!
quam pótero in verba cónferam paucíssuma.
Atque hóc poëtae fáciunt in comoédiis:
omneís res gestas ésse Athenis aútumant,
quo vóbis illud Graécum videatúr magis.
Ego núsquam dicam, nísi, ubi factum dícitur.
Atque ádeo hoc arguméntum, graecissát tamen,
verúm non Atticíssat, at Sicilíssitat.
Huic árgumento ántelogium hóc fuit;
núnc árgumentum vóbis demensúm dabo,
non módio, neque trimódio, verum ipso hórreo:
tanta ád narrandum argúmentum est benígnitas.
Mercátor quidam fúit Syracusís senex;
eií sunt nati fílii geminí duo,
ita fórma simili púeri, uti matér sua
non ínternosse pósset, quae mammám dabat,
neque ádeo mater ípsa, quae illos pépererat;
ut quídem ille dixit míhi, qui pueros víderat:
ego illós non vidi, né quis vostrum cénseat.
Postquám iam pueri séptuennes súnt, pater

Hánc modo uxori íntus pallam súbripui; ad scortúm fero.
Síc decet darí facete vérba custodí catae.
Hoc fácinus pulcrum est, hóc probum est, hoc lépidum, hoc factum ést fabre!
Meó malo a mala ábstuli; hoc ad dámnum deferétur.
Avórti praedam ab hóstibus, nostrúm salute sóciûm!
PE. Heús, adulescens, écqua in istac párs inest praedá mihi?
ME. Périi, in insidiás deveni! PE. Imo ín praesidium: né time!
ME. Quís homo est? PE. Ego sum. ME. O méa commoditas, ó mea opportúnitas,
sálve! PE. Salve! ME. Quíd agis? PE. Teneo déxtera geniúm meum.
ME. Nón potuisti mágis per tempus mi ádvenire, quam ádvenis.
PE. Íta ego soleo: cómmoditatis ómneis articulós scio.
ME. Vín' tu facinus lúculentum inspícere? PE. Quis id coxít cocus?
Iám sciam, si quíd titubatum est, úbi reliquias vídero.
ME. Díc mihi, num qua tú vidisti tábulam pictam in páriete,
úbi aquila Catamítum raperet, aút ubi Venus Adóneum?
PE. Saépe. Sed quid istaé picturae ad me áttinent? ME. Age, me ádspice!
écquid adsimuló similiter? PE. Quís istic ornatúst tuus?

ME. Díc hominem lepidíssumum esse méd! PE. Ubi esurí sumus?
ME. Díc modo hoc, quod égo te iubeo! PE. Díco: „Homo lepidíssume!“
ME. Écquid audes dé tuo istuc áddere? PE. „Atque hilaríssume.“
ME. Pérge. PE. Non pergo hércule ego, nísi scio, qua grátia.
Lítigium est tibí cum uxore: hoc mi ábs te caveo caútius.
ME. Clam úxorem ubi sepúlcrum habeamus, ét hunc comburamús diem.
PE. Áge sane igitur, quándo aequum oras; quám mox incendó rogum?
Díes quidem iam ad úmbilicum est dímidiatus mórtuus.
ME. Té morare, míhi quum obloquere. PE. Óculum effodito pér solum
míhi, Menaechme, si úllum verbum fáxo, nisi quod iússeris.
ME. Cóncede huc a fóribus. PE. Fiat. ME. Étiam [illegible]cede húc. PE. Licet.
ME. Étia[illegible]nc concéde audacter áb leoninó cavo.
PE. He[illegible]epol nae tu, út ego opinor, ésses agitatór probus.
ME. [illegible]dum? PE. Ne te uxór sequatur, réspectas idéntidem.
ME. Séd quid ais? PE. Egone? íd enim, quod tu vís, id aio atque íd nego.
ME. Écquid tu de odóre possis, sí quid forte olféceris,
fácere coniectúram? PE. Captum sít collegium aúgurum.

ME. Ágedum, odorare hánc, quam ego habeo, pállam. Quid olet? — Ábstines?
PE. Súmmum me olfactáre oportet véstimentum múliebre:
nam éx istoc locó spurcatur násum odore illútibili.
ME. Ólfacta igitur hínc, Penicule lépide. Ut fastidís? PE. Decet.
ME. Quíd igitur? quid olét? Responde. PE. Fúrtum, scortum, prándium.
ME. Núnc ad amicam déferetur, hánc meretricem Erótium:
míhi, tibi atque illí iubebo iam adparari prándium;
índe usque ad diúrnam stellam crástinam potábimus.
PE. Éxpedite fábulatus's. Iám fores ferió? ME. Feri.
Vél mane etiam. PE. Mílle passüm cómmoratus's cántharum.
ME. Plácide pulta. PE. Métuis, credo, né fores Samiaé sient.
ME. Máne, mane, obsecro, hércle: ab se, ecca, éxit. Ah! solém vides?
sátin' ut occoecátust, prae huius córporis candóribus?

ACTUS I. SCENA III.

EROTIUM. PENICULUS. MENAECHMUS.

ER. Ánime mi, Menaéchme, salve! PE. Quíd ego? ER. Extra numerum és mihi.

PE. Ídem istuc aliis ádscriptivis fíeri ad legioném solet.
ME. Égo istic mihi hodie ádparari iússi apud te proélium.
ER. Hódie id fiet. ME. Ín eo uterque pro Ílio potábimus.
Úter ibi meliór bellator érit inventus cántharo,
túa est legio: adiúdicato, cúm utro hanc noctém sies.
Út ego uxorem, méa voluptas, úbi te adspicio, odí male!
ER. Ínterim nequís, quin eius áliquid indutús sies.
Quíd hoc est? ME. Induviaé tuae atque uxóris exuviaé, rosa.
ER. Súperas facile, ut súperior sis míhi, quam quisquam, qui ímpetrant.
PE. Méretrix tantispér blanditur, dúm illud, quod rapiát, videt. —
Nám si amabas, iám oportebat násum abreptum mórdicus.
ME. Sústine hoc, Penícule: exuvias fácere, quas voví, volo.
PE. Cédo. Sed, obsecro hércle, salta síc cum palla póstea.
ME. Égo saltabo? Sánus hercle nón es. PE. Egone, an tú magis?
Sí non saltas, éxue igitur. ME. Nímio ego hanc períclo
súbripui hodie. Méo quidem animo ab Híppolyta subcíngulum
Hércules haud aéque magno unquam ábstulit periclo.

Cápe tibi hanc: quando úna vivis méis morigera móribus.
PE. Hóc animo decét animatos ésse amatorés probos, —
quí quidem ad mendícitatem sé properent detrúdere.
ME. Quátuor minis égo emi istanc ánno uxorí meae.
PE. Quátuor minaé perierunt pláne, ut ratio rédditur.
ME. Scín, quid volo ego te ádcurare? ER. Scío. Curabo, quaé voles.
ME. Iúbe igitur nobís apud te prándium adcurárier,
átque aliquid scitámentorum dé foro obsonárier:
glándionicám suillam, láridum, pernónidem, aut
sínciput, aut polímenta porcína, aut quid ad eúm modum,
mádida quae mi adpósita in mensam míluinam súggerant:
átque actutum. ER. Lícet ecastor. ME. Nós prodimus ád forum.
Iám nos hic erimús: dum coquitur, ínterim potábimus.
ER. Quándo vis, vení: parata rés erit. PE. Properá modo!
ME. Séquere tu. PE. Ego hércle vero te ét servabo et té sequar.
Néque hodie, ut te pérdam, meream deórum divitiás mihi.
ER. Évocate intús Cylindrum míhi cocum actutúm foras!

ACTUS I. SCENA IV.

EROTIUM. CYLINDRUS.

ER. Spórtulam cape átque argentum. Éccos tris numós habes.
CY. Hábeo. ER. Abi atque obsónium adfer. Tríbus vide quod sít satis.
Néque defiat, néque supersit. CY. Quóiusmodi hi hominés erunt?
ER. Égo et Menaechmus ét parasitus éius. CY. Iam isti súnt decem:
nám parasitus ócto hominum múnus facile fúngitur.
ER. Élocuta súm convivas; céterum curá. CY. Licet.
Cócta sunt. Iube íre adcubitum. ER. Rédi cito. CY. Iam ego híc ero.

ACTUS II. SCENA I.

MENAECHMUS SOSICLES. MESSENIO.

MEN. Nulla ést voluptas návitis, Messénio,
maiór meo animo, quám quando ex altó procul
terrám conspiciunt. MES. Máior, non dicám dolo,
si advéniens terram vídeas, quae fuerít tua.
Sed, quaéso, quamobrem núnc Epidamnum vénimus?
An, quási mare, omneis círcumimus ínsulas?
MEN. Fratrem quaesitum géminum germanúm meum.

MES. Nam quíd modi futúrum est illum quaérere?
Hic ánnus sextus, póstquam rei huic operám damus.
Istrós, Hispanos, Mássiliensis, Íllurios;
mare súperum omne, Graéciamque exóticam,
orásque Italicas ómnis, qua aggreditúr mare,
sumus círcumvecti. Sí acum, credo, quaéreres:
acum ínvenisses, si ádpareret, iam diu.
Hominem ínter vivos quaéritamus mórtuom:
nam invénissemus iám diu, si víveret.
MEN. Ergo ístuc quaero cértum qui faciát mihi,
qui sése dicat scíre, eum esse mórtuom:
operám praeterea núnquam sumam quaérere;
verum áliter vivus núnquam desistam éxsequi.
Ego íllunc scio quam córdi sit carús meo.
MES. In scírpo nodum quaéris. Quin nos hínc domum
redímus, nisi si histŏriam scripturí sumus?
MEN. Dictúm facessas dóctum, et discaveás malo!
Moléstus ne sis! nón tuo hoc fiét modo. MES. Hem,
illóc enim verbo ésse me servóm scio!
Non pótuit paucis plúra plane próloqui.
Verúm tamen nequeo cóntinere, quín loquar.
Audí, Menaechme: quom ínspicio marsúpium,
viáticati hercle ádmodum aestivé sumus.
Nae tu hércle, opinor, nísi domum revórteris,
ubi níhil habebis, géminum dum quaerís, gemes.
Nam ita ést haec hominum nátio hic Epidámnia:
voluptárii atque pótatores máxumi,
tum sýcophantae et pálpatores plúrimi
in úrbe hac habitant; túm meretrices múlieres
nusquám perhibentur blándiores géntium.
Proptérea huic urbi nómen Epidamno índitum est:
quia némo ferme huc síne damno devórtitur.

MEN. Ego istúc cavebo. Cédodum mi huc marsúpium!
MES. Quid eó vis? [MEN. Iam abs te métuo de verbís tuis.
MES. Quid métuis?] MEN. Ne mihi dámnum in Epidamnó duis.
Tu mágnus amator múlierum es, Messénio;
ego aútem homo iracúndus, animi pérditi:
id utrúmque, argentum quándo habebo, cávero:
ne tú delinquas, néve ego irascár tibi.
MES. Cape átque serva: mé lubente féceris.

ACTUS II. SCENA II.

CYLINDRUS. MENAECHMUS SOSICLES. MESSENIO.

CY. Bene óbsonavi atque éx mea senténtia;
bonum ánteponam prándium pransóribus.
Sed eccúm Menaechmum vídeon' a tergó meo?
Prius iám convivae ámbulant ante óstium,
quam ego óbsonatu rédeo! Adibo atque álloquar.—
Menaéchme, salve. MEN. Dí te ament! Scis, quís ego sum?
CY. Non hércle vero! Úbi convivae céteri?
MEN. Quos tú convivas quaéris? CY. Parasitúm tuom.
MEN. Meúm parasitum? Cérte hic insanúst homo.
MES. Dixín' tibi, esse hic sýcophantas plúrimos?
MEN. Quem tú parasitum quaéris, adulescéns, meum?

CY. Penículum. MES. Eccum hunc in vídulo salvóm fero!
CY. Menaéchme, numero huc ádvenis ad prándium:
nunc óbsonatu rédeo. MEN. Respondé mihi,
aduléscens: quibus hic prétiis porci véneunt
sacrés, sinceri? CY. Númis. MEN. Unum a me áccipe:
iube té piari dé mea pecúnia:
nam égo quidem insanum ésse te certó scio,
qui míhi molestus's, hómini ignoto, quísquis es.
CY. Cylíndrus ego sum. Nón nosti nomén meum?
MEN. Seu tú Cylindrus, seú Coliendrus: périeris!
Ego té non novi néque novisse adeó volo.
CY. Est tíbi Menaechmo nómen, tantum quód sciam.
MEN. Pro sáno loqueris, quúm me appellas nómine.
Sed úbi novisti mé? CY. Ubi ego te nóverim?
Qui amícam habeas héram meam, hanc Erótium?
MEN. Neque hércle habeo, néque te, quis sis hómo, scio.
CY. Non scís, quis ego sim, quí tibi saepíssume
cyathísso apud nos, quándo potas? MES. Heí mihi,
quom níhil est, illi qui hómini diminuám caput!
MEN. Tun' cýathissare míhi soles, qui ante húnc diem
Epidámnum nunquam vídi, neque vení? CY. Negas?
MEN. Nego hércle vero. CY. Nón tú in illisce aédibus
habitás? MEN. Di illos homines, qui íllic habitant, pérduint!
CY. Insánit hic quidem, qui ípse maledicít sibi.—
Audín', Menaechme? MEN. Quíd vis? CY. Si me cónsulas,

numum illum, quem mihi dúdum pollicitús's dare,
iubeás, si sapias, pórculum adferrí tibi:
nam tú quidem hercle cérto non sanús satis,
Menaéchme, qui nunc ípsus maledicás tibi.
MEN. Heu hércle hominem múltum et odiosúm mihi!
CY. Solét iocari saépe mecum illóc modo.
Quamvís ridiculus ést, ubi uxor nón adest.
MEN. Quid aís tu? CY. Quid vis, ínquam? Satin' hoc, quód vides,
tribus vóbis obsonátum? an obsono ámplius,
tibi ét parasito et múlieri? MEN. Quas múlieres,
quos tú parasitos lóquere? MES. Quod te urgét scelus,
qui huic sís molestus? CY. Quíd tibi mecum ést rei?
Ego té non novi; cum hóc, quem novi, fábulor.
MEN. Non édepol tu homo sánus es, certó scio.
CY. Iam ergo haéc madebunt fáxo; nihil morábitur.
Proin tú ne quo abeas lóngius ab aédibus.
Numquíd vis? MEN. Ut eas máxumam in malám crucem.
CY. Ire hércle meliust te ínterim atque accúmbere,
dum ego haéc appono ad Vólcani violéntiam.
Ibo íntro, et dicam, te híc adstare, Erótio,
ut te hínc abducat pótius, quam hic adstés foris.
ME. Iamne ílle abivit? Édepol haud mendácia
tua vérba experior ésse. MES. Observató modo:
nam istíc meretricem crédo habitare múlierem,
ut quidem ílle insanus díxit, qui hinc abiít modo.
MEN. Sed míror, qui ille nóverit nomén meum.
MES. Minume hércle mirum: mórem hunc meretricés habent:
ad pórtum mittunt sérvolos, ancíllulas;

si quá peregrina návis in portum ádvenit,
rogánt, quoiatis sít, quid ei nomén siet;
postílla extemplo se ápplicant, agglútinant;
si péllexerunt, pérditum amittúnt domum.
Nunc ín istoc portu stát navis praedatória,
abs quá cavendum nóbis sane cénseo.
MEN. Monés quidem hercle récte. MES. Tum demúm sciam
recté monuisse, sí tu recte cáveris.
MEN. Tacedúm parumper: nám concrepuit óstium:
videámus, qui hinc egréditur. MES. Hoc ponam ínterim.
Asservatote haec, súltis, navalés pedes.

ACTUS II. SCENA III.

EROTIUM. CYLINDRUS. MENAECHMUS SOSICLES. MESSENIO.

ER. Síne fores síc! abi! nólo operíri.
Intús para, cúra, vide, quód opus est, fíat!
Stérnite léctos! incéndite odóres!
Múnditia ínlecebra ánimo est amántum.
Amánti amoénitas málo est, nobís lucro est.
Séd ubi ille est, quém cocus ánte aedis ésse ait?
Atque eccum vídeo,
quí mihi est úsui et
plúrimum pródest;
ítem huiic últro fit,
út meret, potíssumus

nóstrae domi út siet.
Núnc eum adíbo:
álloquar últro.
Animúle mi, míhi mirá videntúr,
te hic stáre forís, fores quoí pateánt
mage, quám domus túa, domus quom haéc tua sít.
Omné paratum ést,
ut iússisti atque ut vóluisti.
Prandium, út iussisti, hic cúratum est:
ubi lúbet, ire accubitúm licet:
neque tíbi est ulla mora íntus.
MEN. Quícum haec mulier lóquitur? ER. Equidem técum. MEN. Quid mecúm tibi
fúit unquam, aut nunc ést negoti? ER. Quía pol te unum ex ómnibus
Vénus me voluit mágnificare; néque id haud immeritó tuo:
nam écastor solús benefactis túis me florentém facis.
MEN. Cérto haec mulier aút insana, aut ébria est, Messénio,
quaé hominem ignotúm compellet mé tam familiáriter.
MES. Díxin' ego, istaec híc solere fíeri? Folia núnc cadunt:
praéut si triduum hóc hic erimus, tum árbores in té cadent.
Nam íta sunt hic meretríces omnes élecebrae argentáriae.
Séd sine me dum hanc cómpellare. Heus, múlier! tibi dicó. ER. Quid est?
MES. Úbi tu hunc hominém novisti? ER. Íbidem, ubi hic me iám diu,

ín Epidamno. MES. Ín Epidamno? qui húc in hanc urbém pedem,
nísi hodie, nunquam íntro tetulit? ER. Eía, deliciás facis,
mí Menaechme. Quín, amabo, is íntro? hic tibi erit réctius.
MEN. Haéc quidem edepol récte appellat méo me mulier nómine.
Nímis miror, quid hoc sít negotii. MES. Óboluit marsúpium
huíc istuc, quod habés. MEN. Atque edepol tú me monuistí probe.
Áccipe hoc: iam scíbo, utrum haec me máge amet, an marsúpium.
ER. Eámus intro, ut prándeamus. MEN. Béne vocas; tam grátia est.
ER. Cúr igitur tibi mé iussisti cóquere dudum prándium?
MEN. Égon' te iussi cóquere? ER. Certo tíbi et parasitó tuo.
MEN. Quoí, malum, parasíto? Certo haec múlier non sana ést satis.
ER. Péniculo. MEN. Quis iste ést Peniculus? qui éxtergentur báxeae?
ER. Scílicet, qui dúdum tecum vénit, quum pallám mihi
détulisti, quám ab uxore túa subripuistí. MEN. Quid est?
tíbi pallam dedí, quam uxori méae subripui? sánan' es?
Cérte haec mulier cántherino rítu hic adstans sómniat.

ER. Quí lubet ludíbrio habere me, átque ire inficiás mihi,
fácta quae sunt? MEN. Díc, quid est id, quód negem, quod fécerim?
ER. Pállam te hodie míhi dedisse uxóris. MEN. Etiam núnc nego.
Égo quidem neque únquam uxorem hábui, neque habeó: neque huc
únquam, postquam nátus sum, intra pórtam penetraví pedem.
Prándi in navi; inde húc egressus súm; te conveni. ER. Éccere,
périi misera! Quám tu nunc mihi návem narras? MEN. Lígneam,
saépe tritam, saépe fixam, saépe excussam málleo,
quási supellex péllionis; páluspalo próxumosest.
ER. Iám me, amabo, désine ludos fácere, atque i hac mecúm simul.
MEN. Néscio quem, múlier, alium hóminem, non me, quaéritas.
ER. Nón ego te noví Menaechmum, Móscho prognatúm patre,
quí Syracusís perhibere nátus esse in Sícilia,
úbi rex Agathoclés regnator fúit, et iterum Phíntia,
tértium Liparó, qui in morte régnum Hieroni trádidit;
núnc Hiero est. MEN. Haud fálso, mulier, praédicas. MES. Proh Iúpiter,
num ístaec mulier íllinc venit, quaé te novit tám cate?
MEN. Hércle, opinor, pérnegari nón potest. MES. Ne féceris.

Périisti, si intrássis intra límen. MEN. Quin tu táce modo:
béne res geritur. Ássentabor, quídquid dicet, múlieri,
sí possim hospitiúm nancisci. Iámdudum, muliér, tibi
nón imprudens ádvorsabar: húnc metuebam, né meae
úxori renúntiaret dé palla et de prándio.
Núnc quando vis, eámus intro. ER. Étiam parasitúm manes?
MEN. Néque ego illum maneó neque flocci fácio, neque si vénerit,
éum volo intromítti. ER. Ecastor haúd invita fécero.
Séd scin', quid te amábo ut facias? MEN. Ímpera, quid vís modo.
ER. Pállam illam, quam dúdum dederas, ád phrygionem ut déferas,
út reconcinnétur, atque ut ópera addantur, quaé volo.
MEN. Hércle quin tu récte dicis: eádem ignorábitur,
ne úxor cognoscát te habere, si ín via conspéxerit.
ER. Érgo mox auférto tecum, quándo abibis. MEN. Máxume.
ER. Eámus intro. MEN. Iám sequar ted; húnc volo etiam cólloqui.
Ého, Messenio, húc accede! MES. Quíd negoti est? MEN. Scíre vis?
MES. Quíd ergo? MEN. Opus est. MES. Quíd opust? MEN. Scio, ut me díces. MES. Tanto néquior.

MEN. Hábeo praedam: tántum incepi óperis! I, quantúm potest:
ábduc istos ín tabernam actútum diversóriam;
túm facito ante sólem occasum ut vénias advorsúm mihi.
MES. Nón tu istas meretríces novisti, hére? MEN. Tace, inquam, núnc ïam.
Míhi dolebit, nón tibi, si quíd ego stulte fécero.
Múlier haec stulta átque inscita est, quántum perspexí modo.
Ést hic praeda nóbis. MES. Perii! MEN. Iámne abis? MES. Periít probe!
dúcit lemb[ul]úm dierectum návis praedatória!
Séd ego inscitus, quí hero me póstulem moderárier:
dícto me emit aúdientem, haud ímperatorém sibi.
Séquimini, ut, quod ímperatum est, véniam advorsum témperi.

ACTUS III. SCENA I.

PENICULUS.

Plús triginta nátus annis súm, quom intereá loci
núnquam quidquam fácinus feci péius neque sceléstius,
quám hodie, quum in cóncionem médiam me immersí miser:
ubi ego dum hietó, Menaechmus sé subterduxít mihi
átque abiit, ad amícam, credo, néque me voluit dúcere.

Qui íllum di omnes pérduint, qui prímus commentús' st * *
cóncionem, hác reque homines óccupatos óccupat!
Nón ad eam rem ótiosos hómines decuit déligi,
quí nisi adsint, quóm citentur, cénsus capiant íllico?
Áffatim est hominum, ín dies qui síngulas escás edunt,
quíbus negoti níhil est, qui esum néque vocantur, néque vocant;
éos oportet cóncioni dáre operam atque cómitiis.
Sí id ita esset, nón ego hodie pérdidissem prándium,
quoí tam credo dátum voluisse, quám me video vívere.
Íbo: etiamnum réliquiarum spés animum oblectát meum.
Séd quid ego videó Menaechmum? cúm corona exít foras:
súblatum est convívium: edepol vénio advorsum témperi!

ACTUS III. SCENA II.

MENAECHMUS SOSICLES. PENICULUS.

ME. Potin' út quiescas, si égo tibi hanc hodié probe
lepidéque concinnátam referam témperi?
Non fáxo eam dices ésse: ita ignorábitur.
PE. Pallam ád phrygionem fért, confecto prándio,
vinóque expoto, párasito exclusó foras.

Non hércle is sum, quí sum, nisi hanc iniúriam
meque últus pulcre fúero! Observabó, quae agat,
hinc prímum: post deinde hóminem adibo atque álloquar.
ME. Proh di ímmortales, quoí homini unquam unó die
boní dedistis plús, qui minus speráverit?
Prandí, potavi, scórtum accubui, ábstuli
hanc, quóius heres númquam erit post húnc diem.
PE. Nequeó, quae loquitur, éxaudire, clánculum.
Satín' nunc loquitur dé me et de partí mea?
ME. Ait, hánc dedisse mé sibi atque eám meae
uxóri subripuísse. Quoniám séntio
erráre: extemplo, quási res cum ea essét mihi,
coepí ássentari: múlier quidquid díxerat,
idem égo dicebam. Quíd multis verbís opust?
minóre nusquam béne fui dispéndio.
PE. Adíbo ad hominem: nám turbare géstio.
ME. Quis hic ést, qui advorsum fít mihi? PE. Quid aís, homo
leviór quam pluma, péssume et nequíssume,
flagítium hominis, súbdole, ac miniml preti?
Quid dé te merui, quá me causa pérderes?
Ut súbripuisti té mihi dudum dé foro!
Fecísti funus méd absente prándio.
Cur aúsus facere, quoí ego aeque herés eram?
ME. Adoléscens, quaeso, quíd tibi mecum ést rei,
qui míhi male dicas, hómini ignoto, ínsciens?
An tíbi malam rem vís pro maledictís dari
postea? PE. Éam quidem edepol té dedisse intéllego.
ME. Respónde, adulescens, quaéso, quid nomén tibi est?

AN. Non hábeo. ME. At tu, quándo habebis, túm dato.
AN. Numquíd vis? ME. Haec me cúraturum dícito, —
ut, quántum possit, quámque liceat, véncant.
Iamne ábiit intro? Ábiit, operuít foris.
Di me équidem omnes ádiuvant, augént, amant.
Sed quíd ego cesso, dúm datur mi occásio
tempúsque, abire ab hís locis lenóniis?
Properá, Menaechme! fér pedem! confér gradum!
Demám coronam, atque ábiciam ad laevám manum:
ut, quí sequantur, hác me abiisse cénseant.
Ibo ét conveniam sérvom, si poteró, meum,
ut haéc, quae bona dant dí mihi, ex mé sciat.

ACTUS IV. SCENA I.

MULIER. PENICULUS.

MU. Egone híc me patiar ésse in matrimónio,
ubi vír compilet clánculum, quidquíd domi est,
atque íd ad amicam déferat? PE. Quin tú taces?
Maniféstо faxo iam ópprimes: sequere hác modo.
Pallam ád phrygionem cúm corona hinc ébrius
ferébat, hodie tíbi quam subripuít domo.
Sed eccám, coronam, quám habuit! num méntior?
Hem, hac ábiit, si vis pérsequi vestígiis.
Atque édepol, eccum, óptume revórtitur;
sed pállam non fert. MU. Quíd ego nunc cum illóc agam?

PE. Idém, quod semper: mále habeas. MU. Sic
 cénseo.
PE. Huc cóncedamus: éx insidiis aúcupa.

ACTUS IV. SCENA II.

MENAECHMUS. MULIER. PENICULUS.

ME. Ut hóc utimúr maxumé more móro
molèstoque múltum:
átque uti quíque sunt óptumi, máxumi:
mórem habent húnc:
cliéntis sibi ómnes volúnt esse múltos;
boníne an malí sint, id haúd quaeritánt:
rés magis quaéritur, quám clientúm fides
quoíusmodi clúeat.
Si ést pauper átque haud malús, nequam habétur;
sin díves malúst, is cliéns frugi habétur.
Qui néc leges neque aéquom bonum úsquam co-
 lúnt,
sollícitos patrónos habént.
Datúm denegánt, quod datum ést; litiúm
pléni, rapáces, virí fraudulénti,
qui aút foenore aút perïúriis habént rem [partam ;]
mens ést in querélis.
Iurís ubi dicitúr dies,
simúl patronis dícitur:
quippe quí pro illis loquántur, male quae fécerint.
Aut ád populum aut ín iure apúd iudicém res est.
Sícut me hodié nimis sóllicitúm cliens
quídam habuít,

néque, quod volui,
ágere quidquam lícitum est: ita me attínuit, ita me détinuit.
Ápud Aedilis, proélis factis plúrimisque péssumisque,
díxit causam. Cónditiones tétuli tortas, cónfragosas;
aút plus aut minús, quam opus erat, múlto controvérsiam
díxeram, uti spónsio fieret. Quíd ille? — Quid? Praedém dedit;
néc magis manuféstо unquam hominem ullúm teneri vídi ego.
Ómnibus malefáctis testes trés aderant acérrumi.
Dí illunc omnes pérdant (ita mi hunc hódie corrupít diem)
méque adeo, qui hodié forum unquam óculis inspexí meis!
Diém corrupit óptumum:
Iussi ápparari prándium;
amíca exspectat mé, scio.
Ubi prímum licitum est, íllico
properávi abire dé foro.
Iráta est, credo, núnc mihi.
Placábit palla, quám dedi,
quam hódie uxori ábstuli atque
huic détuli Erótio.
PE. Quid aís? MU. Viro me malo mále nuptam.
PE. Satin' aúdis, quae illic loquitúr? MU. Satis.
ME. Si sápiam, hinc intro abeam, úbi mihi
bene sít. MU. Mane: male potíus erit!
Nae íllam mecastor foéneratod ábstulisti! Síc datur!

Cláncŭlum istaec té flagitia fácere censebás potesse?
ME. Quíd illuc est, uxór, negoti? MU. Mén' rogas? ME. Vin' húnc rogem?
PE. Aúfer hinc palpátiones. — Pérge tu. ME. Quid tú mihi
tristis es? MU. Te scíre oportet. PE. Scít; sed dissimulát malus.
ME. Quíd negoti est? MU. Páliam ... ME. Pallam? MU. Quídam pallam ... PE. Quíd paves?
ME. Níl equidem paveó, nisi unum: pálla pallorem íncutit.
PE. Át tu ne clam mé comessis prándium! — Perge ín virum!
ME. Nón taces? PE. Non hércle vero táceo. — Nutat, né loquar.
ME. Nón hercle ego quidem úsquam quidquam núto neque nictó tibi.
MU. Nae égo mecastor múlier misera! ME. Quí tu misera es, mi éxpedi.
PE. Níhil hoc confidéntius, qui, quaé vides, ea pérnegat.
ME. Pér Iovem deosque ómnes adiuro, úxor, (satin' hoc ést tibi?)
me ísti non nutásse. PE. Credit iám tibi de isto; illúc redi.
ME. Quó ego redeam? PE. Equidem ád phrygionem cénseo: i, pallám refer!
ME. Quaé istaec palla est? MU. Táceo iam: quando híc rem non meminít suam.
ME. Núm quis servorúm deliquit? num áncillae aut servaé tibi

résponsant? elóquere. Impune nón erit. PE Nugás agis.
ME. Trístis admodum és. Non mi istuc sátis placet. PE. Nugás agis.
ME. Cérte familiárium aliquoi írata es. PE. Nugás agis.
ME. Núm mihi es iráta saltem? PE. Núnc tu non nugás agis.
ME. Nón edepol delíqui quidquam. PE. Hem, rúrsum nunc nugás agis.
ME. Díc, mea uxor, quíd tibi aegre est. PE. Béllus blanditúr tibi!
ME. Pótin', ut mihi moléstus ne sis? núm te appello? MU. Aufér manum!
PE. Síc datur. Properáto absente mé comesse prándium,
póst ante aedis cúm corona mé derideto ébrius!
ME. Néque edepol ego prándi neque hodie húc intro tetulí pedem.
PE. Tún' negas? ME. Nego hércle vero. PE. Níhil hoc homine audácius.
Nón ego te modo híc ante aedis cúm corona flórea
vídi adstare, quúm negabas, mi ésse sanum sínciput?
ét negabas, mé novisse: péregrinum aibas ésse te.
ME. Quín ut dudum dívorti abs te, rédeo nunc demúm domum.
PE. Nóvi ego te. Non míhi censebas ésse, qui te ulcíscerer?
ómnia hercle uxóri dixi. ME. Quíd dixisti? PE. Néscio:
éam ipsus roga. ME. Quíd hoc est, uxor? quídnam hic narravít tibi?

Quíd id est? — Quid tacés? quin dicis, quíd sit? MU. Quasi tu néscias,
mén' rogas? ME. Pol haúd rogem te, sí sciam. PE. O hominém malum!
út dissimulat! Nón potes celáre: rem novít probe:
ómnia hercle ego édictavi. ME. Quíd id est? MU. Quando níl pudet,
néque vis tua volúntate ipse prófiteri, audi átque ades:
ét quid tristis sim, ét quid hic mihi díxerit, faxó scias.
Pálla mihi est domó subrepta. ME. Pálla subrepta ést mihi?
PE. Víden', uti sceléstus captat? Huíc surrepta est, nón tibi:
nám profecto tíbi surrepta si ésset, salva núnc foret.
ME. Níl mihi tecum est. Séd quid tu ais? MU. Pálla, inquam, periít domo.
ME. Quís eam surripuít? MU. Pol istuc ílle scit, qui illam ábstulit.
ME. Quís hic homo est? MU. Menaéchmus quidam. ME. Édepol factum néquiter!
Quís is Menaechmust? MU. Tu ístic, inquam. ME. Égone? MU. Tu! ME. Quis árguit?
MU. Égomet. PE. Et ego. Atque huíc amicae détulisti Erótio.
ME. Égon' dedi? PE. Tu, tu ístic, inquam! Vín adferri nóctuam,
quaé, Tu, Tu, usque dícat tibi? nam nós iam defessí sumus.
ME. Pér Iovem deosque ómnis adiuro, úxor, (satin' hoc ést tibi?)

nec pól filia únquam patrem áccersit ád se,
nisi aút quid commíssi, aut iúrgii est caúsa.
Sed íd quidquid ést, iam sciam. Átque eccam eámpse
ante aédis et éius virúm tristem vídeo.
Id ést, quod suspicábar.
Áppellabo hanc. MU. Íbo advorsum. Sálve multum, mí pater.
SE. Sálva sis. Salvén' advenio? sálven' accersí iubes?
Quíd tu tristis és? quid ille autem ábs te iratus déstitit?
Néscio quid vos vélitati éstis inter vós duo.
Lóquere, uter meruístis culpam, paúcis; non longós logos.
MU. Núsquam equidem quidquám deliqui (hoc prímum te absolvó, pater):
vérum vivere híc non possum, néque durare ulló modo:
proín tu me hinc abdúcas. SE. Quid istuc aútem est? MU. Ludibrió, pater,
hábeor. SE. Unde? MU. Ab íllo, quoi me mándavisti, méo viro.
SE. Écce autem litígium! Quotiens édixi tandém tibi,
út caveres, neúter ad me irétis cum querimónia?
MU. Quí ego istuc, mi páter, cavere póssum? SE. Men' intérrogas?
MU. Nísi nevis. SE. Quotiéns monstravi tíbi, viro ut morém geras:
quíd ille faciat, né id observes, quó eat, quid rerúm gerat?

MU. Át enim ille hinc amát meretricem ex próxumo .... SE. Sané sapit;
átque ob istanc indústriam etiam fáxo amabit ámplius.
MU. átque ibi potat. SE. Tuá quidem ille caúsa potabít minus,
síve illic, sive alibí lubebit? Quae haéc, malum, impudéntia est?
Úna opera prohibére, ad coenam né promittat, póstules,
néve quemquam accípiat alienum ápud te. Serviréń' tibi
póstulas virós? Dare una ópera pensum póstules,
ínter ancillás sedere iúbeas, lanam cárere.
MU. Nón equidem mihi te ádvocatum, páter, adduxi, séd viro.
Hínc stas, illinc caúsam dicis. SE. Si ílle quid delíquerit,
múlto tanto illum áccusabo, quám te accusavi, ámplius.
Quándo te auratam ét vestitam béne habet; ancillás, penum
récte praehibet: mélius sanam est, múlier, mentem súmere.
MU. Át ille suppilát mihi aurum et pállas ex arcís domo;
mé despoliat, mea órnamenta clam ád meretrices dégerit.
SE. Mále facit, si istúc facit; si nón facit, tu mále facis,
quae ínsontem insimulés. MU. Quin etiam núnc habet pallám, pater,

ét spinther, quod ad hánc detulerat: núnc, quia resciví, refert.
SE. Iám ego ex hoc, ut fáctum est, scibo: íbo ad hominem atque álloquar.
Díc mi istuc, Menaéchme, quod vos díssertatis, út sciam.
Quíd tu tristis és? quid illam autem íratam abs te déstituis?
ME. Quísquis es, quidquíd tibi nomen ést, senex: summúm Iovem
deósque do testís .... SE. Qua de re aut quóius rei rerum ómnium?
ME. mé neque isti mále fecisse múlieri, quae me árguit
hánc domo ab se súrripuisse, atque ábstulisse déierat.
Sí ego intra aedeis húius unquam, ubi hábitat, penetraví pedem:
ómnium hominum exópto ut fiam míserorum misérrumus.
SE. Sánun' es, qui istúc exoptes, aút neges te unquám pedem
ín eas aedis íntulisse, ubi hábitas, insaníssume?
ME. Tún', senex, aís habitare méd in illisce aédibus?
SE. Tú negas? ME. Nego hércle vero. MU. Nímio hoc ludicré negas,
nísi quo nocte hac émigrasti. SE. Cóncede hac, sis, filia. —
Quíd tu ais? num hinc émigrasti? ME. Quem ín locum, aut ob rem, óbsecro?
SE. Nón edepol scio. MU. Lúdit te hic profécto. SE. Non tu té tenes? —

Iám vero, Menaéchme, satis iocátus es: nunc hánc rem age.
ME. Quaéso, quid mihi técum est? Unde aut quís tu homo es? [Quid féci ego]
tíbi aut adeo ísti, quae molésta est mihi quoquó modo?
MU. Víden' tu illi oculós virere? Ut víridis exoritúr colos
éx temporibus átque fronte! ut óculi scintillánt, vide!
ME. Heí mihi, insaníre me aiunt, últro quom ipsi insániunt!
MU. Út pandiculans óscitatur! Quíd nunc faciam, mí pater?
SE. Cóncede huc, mea náta ab istoc, quám potest, longíssume!
ME. Quíd mihi melius, quám, quando illi me ínsanire praédicant,
égo med adsimulem ínsanire, ut íllos a me abstérream?
Évoe, Evie, Brómie! quo me in sílvam venatúm vocas?
Aúdio; sed nón abire póssum ab his regiónibus:
íta illa me ab laevá rabiosa fémina asservát canis;
póst autem illic hírcus alius, quí saepe aetate ín sua
pérdidit civem ínnocentem fálso testimónio.
SE. Vaé capiti tuo! ME. Écce, Apollo mi éx oraculo ímperat,
út ego illi oculós exuram lámpadibus ardéntibus!
MU. Périi, mi patér! minatur míhi oculos exúrere.
SE. Fília, heus! MU. Quid ést? quid agimus? SE. Quíd, si ego huc servós cito?

Íbo, adducam, qui húnc hinc tollant, ét domi devínciant,
priúsquam turbarúm quid faciat ámplius. ME. Enimveró, nisi
óccupo aliquod míhi consilium: hí domum me ad se aúferent. —
Púgnis me vetás in huius óre quidquam párcere,
ní iam ex meis oculís abscedat ín malam magnám crucem?
Fáciam, quod iubés, Apollo! SE. Fúge domum, quantúm potest:
ne híc te obtundat! MU. Fúgio. Amabo, ásserva istunc, mí pater:
né quo hinc abeat! Súmne ego mulier mísera, quae illaec aúdio?
ME. Haúd male illanc á me amovi; núnc hunc impuríssumum,
bárbatum, tremulúm Tithonum, Cýgno qui cluét patre,
íta mihi imperás, ut ego huius mémbra atque ossa atque ártua
cómminuam illo scípione, quem ípse habet? SE. Dabitúr malum,
mé quidem si attígeris, aut si própius ad me accésseris!
ME. Fáciam, quod iubés: securim cápiam ancipitem, atque húnc senem
éxossabo, déin dedolabo ássulatim víscera.
SE. Énimvero illúd praécavendum est, átque accurandúm mihi:
sáne ego illum metuo, út minatur, né quid malefaxít mihi.

ME. Múlta mihi imperás, Apollo! Núnc equos iunctós iubes
cápere me indomitós, feroces, átque in currum inscéndere,
út ego hunc proterám leonem vétulum, olentem, edéntulum.
Iam ádstiti in currúm; iam lora téneo; iam stimulum ín manu est!
Ágite, equi! facitóte sonitus úngularum appáreant
cúrsu celeri! fácite inflexa sít pedum pernícitas!
SE. Míhin' equis iunctís minare? ME. Écce, Apollo, dénuo
mé iubes facere ímpetum in eum, qui híc stat, atque occídere. —
Séd quis hic est, qui mé capillo hínc de curru déripit?
Ímperium tuúm demutat átque dictum Apóllinis.
SE. Heu mórbum hercle acrem ac dúrum! Di, vostrám fidem!
vel híc, qui insanit, quám valuit pauló prius!
ei dérepente tántus morbus íncidit!
Ibo átque arcessam médicum iam, quantúm potest.
ME. Iamne ísti abierunt, quaéso, ex conspectú meo,
qui mé vi cogunt, út validus insániam?
Quid césso abire ad návem, dum salvó licet?
Vosque ómnes quaeso, sí senex revénerit,
ne me índicetis, quá platea hinc aufúgerim.

ACTUS V. SCENA III.

SENEX.

[Lumbí sedendo, óculi spectandó dolent,
manéndo medicum, dúm se ex opere récipiat.
Odiósus tandem víx ab aegrotís venit;
ait se óbligasse crús fractum Aesculápio,
Apóllini autem bráchium. Nunc cógito,
utrúm me dicam médicum ducere, án fabrum.
Atque éccum incedit, móvet formicinúm gradum.]

ACTUS V. SCENA IV.

MEDICUS. SENEX.

MED. Quid esse ílli morbi díxeras? narrá, senex.
Num larüatus aút cerritus? Fác sciam.
Num eúm veternus, aút aqua intercús tenet?
SE. Quin éa te causa dúco, ut id dicás mihi,
atque íllum ut sanum fácias. MED. Perfacile íd quidem est.
Sanúm futurum, méa ego id promittó fide.
SE. Magná cum cura ego íllum curarí volo.
MED. Quin súspirabit plús sexcenties ín die:
ita égo illum cura mágna curabó tibi.
Atque éccum ipsum hominem! Óbservemus, quám rem agat.

ACTUS V. SCENA V.

MENAECHMUS. SENEX. MEDICUS.

MEN. Édepol nae hic diés pervorsus átque advorsus mi óbtigit:
quaé me clam ratús sum facere, ea ómnia fecít palam
párasitus, qui mé complevit flágitii et formídinis,
méus Ulixes, súo qui regi tántum concivít mali.
Quém ego hominem, sí quidem vivo, víta devolvám sua.
Séd ego stultus súm, qui illius ésse dico, quaé mea est:
méo cibo et sumtu éducatust. Ánima privabó virum.
Cóndigne autem haec méretrix fecit, út mos est meretrícius:
quía rogo pallam, út referatur rúrsum ad uxorém méam,
míhi se ait dedísse. Heu, edepol naé ego homo vivó miser!
SE. Aúdin', quae loquitúr? MED. Se miserum praédicat. SE. Adeás velim.
MED. Sálvos sis, Menaéchme. Quaeso, cúr apertas bráchium?
Nón tu scis, quantum ísti morbo núnc tuo faciás mali.
MEN. Quín tu te suspéndis? SE. Ecquid séntis? MED. Quidni séntiam?
Nón potest haec rés ellebori iúgere obtinérier.
Séd quid ais, Menaéchme? MEN. Quid vis? MED. Díc mihi hoc, quod té rogo.

Álbum an atrum vínum potas? MEN. Quín tu is in malám crucem?
SE. Iam hércle occeptat ínsanire prímulum. MEN. Quin tú rogas,
púrpureum panem án puniceum sóleam ego esse, an lúteum?
sóleamne esse avís squamosas, píscis pennatós? SE. Papae,
aúdin' tu, ut delíramenta lóquitur? Quid cessás dare
pótionis áliquid, priusquam pércitust insánia?
MED. Máne modo: etiam pércontabor. SE. Ália occidis fábula.
MED. Díc mihi hoc: solént tibi unquam óculi duri fíeri?
MEN. Quíd? tu me locústam censes ésse, homo ignavíssume?
MED. Díc mihi, an unquam íntestina tíbi crepant, quod séntias?
MEN. Úbi satur sum, núlla crepitant; quándo esurio, túm crepant.
MED. Hóc quidem edepol haúd pro insano vérbum respondít mihi.
Pérdormiscin' úsque ad lucem? fácilen' tu dormís cubans?
MEN. Pérdormisco, sí resolvi árgentum, quoi débeo.
Quí te Iupitér dique omnes, pércontator, pérduint!
MED. Núnc homo insaníre occeptat. De íllis verbis cáve tibi.
Ímo modestior núnc quidem est de vérbis, praeut dudúm fuit.

Nám dudum uxorém suam esse aiébat rabiosám canem.
MEN. Quíd ego dixi? SE. Insánis, inquam. MEN. Égone? SE. Tu ístic, quí mihi
étiam me iunctís quadrigis mínitatus's prostérnere.
Égomet haec te vídi facere: égomet haec ted árguo.
MEN. Át ego te sacrám coronam súbripuisse Iouí scio;
ét ob eam rem in cárcerem ted ésse compactúm scio;
ét postquam es emíssus, caesum vírgis sub furcá scio;
túm patrem occidísse et matrem véndidisse etiám scio.
Sátin' haec pro sanó maledicta máledictis respóndeo?
SE. Óbsecro hercle, médice, propere, quídquid facturús, face.
Nón vides hominem ínsanire? MED. Scín', quid facias óptumum?
ád me face uti déferatur. SE. Ítane censes? MED. Quíppini?
íbi meo arbitrátu potero cúrare hominem. SE. Age, út lubet.
MED. Élleborum potábis faxo áliquos vigintí dies.
MEN. Át ego te pendéntem fodiam stímulis trigintá dies.
MED. I, árcesse homines, qui íllunc ad me déferant! SE. Quot súnt satis?
MED. Proínde ut insaníre video, quátuor: nihiló minus.
SE. Iam híc erunt. Asssérva tu istunc, médice. MED. Ímo ego ibó domum,
út parentur, quíbus paratis ópus est. Tu servós iube

Ób eam rem, quia té servavi, me ámisisti líberum.
Quom árgentum dixí me petere et vása, tu quantúm potest
praécurristi óbviam, ut, quae fécisti, inficiás eas.
MEN. Líberum ego te iússi abire? MES. Cérto. MEN. Quoi certíssumum est,
mépte potius fíeri servom, quám te unquam emittám manu.

ACTUS V. SCENA IX.

MENAECHMUS. MESSENIO. MENAECHMUS SOSICLES.

MEN. Si vóltis per oculós iurare, níhilo hercle ea causá magis
faciétis, ut ego hódie abstulerim pállam et spinther, péssumae.
MES. Proh di ímmortales, quíd ego video? ME. SO. Quíd vides? MES. Speculúm tuom.
ME. SO. Quíd negoti est? MES. Túa est imago: tám consimilist, quám potest.
ME. SO. Pól profecto haud ést dissimilis, méam quom formam nóscito.
MEN. Ó adulescens, sálve, qui me sérvavisti, quísquis es!
MES. Ádulescens, quaeso hércle loquere tuóm mihi nomen, nísi piget.
N. Nón edepol ita prómeruisti dé me, ut pigeat, quaé velis.

Míhi ést Menaechmo nómen. ME. SO. Imo edepól mihi.

ME. Sículus sum Syrácusanus. ME. SO. Eá domus et patria ést mihi.

ME. Quíd ego ex te audio? ME. SO. Hóc, quod res est. MES. Nóvi equidem hunc: herús est meus.

Égo quidem huius sérvos sum: sed méd esse huius crédidi.

Égo hunc censebam ésse te; huic etiam éxhibui negótium.

Quaéso, ignoscas, sí quid stulte díxi atque imprudéns tibi.

ME. SO. Délirare míhi videre. Nón commeministí, simul

te hódie mecum exíre e navi? MES. Énimvero aequom póstulas:

tú herus es; tu sérvom quaere. Sálveto tu: tú vale.

Húnc ego esse aió Menaechmum. ME. Át ego me. ME. SO. Quae haec fábula est?

Tu és Menaechmus? ME. Me ésse dico, Móscho prognatúm patre.

ME. SO. Tún' meo patre és prognatus? ME. Ímo equidem, adulescéns, meo;

túum tibi neque óccupare néque praeripere póstulo.

MES. Di ímmortales, spem ínsperatam dáte mihi, quam súspicor.

Nám nisi me animus fállit, hi sunt gémini germaní duo:

nam ét patriam et patrém commemorant páriter qui fuerínt sibi.